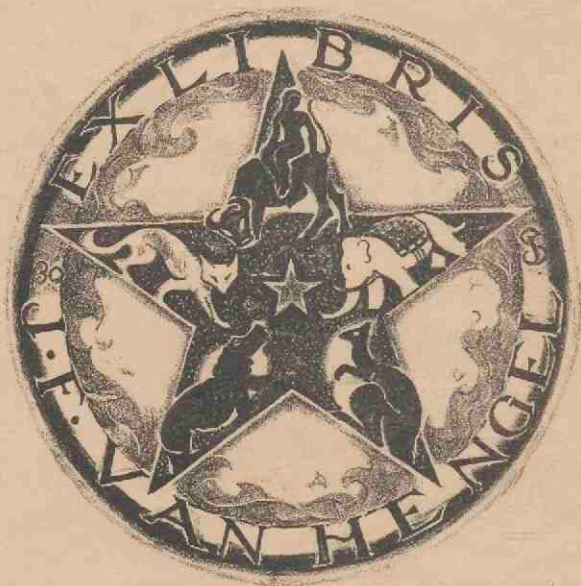

**Amsterdam, in zyne opkomst, aanwas, geschiedenissen,
voorregten, koophandel, gebouwen, kerkenstaat, scholen,
schutterye, gilden en regeeringe**

<https://hdl.handle.net/1874/40513>

BRONNEN BOUWKUNST ND. NEDERLAND
N. STEDEN.

1966/
/1322 IX

922.
AMSTERDAM,

IN ZYNE

OPKOMST, AANWAS,
GESCHIEDENISSEN,

VOORREGTEN, KOOPHANDEL,

GEBOUWEN,

KERKENSTAAT, SCHOOLEN,

SCHUTTERYE, GILDEN

E N

REGEERINGE,

BESCHREEVEN,

D O O R

JAN WAGENAAR,

HISTORIESCHRYVER DER STAD.

NEGENDE STUK.

TE AMSTERDAM,

By **ISAAK TIRION.**

M D C C L X V I.

Met Privilegie van de Edele Groot-Mogende Heeren Staaten van
Holland en Westfriesland.

VIERDE DEEL.
 KOOPHANDEL
 VAN
 AMSTERDAM.

EERSTE BOEK.

HANDEL IN DE STAD, VOORNAAMLYK
 TEN GEBRUIKE DER INGEZETENEN.

I.

OPENBAARE MARKTEN.

De Gebouwen van Amsterdam, en 't ge- Over-
 ne, in dezelve, ten nutte der Inge- gang tot
 zetenen in 't gemeen, verrigt wordt, uit- het be-
 voeriglyk, hebbende afgehandeld; gaan wy schryven
 nu over, tot het geeven eener algemeene van den
 fchetse van den Koophandel der Stad, de KOO-
 voornaame oorzaak van haaren aanwas en HANDEL
 grootheid. Wy hebben 'er het VIERDE van AM-
 DEEL onzes werks toe geschikt. STERDAM.

De KOOPHANDEL van AMSTERDAM, Alge-
 op 't ruimst genomen, begrypt alles, wat, meen be-
 binnen de Stad, gemaakt en bereid, of van grip van
 elders derwaards gebragt, en verkogt wordt, den zel-
 zo in 't klein, als in 't groot; en alles, wat ven.
 van hier naar elders wordt vervoerd, om
 verkogt of gebruikt te worden, zo wel Bin-
 IX. STUK. A nens-

MARK-
TEN.

nens- als Buitens-Lands; benevens de wyze, waarop dit vervoeren geschiedt, beide te Water en te Lande. In deezen ruimen zin, is ook de *Scheepvaart*, onder het woord *Koophandel*, begreepen.

Onder-
scheiding
in drie
soorten.

Men kan den Koophandel van Amsterdam onderscheiden, in *drie* soorten. I. Voor zo ver dezelve bestaat in het vertieren van waaren, die in de Stad gemaakt, bereid of gebragt, en ook gebruikt worden. II. Voor zo ver dezelve gelegen is, in het ontvangen en verzenden van waaren, van en naar elders, binnen deeze Landen: en III. Voor zo ver dezelve, in het ontbieden of afzenden van waaren, van of naar buitens Lands, bestaat. En onder deeze *drie* hoofden, zullen wy den Amsterdamschen Koophandel beschryven.

I. Handel
in de Stad
ten ge-
bruike
der Inge-
zetenen
zelve.

De handel of neering, die in de Stad gedreeven wordt, in waaren, welken, door de Ingezetenzen zelve, gebruikt worden, is zekerlyk de oudste van de drie opgenoemde soorten van Koophandel. De oudste inwooners van Amsterdam, die, grootendeels, Visschers en Landbouwers waren, hebben, ongetwyfeld, hunnen visch en zuivel allereerst vertierd, onder zulken hunner mede-ingezetenen, die zig, op eenige andere wyze, geneerden; enze, ook al zeer vroeg, op openbaare markten, te koop gesteld. Met het toeneemen der Stad, zyn hierby andere neeringen en handwerken gekomen; die ook al, in de eerste plaatse, ten dienste der Ingezetenzen, ondernomen en voortgezet zyn.

In

In de veertiende en vyftiende eeuw, heeft MARK-
 men begonnen, deeze handwerken en nee- TEN.
 ringen te begrypen onder beflooten Gilden,
 van welken wy, hierna, afzonderlyk, han-
 delen zullen. Doch 't zal hier de plaats zyn,
 om wat uitvoeriger te gewaagen van den
 handel, die, meest in 't klein, en ten ge-
 bruike van de Ingezetenen, ook buiten dee-
 ze Gilden, op de openbaare MARKTEN,
 hier ter Stede, gedreeven wordt.

Amsterdam is, waarfchynlyk by zyne eer- Op open-
 fte opkomt, omtrent den aanvang der veer- baare
 tiende eeuw, door zyne Heeren, bevoor- Markten.
 regt geworden met de vryheid, om eene of
 meer openbaare Markten te houden. De
 Brief van Graave Willem den III. van den
 jaare 1304, elders (a), van ons te boek ge-
 fteld, by welke, deeze vryheid wederom
 ingetrokken wordt, maakt 'er uitdrukkelyk
 gewag van, in deeze woorden: *Vort foo*
ontfegge wi hen al hare Vryheyden en MARC-
TEN, die fy van ons ende van onse voorvaders
hebben. Doch 't leedt niet veele jaaren, of
 de Stad verkreeg de verlooren vryheden we-
 derom, en onder anderen het voorregt om
 openbaare markten te mogen houden (b).
 Zelfs vindt men, reeds op het jaar 1306, in
 eene Rekening van *Bernd van Dorenweerde*,
Baljuw van Amstelland, aangehaald in zekere
 gefchreevene *Aantekeningen van GERARD*
SCHAEP PIETERSZON, Schepen en
 Raad deezer Stad, de volgende woorden:

Item

(a) I. Deel, I. Boek, bl. 126.

(b) Zie II. Deel, II. Boek, bl. 107.

MARK-
TEN.

Item in den Jaren ons heren M. CCC. en sesse, in die Marct van Amestel te holden, verteerde Beernd IX L. V §. VI §. Daar men, door die Marct van Amestel, eene Jaarmarkt, te Amsterdam, of eene Jaarmarkt, te Ouderkerk, of te Amsterveen, schynt te moeten verstaan. De Markten stonden, hier te Lande en elders, al van ouds, onder de byzondere bescherming van den Vorst (c), en elk, die aan geene zwaare misdaad schuldig, of balling geleid was, mogt, veiliglyk, derwaards gaan, en keeren. Men plagt, van deeze bescherming des Vorsten, en van de veiligheid der markt, hier te Lande, veeltyds, kennis te geeven, door het opregten van *Kruiffen*, aan 't begin en einde der Marktplaatsen, 't welk, nog tegenwoordig, hier en daar, en, onder anderen, in den Haage (d) en in de Beverwyk, in gebruik is. In Duitschland, duidde men het zelfde aan, door het opregten van houten of steenengewapende beelden, *Roelands beelden* genaamd, naar den beroemden Krygsmann *Roeland*, die, ten tyde van Karel den Grooten, leefde, en van wiens dapperheid de Moniken wonderen verdigten hebben (e). En 't is my ten hoogste waarschylyk, dat de bekende Amsterdamsche *steen* *Roeland*, die, in den stoep van een oud gebouw, op den Nieuwezyds-Voorburgwal, over de Kolk, staat, tot zulk

(c) Zie MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 352. II. Deel, bl. 96. Privil. van Haarl. bl. 36.

(d) Zie DE RIEMER 's Gravenh. II. Deel, bl. 441.

(e) Vide STRUVII Corp. Hist. Germ. Per. IV. Sect. I. p. 324 & *Auß.* in not. cit. Adde Not. Varior. ad EGINHART. de Vita Caroli Magni Cap. IX. p. 55. Edit. Schminkii.

zulk een einde, is opgeregt. 't Beeld is geharnast, en heeft, zo 't schynt, eertyds, een opgeheeven zwaard in de hand gehad. En 't is bekend, en nog aan eenige tekenen te merken, dat 'er, oudtyds, eene markt langs de westzyde van den Nieuwe-zyds-Voorburgwal, van de Molsteeg tot aan de Dirk van Hasseltsbrugge, geweest is. Veelligt, heeft deeze markt zig verder, en tot aan de plaats, daar 't beeld staat, uitgestrekt. Zeker is 't, ten minste, dat op de Kolk, regt over den steenen Roeland, van ouds, eene openbaare Veemarkt geweest is (*f*); dat 'er ook, met andere waaren, is gemarkt (*g*), en dat de Kolk zelfs de eenigste plaats in de Stad was, waar, volgens eene Keure van den zesentwintigsten April des jaars 1550 (*h*), de *Auenturiers*, of Kwakzalvers, gelykze, sedert, genoemd zyn, mogten voorstaan. De oudste opdragtbrieven van het huis, in welks stoep, het Roelands beeld staat, zeggen, zo my berigt is, alleenlyk, dat het huis, *van ouds, Steenen Roeland genaamd* was: waar uit blykt, dat het beeld 'er al zeer vroeg gestaan heeft. Doch wanneer het opgeregt zy, is my nergens voorgekomen. Het toeneemen der Stad, in grootte en getal van Ingezetenen, deedt ook, eerlang, het getal der openbaare markten toeneemen: 't zy men, door *Markten*, of zekere *Tyden*, of zekere *Plaatsen*, op welken, men zyne waaren te koop stelde, versta. In den eersten zin,

wer-

(*f*) Keurb. B. f. 51.(*g*) Keurb. D. f. 72.(*h*) Keurb. E. f. 159.

6 AMSTERDAMS IV. DEEL.

MARK- werden fommige markten dagelyks gehou-
TEN. den, anderen, eens, twee- of driemaal ter
weeke, anderen, eenige reizen in 't jaar.

Dagelyk- Tegenwoordig, wordt hier, D A G E L Y K S,
fche uitgenomen des Zondags, markt gehouden
Markten. van vifch, groente, fruit, turf, hout, ftrou,
zand, kalk, en andere waaren. Met melk,
wordt, zelfs op de Zon- en Feeftdagen, ge-
markt. De Weekelykfche marktdagen zyn
Maandag, Woensdag, en Vrydag: wanneer
'er, inzonderheid des Maandags, markt ge-
houden wordt van klein vee, gevogelte,
boter, kaas, graanen, kruiden, bloemen,
boomen, ftoelen, manden, houtwerk, oude
kleederen en fchoenen, vodden enz. Drie
voornaame Jaarmarkten zyn 'er, daarenbo-
ven, de Half-Vaftens-Markt, de Pinkfter-
markt, en de Kermis of groote Jaarmarkt,
op welken, en inzonderheid op de laafte,
allerlei Waaren, door inwooners en vreem-
den, in grooten overvloed, te koop gebragt
worden. Voorts, wordt 'er, jaarlyks, op
gezette tyden, markt gehouden van offen,
verkens en ander viervoetig vee.

Week- Van de WEEKMARKTEN fchynt de Maan-
markten. dags-markt de oudfte. En vindt men, dat,
op dezelve, al voor het einde der vyftiende
eeuwe, vrygeleide toegestaan is (i). Ook
was zy, vermoedelyk, in 't begin der zes-
tiende eeuw, nog de eenigfte der drie Week-
markten hier ter Stede; alzo de Aartshertog
Filips, in 't jaar 1503, de Maandags-Markt,
te Haarlem, op Woensdag verleide, onder
anderen, om dat, te Amsterdam, ook op
Maan-

(i) Keurb. B. f. 13 verfo, 16 verfo.

Maandag, markt gehouden werdt (j). Doch ^{MARK-}hy zouze niet op Woensdag verlegd hebben, ^{TEN.}zo men, te Amsterdam, toen ook al, eene Woensdags-Markt gehad hadt. De bewoonders van huizen en kelders, aan de Markten gelegen, mogen, op de Marktdagen, voor dezelve, uitstallen, en op het Water, alle dagen. Doch allen, die de Markten gebruiken, 't zyze aan dezelve wonen of niet, moeten, alle weeken, voor elke plaatse, een stuiver aan den Marktmeester betaalen (k). Buiten de drie vrye Jaarmarkten, en de drie weekelyksche Marktdagen, mag niemant, met eenige stallen met gemaakte kleederen, op de Markten of elders, voorstaan (l).

De drie vrye JAARMARKTEN zyn haa-Jaaren oorsprong verschuldigd aan voornaame ^{markten.} Feestdagen, die, hier ter Stede, plegtiglyk, gevierd werden, en op welken, veele vreemdelingen herwaards kwamen. De *Halfvas-* ^{Halfvas-} *Markt* is ingesteld, by gelegenheid van ^{tens-}den Feestdag, ter gedagtenisse van het ver- ^{Markt.}meende wonderwerk, aan het Sacrament in de Heilige Stede, welke Feestdag, altoos, omtrent het midden der vasten, invalt (m). De *Pinkstermarkt* is oorsprongkelyk van den ^{Pinkster-} *Sacraments-dag*, die, op Donderdag na den ^{markt.}eersten Zondag na Pinksteren, komt (n). De *grootte Jaarmarkt* of *Kermis*, die, altoos, in ^{Kermis.}de maand September, op Zondag na den Feest-

(j) Privileg. van Haarl. bl. 178.

(k) Handv. bl. 770.

(l) Handv. bl. 770.

(m) Keurb. B. f. 12 verso, 71.

(n) Keurb. B. f. 25. Zie ook II. Deel, IV. Boek, bl. 407.

MARK-
TEN.

Feestdag van S. Lambert, aanvangt, en, even als de twee andere Jaarmarkten, twee weken, voor de buitenluiden, en drie weken, voor de ingezetenen, duurt, is ingesteld, by gelegenheid van een Feest van *Kerckwydinge* of *Kercmisse*, gelyk de oude Keuren spreken; 't zy dat het zelve op de inwydinge der Nieuwe, of, gelyk ik eerder vermoede, op de inwydinge der Oude Kerke gezien hebbe. Op dit Feest, werdt ook veertien dagen vrygeleide verleend aan allen, uitgenomen vyanden en ballingen (o); 't welk veel volks naar de Stad lokte. Wy behoeven niet aan te merken, dat de naam van *Kermis*, die aan deeze Jaarmarkt gegeven wordt, van het woord *Kercmisse* afkomstig is. In 't jaar 1655, werdt de Kermis verlegd, op den eersten Zondag in Augustus. Doch in 't jaar 1660, werdt dezelve, op 't verzoek der Vleeschhouweren, klaagende, dat zy 't vleesch, welk zy, op de Kermis, moesten slagten, in Augustus, niet wel voor berderf konden bewaaren, wederom in September gebragt, gelyk van ouds (p). De Kermiskraamen plagten, vroeg in de vyftiende eeuw, gekeurd te zyn in de Molensteeg, dat is, denk ik, in de Stilsteeg, die toen de Molen- of Gasthuis-molensteeg heette; en in 't Gasthuis (q), dat is, het oude Gasthuis, naast het Stadhuis. Doch in laater' tyd, zyn zy, elders, verplaatst. Allen, die, op de drie Jaarmarkten, of op eene derzelve, met eene

(o) Keurb. B. f. 8, 20. F. f. 72.

(p) Resol. Vroedsch. N. 21. 16 April 1655. f. 248 verso.
Lv. C. 6 July 1660. f. 45 verso.

(q) Keurb. C. f. 30 verso.

eene kraam, willen voorstaan, moeten zig, MARK. voor den Lootdag, zynde agt dagen voor het TEN. ingaan dier Jaarmarkten; doch, voor de korte kraamen, saaykraamen, koper- en tin-, hout- en blikkraamen, en oude kleêrkraamen, den negenden dag, aangeeven by den Marktmeester, en 't gewoone marktgeld, zynde zes stuivers van ieder kraam, betalen. De Lootdag duurt twee dagen agter een. Op den eersten, wordt, onder de burgers en ingezetenen, en op den tweeden, onder de buitenluiden, om de plaatsfen, geloot, en elk moet zig te vrede houden, met de plaats, die hem ten deel gevallen is (r). Op het looten en plaatsfen der Koperkraamen is, in 't jaar 1750, eene byzondere Keur gemaakt. En by eene Keure van den elfden September des jaars 1753, is belast, dat de Buitenluiden, op de drie Jaarmarkten, niet langer zullen mogen voorstaan, dan tot dat de Jaarmarkt uitgeluid wordt, 't welk, in de Halfvastens-Markt, geschiedt op Donderdag, in de Pinkstermarkt, op Vrydag, en in de Kermismarkt, op Woensdag, voor den derden Maandag van de markt (s).

Doch wanneer men, door *Markten, Markt-plaatsfen* verstaat, is Amsterdam van veele Markten voorzien, eenigen van welken, voor verscheidenerlei, en anderen, meest voor eenerlei waaren, geschikt zyn. De nieuwe Brug was, reeds by eene Keure van den jaare 1462, geschikt, om, op dezelve, met allerlei waaren,

voor

(r) Handv. bl. 769.

(s) Vervolg der Handv. bl. 38.

MARK-
TEN.

Kerke, van den Nieuwendyk en van 't Water of Damrak, worden, des nagts, met yzeren ketenen (w), afgeslooten. De Dam of *Plaats*, gelyk dezelve oudtyds genoemd werdt, is, in de zestiende eeuw, door het aankooen en afbreeken van huizen, van tyd tot tyd, vergroot (x). Van ouds, werden de Schutters en Burgers, op de *Plaats*, samengeropen, en dezelve werdt, in tyd van nood, door Schout, Burgemeesteren en Schepenen, aan 't hoofd der Schutteren, bewaakt (y). Doch 't gene wy hier byzonderlyk melden moeten; op den Dam, werdt de weekelyksche markt van spek, boter, kaas, eijeren en ander zuivel gehouden (z), tot dat dezelve, in 't jaar 1669, op de *Reguliers-markt*, sedert, de *Botermarkt* genaamd, werdt overgebracht (a). Thans wordt 'er geene markt op den Dam gehouden. Alleenlyk, gedooft men, dat sommigen, des Zomers, met droogen schol en scharren, melk en weij of huij, zangvogeltjes en andere kleinigheden, op den zelven voorstaan. Ook legt 'er, genoegzaam altoos, voorraad van Talk- of Smeervaten omtrent de Waage, die, door de Kaarsenmakers, bezien en gekogt worden. 't Gebruik van Muskovisch of Noordsch smeer plagt, van ouds, verboden te zyn. Doch de Keuren, daartegen gemaakt, zyn lang in ongebruik

(w) Zie ROOSEBOOM Recueil Cap. XXXII. bl. 155.

(x) Groot-Memor. N. I. f. 254 verso, 259 verso, 260, 283 verso. N. II. f. 2 verso. Resol. Vroedsch. N. 1. 3 Novemb. 1546. 23 April 1550. N. 2. 9 Nov. 1565. f. 6.

(y) Keurb. A. f. 104 verso, 119 verso. B. f. 104 verso.

(z) Handv. bl. 197.

(a) Keurb. O. f. 192 verso, 207 verso.

bruik geweest, en, den een en dertigsten Ja-
nuary des jaars 1743, uitdrukkelyk, te niet
gedaan (b). De

S. ANTONIS- of NIEUWE MARKT,

gelegen tuffchen den Kloveniers-burgwal en
Gelderfche Kaai, in 't oostelyk gedeelte der
oude Stad, waarom zy ook de *Oostermarkt*
plagt genaamd te worden, was, voor 't jaar
1614, meest water, welk tot de Stads bui-
tengraft behoorde; doch werdt toen gevuld,
aangehoogd, en tot eene markt bekwaam
gemaakt, onder welke, een riool of pyp
doorloopt. 's Maandags, plagt hier meel,
gezouten vifch, bokking, Friefche kopbo-
ter, kaas en eijeren te koop gebragt te wor-
den. Doch deeze waaren worden thans el-
ders verkogt. Met fommigen, wordt niet
meer gemarkt. De Meelhal, die, aan de
de markt, in 't jaar 1615, aangelegd werdt,
is, naderhand, de beroemde Boekdrukkery
van *Paulus van Ravestein* geworden (c). Op
de Nieuwe Markt, wordt, tegenwoordig, op
de weekelykfche markten, met gemaakte
kleederen, oude en nieuwe, voorgestaan (d).
Op de Jaarmarkten, staat het 'er vol veeler-
lei slag van kraamen. Doch de Koek- en
Wafelkraamen staan dan, niet alleen hier
en op de Botermarkt; maar, daarenboven,
hier en daar verspreid door de Stad, op en
omtrent fommige bruggen, en op de Wa-
gen-

(b) Handv. bl. 925.

(c) *Vir Aantek. van Schepen G. SCHAEPIETERSZ. op 's*
jaar 1615.

(d) Handv. bl. 796, 799.

MARK-
TEN.

genpleinen, voor de Poorten. Voorts, is, aan de Hoveniers van Rynsburg, Noordwyk en Hillegom, toegestaan, met geneezende kruiden, te mogen markten aan de Nieuwe Markt, van de Barndesteeg af, tot aan de Koelstraat toe, zonder daarin, door eenige kraamen, verhinderd te mogen worden (e).
De

H E E R E N - M A R K T ,

HEEREN-
MARKT.

gelegen aan de Heerengraft, tusschen den Haarlemmerdyk en Brouwersgraft, plagt, in 't begin der voorgaande eeuw, tot eene Verkenmarkt, gebruikt te worden, gelyk, onder anderen, uit de Kaart van BALTHAZAR FLORISZON, te zien is. Doch tegenwoordig wordt zy tot geene markt gebruikt. Alleenlyk worden, des Maandags, in den zomer, nu en dan, bloemen in potten, voor de Markt, aan de Brouwersgraft, te koop gesteld. De

W E S T E R - M A R K T ,

WESTER-
MARKT.

eertyds ook de *Keizersmarkt* genaamd (f), en gelegen, aan de Keizers- en Prinsengraften, tusschen de Leliograft en Reestraat, werdt, in of omtrent het jaar 1615, aangelegd, ter gelegenheid van de naastlaatste vergrootinge der Stad (g). Men heeft 'er, sedert, eene aanzienlyke Kerk op gestigt, en een Wagthuis, van welk het onderste
ge-

(e) Handv. bl. 803.

(f) Resol. Vroedsch. N. 12. 13 July 1617. f. 17 verso.

(g) Resol. Vroedsch. N. 11. 29 Dec. 1614. f. 141.

gedeelte tot eene Vleeschhal gebruikt wordt MARK-
 (b). De buuren op de Keizersgracht verzog- TEN.
 ten, in 't jaar 1616, dat 'er, tegen over de-
 zelve, tusschen de Harten-straat en Lelie-
 gracht, eene Straat gerooid mogt worden.
 Doch dit verzoek werdt afgeslaagen (i).
 Het zwaare geboomte, welk op de Wester-
 markt plagt te staan, is, voor weinige jaa-
 ren, uitgerooid, en jonge boomen in de plaats
 gezet. Op de drie Jaarmarkten, staan hier
 veelerlei kraamen, en onder anderen Rari-
 teit- en Galanterie-kraamen. Ook is, in 't
 jaar 1735, gekeurd, dat de Mandenmakers,
 die, sedert eenigen tyd, op den Nieuwe-
 zyds-Voorburgwal, benoorden de Molsteeg,
 gemarkt hadden, voortaan, tweemaal ter
 weeke, des Maandags en des Vrydags, op
 de Westermarkt, aan de zyde van de Hal
 en Reefstraat, zouden voorstaan (k): gelyk
 sedert geschiedt. Op de Jaarmarkten, wordt,
 behalve met Galanterie- en Kapkraamen,
 ten zuiden van de Kerke, ook voor het
 Wagthuis op de Westermarkt met Vloer-
 matten, voorgestaan, leggende de vaartui-
 gen, met welken deeze matten worden
 aangebragt, voor de markt, in de Keizers-
 gracht. Het omloopen en voorstaan met
 Vloermatten, op andere tyden, is, by her-
 haalde Keuren, verboden (l). In de voor-
 gaande eeuw, plagt, onder de luifel van de
 Westeral, 's Maandags en 's Vrydags, eene
 Vlas-

(b) Zie III. Deel, I. Boek, bl. 129, 162. en II. Boek,
 bl. 448.

(i) Resol. Vroedsch. N. 11. 19 Dec. 1616, f. 195 verso.

(k) Handv. bl. 304.

(l) Vervolg der Handv. bl. 44.

MARK-
TEN.

genpleinen, voor de Poorten. Voorts, is, aan de Hoveniers van Rynsburg, Noordwyk en Hillegom, toegestaan, met geneezende kruiden, te mogen markten aan de Nieuwe Markt, van de Barndesteeg af, tot aan de Koestraat toe, zonder daarin, door eenige kraamen, verhinderd te mogen worden (e).
De

H E E R E N - M A R K T ,

HEEREN-
MARKT.

gelegen aan de Heerengraft, tusschen den Haarlemmerdyk en Brouwersgraft, plagt, in 't begin der voorgaande eeuw, tot eene Verkenmarkt, gebruikt te worden, gelyk, onder anderen, uit de Kaart van BALTHAZAR FLORISZON, te zien is. Doch tegenwoordig wordt zy tot geene markt gebruikt. Alleenlyk worden, des Maandags, in den zomer, nu en dan, bloemen in potten, voor de Markt, aan de Brouwersgraft, te koop gesteld. De

W E S T E R - M A R K T ,

WESTER-
MARKT.

eertyds ook de *Keizersmarkt* genaamd (f), en gelegen, aan de Keizers- en Prinsengraften, tusschen de Leliograft en Reefstraat, werdt, in of omtrent het jaar 1615, aangelegd, ter gelegenheid van de naastlaatste vergrootinge der Stad (g). Men heeft 'er, federt, eene aanzienlyke Kerk op gestigt, en een Wagthuis, van welk het onderste
ge-

(e) Handv. bl. 803.

(f) Resol. Vroedsch. N. 12. 13 July 1617. f. 17 verso.

(g) Resol. Vroedsch. N. 11. 29 Dec. 1614. f. 141.

gedeelte tot eene Vleeschhal gebruikt wordt MARK-
 (b). De buuren op de Keizersgragt verzog- TEN.
 ten, in 't jaar 1616, dat 'er, tegen over de-
 zelve, tusschen de Harten-straat en Lelie-
 gragt, eene Straat geroid mogt worden.
 Doch dit verzoek werdt afgeslaagen (i).
 Het zwaare geboomte, welk op de Wester-
 markt plagt te staan, is, voor weinige jaa-
 ren, uitgeroid, en jonge boomen in de plaats
 gezet. Op de drie Jaarmarkten, staan hier
 veelerlei kraamen, en onder anderen Rari-
 teit- en Galanterie-kraamen. Ook is, in 't
 jaar 1735, gekeurd, dat de Mandenmakers,
 die, sedert eenigen tyd, op den Nieuwe-
 zyds-Voorburgwal, benoorden de Molsteeg,
 gemarkt hadden, voortaan, tweemaal ter
 weeke, des Maandags en des Vrydags, op
 de Westermarkt, aan de zyde van de Hal
 en Reefstraat, zouden voorstaan (k): gelyk
 sedert geschiedt. Op de Jaarmarkten, wordt,
 behalve met Galanterie- en Kapkraamen,
 ten zuiden van de Kerke, ook voor het
 Wagthuis op de Westermarkt met Vloer-
 matten, voorgestaan, leggende de vaartui-
 gen, met welken deeze matten worden
 aangebragt, voor de markt, in de Keizers-
 gragt. Het omloopen en voorstaan met
 Vloermatten, op andere tyden, is, by her-
 haalde Keuren, verboden (l). In de voor-
 gaande eeuw, plagt, onder de luifel van de
 Westerhal, 's Maandags en 's Vrydags, eene
 Vlas-

(b) Zie III. Deel, I. Boek, bl. 129, 162. en II. Boek,
 bl. 448.

(i) Refol. Vroedsch. N. II. 19 Dec. 1616, f. 195 verso.

(k) Handv. bl. 304.

(l) Vervolg der Handv. bl. 44.

MARK-
TEN.

Vlas- en Garenmarkt gehouden te worden (m). Doch deeze is, reeds voor veele jaaren, te niet geloopt. Voor dien tyd, hieldt menze op het Rusland (n). Omtrent te gelyk met de Westermarkt, is ook aangelegd de

N O O R D E R - M A R K T ,

NOOR-
DER-
MARKT.

die, in 't eerst, ook de *Prinsfenmarkt* genaamd werdt (o), en aan de westzyde van de Prinsengraft, tusschen de Brouwers- en Anjeliërs-graften, gelegen is (p). Men heeft, op deeze Markt, ook eene fraaije Kerk gestigt. In 't jaar 1660, werdt de Noordermarkt afgedeeld met vierkante vloersteen, tusschen welken, elke kraam bepaald is (q). En in 't jaar 1747, werdt gekeurd, dat de stallingen of kraamen op de Noordermarkt niet grooter zouden mogen zyn dan vyf voet lang en vyf voet hoog; dat de wegen, naar de Markt leidende, onbelemmerd zouden moeten blyven, en dat de goederen, die aldaar waren uitgestald, 's avonds met zonnen-ondergang, van de markt moesten genomen worden (r). Doch deeze Keur is, op den dertigsten January des jaars 1766, in deezer voege, veranderd, dat de kraamen dertien voet breed, zes voet diep, en zes voet hoog; en, tusschen de Noordermarktsbrug en 't Paapen - Eiland, langs den ryweg, des

(m) DOMSELAER IV. *Boek*, bl. 243. COMMELIN bl. 689.

(n) Zie de Kaart van BALTH. FLORISZON.

(o) Resol. Vroedsch. N. 12. 28 Febr. 1620. f. 106 verso.

(p) Resol. Vroedsch. N. 11. 29 Dec. 1614. f. 141.

(q) Groot-Memor. N. V. f. 14 verso.

(r) Vervolg der Handv. bl. 39.

des Maandags, zelfs agt voet hoog zouden ^{MARK-} mogen zyn: en dat de kisten der oud-yzer-^{TEN.} kraamers, op de Markt, zouden mogen blyven staan (s). De waaren, die hier ter markt gebragt mogen worden, zyn, volgens de Keuren, oude kleederen, beddegoed, hoeden, lappen, potten en pannen, stroo enz. (t). De laatst aangelegde Markt voor verscheidenerlei waaren is de

B O T E R - M A R K T,

ook de *Reguliers-Markt* genaamd, naar de ^{BOTER-} Reguliers-poort, nu eene Stads Waag, by ^{MARKT.} welke, dezelve gelegen is. Zy strekt zig, in de lengte, van de Reguliers-Breëfstraat tot aan de Amstelstraat, uit, en heeft, behalve dezen, verscheiden' andere toegangen. Men heeft, in 't jaar 1737, op deeze Markt, ook eene Vleeschhal gebouwd (u). Sedert het jaar 1669, wordt, op dezelve, des Maandags, markt gehouden van boter, kaas en ander zuivel, welke, voor dien tyd, op den Dam, plagt gehouden te worden. En buiten deeze markt, mogen geene vreemden boter of ander zuivel aan de huizen uitventen. Met klein vee, hoenders, duiven, ganzen, eenden en ander gevogelte, wordt hier ook gemarkt (v). Op de Jaarmarkten, worden 'er ook andere waaren uitgestald; doch niet in zulk eene menigte en verscheiden-

(s) Keurb. U. f. 56.

(t) Handv. bl. 796, 804, 808, 830.

(u) Zie III. Deel, I. Boek, bl. 129.

(v) Handv. bl. 778, 796, 797.

MARK-
TEN.

denheid, als op andere Markten. Maar op de groote Jaarmarkt of Kermis, staan de meeste Koordedanfers- en andere spelen op de Boter-markt; hoewel ook eenige weinigen, fomtyds, op de Wagenpleinen voor de Haarlemmer- en Leidsche Poorten, toegelaaten zyn. Zy, die zulke spelen of eenige andere vreemdigheden, op de Kermis, voor geld, vertoonen willen, en daartoe plaats, op de Boter-markt of elders, begeeren, om tenten op te slaan, moeten zulks, vooraf, verzoeken aan Burgemeesteren, die 'er niet in bewilligen, dan voor den tyd van twee, of ten langste drie weeken, en onder voorwaarden, dat de vertooners eerst met de Godshuizen, die regt hebben op den derden of vierden penning van al wat men in de Stad om geld zien laat (w), en byzonderlyk met het Spinhuis, moeten overeenkomen; dat zy den Stads Straatenmaaker ook voldoen moeten, voor de schade, die zy aan de straat toebrengen, door het opregten der tenten, en dat zy, op Zondagen, niet voortaan, noch aan de tenten laten arbeiden (x). Doch aanstootelyke en zedellooze Kermisspelen worden niet toegelaaten. Ook geene openbaare dobbelspelen. Zelfs vind ik, dat, al in 't jaar 1547, een verzoek van 's Heeren Dienaers, om, in de toen aanstaande Kerckmisse, 't Quaesbort te mogen houden, by Burgemeesteren, afgeslaagen is (y). In kom-

(w) Zie III. Deel, IV. Boek, bl. 256.

(x) Uit verscheiden Apostillen op Requesten aangaande de Kermisspelen. en Groot-Memor. N. VIII. f. 149.

(y) Groot-Memor. N. II. f. 9.

kommerlyke tyden, zyn de Kermisfpelen ook, MARK-
 nu en dan, geweerd. TEN.

Doch het berigt, wegens de Kermisfpelen op de Boter-markt, heeft ons een weinig afgeleid van de neering, die op de Markten gedaan wordt; waartoe wy nu wederkeeren.

Tot hiertoe, spraken wy alleen van de Markten, op welken veelerlei waaren te koop gesteld worden: doch daar zyn veele andere Markten in de Stad, op welken, voornaamlyk, maar eenerlei waar wordt geveild. Van deezen zullen wy nu, in orde, handelen. Wy beginnen met de Markten, waarop maar eenerlei Waar geveild wordt.

V I S C H M A R K T E N,

de oudste van welken, naar alle waarschynlykheid, de oudste byzondere markt hier ter Stede is. In alles, zyn 'er drie, de *grootte Vischmarkt*, de *Boeren-Vischmarkt*, en de *kleine Vischmarkt*. VISCH-MARK-TEN.

G R O O T E V I S C H M A R K T.

De Vischmarkt, die thans de *grootte* genaamd wordt, en aan het Damrak gelegen is, was, vermoedelyk, reeds in de veertiende eeuw, in wezen, en mogelyk eerder; also de Amsterdamsche visschers, al vroeg, gelegenheid gehad hebben, om gebruik van eene Vischmarkt te maaken. Ik vind 'er egter, in de *Stads Registers*, geen gewag van gemaakt, voor het jaar 1476, wanneer bevolen werdt, allen Visch op ten *middeldam* af te slaan (z). Doch toen was deeze Vischmarkt reeds zo veel te klein, dat men, in of om-

(z) Keurb. A. f. 83.

MARK-
TEN.

omtrent het jaar 1484, besloot, eene nieuwe aan te leggen, op het Water, tusschen de Oude brug en den Karnemelkssteiger (a), 't welk ik egter niet weet, of wel geschied zy. In de zestiende eeuw, was de Vischmarkt een vierkant houten gebouw, met overdekte Vischbanken, staande op 't gewelf van de groote Damsfluis, rondsom vry, en, van buiten, bezet met houten kaffen, die verhuurd werden; gelyk, uit de Kaart van CORNELIS ANTHONISZON, te zien is. Doch in het jaar 1599, welk jaartal, in een' steen, boven't Afflaagers-Comptoir, uitgehouwen is, werdt de Vischmarkt, byna rondsom, betimmerd met huizen, die aan de Stad behooren. De markt is dus gelyk als van de Stad afgeslooten. Men komt 'er op, van den Vygen- of Middeldam, door twee overwelfde poorten, voor welken, yzeren hekken zyn, die toegedaan worden, als 'er geene markt is. Van den kant van het Damrak, en uit de Warmoesstraat, door de Vischsteeg, heeft men ook twee open toegangen naar de Vischmarkt. Aan het Damrak, staat een steiger, daar de Zeevisch aangevoerd en geloft wordt. En in het zelve, legt een zeer lang vlot, waar langs de Riviervischschuitjes leggen. Zo dra men, van deezen kant, de markt op-treedt, ontmoet men den steenen ring, binnen welken, de visch afgeslaagen wordt. De groote Vischmarkt is in eene *Zee- en Rivier-Vischmarkt* verdeeld. De eerste beslaat de westzyde van de Markt, zo ver de groote Damsfluis zig uitstrekt. De laatste plagt alleen

(a) Keurb. A. f. 152 vers. a.

leen de oostzyde van de Markt te beslaan; MARK-
doch werdt, in 't jaar 1625, door het af-TEN.
breeken van eenige agterhuizen, benoorden
de Vischsteeg, aan het Damrak staande, ver-
lengd (b), en in 't jaar 1662, beoosten de
fluis, in 't Water, op eenen steenen gemet-
felden voet, wyder uitgezet. De

BOEREN-VISCHMARKT,

ook wel de *kleine Vischmarkt* genaamd, wordt *Boeren-*
gehouden, op een langwerpig vierkant Plein, *Visch-*
in de Nes, tusschen de twee Vleeschhallen. *markt.*
Hier wordt Amstel- en andere Rivier-visch
ter markt gebragt, die, door de visschers of
opkoopers, met hunne eigene schuitjes, op
het Rokin by de Beurs leggende, herwaards
gevoerd wordt. De Boeren, die hier markten,
hebben, by eene Keure van den een en der-
tigsten January des jaars 1743, verlof gekree-
gen, om alle dagen, buiten de Zon- en Feest-
dagen, met hunnen eigen visch, of met zul-
ken, dien zy van hunne buuren hebben o-
vergenomen, te mogen markten, moeten-
de zy allen anderen visch, met welken zy,
hier ter Stede, willen voorstaan, aan de
grootte Vischmarkt brengen (c). Op de groot-
te van den visch, die hier ter markt gebragt
mag worden, is, reeds op den een en twin-
tigsten October des jaars 1621, eene Keur
gemaakt (d); waaruit ik afneem, dat de
Boeren-Vischmarkt, niet lang voor dien tyd,
aangelegd is. Te vooren, was 'er eene Groen-
te-

(b) J. LAURENTIUS Amsterdam.

(c) Handv. bl. 829.

(d) Keurb. I. f. 268 verso.

MARK-
TEN.

te- en Vogelmarkt, gelyk blyken kan, uit BREDERODES *Moortje* (e), een Blyspel, welk, in 't jaar 1615, voor 't eerst, ver- toond werdt. De

KLEINE VISCHMARKT,

*Kleine
Vifch-
markt.*

die ook de *nieuwe Vifchmarkt* plagt genaamd te worden, werdt, in 't jaar 1662, aan de weftzyde van den Singel, ter wederzyde van de nieuwe Haarlemmer-fluis, aangelegd (f), en is ook, gelyk de groote Vifchmarkt, in eene Zee- en Rivier-Vifchmarkt onderschei- den. De eerste legt ten zuiden: de tweede ten noorden van de fluis. De ring of af- flag is, op de Zee- Vifchmarkt, tegen de fluis aan, gebouwd. Volgens eene Keure van den zesden February des jaars 1663, moet van allen vifch, die hier, met fchuiten of wagens, wordt aangebragt, een derde deel gelaaten worden, aan de nieuwe of kleine Vifchmarkt (g). De andere twee der- de deelen worden, aan de groote Vifch- markt, afgeflaagen. De Rivier-vifch, die, door de Vifchers of Opkoopers zelven, op de Boeren- Vifchmarkt, verkogt wordt, is hieronder egter niet begreepen.

By menigvuldige Keuren, is verbooden, met Zee- en Riviervifch, om te loopen by de ftraaten, of dien, aan byzondere huizen of kelders, buiten de markten, met naame op of omtrent de S. Antonis- of Jooden- Breëftraat, uit te flyten, zonder dat dezelve,

aan

(e) *Aff. II. Sc. II.*(f) *Keurb. O. f. 11 verfo.*(g) *Groot-Memor. N. V. f. 90 verfo en 100.*

aan de markten, op den afflag, geweeft, of MARK-
 zonder dat 'er, gelyk men 't noemt, *schot* TEN.
en lot over gegaan is (b). Doch deeze Keu-
 ren worden, dikwils, overtreden. Ook is
 'er, ten opzigte van de geringere foort van
 vifch, eenige verandering in gemaakt, waar-
 van, terftond, nader. Op het houden der
 Vifchmarkt, zyn ook oude en laaterre Keu-
 ren gemaakt, die, doorgaands, beter naar-
 gekomen worden. De Zeevifch, bestaande,
 voornaamlyk, in Kabbeljaauw en Schelvifch,
 en waaronder ook Zalm begreepen is, te
 fchepe herwaards gevoerd wordende, moet,
 terftond, worden gebragt aan de Lootplaats,
 op 't Water, aan de weftzyde, tegen de
 Nieuwe brug van binnen, aan een klein
 plein, voormaals de *Schippers beurs* genaamd.
 Hier wordt de aangebragte Zeevifch, door
 een' *Opzigter van de Lootinge*, die van Bur-
 gemeefteren aangefield wordt, in drie dee-
 len, afgeloot; twee deelen voor de groote,
 en een deel voor de kleine Vifchmarkt. De
 Verkoopers moeten, terftond, met hunnen
 vifch, naar de byzondere Markten fchie-
 ten; doch die de laafte Looting krygen
 hebben 't in hunne keur, of zy, dien
 zelfden, of den volgenden dag, den aange-
 bragten vifch willen doen afflaan. Both,
 Schol, Spiering en Aal komt niet in den afflag;
 maar wordt, aan een huisje, in 't Y, tus-
 fchen de Nieuwe Stads-Herbergs- en Nieu-
 we-brug-boomen, op paalen gebouwd, en
 in

(b) Handv. bl. 815, 816, 817, 818, 820, 821, 822, 823,
 824, 825, 828. Vervolg op de Handv. bl. 42, 43.

MARK-
TEN.

in 't gemeen het *Botbhuisje* genaamd, aan-
gebragt en verkogt. De Zee-vifch, door
de *Keurmeefters* zynde goedgekeurd, wordt,
in kleiner of grooter bennen, door de *Knegts*
of *Opsleepers van de Vifchmarkten*, in den
Ring gefleept. Tot het leveren der vifch-
bennen, plagt eene vrouw, aan elke Markt,
aangefield te zyn, die vier duiten voor een
Kabbeljaauws-, en twee duiten voor een
Schelvisch-ben ontving, zynde de Vifch-
vrouwen gehouden, de bennen, zo veel zulks
mogelyk ware, aan haar wederom te geeven,
wanneer zy twaalf en een halve ftuiver, voor
ieder honderd bennen, te rug kreegen. Doch
het leveren der Vifchbennen is, federt, tot
een mannenampt gemaakt, en, by eene
Keure van den dertigften January des jaars
1765, vaftefteld, dat, voortaan, voor ie-
der Kabbeljaauws-ben, zes, en voor ieder
Schelvisch-ben, vier duiten betaald zouden
worden (i). De vifch wordt, vervolgens,
door een *Afslaager*, aan ieder Markt, van
Burgemeefteren aangefield, aan de meef-
biedenden verkogt, mogende de burgers en
inwooners zo wel in den Ring koopen, als de
vifchvrouwen, mids zy alleenlyk voor hunne
eigene huisgezinnen koopen (k). De leevende
vifch wordt, voor den dooden, afgeflaagen.
Voormaals, plagt geene vifchvrouw meer
dan twee Zalmen te mogen mynen, dan na
dat de andere vifchvrouwen voorzien waren.
Doch dit gebruik is, op verzoek der Ver-
kooperen, afgefchaft. Elk koopt nu zo vee-
le

(i) Keurb. U. f. 54.

(k) Handv. bl. 814.

le Zalmen, als hy goedvindt. De onkosten MARK-
 op het afslaan van den Zeevisch, die zeer TEN.
 hoog plagten te zyn, zyn, in 't jaar 1734,
 verminderd, op negen en een half ten hon-
 derd van het beloop van den visch, waar-
 van de Afslaager twee en een half ten hon-
 derd; de *Penningmeesters*, die 't geld van de
 Afslaagers overneemen, en aan de Verkoo-
 pers uitkeeren moeten, vier ten honderd;
 de *Keurmeester* een ten honderd, en de *Op-
 sleepers* twee ten honderd genieten (l). Wan-
 neer, des winters, de visch, met wagens, in
 de Stad gebragt wordt, wordt dezelve afge-
 loot voor de kleine Vischmarkt, werwaards
 zig de Opzigter over de Lootinge als dan
 vervoegt. De Baars, Voorn, Post en dier-
 gelyke fyne visch moet, eer zy ter markt
 gebragt wordt, aan den Bothweeger worden
 aangegeven, die, van ieder schot of gewigt,
 twee stuivers geniet. De Visschers moeten,
 volgens eene Keure van den agt en twintig-
 sten January des jaars 1737, met de Both,
 Schol, Spiering, Tongen en Scharren, re-
 gelregt naar 't Bothhuisje vaaren, daar de-
 zelve, aan de meestbiedenden, de Both, by
 vyf en zeventig ponden tevens, verkogt
 wordt (m), na datze, vooraf, door den Both-
 weeger, of deszelfs knegt, gekeurd zyn;
 moettende den dooden visch, terstond, in 't
 water geworpen, en die nog eenigszins leeft,
 doch onbekwaam is om ter markt te wor-
 den gebragt, aan de Godshuizen gezonden

wor-

(l) Handv. bl. 828.

(m) Handv. bl. 828.

MARK-
TEN.

worden. De Vischkoopers en Vischvrouwen der twee Markten van Both en anderen diergelyken visch, tot hun genoegen, aan 't Bothhuisje, geryfd zynde, mag het overschot, na half tien uren, naar den Zandhoek gevoerd, en aldaar, aan eenige aangestelde Opkoopsters, ten behoeve der omloopsters by de straat, verkogt worden. De Schelvisch, zeer overvloedig zynde aangekomen, wordt ook, aldaar, na dat de Markten voorzien zyn, ten zelfden einde, aan agt aangestelde *Vischbaazen* geleverd. De Bothvisschers, met hunnen eigen visch wilstende voorstaan, gelyk hun, op de drie weekelyksche Marktdagen, vrystaat, moeten, vooraf, om plaats op de groote Vischmarkt, looten: zo als ook, op de BoerenVischmarkt, geschiedt. Op de laatstgemelde Markt, wordt van ieder Vischschuitje een' halven stuiver aan den Keurmeester betaald. Volgens eene Keure van den dertigsten October des jaars 1708, moet 'er een bord, met Stads wapen gesterkt, aan de Vischmarkten worden aangeslaagen, waarop de de lengte, die de Baars, Voorn en Post hebben moet, om niet afgekeurd te worden, onderscheidenlyk, afgetekend is (n). De Vischvrouwen, die de Vischbanken, op beide de Vischmarkten, van de Stad in huure hebben, zyn verpligt, die banken, dagelyks, na 't afloopen van de Markt, te reinigen, waarna de vuiligheid, in kruijwagens, door een' bediende, by de Heeren Thesaurieren aangesteld, naar de Stads vuilnischuiten

(n) Handv. bl. 326.

ten gebragt wordt. De Vifchvrouwen ftaan MARK.
niet altoos agter dezelfde Vifchbank, maar TEN.
fchikken, alle weeken, eene bank voort. Om
den vifch, die, door byzondere perfoo-
nen, gekogt is, naar huis te brengen, zyn
eenige *Vifchdraagers* aangefield: hoewel 't
ook, door veelen, gedaan wordt, die niet
byzonderlyk aangefield zyn. Voormaals, ge-
fchiedde deeze aanftelling, door de Opzienders
der Armen, nu door de Regenten van het Spin-
huis. De aangefieldde Vifchdraagers plagten,
al van ouds, ten teken hunner aanftellinge,
een koperen vifchje op de borft te draagen
(o): waarop BREDERODE het oog heeft,
als hy, in den *Spaanfchen Brabander* (Act.
V. Sc. I.), eene Spinfter tegen een' armen
jongen doet zeggen:

*Hadje kennis an de Overluy van de Viffchers
dat jy die ginght vraghen*

*Om ien penninckjen op je borft, fo mochtje
moytjens vis dragen*

*Dat brengt 's jaers al hiel veul op, fo veul, ick
weet niet hoe.*

Tot het keuren van den zeevifch, zyn
twee *Keurmeesters* aangefield, een over el-
ke markt. Zy draagen, in 't gemeen, den
naam van *Schouten van de Vifchmarkt*. Ook
mogen zy zydgeweer voeren (p). De O-
verluiden van 't S. Pieters-Gilde zyn gefield
tot onderhouding der goede orde op de Vifch-
markten. Ook zyn zy gemagtigd, om de
fluikers, en omloopers of omloopfters met
vifch te bekeuren, en aan te houden; waartoe

de

(o) Handv. bl. 814.

(p) Handv. bl. 822.

MARK-
TEN.

de Substituit - Schouten, de Hoofd-Provoost van't Aalmoesseniers-huis, derzelver Dienaars en die van den Heere Hoofd-Officier, benevens de Soldaaten en Wagten aan de boomen, hun, des noods, de behulpzaame hand bieden (q).

Garnaalenmarkt.

De Garnaalen, de Panharing, de Kat-aal en Katvifch, die niet aan de Vischmarkten komen, om aan de uitslyters verkogt te worden, plagten, voor deezen, op Droogbak te worden aangebragt; doch, in't jaar 1705, werdt gekeurd, dat men, met deezen geringen visch, voortaan, aan den Zandhoek, ter wederzyde van de Taanstraat, zou voorstaan (r). Gemeenlyk, legt'er ook een vaartuig met Garnaalen, agter een' stal, waarin gekookte Garnaalen verkogt worden, aan de oostzyde van den Singel, tusschen den Heiligen weg en 't Spuij, welke plaats, hierom, de GARNAALEN-MARKT genoemd wordt. Doch my is niet bekend, dat dezelve, by eenige Keure, tot zulk eene markt, geschikt is.

Schol- en
Scharren-
markt.

Tot eene Legplaats voor de vaartuigen, die, met *gedroogde Schol* en *Scharren*, herwaards komen, was, in de voorgaande eeuw, het Spuij, tegen over het Maagdenhuis, geschikt. Ook stondt men, met deeze waare, agter de Begynen, voor (s). Doch tegenwoordig wordtze, meest, in de Haringpakkerye, op het Water, en ook, eenigszins, op den Dam, agter de Waage, vertierd.

In

(q) Handv. bl. 321.

(r) Handv. bl. 325.

(s) Handv. bl. 307.

In 't jaar 1731, stelden Burgemeesteren, by MARK-
TEN. *provisie*, voor den tyd van drie maanden, een' Factoor der drooge schol aan (t). Doch ik weet niet, dat zulks, naderhand, geschied is.

Het Koningsplein, in 't midden, onder de Bokking-
markt. boomen, is, in 't jaar 1736, geschikt tot eene Bokking-
markt. BOKKINGMARKT voor Buitenluiden, die aldaar, tweemaal ter weeke, des Maandags en des Vrydags, mogen markten; doch met hunne Bokking niet door de Stad ryden, of loopen (u): 't welk men alleen aan ingezetenen deezer Stad, en, in 't byzonder, met bokking, die, in de *Bokkinghangen*, aan 't Blaauwhoofd, hier ter Stede, gerookt is, heeft willen toelaaten.

Tot eene Legplaats der Schepen en Schuiten met Mosselen, is de Mossel-
steiger. MOSSELSTEIGER in 't Y, by de kleine of nieuwe Vischmarkt, al voor lang, geschikt geweest. De vaartuigen met Oesters, welke visch, sedert eenige jaaren, in groote menigte, te Petten gespeend, en herwaards gevoerd wordt, leggen, volgens eene Keure van den een en dertigsten January des jaars 1741, ook aan den Mosselsteiger. Oesters noch Mosselen mogen geloft worden, dan na dat zy, door den Keurmeester van den visch aan de kleine Vischmarkt, leverbaar gekeurd zyn (v).

Na de Vischmarkt, zal, vermoedelyk, de

B E E S-

(t) Groot-Memor. N. X. f. 92 *verse*.

(u) Handv. bl. 772.

(v) Handv. bl. 1671.

MARK-
TEN.

B E E S T E N M A R K T ,

of, gelykze, veelyds, genoemd wordt, de
 EESTEN- of OSSEN- O S S E N M A R K T , om dat deeze de grootste
 of OSSEN- is, de oudste byzondere markt hier ter Ste-
 MARKT. de zyn geweest; also 'er de oudste gedeel-
 ten der Stad, gelyk zyn de *Kalverstraat* en
 de *Ossen-sluis* naar genoemd zyn. Men plagt
 zelfs, van ouds, *up tie sluyse*, niet alleen des
 Maandags, maar ook op andere dagen in de
 weeke, met Varkens, te koop te staan; 't
 welk, op den zesden May des jaars 1473,
 verboden werdt (w). Ik versta, door *tie*
Sluyse, hier, de *grootte Damsluis*, die, ten dien
 tyde, *de sluis*, by uitsteekendheid, genoemd
 werdt. En men moet niet vreemd vinden,
 dat de Middeldam toen tot eene Varken-
 markt gebruikt werdt; men hadt, vroeg in
 de vyftiende eeuw, naauwlyks eene andere
 marktplaats in de Stad. De Varkens waren
 ook zeer overvloedig, zo dat, al omtrent
 den aanvang dier eeuw, verboden werdt,
 dezelve langs straat te laten loopen (x).
 Langs der Stede vesten, stonden Varkens-
 kotten, die eerst, in 't jaar 1489, werden
 afgekeurd (y). En *Tbymen Gerritsz*, de Var-
 kendryver, hadt een huis aan de Plaats of
 Dam, welk hem, in 't jaar 1540, door de
 Stad, afgekogt werdt (z). Ook blykt, uit
 eene Ordonnantie voor 't Vleeschhouters
 Gilde van den jaare 1586, dat toen, vlak
 voor

(w) Keurb. A. f. 72 verso.

(x) Zie I. Deel, I. Boek, bl. 104.

(y) Keurb. A. f. 171 verso.

(z) Zie I. Deel, I. Boek; bl. 92.

voor 't Stadhuis, noch markt gehouden werdt MARK. TEN.
 van Kalveren, Lammeren en Schaapen (a).
 Doch de Varkenmarkt was, voor den aan-
 vang der zestiende eeuw, reeds op de Kolk
 verplaatst, en werdt, in of omtrent het jaar
 1506, binnen de buitenste Haarlemmer Poort,
 die toen stondt, daar nu de nieuwe Haar-
 lemmerluis legt, overgebracht (b). Nader-
 hand, is zy, aan de westzyde van den Sin-
 gel, tusschen de Rosmolen en de Haarlem-
 merpoort (c), en nog laater, op de Heeren-
 markt gehouden (d). Doch in 't jaar 1626,
 werdt zy, aan de zuidzyde van de Linden-
 graft, gekeurd (e), en in 't jaar 1651, bui-
 ten de Reguliers-Poort, nu de Waag op de
 Botermarkt, nevens *Simon Ryken Pad* (f);
 tot dat zy, by eene Keure van den zes en
 twintigsten Augustus des jaars 1671, by de
 Utrechtsche Poort, geplaatst werdt (g);
 waar zy, nog tegenwoordig, is.

Wat de Ossenmarkt aangaat, dezelve
 werdt, van ouds, en wel op den zes en
 twintigsten Maart des jaars 1487, gekeurd
*ter plaetse tusschen den tweeen reguliers poir-
 ten*, waarvan de eerste toen stondt, daar nu
 de Offenluis legt, en de tweede, daar nu
 de Reguliers-tooren staat; *geheten die binde-
 wyck, ende nergent anders* (h). Doch in 't jaar
 1629,

(a) Keurb. C. f. 305.

(b) *Agter 't Keurb. B. onder de Correctien. f. 83.*

(c) Resol. Vroedsch. N. 27 Nov. 1600. f. 321.

(d) *Zie hier voor, bl. 14.*

(e) Keurb. K. f. 103.

(f) Resol. Vroedsch. N. 20. 9 May 1651. f. 150 verso.

(g) Keurb. P. f. 22 verso.

(h) Keurb. A. f. 158 verso.

MARK-
TEN.

1629, werdt zy van daar verplaatst op 't Plein voor de Reguliers - Poort (*i*), die toen van hout gemaakt was, en stondt, daar nu de Waag op de Botermarkt staat. Eenige jaaren laater, werdt zy buiten de Reguliers-Poort, op de hoogte van de Heerengraft, gesteld (*k*), en eindelyk, na de jongste Vergrootinge der Stad, overgebracht, daar zy nu is, op het Plein binnen de Utrechtsche Poort.

Offen-
markt.

De BEESTEN- of OSSENMARKT is een ruim veld, in 't midden, doorsneeden van de straat, die naar de Utrechtsche Poort leidt, en met hoog geboomte bezet. Langs de Offenmarkt, meest ten westen van de Poort gelegen, zyn houten balien opgerecht, aan welken, de beesten worden vastgemaakt. Verder westwaards, staan eenige stallingen, waarin het vee, des nagts, geplaatst wordt. Ook is hier de woning van den Marktmeester. In de Agtergracht, was, voor deezen, eene bekwaame drinkplaats afgeschooten, daar 't vee plagt gedrenkt te worden; doch zy dient nu, zo ver zy nog overgebleeven is, voornaamlyk, tot een wed voor de paarden. De markt is, wyders, ook met eene balie omringd, en met een hek afgeslooten, op dat de beesten niet zouden verdreeven worden, voor dat de Impost en Excyns voldaan is, 't welk, in de woning van den Marktmeester, geschiedt.

Varken-
markt.

De VARKENMARKT is ten oosten van de

(*i*) Resol. Vroedsch. N. 16. 1 Juny 1629. f. 36 verso.

(*k*) Resol. Vroedsch. Lr. D. 20 Nov. 1663. f. 64.

de straat aangelegd. De grond derzelve is, MARK-
 omtrent drie voet, opgehoogd; meest be- TEN.
 straat, en rondsom met eene schutting af-
 geslooten. De vette Varkens leggen hier,
 gedurende den markttyd, in hokken. Ver-
 kocht zynde, wordt 'er, terstond, de Impost
 en Excys van betaald. Een weinig zuid- Yskeldet.
 westwaards van de Varkenmarkt, is, in 't
 begin des jaars 1755, onder digt geboomte,
 een Yskelder gebouwd, door *Adriaan Kock*,
 Confiturier hier ter Stede, die den grond,
 voor een zeker getal van jaaren, gehuurd
 heeft van de Thesaurie. Het ys wordt, 's
 winters, in dit gebouw, rondsom, in de
 hoogte, opeen gearbeid. De eigenaar, zyn-
 de thans *Izaak Kock*, Zoon van den aanleg-
 ger, verkoopt het, 's zomers, by 't pond,
 voornaamlyk, om wyn en andere dranken te
 verkoelen en koel te houden. 's Winters,
 gebruikt hy 't, om het deeg, waarvan hy
 allerlei nagemaakte vrugten, tot nageregten,
 op voornaame maaltyden, bereidt, te doen
 stollen.

De SCHAAPENMARKT, die, eertyds, *Schaapen-*
 omtrent de oude Reguliers poort, nu den markt.
 Regulierstooren, daar het Plein nog *de Schaa-*
penmarkt heet, schynt gehouden te zyn, is
 nu binnen de balie van de eigenlyke Offen-
 markt, ten westen.

De KALVERENMARKT, die altoos met *Kalveren-*
 de Schaapenmarkt plagt vereenigd te wezen, markt.
 werdt, in 't jaar 1669, van dezelve afge-
 scheiden, en overgebracht op het Plein bin-
 nen de Leidsche Poort; daar zy, egter, niet
 lang bleef, wordende, in 't jaar 1671, we-

MARK-
TEN.

derom by de Schaapenmarkt overgebragt (l). Zy wordt, nu ook, aan de westzyde der Beestenmarkt, gehouden. De Kalveren en Schaapen zyn hier, veelyds, geplaatst, in hokken, die in open stallingen gemaakt zyn.

De Beestenmarkt is tweederlei, van mager, en van gemest, of vet vee. De magere Offenmarkt begint in April, en duurt, tot dat de weiden behoorlyk voorzien zyn van gras. De vette Offenmarkt of slagtyd wordt 's Maandags, 's Woensdags en 's Vrydags gehouden, van het midden van October, tot het midden van November. De vette Varkenmarkt wordt, op den zelfden tyd, gehouden. Van de magere Varkens is de voornaame markt aan den Diemerdyk, by Zeeburg, daar zy ook opgescheept worden. Volgens twee Keuren van den elfden en twaalfden October des jaars 1658, moeten de Varkens, die, met spoeling, of afval van Kooren-brandewyn, en styffel, gemest zyn, afzonderlyk, op de markt geplaatst worden: en 't invoeren en verkoopen van Varkens, die met *Vinken* van Walvischspek zyn gemest, is, volstrektelyk, verboden (m). Het regt om, hier ter Stede, alleen allerlei beesten te mogen op- en afscheepen is, al voor lang, verleend geweest aan 't Oude-zyds-Huiszitten-huis (n). De Opscheepers der Beesten, die, van ouds, *Postmeesters* genaamd werden, om dat de losse brug, over welke, zy het vee ontscheepen, den naam

van

(l) Handv. bl. 774, 775.

(m) Handv. bl. 775.

(n) Zie III. Deel, IV. Boek, bl. 233.

van *Post* draagt, zyn alleen bevoegd tot dit MARK-
 werk. De beesten worden op- en afgescheept TEN.
 aan den Diemerdyk by Jaap Hannes of Zee-
 burg, of in de Stad aan den Mosselsteiger,
 ten einde van den Singel ten noorden, of
 aan de Varken- en Offenmarkt. Voor 't regt
 der op- en afcheeping wordt betaald, van
 een Os of Koe, twee stuivers vier penningen;
 van een Paard, twee stuivers agt penningen;
 van een mager Varken, vier penningen;
 van een vet Varken, agt penningen; van
 een vet Kalf, twaalf penningen; van een
 mager of nugter Kalf, agt penningen, en van
 een Schaaap, vier penningen. En dit regt
 wordt niet alleen betaald van het vee, dat
 over 't Y in de Stad komt; maar ook van
 't gene, door de Haarlemmer-, Leidfche-,
 Utrechtsche-, Weesper- en Muider-Poorten,
 of langs den Amstel, wordt ingevoerd. By
 vorst en beslooten water, wordt het vee ook,
 aan de gewezen Oude-, en aan de Nieuwe
 Stads Herberg aan- en afgevoerd (o). Voor
 ieder os of koe, die op geen voeder staat,
 wordt, voor staangeld, aan den Marktmees-
 ter van de Offenmarkt, twee stuivers 's daags
 betaald: voor ieder Schaaap of Varken, vier
 penningen, en op voeder staande, een stui-
 ver. De offen, die van buiten ingebracht
 worden, om hier te worden verkogt, moe-
 ten alleen aan de Offenmarkt te koop ge-
 steld, en vooraf aan den Marktmeester aan-
 gegeven worden: en iemand, die hier eenig
 vee gekogt heeft, mag het, noch op de
 markt

(o) Vervolg der Handv. bl. 39.

MARK-
TEN.

markt, noch elders, wederom verkoopen, dan drie weeken na dat hy 'er eigenaar van geweest is (p). Ondertuffchen, raakt het slagten van offen en koeijen, in den Slagtyd, om ingezouten, en, geduurende den winter, gegeten te worden, hier ter Stede, federt eenige jaaren, meer en meer, buiten gebruik, bevindende men het vleefch, welk lang gezouten geweest is, nadeelig voor de gezondheid. Ook leggen de Vleefchhouwers zig hier, meer dan zy plagten, toe, op het slagten van rundvee, geduurende den winter, zynde, reeds by eene Keure van den vyfden December des jaars 1732, toegelaaten geweest, na den laatften November, eens ter weeke, des Woensdags, markt te houden van offen, koeijen, queen en vaarzen (q).

COMMIS-
SARISSEN
VAN DE
OSSEN-
MARKT.

Om opzigt te hebben op de Offenmarkt, en de andere Markten, daarby behoorende, zyn vier Commiffariffen, door Burgemeesteren, aangesteld, die COMMIS-
SARISSEN
VAN DE OSSEN-
MARKT genoemd worden. Zy draagen zorg, dat de Keuren, op de Markten van het vee gemaakt, worden naargekomen, naar behooren.

Paarden-
markt op-
geregt,
en te niet
geloop-
pen.

Keizer Karel den V., in 't jaar 1523, Reinoud, Heere van Brederode, verlof gegeven hebbende, om eene jaarlyksche Paardenmarkt te houden, in het Dorp van Amsterveen (r), welks Ambagtsheerlykheid, in 't jaar 1529, aan de Stad verkogt werdt (s), overleide men,

(p) Handv. bl. 771, 772.

(q) Handv. bl. 774.

(r) Handv. bl. 321.

(s) Zie II. Deel, V. Boek, bl. 507.

men, sedert, of dit Privilegie ook regt ga-MARK-
 ve, tot het opregten eener Paardenmarkt, TEN.
 in Amsterdam. Men bevondt, by onder-
 zoek, dat het Privilegie zo ver niet kon
 worden uitgestrekt. Doch men verstondt,
 dat de Steden in 't gemeen regt hadden, om
ongeprievilegeerde Paardenmarkten in te stel-
 len, daar buitenluiden niet vry waren van
arresten om schuld. En men besloot, eer-
 lang, om 'er, ook hier, eene op te regten
 (t), die, tweemaal 's jaars, op den eersten
 Woensdag na *Laetare*, dat is, na den der-
 den Zondag voor Paaschen, en op den laat-
 sten Maandag in Augustus, zou gehouden
 worden, en, in 't jaar 1658, voor 't eerst,
 gehouden werdt. Doch zy is niet veele jaa-
 ren in stand geweest (u), en, zo ik meen,
 zonder afgeschafft te zyn, van zelve te niet
 gelooopen.

Ter gelegenheid der raadpleegingen over Paarden-
 het opregten eener Paardenmarkt, was hier, viller.
 door Burgemeesteren, de eerste *Paardenvil-
 ler* aangesteld, op den negentienden Decem-
 ber des jaars 1656 (v). Hy is, volgens de
 Keure, alleen bevoegd, om doode paarden
 en andere viervoetige krenge te villen (w).
 De paardenmest, die, langs de straten, in
 kruijwagens of vuilnisvaten, legt, mag, vol-
 gens eene Keure van den negen en twintig-
 sten January des jaars 1755, door niemant,
 dan

(t) Resol. Vroedsch. L^r. A. 15, 20 Jan. 1657. f. 183, 187.

(u) Zie F. VON ZESSEN, bl. 202.

(v) Groot-Memor. N. IV. f. 122.

(w) Handv. bl. 1052.

MARK- dan door de bedienden van de vuilnis, wor-
TEN. den weggehaald (x).

KOOREN- De handel in Kooren, die, in 't groot, ge-
MARK- dreeven wordt op de KOORENMARKT,
TEN, van welke wy, hier voor (y), reeds ge-
sproken hebben, wordt ook, in 't klein, en
by de zak, gedreeven op meer dan ééne
Markt hier ter Stede. Men heeft, voor eerst,
de

STIGTSCHEN en GOOISCHE KOORENMARKT,

*Stigtsche
en Gooi-
sche Koo-
renmarkt.* die, in 't jaar 1643, gekeurd werdt op den
Binnen-Amstel, aan de westzyde, tusschen
de Paardenstraat en Halvemaanssteeg (z),
alwaar voorheen een houtwal plagt te zyn,
en, federt, des Maandags, markt van al-
lerlei Stigtsche en Gooische Graanen, by-
zonderlyk van erweten en boonen, gehou-
den wordt. Zy worden hier, in zakken, te
koop gebragt, en mogen, in geene minder
hoeveelheid dan eene mudde of zak tevens,
verkocht worden (a). Behalve deeze, is'er
ook eene

WESTFRIESCHE KOORENMARKT,

*Westfrie-
sche Koo-
renmarkt.* in 't gemeen de *Schager-markt* genaamd, die
eerst geweest is, aan de oostzyde van den
Singel, naar 't noordeinde, ter plaatse, nu
de *Stroommarkt* genaamd; naderhand, op de-
zelfde oostzyde van den Singel; doch meer
zuid-

(x) Vervolg der Handv. bl. 149.

(y) III. Deel, I. Boek, bl. 99.

(z) Resol. Vroedsch. N. 18. 6 Jan. 1643. f. 148 verso.
Handv. bl. 802.

(a) Handv. bl. 720.

zuidwaards, tuffchen de Lynbaansbrug en MARK-
 Jan-Rooden-Poorts-Tooren, verlegd werdt, TEN.
 en, eindelyk, in 't jaar 1662, geplaatft aan
 de ooftzyde van de Heerengraft, tuffchen
 den Blaauwburgwal en oude Lelieftraat.
 Hier plagten, des Maandags, allerlei West-
 friesche en Noordhollandfche graanen niet
 alleen; maar ook klein vee, gevogelte, kaas,
 eijeren en fruit ter markt gebragt te worden.
 Zelfs is 'er, veele jaaren agtereen, des Zon-
 dags, na den middag, eene talryke markt
 geweest van duiven, musfchen en andere
 kleine vogeltjes. Doch by eene Keure van
 den agt en twintigften January des jaars 1752,
 is belaft, dat geene andere dan Westfriesche
 vaartuigen, en die alleen met Kooren belaa-
 den, ter bovengemelder plaatfe, op de Hee-
 rengraft, zouden mogen markten; dat al-
 daar geene hoenders, duiven, musfchen,
 spreeuwen of ander gevogelte, vee, kaas
 of eijeren zouden mogen worden te koop
 gesteld; en dat de Westfriesche Kooren-
 vaartuigen, niet dan 's Maandags, zouden
 mogen markten (b). Het Kooren, welk
 hier verkogt wordt, moet, naar de maat dee-
 zer Stede, worden geleverd (c). Al voor
 veele jaaren, plagt 'er nog eene markt te
 zyn van duiven en kleiner gevogelte, die,
 zonder, zo veel my bekend is, door eenige
 Keure, gewettigd te wezen, des Zondags,
 op de Baangraft, tuffchen de Paffeerder-
 straat en Looijersgraft, gehouden, en ge-
 meen-

(b) Vervolg der Handv. bl. 42.

(c) Handv. bl. 802.

MARK-
TEN.

meenlyk de *Duivenmarkt* genaamd werdt. Doch zy is nu ook verdweenen. In de voorgaande eeuw, werdt, des Zondags, eene *Honden- en Duivenmarkt* gehouden, op het bolwerk by de Regulierspoort; die, by eene Keure van den dertienden November des jaars 1642, verboden werdt (d).

BIER-
KAAIJEN.

De vreemde Bieren zyn, hier ter Stede, ook al zeer vroeg, aangebragt, en heeft men, derhalve, ook al vroeg, plaatsen gehad, daar deeze Bieren ontscheept, geveild en verkogt werden, en daar de *Bierbeschooijers*, gelykze genoemd worden, die deeze Bieren wederom uitslyten, woonden. Twee zulke *Biermarkten*, of, gelyk menze heet,

B I E R K A A I J E N ,

zyn 'er thans in deeze Stad, de oudste, eertyds, de *Delftsche Bierkaai* genaamd, om dat 'er veel Delftsch Bier plagt gesleeten te worden, en nu de *Oude Bierkaai* geheeten, strekt zig, sedert dat zy, in 't jaar 1682, vergroot is (e), langs de westzyde van den Oude-zyds-Voorburgwal, genoegzaam van 't noordeinde, uit tot aan de Varkensluis. De andere, de *kleine- of Heeren-*, of *Nieuwe Bierkaai* genaamd, is aan de noordzyde van de Brouwersgracht, tusschen de Heerenmarkt en Binnenbrouwersstraat. Eenige Bierbeschooijers wonen, behalven op de Kaaijen, ook op de Heerenmarkt, en op de Nieuwe-zyds-Kolk. Doch de handel in vreemde Bie-

ren

(d) Keurb. L. f. 184 vers^o.

(e) Handv. bl. 776.

ren is, sedert het rykelyk gebruik van wyn, MARK-
en van koffy en thee, zeer sterk afgenomen. TEN.

De Bierbeschooijers zyn, in 't jaar 1621, tot een Gilde gemaakt (*f*), waarvan wy, hier na, onder de Gilden, handelen zullen. Het tappen van uitheemsch Bier omtrent de Bierkaaijen gaf zo veel gelegenheid tot het verkorten van der Stede Excynzen, dat het zelve, by verscheiden' Keuren, verbooden is. Het mag niet geschieden, aan de oost- noch westzyde van de Heeren-markt, omtrent de nieuwe Bierkaai; noch in de S. Anne-straat, in de S. Anne-dwarsstraat, in de steegjes en slopjes tusschen de S. Jans- en Oude-Kerks-bruggen, en op het Oude-zyds-Kerkhof, omtrent de Oude Bierkaai (*g*). Men plagt, van ouds,

MELKMARKT

te houden op de Plaats of Dam, en voor aan MELK-
in de Kalverstraat: ook op andere plaatsen MARKT:
der Stad; doch in 't jaar 1482, werdt ge-
keurd, dat men dezelve niet dan agter 't
oude Gasthuis, dat is, agter het tegenwoor-
dige Stadhuis, naar de zuidzyde, ter markt
zou brengen (*b*); en in 't jaar 1523, dat men
daarmede, op de Burgwallen, en op 't Wa-
ter, zou mogen voorstaan (*i*). Maar in 't
jaar 1581, werdt zulks wederom alleen op
de Gasthuisfluis, ten einde de Gasthuissteeg,
toegelaaten. In laater' tyd, schynt men, om-
trent de Heerengraft en Brouwersgraft, al-
waar

(*f*) Handv. bl. 1189.

(*g*) Handv. bl. 1484.

(*b*) Keurb. A. f. 133 verso.

(*i*) Handv. bl. 804.

MARK-
TEN.

waar eene houten brug nog de *Melkmarktsbrug* heet, met melk, gemarkt te hebben. Doch tegenwoordig, leggen en staan de schuiten en wagens met melk alomme door de Stad, in en langs de graften, en de meeste melk wordt, in open houten emmers, langs de huizen, te koop gedraagen. De melkvaatjes en melkmaaten, vooral zulken, die de Huisluiden zelven herwaards brengen, moeten, jaarlyks, door den gezwooren Yker, nagemeten, en met het Stads wapen en 't jaartal gebrand worden (*k*). 't Geregt heeft, reeds op den zestienden July des jaars 1481, bevolen, *in die melck ofte hoye* [huij], geen water te gieten (*l*).

GROEN-
MARK-
TEN.

Men heeft hier, tegenwoordig, verscheiden'

G R O E N M A R K T E N ,

waar veelerlei aardvrugten en moeskruiden, van rondsom de Stad, en van afgelegener Plaatsen, te koop gebragt worden. De oudste, van welke men duidelyke melding gemaakt vindt, was geplaatst agter de groote Vleeschhal, aan S. Pieters-Kerkhof, en langs de westzyde van den Oude-zyds-Voorburgwal, tot aan de Varkensfluis. Doch zy werdt, in 't jaar 1644, van daar verplaatst aan de oostzyde van de Prinsengraft, tusschen de Reestraat en Westermarkt, daar de schuiten lagen; en op de Westermarkt zelve, daar de Groenluiden voorstonden. De Groenmarkt bleef hier egter naauwlyks negen jaaren, en werdt,

(*k*) Handv. bl. 933*, 934*, 936*.

(*l*) Keurb. A. f. 124 verso.

MARK-
TEN.

wyker-Peulschuiten, en de Westlandschen, aan de oostzyde der Prinsengraft, tusschen de Ree en Beerenbruggen, en des noods, bezuiden de laatstgemelde; en de Leidsche en Leiderdorper-, als mede de Beemster-, Purmer- en andere schuiten, met stoppel- en staart-raapen, aan de westzyde van de Prinsengraft, tusschen de Laurier- en Roozenstraaten, en des noods, tot over de Westermarkt (m). De plaats, tusschen de Ree- en Beerenbruggen, beide aan de oost- en westzyde der Prinsengraft, wordt thans *de kleine Groenmarkt* genaamd; en de Marktmeester heeft, onlangs, bevel gekreegen, om de openvallende Plaatsen aldaar, eens 's jaars, in de maand May, by inschuiving voor- of bovenwaards, dat is, naar 't noorden, te laten vervullen; en de aankomende Tuinluiden, agter of onder aan de Markt, naar 't zuiden, te plaatsen (n). Doch de Warmoestuinen in de Diemermeer leverden, door den tyd, zo veele groente uit, dat, met dezelve, niet bekwaamlyk, tusschen de Ree- en Beerenbruggen, kon gemarkt worden; waarom, in 't jaar 1700, werdt toegelaaten, deeze groente ook, eens ter weeke, des Maandags, en in 't jaar 1701, tweemaal, des Maandags en des Vrydags, op 't Oude-Kerks-Plein, ter Markt te brengen (o). De groente uit de Bylemermeer, die, in 't jaar 1702 doorgebroken zynde, door het instorten of plempen van mod-

(m) Handv. bl. 791.

(n) Besoignes van Burgem, en Schepenen van 30 Jan. 1766.

(o) Handv. bl. 792, 792.

modder, allengskens, gedeeltelyk, gevuld, MARK-
 en op 't nieuwe Land, sterk bezaaid is, TEN.
 wordt, by de Diemermeers-groente, ter
 markt gebragt: en in 't jaar 1714, zyn dee-
 ze tweederlei Warmoeziers verdeeld gewor-
 den, in twee ploegen, over ieder van wel-
 ken, jaarlyks, op den eersten April, door
 Burgemeesteren, uit een opgegeven dubbel
 getal, twee Overluiden gekooren worden,
 die, voor de onderhouding der goede orde
 onder dit Gilde van Groenluiden, zorg draa-
 gen. Beide de ploegen markten, sedert,
 te gelyk, op 't Oude-Kerks-Plein; doch,
 op hunne eerste markt, op de Prinsengraft,
 beurtelings, om den anderen dag, en op de
 Houtgraft, by de gewezen Jooden-Kerk,
 welke plaats zy ook ingenomen hadden, en
 die hun nu vergund werdt, week om week;
 doch alleenlyk des Vrydags (p). Men noemt
 dit gedeelte der Houtgraft, sedert, de *Joo-
 den-Groenmarkt*. De Warmoeziers, van wel-
 ken wy spreken, betaalen, volgens eene
 Keure van den een en dertigsten January des
 jaars 1730, ieder twaalf stuivers 's jaars aan
 hunne Overluiden (q). Zy plagten, al voor
 den aanvang deezer eeuw, des Maandags,
 ook aan de nieuwe Markt voor te staan (r),
 't welk, zo ik meene, nog, door eenigen,
 geschiedt. Aan de Hillegommer Tuiniers
 en Warmoeziers in 't byzonder is, in 't jaar
 1717, plaats om te markten aangewezen,
 aan de westzyde van de Prinsengraft, tus-
 schen

(p) Handv. bl. 793.

(q) Handv. bl. 794.

(r) Handv. bl. 792.

MARK-
TEN.

fchen de Reebrug en Lauriergraft (s), daar zy, met groente en fruit, en, onder anderen, met smaakelyke aardbeijen, voorstaan. De verkoopers van groente, die huizen of kelders, op de Groenmarkt, tusschen de Reeen Beerenstraten, bewoonen, mogen, volgens eene Keure van den een en dertigsten January des jaars 1749, voor hunne woonplaatsen, tot aan de groote steenen toe, uitsallen, zonder daarin, door de buitenluiden, verhinderd te worden (t). De Groenmarkt is, sedert het jaar 1717, bepaald gebleeven, op de plaats, daar zy toen, volgens de Keuren, mogt gehouden worden.

De Groenschuiten, die aan de markt willen komen, mogen niet grooter zyn dan twaalf Lands Lasten ten hoogsten (u), en moeten allen, met hun agtersteven, regt tegen den wal leggen. Zy moeten zig by den Marktmeester aangeeven, en 't regt der Markt voldoen. Zy mogen, 's morgens voor, of 's avonds na het luiden der Poortklok, niet lossen. De koopers moeten, met hunne schuiten en wagens, des zomers voor negen, en des winters voor tien uren, van de markt zyn. De raapen, aardappelen, tuinboonen en kool worden, door luiden, die van Burgemeesteren aangesteld zyn, gemeeten of geteld. De manden, met welken, de boonen, aardappelen en raapen gemeeten worden, moeten behoorlyk geykt zyn (v). Ook zyn,

(s) Handv. bl. 794.

(t) Vervolg der Handv. bl. 41.

(u) Keurb. T. f. 238.

(v) Vervolg der Handv. bl. 43, 43.

zyn, reeds in 't midden der voorgaande eeu- MARK-
 we, twaalf of dertien *geauthoriseerde Groen-* TEN.
vrouwen toegelaaten, door Burgemeesteren
 (w), welker getal, naderhand, op agt ver-
 minderd, doch, in 't jaar 1686, wederom
 op negen gebragt (x) is. Zy betaalen de
 verkogte groente, terstond, aan de Groen-
 luiden, en vorderen de uitgeschooten pen-
 ningen wederom van de koopers, voor wel-
 ke moeite en verschot, zy twaalf penningen
 van ieder gulden genieten. De Groenluiden
 mogen zig vervoegen aan zulk eene *geau-*
thoriseerde Groenvrouw, of *Schryffter*, gelyk
 menze gemeenlyk noemt, als zy goedvin-
 den (y). By eene Keure van den eersten
 April des jaars 1760, is belast, dat, des
 zomers, of van den eersten May tot den
 laatsten October, op de Groenmarkt, tus-
 schen de Roozenstraat en Roozengraft, voor
 de geauthoriseerde Groenvrouwen, plaats
 moet gelaaten worden, voor zestien, en 's
 winters, of van den eersten November tot
 den laatsten April, voor agt Groenschuiten,
 mid's 'er, op de Prinsengraft over de Wes-
 terkerk, genoegzaame plaats blyve, voor de
 Leidse en Haagsche Salade-schuiten (z).
 Eindelyk, is 'er ook eene *Reinigster* of *Aan-*
veegster van de Groenmarkt aangesteld, die
 de Markt, des zomers voor tien, en des win-
 ters voor elf uren des morgens, reinigen
 moet, waarvoor zy van ieder schuit drie,
 en

(w) Groot-Memor. N. IV. f. 181 verso. N. V. f. 61 verso.

(x) Groot-Memor. N. VII. f. 145.

(y) Handv. bl. 796.

(z) Keurb. T. f. 254 verso.

MARK-
TEN.

en 's winters, van ieder wagen, twee stuivers, van ieder sleede, die met een paard getrokken wordt, een en een halven stuiver, en van ieder handsleede, een halven stuiver geniet, zo dikwils, als dezelve aan de markt komen (a).

FRUIT- of
APPEL-
MARKT.

Na de Groenmarkt, volgt de

FRUITMARKT,

van ouds, en nog tegenwoordig, naar de Fruit, die meest op dezelve verkogt wordt, de *Appelmarkt* genaamd, en zekerlyk eene van de oudste Markten der Stad, alzo men, in de Keuren van omtrent het begin der vyftiende eeuw, al gewaagd vindt van Fruitverkoopers, als tot het S. Jans Gilde behoorrende (b). De oudste Appelmarkt is geweest, aan de westzyde van den Oude-zyds-Voorburgwal, tusschen 't S. Pieters Kerkhof en 't Spuij, sedert de Huiszitten-, en nu de Lomberdssteeg genaamd. Naderhand, is zy, op den Nieuwe-zyds-Voorburgwal, aan de oostzyde, omtrent tegen over de plaats, daar tegenwoordig het Generaal-Post-Comptoir is, verlegd. Doch in 't jaar 1613, werdt reeds geraadpleegd, om dezelve ook van daar te verleggen (c). En 't leedt niet langer dan tot in 't jaar 1616, toen zy, aan de oostzyde van den Singel, tusschen de Heij-en Raamsteegen, werdt overgebracht, daar zy, nog tegenwoordig, gehouden wordt, schoon men, reeds,

(a) Handv. bl. 795, 796.

(b) Keurb. A. f. 12.

(c) Resol. Vroedsch. N. 11. 28 Octob. 10 Nov. 1613. f. 89, 91 verso.

reeds in 't jaar 1651, in overweeging genomen heeft, omze, vandaar, aan de westzyde van de Prinsengraff, tusschen de Elands- en Looijersgraffen, daar, sedert, eene Groenmarkt gekeurd is, te verleggen (d).

Veelerlei fruiten, met naame appelen, peeren, pruimen, kersen, aalbezen, nooten enz. worden hier, van omtrent Leiden, Delft, Rotterdam, den Haage, Utrecht, Woerden, Hoorn, en andere Plaatsen, in Noordholland en elders, ter markt gebragt. Doch de Aard- en Kruisbezen worden geloft op de Prinsengraff, tusschen de Run- en Beerenstraten, uitgenomen eenige Delftschen, die op het Rokin, en de Diemermeerschen, die op de Meer-Groenmarkten geloft worden (e). De gewoonlyke marktdagen, hiertoe geschikt, zyn de Maandag en Vrydag. Doch 't staat buitenluiden ook vry, dagelyks, fruiten ter markt te brengen. Zy betaalen van ieder ton of mand fruit zeker regt aan 't Fruitverkoopers-Gilde. Buitenlandsche Fruit, gelyk Chinaas-appelen, Limoenen en Kastanjen, schoon zy niet aan de Appelmarkt komen, zyn dit regt ook onderhevig (f). Het aanbrenge van onrype of verrotte Fruit is, by eene Keure van den elfden January des jaars 1664, verboden (g). De *Haven- of Marktmeester van de Fruitmarkt* draagt zorg voor de onderhouding der Keuren, op de zelve gemaakt. Tot het meeten der Fruit, zyn

(d) Resol. Vroedsch. N. 20. 5 Dec. 1651. f. 200.

(e) Handv. bl. 786.

(f) Handv. bl. 783, 785.

(g) Handv. bl. 786.

MARK-
TLIN. zyn beëdigde *Fruitmeesters*, door Burgemees-
teren, aangesteld, die niet mogen meeten,
dan met behoorlyk geykte manden en ton-
nen, welken van 't Gilde gehuurd worden
(*b*). De Fruitmarkt is, dikwils, zo zeer be-
zet met manden en tonnen, dat 'er de rytui-
gen, bezwaarlyk, voorby kunnen. 't Geregt
heeft, hierom, op den agt en twintigsten Ja-
nuary des jaars 1755, gekeurd, dat 'er, voor
negen uren des morgens, niet over de Fruit-
markt gereeden moge worden (*i*).

By de Fruitmarkt, voegen wy de

B O O M M A R K T,

BOOM-
MARKT
en die, aan de westzyde van den Nieuwe-zyds-
Voorburgwal, ter wederzyde van de S. Lu-
cien-brugge; en de

B L O E M M A R K T,

BLOEM-
MARKT. die, wat meer noordwaards, tusschen de Roos-
maryn- en Wyde steegen, op de gewezen
Deventer-Houtmarkt, en nog verder, tot aan
de Stillsteeg toe, gehouden wordt. Op de
Boommarkt, worden veelerlei jonge boo-
men, uit de Enteryen in de Veenen, en van
omtrent Alkmaar en de Beverwyk, met schui-
ten, aangebragt, en eens ter weeke, des
Maandags, vertierd. De Bloemmarkt vangt,
's Zondags, na drie uren des nademiddags,
reeds aan, en duurt, den volgenden Maandag,
zo lang de Lente en Zomer duuren. De Haar-
lemmer, Noordwyker en andere Bloemisten
bren-

(*b*) Vervolg *der Handv.* bl. 40.

(*i*) Keurb. T. f. 210.

brengen hier eene groote menigte van Bloemen, Bloembollen en Zaaden ter markt. Ook worden 'er, des Maandags, veelyds, verkooping van Bloemen, by opveilinge aan de meestbiedenden, gehouden. Beide deeze Markten zyn, zekerlyk, meer dan eene eeuw oud. Ondertuffchen, is my niet bekend, dat, voor dezelve, immer, eenige Keuren gemaakt zyn.

Wy komen nu tot de

TURFMARKTEN,

die twee in getal zyn, eene van Hollandsche, en eene van Overzeefche Turf, waaronder ook de lange Friefche en Groninger Brouwers Turf begreepen is. De eerste en oudste Turfmarkt, die, te gelyk, eene Houtmarkt was, is geweest, in het Damrak, omtrent de Paapenbrugge, van waar dezelve, niet voor 't begin des jaars 1564, in den Amstel buiten de lange brugge, ter plaatse nu nog de *oude Turfmarkt* genaamd, verlegd is (k). Hier bleef zy, tot in 't jaar 1642, wanneer zy, aan de oostzyde van de Prinsengraft, tuffchen de Runstraat en den Stads wal, die toen lag, daar nu de Leidsche graft loopt, overgebracht werdt (l). Doch in 't jaar 1671, werdt zy, naar de zelfde zyde van de Prinsengraft, in de nieuwe uitlegging, tuffchen de Spiegel- en Vyzelstraaten, verplaatst (m), daar

(k) Resol. Vroedsch. N. 1. 18 Febr. 1564.

(l) Resol. Vroedsch. N. 18. 10 July 1642. f. 123 verso. Keurb. L. f. 174 verso, 210.

(m) Groot-Memor. N. VI. f. 35 verso. Keurb. P. f. 16 verso. Handv. bl. 768.

MARK-
TEN.

daar zy, nog tegenwoordig, gehouden wordt. Op deeze Markt, wordt meest Hollandsche Turf aangebragt. Tot eene markt voor de Friesche en Groninger Brouwers en andere Turf, werdt, in 't jaar 1634, plaats geschikt aan 't Reaalen-Eiland, by het Blaauw-hoofd. Doch het Y aldaar te ondiep geworden zynde, werdt deeze Turfmarkt, in 't jaar 1673, op Kattenburg verlegd (n); schoon de Schippers, die deeze soort van Turf voeren, ook veelyds, tusschen de gewezen Oude Stads-herbergsbrug en Nieuwe Haarlemmer fluis, gaan leggen.

Op het leggen der Turffchepen aan de Markt zyn verscheiden' Keuren gemaakt, en laatstelyk eene van den agt en twintigsten January des jaars 1761, waarby bevolen wordt, dat dezelve moeten leggen nevens elkanderen, van de Vyzelbrug af naar de Spiegelstraat toe, met den voorstevan naar den wal, en zo schuin naar het midden der grafte toe, dat de doorvaart behoorlyk vry blyve (o). Voorts, zyn 'er ook, nog onlangs, op het meeten en opdoen der Turf, twee merkwaardige Keuren afgekondigd, te uitvoerig om 'er, hier ter plaats, byzonderer berigt van te geeven (p).

By de Turfmarkten, voegt de

H O U T M A R K T,

HOUT-
MARKT.

oudtyds de *Deventer-Houtmarkt* genaamd, om dat het Brandhout, welk daar ter Markt

ge-

(n) Handv. bl. 762.

(o) Keurb. U. f. 7 verso.

(p) Keurb. U. f. 30 verso, 32.

gebragt werdt, veel van Deventer kwam; MARR.
 en gelegen, daar nu de Bloemmarkt is, op TEN.
 den Nieuwe-zyds-Voorburgwal, tuffchen de
 Wyde- en Roosmarynsteegen. Doch het
 sterk aanvoeren van Noordsch Brandhout,
 in 't gemeen *Vademhout* genaamd, maakte
 deeze markt te klein. De Schepen met Va-
 demhout werden, hierom, in 't jaar 1673,
 geplaatst aan de oude Teertuinen (q). De
 Deventer-Houtmarkt, ook reeds, eenige jaa-
 ren te vooren, tot eene Bloemmarkt geschikt
 zynde, werdt het Brandhout, welk daar te
 koop plagt gebragt te worden, gelegd in den
 Huiszitten-burgwal. Doch de Markt bleef
 aldaar niet langer dan tot in 't jaar 1684,
 wanneer zy, in de Muider-graft, voor de
 Synagoge der Hoogduitsche Jooden, ver-
 legd werdt (r), daar zy, nog tegenwoordig,
 is. Zy bestaat in een ruim plein, met hoog
 geboomte bezet, waaraan de Houtfchepen
 leggen. Volgens eene Keure van den zeven
 en twintigsten January desjaars 1728, moe-
 ten de Houtfchepen looten om de plaatsen
 aan de Markt. De eerste plaats wordt gesteld
 vooraan, tegen over de Synagoge, daar een
 fchip veertien dagen mag blyven leggen;
 waarna het, op de laatste plaats, bewesten
 de Plantaadje, moet gaan leggen, en van
 daar wederom verhaalen; van veertien da-
 gen tot veertien dagen, eene plaats voor-
 waards fchikkende. Het hout mag niet,
 op de Markt, noch elders, op eenig onbe-
 tim-

(q) Handv. bl. 766.

(r) Handv. bl. 766.

MARK-
TEN. timmerd erf, worden opgestapeld; maar moet, zo lang het onverkogt is, of in de schepen blyven, of in pakhuizen of lootsen, worden opgezet (s). Voorts, moet het Talhout, door Stads Tellers, geteld, en het Vademhout, door Stads Meeters, gemeeten worden.

Aan de oostzyde van den Singel, bezuiden den Jan-Rooden-Poorts-Tooren, wordt, sedert veele jaaren, gehouden eene

K U I P E R S - M A R K T ,

KUIPERS-
MARKT. alwaar, des Maandags, allerlei klein droog Vaatwerk, tobbens, emmers, kuipen, scherfborden, en diergelyk klein-kuipers werk te koop gebragt wordt. De Gildebroeders van het Kuipers-Gilde staan hier, beurtelings, voor, zo dat iemand, die, den eenen Maandag, de eerste plaats beslaagen heeft, den volgenden Maandag, de tweede plaats beslaan moet. Elke plaats mag niet grooter dan twaalf voeten genomen worden, en die, driemaal agtereen, verzuimt, ter markt te komen, verliest zyne plaats: alles volgens eene Keure van den een en dertigsten Maart des jaars 1634 (t).

Op de Jan-Rooden-Poorts-Toorens-brugge, aan de zuidzyde, wordt, insgelyks des Maandags, eene

BOOM-
MAA-
KERS-
MARKT.

B O O M M A A K E R S - M A R K T
gehouden, alwaar de Boom- en Leerenmaakers,

(s) Handv. bl. 767.

(t) Handv. bl. 803.

kers, met houten Leeren, Boomen, Puthaa-
 ken en Kleérfstoffen, voorstaan. Doch vol-
 gens eene Keure van den twintigsten Maart
 des jaars 1664, mogen zy den voorbygang,
 door het rykelyk ten toon stellen hunner
 waaren, niet belemmeren (u).

Men heeft, hier ter Stede, ook eene

H O E P E N - M A R K T,

die eerst plagt te zyn, aan de westzyde van
 't Rokin, en in 't jaar 1655, daar tegen o-
 ver, tusschen de Lange brug en 't Kalfsveld-
 steegje, verlegd werdt (v). Naderhand, is
 de Legplaats der Hoepenschepen geweest,
 tusschen de Doele- en Halvemaansbruggen,
 en tegenwoordig leggen dezelve veel, aan
 de westzyde van den Singel, omtrent de
 Korsjes-steeg.

Op het Rokin, aan de westzyde, omtrent
 de Olie slaagers-steeg, plagt voor deezen de

H E N N I P - M A R K T

geplaatst te zyn. Doch zy werdt, na de jong-
 ste Vergrooting der Stad, naar de noordzy-
 de der Heerengraft, tusschen de Utrechtsche
 straat en Reguliersgraft, overgebracht, al-
 waar de Legplaats is der Vaartuigen, die in-
 landsche Hennip en Touwwerk herwaards
 brengen.

De

H O O I M A R K T,

hier ter Stede, plagt gehouden te worden Hooi-
 langs

(u) Handv. bl. 803.

(v) Handv. bl. 766.

MARK-
TEN.

langs de zuid- en westzyde van den Binnen-Amstel; doch werdt, in 't jaar 1671, verlegd op de Heerengraft, aan de noordzyde, tusschen den Binnen-Amstel en Weesperstraat, daar zy niet veele jaaren bleef, wordende, in 't jaar 1689, wederom overgebracht op den Binnen-Amstel, tusschen de Heeren- en Keizersgrachten, voor het Diaconie-Oude-Vrouwen-Huis (w). Hier houden, nog tegenwoordig, de Friesche en andere vreemde Hooischepen hunne Legplaats. Het Hooi plagt, hier, alleen by 't voeder, verkogt, en door gezwooren Meeters gemeeten te worden. Een Voeder Hooi moest tien voet agt duim lang, zeven voet agt en een halve duim breed, en, uit den bodem van den wagen, negen voet zes en drie vierde duim hoog zyn. Doch wanneer 't uit den grond gemeeten werdt, moest het dezelfde lengte en breedte, maar de hoogte van agt voet agt duim hebben, alles Amsterdammer maat (x). Maar in 't jaar 1712, werdt belast, dat het Hooi niet dan by 't gewigt verkogt moest worden: waartoe zes beëdigde *Hooiweegers* werden aangesteld. By eene nadere Keure van den dertigsten January des jaars 1725, werdt het egter gelaaten aan de verkiezinge des koopers, of hy 't Hooi, by 't gewigt of by de maat, ontvangen wilde (y). De Hooischippers moeten, zo dikwils als zy met hunne schepen aan de Markt komen, aan de Diaconie betaalen, van ieder Friesche Tjalk

twaalf

(w) Handv. bl. 768.

(x) Handv. bl. 939.

(y) Handv. bl. 911, 911.

twalf, en van ieder kleiner Vaartuig, zes MARK-
 stuivers (z). De MARK-
TEN.

S T R O O M A R K T,

hier ter Stede, is ook meer dan eens ver- STROO-
MARKT.
 plaatst, fomtyds, buiten bewilliging, en som-
 tyds, op bevel van 't Geregt. Zy schynt,
 voormaals, gehouden te zyn aan de oostzyde
 van den Singel, naar 't noordeinde, ter plaat-
 se, die nog de *Stroommarkt* genaamd wordt,
 ten ware zy deezen naam alleenlyk gekree-
 gen hadt, om dat 'er eenige uitflyters van
 Stroom wonen. In 't jaar 1627, werdt de
 Stroommarkt, op de gewoonlyke Marktdagen,
 gekeurd aan de Noordermarkt (a), daar nog
 eene kleine Stroommarkt is. Doch voor om-
 trent veertig jaaren, lagen de Strooschepen,
 ten deele langs de westzyde van den Singel,
 van de nieuwe Haarlemmer-fluis af, tot voor
 de Bergstraat, ten deele voor het Diaconie-
 Oude-Vrouwen-Huis, aan de Hooimarkt. En
 toen werdt, by eene Keure van den agt en
 twintigsten January des jaars 1723, bepaald,
 dat de groote Strooschepen met staande mas-
 ten, voortaan, leggen zouden, op de lange
 Houtgracht, van den Zwaanenburgwal af, den
 hoek om, tot aan de Kraanenbrug toe: en
 de kleine sloopjes, met leggende masten,
 op de Prinsengracht, voor de Noorder-Kerk (b).
 De Strooschippers moeten zig, by hunne
 aankomst, ook aan 't Diaconie-Oude-Vrou-
 wen.

(z) Handv. bl. 912.

(a) Handv. bl. 308.

(b) Handv. bl. 768.

MARK-
TEN.

wen-Huis aangeeven, en ten behoeve der Diaconie, twee stuivers van een Friesche Tjalk, en een stuiver van ieder kleiner vaartuig betaalen (c). De Strooschippers mogen, hier, niet langer dan vier weeken markten, en in 't klein, niet minder dan vyftig bossen aan iemand verkoopen (d).

Wyders, zyn, hier ter Stede, twee

Z A N D - M A R K T E N ,

ZAND-
MARK-
TEN.

eene van Zand, welk meest tot ballast in schepen gebruikt wordt, en eene van Zand, welk tot allerlei ander gebruik dient. De eerste Markt is de oudste, en aangelegd, ter gelegenheid van het toeneemen der Scheepvaart alhier. Zy schynt, in 't begin der zeventiende eeuw, vermoedelyk, zonder door eenige Keure gewettigd te zyn, gehouden te wezen aan de oostzyde van den Singel, tuschen de nieuwe Haarlemmer-fluis en Haselaers-Brouwerie (e), die toen, op den Singel, omtrent het Kattegat, gelegen was. Doch op den negen en twintigsten May des jaars 1618, beval het Gerecht, dat de Zandponten, van Maart af, tot het einde van November, in de oude Waale en Waterscheepshaven, zouden leggen, en niet binnen den boom komen (f). In 't jaar 1634, werden zy, aan 't Reaalen-Eiland, by 't Blaauwe Hoofd, aan de Noordwestzyde van den steiger, verplaatst (g). Doch, sedert veele jaaren,

(c) Handv. bl. 912.

(d) Handv. bl. 768.

(e) Handv. bl. 715.

(f) Handv. bl. 714.

(g) Handv. bl. 753.

ren, leggen zy ook aan de westzyde van het Bickers-Eiland. De andere Zandmarkt werdt, in 't jaar 1652, gekeurd by den Reguliers-tooren (*b*); doch is, sedert, verlegd in den nieuwen Binnen-Amstel, aan de westzyde, niet verre van de Amstelfluis. Het meeste Zand wordt, uit de Zanderyen omtrent Naarden, en van Muiderberg, 's Graavenland, Hillegom enz. herwaards gebragt.

Hierby voegen wy de

K A L K M A R K T,

waar, voornaamlyk, gebakken Friesche Steen en Kalk ter markt gebragt wordt. De Legplaats der Schepen, die deeze waaren herwaards voeren, plagt, nog in het midden der voorgaande eeuwe, te zyn, tusschen de Korsjes- en Lynbaansbruggen, beide aan de oost- en aan de westzyde van den Singel (*i*). Doch in 't jaar 1663, werdt dezelve verlegd aan de zuidoost-zyde van het Nieuwe-Waals-Eiland (*k*), sedert de *Kalkmarkt* genaamd. Op het meeten en hermeetten van Steen en Kalk, waartoe beëdigde Amptenaars zyn aangesteld, zyn menigvuldige Keuren gemaakt (*l*), en nog laatstelyk eene van den agt en twintigsten January des jaars 1764 (*m*). Over de Meeters en Draagers van de Kalk, is een Vader of Opziender aangesteld, die zig, dagelyks, in 't Kalkhuisje aan de Kalkmarkt,

(*b*) Handv. bl. 830.

(*i*) Handv. bl. 766.

(*k*) Handv. bl. 768.

(*l*) Zie Handv. bl. 1014 enz.

(*m*) Keurb. U. f. 41.

MARK-
TEN.

markt, moet laten vinden, om elk van de noodige arbeiders te voorzien.

Onder de Markten, die, van ouds, eens ter weeke, op Maandag, plagten gehouden te worden, is ook de

S T O E L E N - M A R K T ,

STOE-
LEN-
MARKT.

die, weleer, aan het Water, op enten noorden van de Paapenbrugge, plagt te zyn; doch in het jaar 1654, aan de westzyde van den Nieuwe-zyds-Voorburgwal, tusschen de Molsteegs- en Dirk van Hasseltsbruggen, verlegd werdt (*n*). Tegenwoordig, blyft zy egter, genoegzaam, tusschen de Molsteegs- en S. Nicolaas-bruggen, bepaald. De Stoelenmaakers, die hier markten, schuiven, elken Maandag, eene plaats voort. Volgens eene Keure van den negen en twintigsten October des jaars 1675, moeten, elken Marktdag, twee Stoelenmaakers, daartoe, door de Overluiden, verkooren, rondgaan, en toezien, of 'er ook Stoelen van Appel- of Peerenboomen-hout gemaakt zyn, of Stoelen van Vuuren-, voor Stoelen van Essen-hout, te koop gesteld worden (*o*). De

M A N D E N - M A R K T ,

MAN-
DEN-
MARKT.

hier ter Stede, plagt, van ouds, gehouden te worden, op het Water, omtrent de Vrouwen-steeg. Doch is, in den jaare 1634, aan de westzyde van den Nieuwe-zyds-Voorburgwal, tusschen de S. Nicolaas- en Dirk van

Has-

(*n*) Handv. bl. 808.(*o*) Handv. bl. 808.

Haffeltsbruggen, verplaatst. Voor omtrent ^{MARK-} dertig jaaren, bevondt men, dat de Stoelen-^{TEN.} en Manden-markten elkanderen te zeer belemmerden, te meer, doordien de Mandenmaakers, zelfs tot aan de Molsteeg toe, voorstonden. 't Geregt keurde, derhalve, op den agt en twintigsten January des jaars 1735, dat de Mandenmarkt, voortaan, tweemaal ter weeke, des Maandags en des Vrydags, zou gehouden worden, op de Westermarkt, aan de zyde van de Reestraat en Hal, van de Prinsengraft tot de Keizersgraft, daar de Mandenmaakers, alle Maandagen, eene plaats moeten voortschikken (p).

Sedert dat het gebruik van den Rook-tabak, hier te Lande, en in deeze Stad, gemeen geworden is, heeft men hier ook eene *Tabakspypen-Markt* opgeregt, die, in 't gemeen, de

P Y P E N - M A R K T

genaamd wordt, en gelegen is, ter weder-^{PYPEN-} zyde van den Nieuwe-zyds-Voorburgwal, ^{MARKT,} bezuiden de Gasthuissteegsbrugge. In 't jaar 1663, werdt, ten voordeele der Tabakspypenmaakers, die toen hier ter Stede waren; doch nu, al lang, verdweenen zyn, gekeurd, dat buitenluiden, alleenlyk des Maandags, doch dan ook, den gantschen dag, met Pypen mogten voorstaan, zonder dat zy vermogten, hunne waar, by de huizen, te koop te draagen. Alle Pypen, die hier om te verkoopen gebracht worden, moeten aan de Pypen-

(p) Handv. bl. 204.

MARK-
TEN.

penmarkt worden geloft. Om de plaatsfen moest, om 't vierdendeel jaars, worden geloot, ten overstaan van den Marktmeester, die van ieder ton korte, en van ieder mande lange Pypen, een stuiver, en van een mandje porceleinen Pypen een' halven stuiver genoot, welken, door den kooper, betaald werden. De Marktmeester, voormaals, over de Pypenmarkt gesteld, was, onder anderen, verplicht, zorg te draagen, dat de straat en de opgangen der brugge niet belemmerd werden (q).

Markt-
meesters

Thans zyn 'er nog zes *Marktmeesters* over byzondere Markten, hier ter Stede, die, door Burgemeesteren, worden aangesteld, en zorg draagen, dat de goede orde op de Markten, en de Keuren, deswege gemaakt, onderhouden worden, naar behooren. Men heeft 'er een' van de S. Antonis of Nieuwe Markt, een' van de Reguliers- of Botermakt, een' van de Noordermarkt, een' van de Groenmarkt, een' van de Offenmarkt, en een' van de Appelmarkt. Behalve deezes zes, is 'er nog een Marktmeester der drie Jaarmarkten, die zorg draagt, dat de Kraamen en Kermispelen, op de bekwaamste plaatsfen, gesteld, en de Keuren, op de Jaarmarkten gemaakt, en de byzondere bevelen van Burgemeesteren, by 't verleenen van verlof tot het opregten van Kermispelen, behoorlyk, agtervolgd worden. Sedert veele jaaren, is deeze Marktmeester ook te gelyk *Stads Roeper* (r).

Dus

(q) Handv. bl. 804, 805.

(r) Groot-Memor. N. III. f. 179. IV. f. 49 verso. VIII. f. 142 verso.

Dus hebben wy alle de Markten, die thans, MARK- hier ter Stede, in wezen zyn, kortelyk, be- TEN. schreeven. Voor deezen, zyn 'er nog eenige andere, zelfs vermaarde Markten geweest, die thans geheellyk verdweenen zyn. Voor omtrent dertig jaaren, waren 'er nog twee aanzienlyke *Biscuit-markten*, eene aan de oude zyde, op den Fluweelen-Burgwal, tusschen de Oude Doelestraat en Stooftteeg, die, reeds in de zestiende eeuw, in stand was (s), en eene aan de nieuwe zyde, op de Keizersgragt, tusschen de Westermarkt en Leliegragt. De Bakkers van Wormer en Jisp bragten hier geheele laadingen *Biscuit* of tweebak, in tonnen, ter markte (t). Ook stondt men, op deeze markten, voor, met Deventer- en Kamper-koek (u). Doch de Bakkers deezer Stad hebben zig zo sterk toegelegd, op het bakken van smaakelyke *Biscuit*, dat de Wormer *Biscuit*, allengskens, haare agting verlooren heeft, en de Maandagfche *Biscuit-markten*, van tyd tot tyd, afgenomen, en, eindelyk, geheellyk verdweenen zyn. Op de *Biscuit-markt* aan de nieuwe zyde, plagt ook eene *Spinnewielen-markt* gehouden te worden (v), die, al veel vroeger, te niet geloopen is. Eene *Glazen- en Kannenmarkt*, die, in 't jaar 1622, tweemaal ter weeke, des Maandags en des Vrydags, buiten de oude S. Antonispoort, op de nieuwe Markt, gekeurd werdt (w), is ook, voor lang, op-ge-

(s) Refol. Voedsch. N. 4. 31 Decemb. 1580.

(t) Handv. bl. 777.

(u) Handv. bl. 800.

(v) Handv. bl. 807.

(w) Keurb. H. f. 278.

GILDEN. gehouden : wordende nu deeze waaren , naauwlyks anders , dan op de drie gewoonlyke Jaarmarkten , ter markt gebragt (x) : wanneer men , met dezelve , onder anderen , by den Jan-Rooden-Poorts-Tooren , en op de oude Biscuit-markt , op den Fluweelenburgwal , voorstaat.

II.

GILDEN van NEERINGEN , HANDWERKEN en ARBEIDERS.

II. Handel, in de Stad, en ten gebruike der ingezetenen, buiten de Markten. De Markten voldoen , op verre na , niet , om de Ingezetenen te voorzien van 't gene zy behoeven , of begeeren ; zo om dat , op de dagelyksche en weekmarkten , niet alles te koop gebragt mag worden ; als , om dat het veelen niet gelegen komt , op de Markten , te gaan koopen , 't gene aldaar geveild wordt. De Jaarmarkten , op welken , met weinige uitzonderingen , alles te koop mag gebragt worden , waaraan iemand winst meent te zullen kunnen behaalen , worden te zeldzaam gehouden , dan dat elk , op dezelve , al zynen voorraad zou kunnen opdoen. Behalve dat veele waaren niet zo goed vallen , op de Markten , als menze begeert , en elders bekomen kan. Hieruit is dan een andere tak van Burgerlyke Neering en Handel ontstaan , die , door de handwerksluiden en winkeliers , of kleiner of grooter neeringdoende luiden , alle burgers , of ten minsten ingezetenen der Stad , dagelyks , met hun-

ne

(x) Zie Vervolg der Handv. bl. 40.

ne mede-ingezetenen, gedreeven wordt. Onder de voornaamsten van deezen, zyn 'er veelen, die tot geen byzonder Gilde behooren; gelyk zyn de Haringkoopers, Teerkoopers, Katoendrukkers, Zeepzieders; Branders, Mouters, Touwslaagers en anderen; van welken wy, beneden, eenig byzonder verflag zullen doen. Onder de minderen, zyn 'er ook eenigen, die in geene byzondere Gilden begreepen zyn; gelyk de Horologiemakers, Diamantslypers, Zadelmakers, Zeevenmakers, Knoopenmakers, Naaldenmakers, Speldenmakers en eenige anderen, van welken wy niet afzonderlyk behoeven te handelen. En onder de geringsten, heeft men 'er veelen, die ook in geene Gilden zyn, en meest allen, of aan hunne wooningen, of langs de straaten, uitventen, 't gene zy, op de Markten of elders, hebben ingekogt; gelyk, dagelyks, in grooten overvloed, omtrent eenige foorten van visch, groente, fruiten, bloemen, turf, hout, stroo, zand en andere waaren geschiedt. Doch van deeze kleine handelaars, die aan zeer weinige byzondere Stedelyke Keuren verbonden zyn, behoeven wy, ook niet byzonderlyk, te spreken. De Winkeliers, Handwerksluiden en Arbeiders, die onder byzondere Gilden begreepen zyn, en, of hunnen mede-ingezetenen eenige waaren leveren, of dezelve, met hunnen arbeid, ten dienste staan, zullen wy, in de eerste plaatse, beschryven; en daarna tot de voornaame *Transiquanten* en handelaars, die tot geene Gilden behooren, overgaan.

GILDEN.
Alge-
meen
berigt,
wegens
den oor-
sprong en
natuur
der Gil-
den, hier
ter Stede.

Men hadt, van ouds, tweederlei foort van Gilden hier te Lande, en ook in deeze Stad. Sommigen waren gezelschappen, die zig by-eengevoegd hadden, om eenige Liefdewerken, in gemeenschap, te oefenen; om byzonderlyk voor elkanderen te bidden; om, op gemeene kosten, Altaaren te stigten, en missen op dezelve te laten doen, en ook, om eene jaarlyksche maaltyd samen te houden. Men hadt, onder deeze Gilden, beide Gilden van Vrouwen en van Mannen. Tot de laatsten, behoorden de *S. Jacobs-Broederschap*, het *Kruisgilde* en het *Lieve-Vrouwen-Gilde*, welke twee laatsten de Stad, in tyden van gevaar, ook met de wapenen ten dienste stonden (y). Onder de Vrouwen-Gilden, waren het *Sacraments-Gilde*, welk een altaar hadt, in de Nieuwe-zyds-Kapel (z), en veelligt ook in de Oude Kerke (a), en het *Maagdengilde*, welk, eerst diep in de zestiende eeuw, werdt opgeregt (b). De andere foort van Gilden, van welken wy, hier ter plaatse, alleen handelen moeten, waren Genootschappen van Koopluiden of Handwerksluiden, welker oorsprong, hier te Lande, niet voor de dertiende eeuw, schynt geplaatst te kunnen worden. In Frankryk, is Lodewyk de IX., die in 't midden dier eeuw

(y) Resol. Vroedsch. N. 1. 5 July 1542. N. 2. 19 July 1566. f. 19. Keurb. E. f. 70 verso, 208 verso. F. f. 43 verso, 66 verso, 67. Zie ook, hier voor, I. Deel, I. Boek, bl. 88, 90. II. Deel, VI. Boek, bl. 21, 36, 37.

(z) Zie III. Deel, II. Boek, bl. 413.

(a) Memoriaal van Kerkm. bl. 2.

(b) W. SIEVAARTS Roomsche Myst. Voorr. bl. 34.

we regeerde, de eerste gewoest, die de GILDEN. in byzondere Handwerksluiden en Winkeliers in Genootschappen samengevoegd, en van Ordonnantien voorzien heeft (c). Sedert, zynze, ook in de Steden van Holland, gemeen geworden. Te Amsterdam, heeft men, naar alle waarschyndykheid, reeds in de veertiende eeuw, eenige Gilden gehad, alzo, in de oudste Keuren, op pergament geschreeven, en, grootendeels, voor 't einde der veertiende eeuw, gemaakt, het instellen van *Willekeuren ofte Settingen*, aan de Gilden hier ter Stede, verboden wordt (d): gelyk men ook voorbeelden vindt van Gilden, die, om het maaken van Keuren, gebreukt zyn (e). De meeste oude Gilden verkooren zig eenen Beschermheilig, aan wien zy een altaar toewydden, gemeenlyk, in eene van beide de Parochiekerken, en, somtyds, in beide de Parochiekerken tevens: somtyds ook, in de Kapellen. Van enkele Gilden, leeft men, dat zy een altaar, in eene der Kloosterkerken, hadden. De Schuitenvoerders, by voorbeeld, die, nog in de zestiende eeuw, van den Utrechtschen steiger, aan de oostzyde van 't Rokin, omtrent de Beurs, gelegen, op Utrecht voeren, hadden een Altaar, welk aan S. Anna toegewyd was, in de Cellebroeders-Kerke, die dicht by hunnen steiger stondt (f). De Gilden werden, dikwils, genoemd

(c) Voyez VÉLLY Hist. de France Tom. V. p. 298.

(d) Keurb. A. f. 16. Handv. bl. 177.

(e) Agter 't Keurb. B. f. 1 verso.

(f) Keurb. C. f. 67.

GILDEN. noemd naar deeze Beschermheiligen. Het *Marfers-*, *Komans-*, of *Kraamers-Gilde*, een van de oudsten der Stad, en nu het *Groot-Kraamers-Gilde* genaamd, droeg, van ouds, den naam van *S. Maartens-Gilde* (g). Het *Fruitverkoopers-Gilde* werdt *S. Jans-Gilde* genaamd (h). Het *Volders-Gilde* werdt *S. Rochus-Gilde*; het *Linnenweevers-Gilde* *S. Severus-Gilde*, het *Bakkers-Gilde* *S. Hubrechts-Gilde* gehëeten (i). Anderen hadden andere bynaamen, van welken wy, in 't gevolg, melding maaken zullen. De dienst, die op de *Gilden-Altaren* geschiedde, werdt, door de *Gilden*, bekostigd: waarom men, veelyds, vindt, dat, in de oudste *Gildekeuren*, vermeerdering van inkomsten verkreegen wordt, tot betere onderhouding van den dienst, die, op het een of het ander *Altaar*, in de *Oude* of *Nieuwe Kerke*, verrigt werdt. Somtyds, voegden zig twee *Gilden*, die anderszins geene de minste overeenkomst hadden, te samen; gelyk zo de *Fruitverkoopers* en *Bontwerkers*, en de *Chirurgyns* en *Klompmaakers*, van ouds, vereenigd geweest zyn. En de reden deezer zonderlinge vereenigingen schynt geene andere te zyn geweest, dan dat zy, ieder op zig zelve, de kosten niet konnende draagen van den dienst, die, in eene der *Hoofdkerken* of *Kapellen*, op een byzonder *Altaar*, verrigt werdt; zig, tot dat einde, samenvoegden, om gelykelyk

deel

(g) Keurb. A. f. 11 verso.

(h) Keurb. A. f. 12.

(i) Groot-Memor. N. II. f. 55.

deel te hebben, aan de voordeelen, welken GILDEN. men zig van zulk een' dienst beloofde. De Gilden hielden, wyders, ook hunne jaarlykſche maaltyden, wanneer de Altaaſen, ongemeen, verſierd, en met buitengewoone Feestgezangen vereerd werden: gelyk ik, onder anderen, in de oude Statuten van het Groot-Kraamers-Gilde, gelezen heb. De Gildebroeders droegen, ieder, iet tot de koſten van het Feest, en hiervan is oorsprongkelyk, dat het Gildegeld, welk, in de meeſte Gilden, jaarlyks, opgebracht wordt, nog tegenwoordig, den naam van *Jaarzingen* draagt. Op of omtrent den tyd deezer jaarlykſche maalyd, werden, gemeenlyk, nieuwe Overluiden verkooren; 't welk, in ſommige Gilden, geſchiedde, door het zenden van een ſtuk van de paſtey, die op de maalyd voorgediend was; zo dat de Gildebroeder, die zulk een ſtuk t'huis kreeg, Overman was: gelyk my, uit twee overeenkomſten van den jaare 1473, tuſſchen de Overluiden van het Buitenlands- en Binnenlandsvaarders-Gilde, aan de oude en aan de nieuwe zyde, gebleeken is (k). Voorts, hadden de Gilden ook armbosſten, waaruit behoefſtige Gildebroeders onderhouden werden (l). En dit gebruik heeft nog, by veele Gilden, plaats: doch by eene Keure van den negen en twintigſten April des jaars 1636, is reeds vaſtgeſteld, dat een behoefſtig Gildebroeder
maar

(k) Keurb. A. f. 72 verſo.

(l) Keurb. C. f. 61 verſo.

GILDEN. maar uit één Gilde onderhoud genieten mag, al heeft hy fchoon verſcheiden' Gilden gekogt (*m*): 't welk egter, omtrent ſommige Gilden, uitzondering lydt. Het onderhouden van Altaaren is, te gelyk met de jaarlykſche maaltyden, kort na de verandering der Regeeringe, in 't jaar 1578, afgeſchaft (*n*). Volgens herhaalde Beſluiten der Vroedſchap, mogen de Ordonnantien voor de Gilden, of *Gildebrieven*, by myne Heeren van den Geregte, te niet gedaan, of veranderd worden (*o*). Voorts, is, al vroeg, vaſtgeſteld, dat niemant, in eenig Gilde, mag aangenomen worden, ten zy hy eerſt Poorters-eed gedaan hebbe (*p*); 't welk, nogtans, niet in alle Gilden, wordt naargekomen. Ook is, by eene Keure van den zefstienden September des jaars 1669, beraamd, dat Vader en Zoon, Schoonvader en Schoonzoon, twee Broeders of Zwaagers, en Oom en Neef niet te gelyk Overluiden van eenig Gilde mogen zyn (*q*). De Overluiden der Gilden plagten, van ouds, hunne jaarlykſche rekening te doen ten overſtaan van eenigen uit den Geregte (*r*). Doch ſedert het jaar 1655, geſchiedt zulks voor Gemagtigden van Burgemeeſteren, die daartoe de Stads Secretariffen aangefield hebben (*s*). Aan byzondere Gilden, is

(*m*) Handv. bl. 1178.

(*n*) Zie II. Deel, X. Boek, bl. 8. Handv. bl. 1177.

(*o*) Refol. Vroedſch. N. 1. 12 July 1554. N. 2. 26 Juny 1565.

(*p*) Keurb. A. f. 40. Handv. bl. 138.

(*q*) Handv. bl. 1178.

(*r*) Handv. bl. 1177.

(*s*) Notul. van Secret. f. 5.

is, naderhand, meer dan eens, en op den GILDEN. vyfden April des jaars 1681, aan alle Gilden, zonder onderscheid, belast, jaarlyks, aan Secretariffen rekening te doen (t): 't welk egter, tegenwoordig, door sommige Gilden, niet naauwkeuriglyk onderhouden wordt. De Overluiden der meeste Gilden, die jaarlyks afgaan, benoemen een dubbel getal, uit welk Burgemeesteren nieuwe Overluiden kiezen. In eenige weinige Gilden, worden de Overluiden, door Burgemeesteren en Schepenen, gekooren. De meeste Gildeknegts worden, insgelyk, by Burgemeesteren, doorgaands, uit, doch somtyds ook buiten de Gildebreeders, aangesteld. De twee oudste Gildebreeders, die met der daad werken, hebben regt, om de Gildeboeken, op het Comptoir der Overluiden, eens 's jaars, na te zien. De Gildeknegts vorderen de Jaarzangen of het Gildegeld in van de Gildebreeders, en zyn verpligt, de onvrye Perfoonen aan de Overluiden aan te brengen: al 't welke breeder vervat is, in eene algemeene Keure omtrent de Gilden van den een en twintigsten Augustus des jaars 1749 (u). Wyders; wordt, in alle de Gilden, zeker Inkomgeld betaald, behalven het Jaargeld of de Jaarzangen, die, om de drie maanden, of, om 't half- of heel jaar, betaald worden. In de meeste Handwerks-Gilden, moet iemand twee, drie, vier, en, zo hy een vreemde-

(t) Groot-Memor. N. VI. f. 132. N. VIII. f. 132. N. VII. f. 28.

(u) Vervolg der Handv. bl. 70.

GILDEN. deling is, fomtyds, zes jaaren gediend hebben, eer hy zyne proef doen, en in 't Gilde ontvangen worden kan. By veele Gilden, worden de Leerlingen ingetekend, en bekomen, na dat zy den vereifchten tyd gediend hebben, eenen Leerbrief. Doch van de kosten, hierop loopende, zyn de Burger-Weeskinderen vry verklaard (v). De Gildebreeders van genoegzaam alle de Gilden zyn verpligt, des verzogt zynde, met het lyk van een' Gildebreeder, of van deszelfs Huisvrouwe, ten grave te gaan. Die 't verzuimen, vervallen in eene boete, welke, gedeeltelyk, door den Gildeknecht, genooten wordt. Veele Gilden houden een zwart doodkleed, met zilveren schilden, waar op het teken of wapen van 't Gilde is afgebeeld. De vrienden van overleeden Gildebreeders, die nalaaten, dit kleed te gebruiken, of het Gilde niet aanspreeken ter begraafenisfe, vervallen ook in eene boete, ten behoeve van het Gilde.

Befchry-
ving der
byzonde-
reGilden.

Alle deeze dingen hebben, in veele, of in de meeste Gilden, plaats. Doch de byzondere Gilden, tot welker befchryvinge wy nu overgaan, hebben, van ouds, ook nog al iet byzonders gehad, 't welk der moeite waardig zal zyn, aan te tekenen. Zy zyn omtrent vyftig in getal. Wy zullen, zo veel mogelyk en gevoeglyk zy, aan de oudften den voorrang geeven.

S. PIE-

(v) Keurb. D. f. 21 verso. Handv. bl. 1395, 1367.

S. P I E T E R S - G I L D E ,

GILDEN.

of het *Gilde der Vischverkoopers en Vischverkoopsters*, is, ongetwyfeld, een van de oudsten. In de Keuren, op Pergament geschreeven, en, waarschylyk, reeds voor het einde der veertiende eeuw, afgekondigd, wordt al van de Vischmarkt en Vischkoopers niet alleen; maar ook van de *Vynders* of Overluiden van *Sinte Pieters Gilde* gewag gemaakt (w). En in eenen Schepenen-brief van den jaare 1384, berustende in 't Leproozen-huis, vind ik drie *Oudermans van Sinte Pieters Ghilde*, met naame, genoemd. Sommigen hebben, derhalve, ten onregte, den oorsprong van dit Gilde gesteld, in 't jaar 1530 (x). Ook hebben wy, hier voor (y), nog andere redenen gegeven, om deszelfs begin, voor 't einde der veertiende eeuw, te stellen. By eene Keure van den agt en twintigsten January des jaars 1514, van welke ook PONTANUS (z) gewag maakt, wordt aan dit Gilde een duit van ieder Os of Koe toegestaan, midts het daarvoor eene vuilnischuit onderhieldt, die de vuiligheid van de Vleeschhal en van de Vischmarkt *in t ye, off aemstell, oft ter plaetse daer men hem wysen sal*, wegvoerde (a). En ik vind van deeze vuilnischuit, onder den naam van *S. Pieters-Gilde-Schuit*, reeds in vroeger Keuren, gewaagd (b). In

I.
S. PIE-
TERS-
GILDE.

het

(w) Keurb. A. f. 13. Zie ook III. Deel, IV. Boek, bl. 204.

(x) DOMSELAER IV. Boek, bl. 311. COMMELIN, bl. 742.

(y) Bladz. 19

(z) Libr. II. Cap. XVII. p. 119.

(a) Keurb. C. f. 60.

(b) Keurb. B. f. 125.

GILDEN. het beschryven der Vischmarkten (c), hebben wy reeds eenige Keuren aangehaald, die opzigt op het S. Pieters - Gilde hebben. Hier voegenwe 'er alleenlyk by, dat, volgens de jongste Keuren, alle vreemden, die hier met visch ter markt willen komen, en voorheen aan het Gilde betaald hebben, jaarlyks, zes guldens, ten behoeve van het zelve, moeten opbrengen. Voor inkomgeld in 't Gilde, wordt negen guldens betaald, door zulken, die nog geene zes jaaren burger geweest zyn, en zes guldens, door zulken, die langer burger zyn geweest: en jaarlyks twee guldens, door de Gildebroeders en Gildezusters van de oude en nieuwe Zee-Vischmarkt, en twee guldens tien stuivers door de overigen. Aan de ouden, die zestig jaaren bereikt hebben, en de markt niet meer waarneemen; en aan zulken, die zeven dagen ziek zyn geweest, en nog ziek blyven, moeten twee guldens ter weeke worden uitgedeeld. Doch de eerstgemelden moeten, ten minsten, agt jaaren in 't Gilde geweest zyn (d). De Gildebroeders en Gildezusters, die thans, [in 1766], tusschen de vier honderd en vier honderd en vyftig, sterk zyn, hebben, op de Rivier-Vischmarkten, drierlei slag van plaatsfen in huure: *Waterscheepsbanken*, welken, voormaals, door luiden, die hunnen visch, met eene soort van vaartuigen, *Waterschepen* genaamd, herwaards bragten, gebruikt werden; *Rivier-Vischban-*

(c) Zie hier voor, bl. 22.

(d) Handv. bl. 1403, 1404. Vervolg bl. 42, 104, 105.

banken, waartoe ook de Legplaatfen der GILDEN vischschuiten, aan 't vlot, voor de groote en voor de kleine Vischmarkt, behooren, en *Aalbanken*, zo genaamd, om dat 'er, voormaals, meest met Aal of Paling plagt gemarkt te worden. De *banken* der Zee-Vischmarkten zyn alleen aan Gildezusters verhuurd. By eene Keure van den agtsten December des jaars 1754, is aan de Overluiden van dit Gilde, die vier in getal zyn, en hun Comptoir op de groote Vischmarkt houden, voor weekelyksche onkosten, vuur en licht, schoonhouden van de Gildekamer, maaltyden en andere kleinigheden, midsgaders voor het boekhouden en vaaren met de schuiten, jaarlyks, eene somme van agt honderd guldens uit de Gildekasse toegestaan. De Gildeknecht genoot, voormaals, honderd vyf en zeventig; doch nu twee honderd en vyftig guldens in 't jaar, en twaalf guldens voor een Nieuwjaar en Kermis (e). Hy is, daarenboven, vry van Jaarzangen en Bankgeld (f). Van de Overluiden zyn 'er twee *Vischkoopers*, of zulken, die Riviervischbanken in huure hebben, en twee *Waterscheeps-luiden*, of huurders van Waterscheepsbanken. Jaarlyks, in July, gaat 'er een van elke soorte af, in welker plaats, uit een benoemd dubbel getal, door Burgemeesteren, twee anderen gekooren worden.

By S. Pieters-Gilde, voegen wy het

VLEESCHHOUWERS-GILDE,

waar-

II.
VLEESCH-
HOU-
WERS-
GILDE.

(e) Befeign. van Burgem. en Schepenen van 28 Jan. 1765.

(f) Vervolg der Handv. bl. 105.

GILDEN. waarvan, ook reeds, in de oudste Keuren, op pergament geschreeven, gewag gemaakt wordt (g). Het is, derhalve, niet eerst in 't jaar 1502, opgereg't, gelyk sommigen aantekenen (i). Men vindt het, klaarlyk, vermeld, in eene Keure van den vier en twintigsten April des jaars 1463 (h); en het was, ongetwyfeld, in het begin der vyftiende eeuw, en mogelyk eerder, reeds in stand. De Vleeschhouters moeten, in 't Gilde willende komen, meer Gildegeld betaalen, zo zy hun Poorterschap gekogt, of nog geene zeven jaaren gehad hebben, dan zy behoeven te doen, zo zy gebooren of behuwde Poorters zyn. De Knechts moeten by 't Gilde ingetekend worden, en niemant wordt voor Vleeschhouwer aangenomen, dan die toont, twee jaaren, als Leerling, en vier jaaren, als Knecht, gediend te hebben (i). In 't jaar 1615, heeft het Vleeschhouters-Gilde eene Bos opgereg't, ten behoeve van verarmde Gildebroeders (k); in welke Bos, de Jaarzingen gebragt worden. Volgens menigvuldige Keuren, mag hier geen vleesch van zieke, ongaave, gestorven, of versmoorde

(g) Keurb. A. f. 12 verso.

(h) Keurb. A. f. 19 verso.

(i) Keurb. T. f. 213.

(k) Handv. bl. 1464.

(1) DOMSELAER IV. Boek, bl. 311. COMMELIN bl. 742. Doch deczen stellen den oorsprong der meeste Gilden te jong, om dat zy zig, daarentrent, alleen geschikt hebben, naar de oudste Gildekeuren, die, in de gedrukte *Handvesten*, voorhanden zyn. Maar in de geschreeven *Keurboeken*, vindt men 'er dikwils ouder.

de Beesten verkogt worden (l). En om hier- GILDEN.
 tegen te waaken, zyn, door Burgemeeste-
 ren, drie *Vinders* of *Keurmeesters* aangesteld,
 die de Beesten, alsze, geslagt zynde, nog
 geheel aan den balk hangen, zien en goed-
 keuren moeten. Zy houden hun Comptoir
 boven de groote Vleeschhal in de Nes, en
 komen alle Donderdagen byeen. Niemant,
 't zy Vleeschhouwers of anderen, mogen
 beesten, die zy zelve hebben vetgeweid,
 anders verkoopen, dan by de hoop (m). Ook
 mogen de Vleeschhouwers, tusschen S. Ka-
 tharynen-dag, zynde den vyf en twintigsten
 November, en Vastenavond, geene koeijen
 slagten. Volgens eene Keure van den een
 en dertigsten January des jaars 1764, mo-
 gen de Vleeschhouwers, buiten den slagtyd,
 en de dagen, waarop geene Hal wordt ge-
 houden, niet minder dan een halve voet Os-
 sen-, Koeijen- of Queen-vleesch, en niet min-
 der dan een half Kalf, Schaap of Lam, in
 huis hebben, noch aldaar verkoopen: en,
 ten opzigte van de Kalveren, Schaapen of
 Lammeren, die, voor de Joodsche Natie,
 geslagt worden, niet minder dan de twee
 agterste bouten, aan elkanderen vast (n).
 Vreemden plagten, met hun vleesch, op
 de Maandags-markt, te mogen voorstaan;
 doch, volgens eene Keure van den tweeden
 September des jaars 1672, is hun zulks, al-
 leen op de drie vrye Jaarmarkten, toege-
 laa-

(l) Handv. bl. 910.

(m) Handv. bl. 1468.

(n) Keurb. U. f. 43 *verse*.

GILDEN, laten (o). Zy maaken 'er nogtans, sedert eenige jaaren, niet veel gebruik van. Op het begraaven der Gildebroederen en Gildeszusteren, is, den zeven en twintigsten January des jaars 1762, eene nieuwe Keur gemaakt, moerende de Lyken, zo 't begeerd wordt, door de veertien jongste Gildebroeders, gedraagen worden (p). Volgens eene andere van den vyf en twintigsten January des jaars 1763, moet ieder Gildebroeder vyf stuivers ter maand, voor Gildegeld, en zes stuivers, om de drie maanden, voor Jaarzangen, betaalen (q). Over het Vleeschhouwers-Gilde, zyn een Deken en vier Overluiden aangesteld, die, jaarlyks, op den zesden September, veranderd worden. Zy houden hunne Gildekamer ook boven de groote Vleeschhal. De Verken slaagers en Spekkoopers plagten, van ouds, tot het Vleeschhouwers Gilde te behooren. Doch, in 't begin des jaars 1751, zyn de Spek- of Verken slaagers gescheiden van de Vleeschhouwers. Het

III.
SPEK- of
VERKEN-
SLAA-
GERS-
GILDE.

SPEK- of VERKENSLAAGERS-GILDE is, van dien tyd af, schoon slegts by voorraad en tot wederzeggens toe, tot een byzonder Gilde gemaakt, by eene Keure van den zeven en twintigsten January des gemelden jaars. In dit Gilde, wordt niemant aangenomen, dan die twee jaaren by eenen Verken slaager gewoond heeft. Voor inkomgeld, wordt, door een

(o) Handv. bl. 1466.

(p) Keurb. U. f. 12 verso.

(q) Keurb. U. f. 27.

een' gebooren of behuwd Poorter, vyf en GILDEN. twintig, en door eenen, die zyn Poorterschap gekogt heeft, vyftig guldens betaald. Ieder Gildebroeder moet vier guldens in 't jaar, voor Jaarzangen, opbrengen. Niemand mag, in meer dan één huis, Spek- of Verkenflaagers-neering doen (r). De knechts moeten zig ook in 't Gilde laten intekenen, zelfs zo dikwils, als zy, binnens tyds, en buiten noodzaakelykheid, van meester veranderen (s). De Weduwe van eenen Gildebroeder mag de neering, met eenen Zoon of Knecht, aanhouden, tot haar hertrouwen toe. Zo men een' Gildebroeder of Gildezuster niet van 't Gilde begraaven wil hebben, moet zulks, met twaalf guldens, worden afgekogt. Die uit de Gildebos ondersteund willen worden, moeten meer dan vyftig jaaren oud, en ten minste tien jaaren in 't Gilde geweest zyn. De Overluiden zyn drie in getal, waarvan 'er, jaarlyks, in 't begin van Maart, twee afgaan, in welker plaats, twee anderen, uit een dubbel getal, door de Overluiden benoemd, by Burgemeesteren gekooren worden. Zy houden hun Comptoir boven de Westerhal, daar zy, 's Woensdags, van drie tot vyf uren, byeenkomen: zy genieten, jaarlyks, voor hunne moeite en verteering, twee honderd guldens uit de Gildekasse. De Gildeknecht, die, uit een drietal van Gildebroederen, by de Overluiden benoemd, door Burgemeesteren, aangesteld wordt, trekt vyftig guldens 's jaars, en

(r) Keurb. T. f. 214 verso.

(s) Keurb. U. f. 15 verso.

GILDEN. is vry van Jaarzangen (*t*). Voorheen, plagten de vette Verkens, hier ter Stede, op het mes, en ten laste van den verkooper, verkogt te worden; doch, sedert het jaar 1720, moeten alle Verkens, vette zo wel als magere, geschouwd worden, by eenen beëdigden *Verkenshouwer*, door Burgemeesteren aangesteld. Hy geniet van ieder vet Verken twee stuivers, en van ieder mager, een (*u*).

Onder het S. Pieters-, en naderhand onder het Vleeschhouters-Gilde, plagten ook de Hoender- en Vogelkoopers te behooren, tot dat, in 't jaar 1660, een afzonderlyk

IV.
HOEN-
DER-*en*
VOGEL-
KOOPE-
RS-
GILDE.

HOENDER- *en* VOGELKOOPE-
RS-
GILDE
werdt opgerecht (*v*). Het omloopen met Konynen, en met geplukte Hoenders of Vogels is, ten behoeve van dit Gilde, meermaalen verboden. Doch des Maandags mogen vreemden, met leevende Hoenders en Vogels, op de Reguliers- of Botermarkt, voorstaan. Ook zyn de Pleinen omtrent de Hallen, in 't jaar 1662, tot markten voor gevogelte, geschikt. Wanneer, hier ter Stede, gevogelte, haazen, konynen en diergelyk vee ter markt gebragt wordt, om aan de Hoenderkoopers verkogt te worden, zyn dezelve verpligt, de partyen in Loten te leggen, en om dezelve, vreedzaamlyk, te werpen (*w*). Eene Hoenderkoopers-Wedu-
we

(*t*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 112.

(*u*) Handv. *bl.* 904.

(*v*) Handv. *bl.* 1268.

(*w*) Handv. *bl.* 1269, 1270, 1692. Vervolg *bl.* 86.

we mag, volgens eene Keure van den zeven GILDEN, en twintigsten January des jaars 1736, de Neering aanhouden, zo lang zy niet hertrouwt (x). Zieken en behoefligen kunnen twintig stuivers ter weeke uit de bosse trekken, mids zy geene neering meer doen (y). De Overluiden van het Hoender- en Vogelkoopers-Gilde zyn vier in getal, twee Hoenderkoopers en twee Vogelkoopers. Jaarlyks, in Augustus, gaat 'er van ieder tweetal een af. Zy houden hun Comptoir, op den eersten Donderdag van elke maand, boven de groote Vleeschhal. By eene Keure van den negenden July des jaars 1750, is hun, voor hunne moeite en verteering, een honderd vyf en tagtig guldens in 't jaar, uit de Gildekasse, toegelegd. De Gildeknecht trekt zes en zestig guldens, en is, daarenboven, vry van 't Gildegeld, ter somme van drie guldens zestien stuivers, in 't jaar (z).

Het *S. Maartens-Gilde*, ook *S. Nicolaas-Gilde*, en, sedert, het

GROOT-KRAAMERS-GILDE

V.
GROOT-
KRAA-
MERS-
GILDE,

genaamd, is ook al zeer oud. Onder de meergemelde Keuren, op pergament geschreeven, vindt men 'er éene, waarin bevolen wordt, dat een *Marsman* of Kraamer Poorter en Gildebroeder van *Sinte Martyns-Gilde* zyn moest, en dat *die Ouermans* van dit

(x) Handv. bl. 1270.

(y) Keurb. T. f. 251 verso.

(z) Vervolg der Handv. bl. 87.

GILDEN. Gilde *die Vynders* zouden *wesen* (a), dat is, of Keurmeesters over de deugdzaamheid der Kraamerye, of bekeurders van zulken, die de Keuren overtraden. Men heeft nog eene Ordonnantie voor dit Gilde, welk ook het *Comans-* of *Koopmans-Gilde* genoemd werdt, van den vier en twintigsten July des jaars 1476, uit welke blykt, dat het zelve, van ouds, eenen dienst plagt te bekostigen, op een Altaar, in de S. Nicolaas- of Oude Kerke (b). Ook heb ik het gezien, in oude Rekeningen van dit Gilde. En uit het oudste Gildeboekje, welk, tegenwoordig, voorhanden is, en met het jaar 1527 aanvangt, is my gebleeken, dat men, des Zondags na Sint Maarten, de Gildemaaltyd plagt te houden, die twee dagen duurde. Des Zondags, at men, 's middags, koevoet en pens met erweten, voor het eerste, en hutspot, voor het tweede geregt: daarna, gebraden vleesch, en boter en kaas. 's Avonds, werdt het geschotelde van 's middags, en voorts ryfstenbry, gesprengd vleesch, en boter en kaas opgedischt. 's Maandags, 's middags, schafte men, eerst, al't overgeschootene van 's Zondags; daarna, bry of erweten; voorts, pasteyen; dan gesprengd vleesch, en eindelyk, boter en kaas: en 's avonds, kwamen 'er, by 't overgeschootene van 's middags, hoenders en konynen, en vogels of ganzen, op tafel. De Schout der Stad kreeg van elke jaarlyksche Maaltyd een harst of eene pastei.

Aan

(a) Keurb. A. f. 11 verso.

(b) Keurb. A. f. 34 verso.

Aan den Priester, die 't Gilde-Altair be- GILDEN.
 diende, werdt ook eene pastey van tien stui-
 vers t'huis gezonden. Al 't welke wy wel
 zo byzonderlyk hebben willen aantekenen,
 op dat men de zeden der voorouderen, in
 dit opzigt, met de tegenwoordigen, zou
 kunnen vergelyken. En dit heeft geduurd,
 tot na de verandering der Regeeringe hier
 ter Stede (c). Onder het Groot-Kraamers-
 Gilde, behooren, tegenwoordig, alle win-
 keliërs van wollen- en zyden-Lakenen, Lyn-
 waaten, Chitsen, Katoenen, Naai- en Stik-
 zyde, zyden Linten, gebreide Koufen, en in
 't algemeen allen, die de elle en koperen ge-
 wigt, in hunne neering, gebruiken. De Or-
 donnantie voor dit Gilde, die nog meest ge-
 volgd wordt, is van den vyftienden Novem-
 ber des jaars 1554 (d). Doch, op verzoek van
 het zelve, zyn, van tyd tot tyd, verschei-
 den' Keuren gemaakt, waarby het omloopen
 en voorstaan met Saaijen, Bombazynen,
 Diemetten, Sergien, Dekens, Katoenen-
 en Linnen-Lynwaaten, Neteldoeken, Zyden
 Stoffen en andere winkelwaaren verboden
 wordt (e). Van het Groot-Kraamers-Gilde
 zyn zes Overluiden, van welken, jaarlyks,
 in 't begin van July, de helft afgaat. Zy plag-
 ten hunne Gilde-Kamer te houden boven de
 Westerhal; doch, in 't jaar 1688, is dezel-
 ve, met toestemming van Burgemeesteren,
 verplaatst op 't Stadhuis, in een vertrek bo-
 ven de Kamer der Commissariffen van Hu-
 we-

(c) Zie Handv. bl. 1335.

(d) Handv. bl. 1335.

(e) Handv. bl. 831, 832.

GILDEN. welyks-Zaaken, alwaar, op den eersten Maandag in elke maand, des nademiddags, Comptoirdag gehouden wordt. De Gildeknecht woont, van wege het Gilde, de Verkoopingen by, van geweeven' stoffen: 't welk, by eene Keure van den agt en twintigsten April des jaars 1764, ook tot de Avondverkoopingen uitgebreid is (f).

VI.
KLEIN-
KRAA-
MERS-
GILDE.

Het Gilde, waarvan wy spreken, wordt, sedert veele jaaren, het Groot-Kraamers-Gilde genoemd, om het te onderscheiden van het

KLEIN-KRAAMERS-GILDE,

welk, in het jaar 1621, by voorraad en tot wederzeggens toe, opgeregt werdt, en waartoe de uitflyters van kaas in 't klein, de verkoopers van erweten, boonen, gort, meel, enz. by de kleine maat, de Kaarsenmaakers, en de Vettewaaiers of Commenyhouders behooren. Die deeze waaren verkoopen willen, behoeven geene Poorters te zyn; doch moeten 't Inkomgeld aan 't Gilde voldoen, ter somme van vier guldens eens, en jaarlyks, voor Jaarzangen of ziekengeld, een gulden; uit welk ziekengeld, een kranke Gildebroeder of Gildezuster een gulden 's weeks kan trekken. Doch de Kaarsenmaakers, die onder 't Klein-Kraamers-Gilde behooren, moeten vyf en twintig guldens voor Inkomgeld betaalen, en toonen, dat zy, drie jaaren agtereen, als Knecht gediend hebben, en Burgers deezer Stad zyn: alles, volgens eene Keure van den agt en twintigsten January des jaars 1752 (g). Over de Kaarsen

(f) Keurb. U. f. 42.

(g) Vervolg der Handv. bl. 96.

fen zyn, al van ouds, twee *Keurmeefters* ge-
 fteld geweest, die toezien, dat dezelve van
 goed fmeer gemaakt zyn, of anderszins de
 Kaarfenmaakers in boete beflaan (*b*). De
 Kaarfenmaakers plagten, op Drie-Koningen-
 avond, aan hunne kalanten, Koningskaarsjes
 te vereeren of te verkoopen, die, op kleine
 blaakertjes, of in potaarde, op den grond,
 gezet werden, en over welken, door de jon-
 ge luiden, heen en weder, gefprongen werdt;
 't welk, fomtyds, oorzaak tot ongelukken of
 ongeregeldheden gaf. Doch federt dat het
 maaken van Koningskaarsjes, by eene Keu-
 re van den negentienden December des jaars
 1714, verbooden is geworden (*i*), is dit
 gebruik, allengskens, verdweenen. Op den
 prys van 't Zout, welk, door de kleine Kraa-
 mers, verkogt wordt, plagt, even als op dien
 van 't brood, eene zetting te zyn, en 't
 werdt, door de Kraamers, gehaald van ze-
 kere Grosfiers, die, door Burgemeesteren,
 waren aangefield (*k*). Doch 't een en 't
 ander is, inzonderheid, federt de groote ver-
 andering in het heffen der gemeene midde-
 len op de verteering, in 't jaar 1748, in on-
 gebruik geraakt. In 't begin van 't jaar 1749,
 is 'er, voor 't eerst, eene zetting gekomen
 op het Boekweiten-meel en de Boekweiten-
 gort, die nog ftand houdt, en naar welke
 de flyters zig ftiptelyk gedraagen moeten.
 Tot het doen deezer zettinge, zyn vier Per-
 foo-

(*b*) Handv. bl. 923 enz.

(*i*) Handv. bl. 925.

(*k*) Handv. bl. 1171.

GILDEN. foonen, twee uit de Koopluiden, die 't Collegie tot het zetten en weegen van 't brood helpen uitmaaken, en twee uit de Grutters of Graankoopers, Overluiden van 't Klein-Kraamers Gilde, door Burgemeesteren, aangesteld, die, eens ter weeke, des Vrydags, na demiddags, ten dien einde, in de Kamer van Commiffariffen van kleine Zaaken, op 't Stadhuis, byeen komen. De Briefjes, op welken de zetting gedrukt is, worden, door de Dienaars van de Vierschaar, aan alle Grutters en Meelflyters rond gebragt (l), die verplicht zyn, dezelve aan te neemen, en voor ieder derzelve, een' stuiver te betaalen (m). Het Klein-Kraamers-Gilde heeft zes Overluiden, van welken, jaarlyks, op den vyf en twintigsten January, de helft afgaat. By eene Keure van den zestienden December des jaars 1749, is aan deeze Overluiden, vier honderd guldens 's jaars, voor hunne moeite, verteringe, schoonhouden van 't Gildehuis, en andere onkosten toegestaan. De Gildeknecht trekt, jaarlyks, drie honderd guldens, en tien guldens tien stuivers, voor een Nieuwjaar (n). De Gildekamer plagt, eertyds, boven de kleine Vleeschhal, in de Nes, te zyn. Doch na dat het vertrek, welk daartoe diende, tot eene Leesplaats in de Vroedkunde gebruikt geworden is, heeft het Klein-Kraamers-Gilde, met verlof van Burgemeesteren, in 't jaar 1721, een huis in 't Klooster gekogt,

(l) Vervolg der Handv. bl. 95, 96.

(m) Keurb. T. f. 244 verso.

(n) Vervolg der Handv. bl. 96.

kogt, welk, in 't volgende jaar, tot een Gil- GILDEN.
dehuis bekwaam gemaakt werdt (o). Hier
wordt, alle weeken, des Donderdags, Comp-
toirdag gehouden.

Onder de oudste Gilden deezer Stede, tel- VII.
len wy ook het LAKEN-
BEREI-
DERS- en
DROOG-
SCHEER-
DERS-
GILDE.

LAKENBEREIDERS- en DROOG-
SCHEERDERS-GILDE,

waarmede, van ouds, de Weevers, Vullers
en Verwers der wollen Lakenen vereenigd
plagten te zyn. De Lakenneering moet hier,
al voor 't einde der veertiende eeuw, zeer
gebloeid hebben, alzo Hertog Willem van
Beijeren, in 't jaar 1411, Schepenen en Raa-
den magtigde, om, jaarlyks, op Goeden
Vrydag, vier of vyf *Waerdeyns van der*
Draeperye van de Laeckenen, die in de Stad
gemaakt zouden worden, te kiezen (p). En
onder de Keuren, op pergament geschree-
ven, die, zekerlyk, omtrent dien tyd, ge-
maakt zyn, vindt men reeds zeer uitvoeri-
gen op de Lakenneeringe (q). Zelfs ver-
klaarde het Gerecht, in eene Keure van den
zesden January des jaars 1618, de Laken-
handel, voor eene der voornaamste neerin-
gen, waardoor God almachtig deeze Stad ge-
zegend hadt (r). Ook is dezelve, na het
midden der voorgaande eeuw, sterck toege-
nomen (s); doch, in deeze eeuw, wederom

VRY

- (o) Groot-Memor. N. IX. f. 173. N. X. f. 3 verso.
(p) Handv. bl. 111.
(q) Keurb. A. f. 30.
(r) Handv. bl. 1134.
(s) Zie Handv. bl. 1112.

GILDEN. vry veel verminderd, ter oorzaak van den sterken aanwas der Lakenweeverye, zo wel ten platten Lande in deeze Provincie, als in de Meijerye van 's Hertogenbosch, en ook buiten 's Lands, daar, de arbeidsloonen beter koop zyn; zo dat 'er, tegenwoordig, geene Lakenweeveryen in de Stad meer zyn: zynde een oud Collegie van *Gouverneurs der Lakenen in 't vet*, ter gelegenheid van het overlyden van den laatsten Lakenweever, in 't jaar 1748, by myne Heeren van den Geregte, te niet gedaan. De Lakenraamen stonden, van ouds, langs der Stede Buitensingels, en wel tuschen het Klooster der Paulus-Broederen, nu het Oostindisch huis, en het Bethanien-Klooster; van waar zy, eerlang, meer zuidwaards, naar den Amstel, verplaatst werden. Doch deeze Raamen werden, in 't jaar 1541, verkogt (t): en de gedagtenis derzelven is, in den naam van de *Raamgraft*, alleen nog overgebleeven. Aan de westzyde der Stad, *after Sint Lucien-Klooster*, nu het Meisjes-Weeshuis, stonden ook Raamen (u), omtrent de plaats, waar tegenwoordig de *Raamsteeg* loopt. Doch in 't jaar 1614, werdt beslooten, de Raamen, by voorraad, te verplaatsen omtrent de Karthuizers; en weinige maanden later, in 't zelfde jaar, twee weeren Lands, der Stad toekomende, en gelegen buiten de *nieuwe fortificatie*, over de *deurvaart*, genaamd de *Bloemengraft*, tot

Raa-

(t) Groot-Memor. N. I. f. 259 verso, 284, 287, 315,

(u) Groot-Memor. N. I. f. 304 verso.

Raamen te schikken (v): gelyk, federt, ge- GILDEN.
 fchied is. Ook staan de meeste Lakenraa-
 men nog ter deezer plaatse, buiten de Raam-
 en Leidsche Poorten. Doch het getal derzel-
 ven is, van tyd tot tyd, afgenomen. De
 handel in Lakenen, zo wel tot gebruik van
 de ingezetenen deezer Stad, als tot verzen-
 ding naar elders, beide binnens- en buitens-
 Lands, is hier egter nog van zo veel belang,
 en de Lakenbereideryen en Lakenverwe-
 ryen, die ieder een byzonder Gilde uitmaa-
 ken, bloeijen nog in zo verre, dat wy noo-
 dig geagt hebben, hier een beknopt berigt
 te geeven van 't bewind over den Laken-
 handel deezer Stad, en de Regeering der
 twee gemelde Gilden.

Toen, in 't begin der voorgaande eeuw, Hoofd-
 de Lakenneering in haaren sterksten bloei mannen
 was, vondt het Geregt geraaden, by eene van den
 Keure van den zesden January des jaars 1618, Laken-
 te beraamen, dat Burgemeesteren, jaarlyks, handel.
 uit de Lakenkoopers, vyf of zes Persoonen
 zouden aanstellen, om, buiten vermindering
 der Collegien van Waardyns; van Overlui-
 den van 't Lakenbereiders Gilde, en van
 Tarrameesteren, die allen in stand zouden
 blyven, opzigt te hebben op de Lakennee-
 ringe; en om, met voorkennisse van Burge-
 meesteren, schikkingen te maaken, tot be-
 vordering van derzelve welstand. Elk, die
 eenige neering in wollen waaren aanvangt,
 moet zig by deeze HOOFDMANNEN en

OP-

(v) Resol. Vroedsch. N. 11. 12 April, 13 Juny 1514. f.
 112, 116 verso.

GILDEN. OPZIENDERS *van den Lakenhandel* laten intekenen. De Hoofdmannen zyn bevoegd verklaard, om , ten nutte der Neeringe, een of meer Lakenkoopers af te vaardigen naar andere Steden of Plaatsen; doch zo zulks, op aanschryvens van 's Lands Staa- ten, vereischt mogt worden, geschiedt dee- ze afvaardiging door Burgemeesteren. Zy hebben ook opzigt op 't stuk der Lakenbe- reiderye, en draagen zorg, dat de Plakaaten en Keuren, desaangaande gemaakt, worden naargekomen, naar behooren. En zo zy iet verneemen, waaraan der Lakenneeringe veel gelegen is, moeten zy 'er den Heeren Schout, Burgemeesteren en Schepenen, by tyds, ken- nis van geeven. De besluiten, die, by de meeste stemmen der tegenwoordig zynde Hoofdmannen, genomen worden, moeten, ook door de afwezenden, stiptelyk, worden naargekomen (w). By eene Keure van den zevenden January des jaars 1655, is, wy- ders, vastgesteld, dat de Hoofdmannen van den Lakenhandel hunnen knegt op alle ver- koopingen van Lakenen, Karfaaijen, Baai- jen en andere stoffen, de neering betreffen- de, mogen zenden, om toe te zien, dat 'er niets verkogt worde, buiten 't gene, door Burgemeesteren, toegelaaten is; voor welk toezigt, de verkoopers aan den Knegt twee guldens tien stuivers 's daags betaalen moe- ten (x). Elk, die Lakenneering doet, moet eenige guldens in 't jaar, tot de onkosten,
die

(w) Handv. bl. 1134, 1135.

(x) Handv. bl. 1136.

die de Hoofdmannen, ten nutte der NEE-GILDEN.
ringe, te doen hebben, opbrengen.

Volgens eene schikking van den twintig-
sten Maart des jaars 1638, zyn 'er, daaren-
boven, vyf en twintig Perfoonen, by Bur-
gemeesteren, gekooren uit de Lakenkoo-
pers, waaronder de Hoofdmannen begree-
pen zyn; en welk getal, by aflyvigheid, uit
een dubbel getal, by de overigen benoemd,
door Burgemeesteren, vol gemaakt wordt.
De schikkingen, door deeze vyf en twintig,
op de Lakenneering gemaakt, aan 't Geregt
vertoond, en door het zelve goedgekeurd
zynde, moeten, door elk, agtervolgd wor-
den. De Hoofdmannen, die altoos vyf in
getal geweest zyn, en van welken 'er, jaar-
lyks, twee of drie afgaan, moeten, op den
agtsten January, eene Nominatie van twaalf
Perfoonen maaken, zes uit de vyf en twin-
tig, en zes uit de gemeene Lakenkoopers:
en Burgemeesteren kiezen, uit de eersten zes,
twee of drie Perfoonen tot Hoofdmannen,
in de plaats der afgaanden, en twee of drie
Perfoonen uit de tweeden zes, om de open-
gevallen' plaatsfen onder de vyf en twintigen
te vervullen (y). De Hoofdmannen van den
Lakenhandel komen, om de vier maanden,
byeen, in een vertrek van 't Staalhof.

Doch behalve deeze Hoofdmannen, wor-
den, jaarlyks, op Goeden Vrydag, by Bur-
gemeesteren en Schepenen, gekooren WAAR-
DYNs of OPZIENDERS DER LAKENEN, Waar-
dyns of Opzien-
ders der
Lakenen.
't welk, van ouds, zeer plegtiglyk plagt te

ge-

(y) Handv. bl. 1136.

GILDEN. geschieden, en, nog tegenwoordig, zeer deftig toegaat. De Waardyns zyn vyf in getal, van welken, gemeenlyk, eenigen, fomtyds ook allen, jaarlyks, op nieuws, verkooren worden, zynde het, by eene Handvest van Hertoge Filips van Bourgondie van den een en twintigsten February des jaars 1452 [1453], gelaaten aan Schepenen en Raaden, om, zo zy 't noodig oordeelden, een' of twee oude Waardyns in dienst te houden (z). Schepenen, op last van Burgemeesteren, verzogt zynde, tegen den Goeden Vrydag, in vollen getale, in hunne Kamer te willen komen, onder anderen, om Waardyns der Lakenen te verkiesen, maaken Burgemeesteren, vooraf, met de Presidenten van Schepenen, eenige schikking op de aanstaande verkiezinge, en begeeven zig, vervolgens, na dat zy Schepenen hebben laten vraagen, of dezelve tot het doen der verkiezinge gereed zyn, naar Schepens-Kamer. Hiet zitten de Heeren in hunnen rang: Burgemeesteren boven aan, en Schepenen vervolgens. Volgens het oudste Privilegie op het kiezen der Waardyns van den jaare 1411, moest *de outste ghesworen Clerck*, of Secretaris, vooraf, Schepenen en Raaden *eenen eed staven op een Crucifix*, dat zy goede Waardyns kiezen zouden (a). Doch deeze eed is, na de verandering der Regeeringe, in ongebruik geraakt. In deszelfs plaatse, plagt de Secretaris een gebed te leezen, waarin den Almag-

(z) Handv. bl. 112.

(a) Handv. bl. 111.

tigen gefmeekt werdt, dat hy de handeling GILDEN. zulks wilde beftieren, dat 'er niet dan Godvreezende, vroomme, verftandige mannen, der gierigheid vyand zynde, mogten verkooren worden. Doch deeze plegtigheid is ook, federt het jaar 1745, nagelaaten (b). Men treedt dan, terftond, tot de verkiezing. De President-Burgemeester ftelt den eerften perfoon op tot Waardyn. De drie volgende Burgemeesteren, naar derzelve rang, de drie volgenden. De vyfde wordt, door den President-Schepen, opgefteld. De Secretaris houdt aantekening van de verkooren Perfoonen, die, terftond, door eenen Bode, binnen geleid worden, en, zo zy voor 't eerft verkooren zyn, den eed aan myne Heeren van den Geregte afleggen, of anderszins, op hunnen ouden eed, in den dienst worden gehouden. De Waardyns plagten, vanouds, toen de Lakenweevery hier fterk bloeide, de wolle in 't vet, of eer zy gefponnen of geweeven werdt, te keuren: ook hadden zy 't opzigt over 't spinnen der wolle, en 't weeven, vullen en verwen der Lakenen. Doch tot dit alles, het opzigt over 't verwen alleenlyk uitgenomen, werden, in 't jaar 1652, benevens de Waardyns, vyf Gouverneurs van de Draperye of Lakenweeverye aangefield, die ook op Goeden Vrydag verkooren werden (c). En dit Collegie is, omtrent eene eeuw, in ftand gebleeven. Doch met het verlopen der Lakenweeverye uit de Stad,
ein-

(b) Befoign. van Burgem. en Schepenen van 16 April 1745.

(c) Zie Handv. bl. 1112.

GILDEN. eindelyk , gelyk wy , boven (d) , hebben aangetekend , in 't jaar 1748 , vernietigd . De Waardyns hebben , om dezelfde reden , thans , voornaamlyk , opzigt over de Lakenbereiderye en Lakenneeringe , inzonderheid , na dat het Gerecht , op den vyf en twintigften May des jaars 1685 , gekeurd heeft , dat zy alleenlyk uit Lakenkoopers , niet uit Verwers , gekooren zouden worden (e) . Ook zullen wy , terftond , zien , dat 'er byzondere Hoofdmannen der Lakenverwe-rye zyn aangesteld .

Overluiden van 't Lakenbereiders Gilde. Wat nu het Lakenbereiders- of Droogfcheerders-Gilde betreft ; over het zelve zyn , al van ouds , vyf Overluiden geweest , van welken , het eene jaar , twee , en het andere jaar drie afgaan , in de eerfte week van September , wanneer de opengevallen Plaatsen , even als in andere Gilden , door Burgemeesteren , vervuld worden . Zy houden hunne Byeenkomsten in het Staalhof , daar zy , nogtans , op geenen bepaalden tyd , vergaderen . Het Loon der Droogfcheerders - gasten , en de wyze , op welke het gerekend wordt , is , by verfcheiden ' Keuren , geregeld . Ook is hun , al in de voorgaande eeuwe , meermaalen , verboden geweest , op de Oude Brugge en elders , famenrottingen te maaken , en zig , in dezelfden , te verbinden , om niet te werken , dan op zekere ongerymde voorwaarden (f) : en by eene uitvoerige Keure van den agt en twintigften January des jaars

1765,

(d) *Bladz.* 88.(e) *Handy. bl.* 1687.(f) *Handy. bl.* 1345 - 1352.

1765, heeft het Gerecht orde gesteld tegen het vuilverklaaren van Droogfcheerders winkels (g). Doch tegen de miltzucht en oproerigheid der Droogfcheerders-gasten, wordt ook, nog op eene andere wyze, gewaakt. Volgens een uitgedrukt bevel van 's Lands Staaten van den zeventienden July des jaars 1638, mag een Meester-Lakenbereider geen knecht in zynen dienst neemen, dan die voorzien is van een schriftelyk bescheid, onder Stads wapen, waarby blykt, dat hy, van zynen voorgaanden meester, in der minne, gescheiden is (h). Ook waakt men, voor het onderhouden deezer wet, op eene oude Vergadering van Afgevaardigden uit de Lakenbereiders van alle de Steden van Holland, daar dit handwerk geoefend wordt, die thans tien in getal zyn, te weten, Dordrecht, Haarlem, Delft, Leiden, Amsterdam, Gouda, Rotterdam, Alkmaar, Hoorn en Enkhuizen. Op deeze Vergadering, die, beurtelings, in ieder der gemelde Steden, om de twee jaaren, plagt gehouden te worden; doch die, sedert het jaar 1737, om de vier jaaren, gehouden wordt, verschynen twee of drie Overluiden van het Lakenbereiders-Gilde uit elke Stad, die wel door hunne Medebroeders benoemd zyn; doch schriftelyke Commissie medekrygen van Burgemeesteren der byzondere Steden, immers van die van Amsterdam (i). Men raadpleegt en besluit, in deeze Byeenkomsten, op alles, wat den

GILDEN.

Vergadering van Afgevaardigden uit de Lakenbereiders van tien Steden.

wel-

(g) Keurb. U. f. 50.

(h) Groot-Plakaath. I. Deel, kpl. 1176.

(i) Groot-Memor. N. IX, f. 172 verso. N. X, f. 202 verso.

GILDEN. welltand der Lakenbereiderye bevorderen kan, en ieder Gilde tragt, vervolgens, in zyne Stad, by de Wethouderschap, te verwerven, dat de genomen' besluiten te werk gesteld mogen worden. Byzonderlyk, geeft men agt op het beteugelen der miltzieke gasten, door dezelve, alomme, werk te weigeren. De meeste Gilden zyn, by de Keuren, gerechtigd, om, wegens verbeurde boeten, te mogen panden, zonder dat zy, vooraf, vonnis behoeven te haalen: hoewel zy 't, om kosten te myden, na het opregten der Keurrolle, in den jaare 1565, zeldzaam gedaan hebben. Doch het Lakenbereiders-Gilde mag de boeten, zonder pandinge, by *parate Executie*, invorderen (*k*). By eene Keure van den eenen dertigsten January des jaars 1749, is, ten behoeve van het Lakenbereiders-Gilde hier ter Stede, bevolen, dat de Saaydroogers, Frizeerders of Trypscheerders geen Droogscheerders werk zouden mogen doen, zonder in 't Droogscheerders-Gilde te zyn (*l*).

Het vullen der Lakenen plagt, van ouds, veel, hier ter Stede, te geschieden, woonende de Vullers, zo 't schynt, aan den Heiligen Weg, tusschen den Singel en Kalverstraat, alwaar eene graft liep, die gemeenschap met het Spuij hadt, en de *Vullers-graft* genaamd was (*m*). Zy is, eerst in de voorgaande eeuwe, gedempt (*n*). Doch de Vullers huizen, die hier

(*k*) Handv. bl. 1348.

(*l*) Vervolg der Handv. bl. 97.

(*m*) PONTANUS Libr. II. Cap. XVII. p. 124.

(*n*) Zie III. Deel, I. Boek, bl. 247.

hier ook stonden, waren, reeds in 't jaar 1584, tot wooningen voor arme vrouwen verkogt, mids alleenlyk twee wooningen, die dichtst aan de vest stonden, tot de neering der Draperye, bleeven dienen (o). Met het verloop der Lakenweeverye, zyn ook de Vullers naar elders verhuift; zo dat 'er thans, zo ver my bekend is, geenen in of onder de Stad gevonden worden. Doch pas buiten de Vryheid, staan nog eenige weinige Vulmolens, onder anderen, aan de Kostverlooren-vaart, of nieuwe Wetering. Het Lakenverwen is hier egter nog in eenigen bloei, en begreepen onder een afzonderlyk Gilde, het

LAKENVERWERS-GILDE

genaamd. De Lakenverwery is, hier ter Stede, zo oud als het Lakenbereiden; doch, tot in 't jaar 1665, onder geen byzonder Gilde begreepen geweest. Maar toen werdt, by 't Geregt, beslooten, tot voorstand der Lakenverwerye, die, zeer aan 't vervallen geweest zynde, wederom een weinig begon te bloeijen, een Gilde van Lakenverwers op te regten; gelyk geschiedde (p). Te vooren, hadden de Waardyns der Lakenen het voornaam opzigt over de Lakenverwerye gehad: en vind ik, dat deezen, reeds in 't jaar 1512, met eenen Verwer van Parys, overeengekomen zyn, om hier zyn handwerk te

VIII.
LAKEN-
VERWERS-
GILDE.

(o) Resol. Vroedsch. N. 5. 29 Sept. 1584.

(p) Handv. bl. 1120.

GILDEN. te oefenen (*q*). En in 't begin des jaars 1527, werdt, door de Stad, honderd guldens geleend aan eenen Verwer van Mechelen, om daarmede hier zyn ambagt te beginnen (*r*). De blaauw- en zwart-Verweryen zyn de oudsten hier ter Stede geweest, waarby, naderhand, de Verweryen van andere kleuren, byzonderlyk, van Karmozyn-rood, gekomen zyn, zynde, in 't jaar 1623, de Kleurverweryen, op de Blomgraft, toegelaaten (*s*), daar zy nog, meer dan elders, gevonden worden. Sedert het jaar 1665, staat het opzigt over de Lakenverwerye hier ter Stede aan zes HOOFDMANNEN, die, jaarlyks, op Goeden Vrydag, na de Waardyns der Lakenen, en op gelyke wyze, door Burgemeesteren en Schepenen, gekooren worden, te weeten, twee uit de Lakenhandelaars, van welken de een binnens lands, en de ander buitens lands handelt; een uit de Lakenwinkeliers, twee uit de Blaauwverwers, en een uit de Karmozynverwers. Van deeze zes Hoofdmannen, gaan 'er, jaarlyks, vier af, een Handelaar, de Winkelier, een Blaauwverwer, en de Karmozynverwer. Doch de aanblyvenden en afgaanden leveren, vooraf, een dubbel getal van gemelde vier soorten over aan Burgemeesteren en Schepenen, die, uit het zelve, de verkiezing doen. Niemand blyft langer dan twee jaaren agtereen in dienst. Behalve deeze Hoofdmannen, zyn 'er nog vyf OVERLUIDEN van het Laken-

Hoofdmannen der Lakenverwersneeringe.

Overluiden van 't Laken-

(*q*) Groot-Memor. N. I. f. 263.

(*r*) Groot-Memor. N. I. f. 286.

(*s*) Keurb K. f. 24 versf.

Lakenverwers - Gilde, die, jaarlyks, in de GILDEN Paafchweek, door Burgemeesteren alleen, verwers- gekooren worden, en bestaan uit de drie Ver- Gilde. wers onder de Hoofdmannen, en nog twee Verwers, die, uit een dubbel getal, door deeze Hoofdmannen en de oude Overluiden benoemd, gekooren worden. By eene uitvoerige Keure van den dertigften January des jaars 1670 (t), is bepaald, dat alle Lakens eerst behoorlyk geblaauid moeten worden, voor dat dezelve zwart worden geverwd: ook, welke stoffen niet tot zwart verwen mogen worden gebruikt. Men heeft, tegenwoordig [1763], nog zes Blaauwverwers, onder welken 'er twee zyn, die ook zwart verwen. De Lakens, geblaauid, gespoeld, en door de Verwers gelood zynde, moeten naar 't Staalhof gebragt, en aldaar, door de Waardyns of Staalmeesters, aan uitgesneeden staallappen, beproefd, of ook gesteken, en, goed bevonden zynde, gestaald worden: 't welk geschieden moet, eer dat de Lakens zwart mogen worden geverwd; en nog eens, na dat zy zwart geverwd zyn. Doch de Lakens, die, buiten de Stad geverwd zynde, hier ingevoerd worden, behoeven niet op 't Staalhof te worden gebragt (u). 't Zelfde heeft omtrent de baaijen en karfaaijen plaats. Men heeft agt onderscheiden 'staalen of looden, tot de blaauwen, en even zo veel tot de zwarte Lakens. De looden worden, in 't Staalhof, door den knecht,

(t) Zie Handv. bl. 1127 enz.

(u) Handv. bl. 1132.

GILDEN. knegt, gegooten, met Stads wapen, en mogen, noch elders, noch door iemand anders, gegooten worden. Tot het spoelen der zwarte Lakenen, plagten beëdigde Spoelders, door de Staalmeesters aangenomen, en door Burgemeesteren gesteld te worden. Doch zulks geschiedt niet meer. De Lakens worden, door de Verwers - knechts, gespoeld. De Staalmeesters zyn gehouden, de andere Lakens, na 't spoelen, te toetsen, of dezelve wel gespoeld zyn (v). De gekleurden komen niet aan 't Staalhof. 't Loon van 't verwen wordt, naar het ryzen en daalen der Verwstoffen, geregeld, door de zes Hoofdmannen, en een' voornaam' onzydig' Verwkooper, die zy, ten dien einde, jaarlyks, tot zig kiezen. Tot het ontvangen der Verwloonen, stellen de Overluiden van 't Gilde, met goedkeuring van 't Geregt, eenen Ontvanger aan, die, zo wel als de Hoofdmanen, Overluiden en Verwers, eed doet, dat hy zig, naar de Keuren, hem betreffende, gedraagen zal; en eer hy in dienst treedt, voor twaalf duizend guldens, borg stelt. Ook moet hy, om de veertien dagen, aan de Verwers voldoen, 't gene hy, voor hun, ontvangen heeft. De penningen der Verweren mogen onder den Ontvanger niet *gearresteerd* of *beslaagen* worden. De Karmozynen Schaarlaken-Verwers alleen mogen hunne Verwloonen zelve ontvangen (w). Alle Gildebreeders van 't Lakenverwers-Gilde moeten,

(v) Handv. bl. 1133.

(w) Handv. bl. 1126.

ten, tot onderhoud van het zelve, volgens ^{GILDEN.} eene Keure van den vyfden December des jaars 1675, zo zy geen ketel hebben, twee guldens; of anders, van elke ketel, die zes of meer voeten over 't kruis wyd is, twee guldens; zo dezelve vier voet wyd is, een gulden; en zo dezelve minder dan vier voet wyd is, tien stuivers, in 't vierdendeel jaars, betaalen (x). De Hoofdmannen der Lakenverwerwe vergaderen, alle Saturdagen, en de Overluiden van 't Gilde, alle Donderdagen, des nademiddags, in 't Staalhof.

Tot het schatten van de gebreken der opgemaakte en verkogte Lakenen, zyn ^{Tarra-meesters.} al sedert het jaar 1590, vier TARRAMEESTERS aangesteld geweest, die ook, jaarlyks, op Goeden Vrydag, terstond na de Waardyns der Lakenen, door Burgemeesteren en Schepenen, verkooren worden. Zy plagten, tweemaal ter weeke, des Dingsdags en des Donderdags, in het Staalhof te vergaderen, daar zy de Lakens, die voor hun gebragt werden, onderzogten, en, zo 'er eenig gebrek aan was, regelden, hoe veel 'er de koper voor korten mogt (y). Doch dit alles geschiedt, tegenwoordig, zeer zeldzaam, en naauwlyks twee- of drie-maal in 't jaar. Nu en dan, worden 'er ^{Laken-meeter.} eenige grove Engelsche Lakens in het Tarhof gebragt, die aldaar nat gemaakt, en gemeeten worden, door eenen gezwooren *Laken-meeter*, die, door Burgemeesteren, tot het meeten van Lakenen, Karfaaijen, Baaijen, Duf-

(x) Handv. bl. 1132.

(y) Handv. bl. 1133.

GILDEN. Duffels, Plets en andere wollen waaren, aangesteld is (z).

De Weevery van Saaijen, Wollen-Damaften, Boratten, Bombazynen en andere wollen stoffen, die, nog in de voorgaande eeuw, hier ter Stede, zeer plagt te bloeijen, is ook genoegzaam, of geheellyk verdweenen. Doch de Zwartverwerye van Saaijen houdt nog stand, zynde 'er, in 't jaar 1763, terwyl wy dit schryven, nog vyf Blaauwverwers en drie Zwartverwers van Saaijen, die geen Gilde uitmaaken, schoon zy onder 't opzigt van de Hoofdlieden en Staalmeesteren der Saaijhalle staan (a). In 't jaar 1591, werdt gekeurd, dat 'er geene Verweryen van Lakenen of andere stoffen, van nieuws, zouden mogen worden opgereg, dan van de Kloveniers-Doele af, Noordoostwaards op, tot aan den S. Antonis-dyk toe. En volgens eene Keure van den tienden October des jaars 1613, mogten zy ook op de Blomgrast, en op de Lynbaansgrast, tusschen de Blomgrast en Egelantiersgrast, worden opgereg (b). In 't jaar 1663, is, by myne Heeren van den Geregte, geoordeeld, dat 'er geene Verweryen op den Groenenburgwal zyn mogten (c).

Wy voegen, by het Lakenverwers-, het

IX.
ZYDE-
VERWERS-
GILDE.

ZYDEVERWERS-GILDE,

welk van vroeger instellinge is dan het voor-
gaan-

(z) Handv. bl. 936*, 1136.

(a) Zie III. Deel, 1. Boek, bl. 136.

(b) Handv. bl. 1004, 1005.

(c) Vervolg der Handv. bl. 52.

gaande, als zynde, reeds in 't jaar 1626, GILDEN. opgeregt. De Zyde-Verwers moeten, eer zy in 't Gilde worden aangenomen, aan handen van Burgemeesteren, by eede, belooven, dat zy de Zyde niet, tegen de Keuren, verzwaaeren zullen. En de Zydehandelaars en Winkeliers moeten diergelyken eed doen (d). Het pond Dons en harde Zyde mag, volgens eene Keure van den een en dertigsten January des jaars 1746, op vier en twintig onsen, worden geleverd (e). Van alle Zyde, die buiten of binnen de Stad wordt gezonden om te verwen, moet zeker bosgeld aan de Zydehalle betaald worden. En 't gene van dit inkomen, na aftrek van de onkosten der Halle, zuiver overschiet, plagt, voor een vierde, aan 't Groot-Kraamers-Gilde, en voor drie vierde, aan 't Zydeverwers-Gilde te worden goedgeaan; voor de Overluiden van welke twee Gilden, de Proef- en Keurmeester ook rekening moesten doen: maar, in 't jaar 1656, werdt gekeurd, dat zulks geheel-lyk aan 't Verwers-Gilde moest worden uitgekeerd, alzo de Verwers, na dien tyd, alleen tot het onderhoud der Halle betaalden: 't welk, te vooren, voor een vierde gedeelte, door de Winkeliers, plagt te geschieden. Doch, sedert eenige jaaren, is hierin wederom verandering gekomen, wordende nu het zuiver overschot van het inkomen der Zyde-Halle, door beide de Gilden, genooten. Het Verwloon wordt, door de Hoofdmannen van

(d) Zie III. Deel, I. Boek, bl. 139.

(e) Handv. bl. 1687.

GILDEN. van de Halle, niet alleen naar de pryzen der Verwstoffen, maar ook naar die der Gommen en andere inmengfels (*f*), geregeld, en door eenen aangestelden Ontvanger, die eenen Cassier onder zig heeft, ontvangen, omtrent op gelyken voet, als zulks in 't Lakenverwers-Gilde geschiedt. Het Verwloon moet, binnen de drie maanden, betaald worden; doch aan niemant, dan aan den Ontvanger, of zynen Cassier (*g*). De Verwer mag, volgens eene Keure van den vier en twintigsten Maart des jaars 1758, vier ten honderd laten korten (*h*). Over het Zydeverwers-Gilde, zyn vier Overluiden gesteld, van welken, jaarlyks, op den negen en twintigsten December, twee afgaan, welker plaatsfen, uit een benoemd dubbel getal, door Burgemeesteren, vervuld worden. Zy houden, tegenwoordig, hunne Gildekamer, in de Kamer der Hoofdmannen van de Zydehal, en komen, op den tweeden Dingsdag in elke maand, byeen.

Onder de oudste Gilden deezer Stad, moet ook geteld worden het

W E E V E R S - G I L D E ,

X.
WEE-
VERS-
GILDE.

weleer *S. Rochus-Gilde* genaamd (*i*). Het wordt, als reeds in wezen zynde, gemeld, in eene Keure van den vyf en twintigsten Augustus des jaars 1475 (*k*); doch is, ongetwyfeld, veel ouder. De Altaar van dit Gilde,

(*f*) Vervolg der Handv. bl. 68.

(*g*) Handv. bl. 1189.

(*h*) Keurb. T. f. 239 verso.

(*i*) Keurb. C. f. 180 verso.

(*k*) Keurb. A. f. 27.

de, of eigenlyk van de Weevers-Knegts, GILDEN. aan S. Rochus toegewyd, stondt in de Kapelle der Heilige Stede (l). De Wollen- en Linnen-Weevers waren 'er, eertyds, beide onder begreepen; doch, sedert het verval der Wollen-weeveryen hier ter Stede, zyn 'er genoegzaam geene, of geene Wollenweevers meer onder, en het Gilde wordt zelfs, doorgaands, het *Linnen-weevers-Gilde* genoemd. De Linnenweeveryen zelve zyn weinigen in getal, en verminderen, van tyd tot tyd. De Overluiden, die vier in getal plagten te zyn, zyn, tegenwoordig, maar twee of drie. Zy worden, in de Kermisweek, veranderd, op de gewoone wyze, en houden, eens ter weeke, des Dingsdags, 's avonds ten zes uren, Comptoirdag in de Tuinstraat, in een vertrek boven de Corps de Garde der Rattelwagts. De uitvoerigste Keure voor dit Gilde is van den twintigsten April des jaars 1589, en betreft, voornaamlyk, de opregting en onderhouding eener Gildeboffe. Ook wordt, in het XXX. Lid der Keure, bevolen, *dat niemant van de Gildebroederen in onechte ofte hoerderye sal mogen sitten, op verbeurte van 't Gilde* (m). Doch op de Gildeboffe zyn, naderhand, verscheiden' nieuwe schikkingen gemaakt (n). Op den dertigsten January des jaars 1750, is ook, ten behoeve van dit Gilde, op nieuws, verboden, eenig garen uit de Stad te voeren, om het, elders tot Lynwaat gemaakt zynde, hier we-

(l) Groot-Memor. N. II. f. 45. Keurb. G. f. 189.

(m) Handv. bl. 1474 enz.

(n) Handv. bl. 1478, 1479.

GILDEN. wederom in te brengen; mogende ook niemand der ingezetenen eenig gesponnen garen naar buiten zenden, om'er, elders, Lynwaat of Servetgoed van te laten weeven (o).

XI.
FRUIT-
VERKOO-
PERS-
GILDE.

Het S. *Jans-*, nu het

FRUITVERKOOPEMERS-GILDE,

is, naar alle waarschylykheid, reeds in de veertiende eeuw, in wezen geweest, en wordt, in de oude Keuren, op pergament geschreeven, vermeld (p). De Bontwerkers en Pelfers, die nu een Gilde op zig zelve uitmaaken, behoorden, oudtyds, tot het S. *Jans-Gilde*. By eene Keure van den twaalfden December des jaars 1585, is reeds eene Armenbos opgereg, ten behoeve van het Fruit- of Appelkoopers-Gilde, die nogtans, na eenige jaaren verloops, wederom vervallen schynt te zyn. En by dezelfde Keure, worden de Overluiden van dit Gilde gemagtigd, om de tonnen, de halve tonnen, en de vierendeels, met welken de Appelen gemeeten worden, en zelfs alle andere kleine maaten te yken en te branden (q). En dit regt bezitten zy nog tegenwoordig, moettende alle maaten, die minder dan een half schepel bevatten, by hen, te yken gebragt worden (r): welke yk de *kleine Yk* wordt genaamd. Ook verhuuren zy de tonnen, waarmede, niet alleen sommige fruiten, gelyk appelen, peeren en nooten, maar ook kryt gemeeten wordt.

(o) Vervolg der Handv. bl. 115.

(p) Keurb. A. f. 12.

(q) Handv. bl. 1179.

(r) Handv. bl. 928.

wordt. Zy plagten, om de twee jaaren, GILDEN.
 eene maaltyd te houden, waarop, fomtyds,
 groote ongeregeldheid bedreeven werdt;
 doch dezelve werdt, in 't jaar 1612, afge-
 schaft, en in de plaats derzelve, wederom
 eene Armenbos, voor zieke Leden van 't
 Gilde, opgeregt (s). Volgens eene Keure
 van den dertigften January des jaars 1742,
 mag, uit deeze Boffe, geene uitkeering ge-
 daan worden, dan aan zulken, die, 't Gild,
 onder den ouderdom van veertig jaaren, ge-
 kocht hebbende, zo ziek of zwak zyn, dat
 zy geen werk doen, noch de straat gebruiken
 kunnen. Ook zyn zulken, die, drie jaaren
 agtereen, geen fruit verkocht, noch hunne
 jaarzangen betaald hebben, van 't Gilde ver-
 fteken (t). De Overluiden van 't Fruitver-
 koopers-Gilde zyn vier in getal. Zy worden,
 jaarlyks, op den vierden February, veran-
 derd. Voor deezen, hieldenze hunne Gilde-
 kamer op het *ronde Begynhof*, en, zo 't fchynt,
 in de Begynen-Kerke, alwaar, ten minste, de
 kleine maaten, door hen, plagten geykt te
 worden (u). Doch tegenwoordig houden zy,
 des Saturdags, Comptoirdag boven de Wes-
 termarkts-hal. By eene Keure van den twaalf-
 den July des jaars 1752, is hun zes honderd
 en vyftig guldens 's jaars, voor alle moeite
 en kosten, toegelegd. De Gildeknecht geniet
 vyf honderd guldens 's jaars (v).

Wy

(s) Handv. bl. 1179.

(t) Handv. bl. 1628.

(u) Zie Handv. bl. 928.

(v) Vervolg der Handv. bl. 71.

GILDEN. Wy voegen hierby het

XII. PELTIERS- en BONTWERKERS-GILDE,

PEL-
TIERS- en
BONT-
WERKERS-
GILDE. welk ook al, in de veertiende of vroeg in de vyftiende eeuw, in stand, en met het Fruitverkoopers-Gilde vereenigd geweest is (w), waarvan het, eerst op den negen en twintigsten Augustus des jaars 1613, gescheiden werdt (x). Buiten de Gildebroeders van dit Gilde, mag niemant eenige nieuwe gemaakte of ongemaakte Bontwerkers waaren, hier ter Stede, verkoopen, zelfs niet in openbaare veilinge; doch op de drie Jaarmarkten, is zulks geoorlofd (y). De Overluiden van 't Peltiers- en Bontwerkers-Gilde zyn vier in getal, en worden, jaarlyks, op den eersten Dingsdag in September, veranderd. Zy hebben hunne Gildekamer in de Nes, boven de groote Vleeschhal, daar zy, alle veertien dagen, des Maandags, byeen komen. By eene Keure van den vyfden December des jaars 1749, is hun twee honderd en vyftig guldens 's jaars, voor hunne moeite en verteering, toegelegd, mids zy 't Proefgeld geheel in de Gildebosse brengen. De jongste Gildebroeder in der tyd is, volgens de Keure van den jaare 1613, Gildeknecht, en geniet daarvoor vrydom van 't betaalen der Jaarzangen (z).

Het

(w) Keurb. A. f. 12.

(x) Handv. bl. 1400.

(y) Handv. bl. 1402. Vervolg der Handv. bl. 104.

(z) Vervolg der Handv. bl. 104.

S. ELOIJEN- of SMIDS-GILDE, GILDEN.

waaronder, niet alleen de *Grof- en Klein- smids*; maar ook de *Slotermaakers*, *Koper- slaagers*, *Messenmaakers*, *Zwaardveegers* en *Roerenmaakers* behooren, is ook een van de oudste Gilden deezer Stad, en vroeg in de vyftiende eeuw, of eerder, in stand geweest (a). Het bezat, van ouds, eene Kapel en Altaar in de Oude Kerke (b), waarop gezien wordt, in eene der oudste Keuren ten behoeve van dit Gilde, den veertienden December des jaars 1491, gedagtekend (c): en nog in een latere van den vyftienden November des jaars 1554 (d). Uit het XXXIII. Lid van de laatstgemelde Keure, blykt ook, dat dit Gilde eene jaarlyksche Gildemaaltyd hieldt, waartoe ieder Gildebroeder even veel *gelden* moest. In laater' tyd, hielden de Overluiden alleen, behalve de groote maaltyd, nog een zogenaamd *Sleutelmaal*; doch, by eene Keure van den twaalfden November des jaars 1750, is hun, daarvoor, en voor alle verdere onkosten, zes honderd guldens's jaars toegelegd. De Gildeknecht trekt een honderd en vyftig guldens, boven 't gene hy, volgens de Keure en oude gewoonte, plagt te genieten (e). Behalve de Overluiden van het S. Eloijen-Gilde, die eertyds vyf in getal waren; doch in het jaar 1624, op zes ge-

(a) Keurb. A. f. 23, 33.

(b) Zie III. Deel, II. Boek, bl. 325.

(c) Keurb. C. f. 54.

(d) Handv. bl. 1249.

(e) Vervolg der Handv. bl. 85.

GILDEN. gebragt werden, hadt het Gilde, in vroeger tyd, nog een' Deken en Bosmeesters, die opzigt hadden over de Armen-bosse van 't Gilde: doch in 't jaar 1579, was reeds gekeurd, dat de Overluiden ook Bosmeesters zouden zyn (*f*). Zy worden, uit alle de Handwerken, waaruit het Gilde bestaat, gekooren, op of omtrent den elfden October, en vergaderen, des Saturdags, om de veertien dagen, in een vertrek boven de S. Antonis-Waage. Volgens eene Keure van den agt en twintigsten January des jaars 1752, zyn zy gehouden, de twee oudste Gildebroeders te nodigen, om, zo zy 't goedvinden, tegenwoordig te zyn, by het doen der proeve van eenen aankomenden Gildebroeder (*g*). Voorheen, plagten de Smids ook Spykers, en veelerlei ander yzerwerk te maaken, welk nu meest van buiten ingevoerd, en in de Yzerkramers-winkels verkogt wordt. Doch by verscheiden' Keuren, en laatstelyk by eene Keure van den een en dertigsten January des jaars 1749, is bepaald, welk yzerwerk, hier ter Stede, niet dan door de Gildebroeders van het S. Eloijen-Gilde, verkogt mag worden (*h*). De oud-Yzerkraamers mogen geen nieuw Yzer- of Koperwerk koopen, of verkoopen. En zy, en de nieuw-Yzerkraamers mogen ook niet, dan in en voor hunne wooningen, uitftallen, uitgenomen op de Marktdagen (*i*). De Slypers-
nee-

(*f*) Handv. bl. 1252.

(*g*) Vervolg der Handv. bl. 85.

(*h*) Vervolg der Handv. bl. 84.

(*i*) Handv. bl. 1690.

neering mag niet, zonder dat 'er proef gedaan is, en niet in wagens met slypsteen, langs de straaten, en aan de hallen en vischmarkten, geoefend worden (*k*). Het Smids-Gilde heeft, van ouds, het regt gehad, om de geykte yzeren Schepels, waarmede de Smeedkoolen gemeeten worden, te verhuuren (*l*). Doch in laater' tyd, zyn 'er gezwooren *Koolmeeters* aangesteld, die, met het Schepel, aan de Koolenverkoopers vergund, meeten mogen, mids het, in grootte, met de Schepels van het Smids-Gilde, overeenkome. Het Gilde geniet ook nog eenig voordeel van de koolen, die verkogt en gemeeten worden (*m*), 't welk, boven het loon, den Koolmeeteren toegelegd, betaald moet worden. Doch alzoo veele koopers de koolen, liever by 't gewigt dan by de maat, ontvangen willen, is 'er ook een beëdigde *Koolweeger*, door Burgemeesteren, aangesteld (*n*); wiens loon, laatstelyk, by eene Keure van den agt en twintigsten January des jaars 1765, geregeld is (*o*). Aan de Slotenmakers is, by byzondere Keuren, gelast, geene sleutels in 't lood te slaan, om 'er anderen naar te maaken, dan voor bekende luiden, en 't looden afdrukfel terstond te verbreeken: ook moeten zy hun merk slaan op de sleutels, die zy maaken (*p*). In 't jaar 1615, is reeds gekeurd, dat geene
Smids

(*k*) Keurb. U. f. 53 verso.

(*l*) Handv. bl. 1251.

(*m*) Handv. bl. 1255.

(*n*) Handv. bl. 1105.

(*o*) Keurb. U. f. 53 verso.

(*p*) Handv. bl. 1256, 1257.

VIX
Goud
Koper
Zilver
Brons

GILDEN. Smids, of die 't Aanbeeld gebruiken, in de Blomstraat, wonen mogen (q). Ook, volgens eene Keure van den jaare 1627, niet op Raapenburg (r). En by eene Resolutie der Vroedschap van den jaare 1639, is be-raamd, dat Smids, en allen die het Am-beeld gebruiken, niet mogen werken op de Koningsgraft of Singel; op de oostzyde van de Heerengraft, noch op de Kloveniers-Doele-graft, of Kloveniers burgwal, ter wederzyde, tot aan de S. Antonis-of nieuwe Markt toe (s). Ten behoeve der Anker-smids in 't byzonder, zyn ook eenige Keuren gemaakt. Geene Ankers of Dreggen, zwaar-der dan dertig pond, mogen binnen deeze Stad, of derzelver Vryheid, worden inge-voerd, om alhier verkogt te worden (t). Ook mogen zyn niet ter Waage worden gewoogen, dan na dat zy, door het laten vallen op een stuk yzer, geproefd, en by de *Keurmeesters* goed bevonden zyn (u).

By het S. Eloijen-Gilde, voegen wy het

GOUD- en ZILVERSMIDS-GILDE;

XIV.
GOUD- en
ZILVER-
SMIDS-
GILDE.

schoon zo oud niet als het eerstgemelde, hebbende ik, van het zelve, in de Stads Registers, geen vroeger gewag gevonden, dan in het jaar 1469 (v). Ook moest de Stad reeds sterk in welvaart toegenomen zyn, eer

(q) Keur in 't Vertrek der Thesaurie. *Oude Laade Z. nu X. Lr. J.*

(r) Handv. bl. 1001.

(s) Resol. Vroedsch. N. 17. 22 July 1639. f. 250 verso.

(t) Vervolg der Handv. bl. 61.

(u) Handv. bl. 1088, 1089. Zie ook III. Deel, I. Boek, bl 108.

(v) Keurb. A. f. 60 verso.

eer'er handwerken, die, gelyk deezen, meest **GILDEN.**
 tot sieraad en pragt dienden, bloeijen konden. 't Blykt, uit eene Keure van den twee en twintigsten January des jaars 1601, dat dit Gilde, van ouds, ook een Altaar onderhieldt (w), waarschyglyk, in de oude Kerke, hoewel my zulks niet klaarlyk gebleeken is. Tegen 't einde der voorgaande eeuw, was het getal der Gildebroederen zo zeer aangewassen, dat de Overluiden tot vyf vermeerderd werden, twee Goudsmids en drie Zilversmids, onder welken, een Deken en een Oud-Deken begreepen zyn. De dienende Overluiden benoemen, jaarlyks, tegen den eersten December, negen perfoonen, vier Goudsmids en vyf Zilversmids, uit welken Burgemeesteren, drie Overluiden kiezen, een' der zelve tot Deken verklaarende. De Oud-Deken en nog een Overman blyven in dienst (x). De Overluiden houden, tweemaal ter weeke, des Dingsdags en des Vrydags, Comptoordag, in het Gildehuis, in de S. Anna-dwarsstraat. De Juweliers, Wiffelaars en Handelaars in gemunt en ongemunt Goud en Zilver moeten half Meester-geld, aan 't Goud- en Zilversmids Gilde, betaalen, eer 't hun vrystaa, hunnen handel te dryven (y). Het Goud- en Zilverwerk, welk, hier ter Stede, verkogt wordt, en tot de zogenaamde kleine Keur behoort, moet, vooraf, door den Deken en Overluiden,

(w) Handv. bl. 1259.

(x) Handv. bl. 1259.

(y) Handv. bl. 1691.

GILDEN. den, by de steek, getoetst, en met Stads wapen gemerkt worden (z). Zilver van de gehalte van tien penningen is kleine Keur, en van elf penningen vyf grein, groote Keur. Ongekeurd, gemaakt Zilver mag hier niet verkogt, maar moet, zelfs wanneer 't in de Lombard verzet geweest is, in de Wisselbank gebragt worden (a); daar het geproefd, en, naar de waarde, betaald wordt. Het Goud- en Zilverfmids-Gilde heeft ook eenig voordeel van de Houtskoolen, die, hier ter Stede, aangebragt en verkogt worden. De Schippers, die hier houtskoolen aanbrenge, mogen elk schip, ten hoogsten, aan vier persoonen verkoopen; doch moeten, ten behoeve van het Gilde, van elke honderd ton, eene ton, en, daarenboven, vier penningen van ieder ton betaalen. 't Zelfde regt moet ook betaald worden, door zulken, die koolen, tot hun eigen gebruik, ontbieden. Doch groote partyen koolen worden, jaarlyks, ten gebruike van het Gilde, *in de ronde*, dat is, onder de Gildebroeders, elk naar zyne behoefte, geloft; en, vooraf, door Deken en Overluiden, onderzocht, waarvoor zy een vierde stuiver van ieder ton genieten. Het Gilde besteedt de levering deezer Koolen aan de minst aanneemenden aan, ten overstaan van eenen Secretaris, of gezwooren Klerk der Secretarye. Doch Deken, Overluiden en Gildeknegt mogen geene koolen verkoopen, noch tot het leveren derzelven intekenen. De leveraars betaalen twee per-
soo-

(z) Handv. bl. 1259, 1260.

(a) Handv. bl. 1691.

foonen, die de Overluiden bezorgen, om deeze koolen van het gruis te zuiveren. De gezworenen Koolenmeeters genieten, voor meetloon, een stuiver van elke ton, en nog zes guldens van ieder schip, 't zy dat de koolen afgekeurd worden, of niet. Van de koolen, die in de ronde gekogt worden, moet niet alleen eene ton van de honderd, en vier penningen van de ton, ten behoeve van 't Gilde, nevens nog vier penningen van de ton, ten behoeve van Deken en Overluiden, worden betaald; maar de Gildeknecht geniet, daarenboven, als Beschooijer van de Houtskoolen, die de Gildebroeders opdoen, een stuiver van de ton (b). 't Gene van de Houtskoolen, ten behoeve van 't Gilde, inkomt, wordt, jaarlyks, nevens het inkomgeld der Meesteren en Leerknechten, en andere voordeelen van het Gilde, door de Overluiden, ter Secretarye, verantwoord (c). Het

BIERDRAAGERS-GILDE, XV.
BIER-
DRAA-
GERS-
GILDE. eertyds, en reeds in 't jaar 1456 (d), ook het *Draagers-Gilde* genaamd, om dat de Bierdraagers ook andere lasten dan Wyn en Bier, en, in 't algemeen, alles wat Stads Excyns onderhevig was (e), plagten te draagen, en te bearbeiten, moet ook onder de oudste Gilden gerekend worden, zynde den handel in buitengebrouwen en vreemde Bieren, om niet

(b) Handv. bl. 1260, 1260, 1261.

(c) Zie Handv. bl. 1259.

(d) Legger der Carthuilers, berustende in 's Burger-Weeshuis, f. 57.

(e) Keurb. C. f. 45 verso.

GILDEN niet van de binnen gebrouwen Bieren te spreken, eene van de oudste neeringen hier ter Stede geweest. Ik vind van de Bierdraagers reeds gewaagd, in eene Keure van den negen en twintigsten July des jaars 1461 (f). Uit eene andere van den een en dertigsten May des jaars 1475, blykt, dat zy eenen dienst bekostigden, in de Lieve Vrouwen-, of nieuwe Kerke (g). Ook plagt het Draagers-Gilde, nevens anderen, onder hunne Kaarse, in de plegtige *Processien* of Ommevangen, op te trekken, en de Vaanen te draagen (h). Tegenwoordig, zyn de Bierdraagers, zo wel als de Turf- en Waagdraagers, en Koorenmeeters en Koorenzetters, byzonderlyk, gehouden, de Brandspuiten waar te neemen: waartegen de Overluiden en Gildeknechts van alle deeze Gilden, in 't jaar 1674, tot wederzeggens toe, van de Burgerwagt vry verklaard zyn (i). De Bierdraagers in 't byzonder zyn, van ouds, verpligt geweest, de Lyken, die uit het Oude-Mannen-Huis begraven moeten worden, te draagen; waar voor, aan ieder Draager, vyf en twintig stuivers betaald wordt (k). De Bierdraagers zyn alleen bevoegd, om Wynen, Brandewynen, Azyn en Bieren, die excyns schuldig zyn, te verwerken, uitgenomen de wynvaten, die met de groote kraan gelost, of over boord gezet worden (l). Het loon

(f) Keurb. A. f. 38.

(g) Keurb. A. f. 75 verso.

(h) Handv. des druks van 1613. bl. 192.

(i) Handv. bl. 1199.

(k) Handv. bl. 1199.

(l) Handv. bl. 1196.

loon van deezen arbeid, en byzonderlyk ook GILDEN. dat van 't verwerken van Bieren uit het eene Brouwers-Pakhuis in het andere, 't welk, zo 't buiten 't gezigt van de Bier-Impossthuisjes geschiedt, niet zonder kennis van Commissarissen van den grooten Excyns, gedaan mag worden, is, by verscheiden' Keuren, geregeld (*m*). De Bierdraagers mogen geen werk by de straat aanneemen; maar zyn gehouden, het zelve aan hunne Huisjes, agter de Begynen en aan de Oude Brugge, te komen haalen (*n*). Het openen en sluiten van deeze Huisjes geschiedt, door twee zogenaamde *Vaders* van de Bierdraagers, die, zo wel als de Bierdraagers zelve, door Burgemeesteren, worden aangesteld, en zorgdraagen, dat de werken, in goede orde, en by de pen af, aan de arbeiders worden uitgegeven: ook moeten zy, nevens de Overluiden, de geschillen, die in de Huisjes ontstaan, zoeken by te leggen. Zy zyn daarenboven bevoegd, om zulken, die dronken in de Huisjes komen, het werken te verbieden (*o*). Behalve de Bierdraagers, die thans een honderd zes en zeventig in getal zyn, hebben Burgemeesteren, reeds omtrent het midden der voorgaande eeuw, veertig gezwooren Noodhulpen der Bierdraageren aangesteld, welker getal, in den jaare 1706, nog met twaalf vermeerderd; doch nu wederom, tot op vier en dertig, verminderd is. Zy arbeiden, in de plaats der

(*m*) Handv. bl. 1201, 1202, 1205. Vervolg bl. 73.

(*n*) Handv. bl. 1201.

(*o*) Handv. bl. 1197.

GILDEN. der oude en zieke Gildebroederen, waar voor zy de helft genieten van't gene zy verdienen. De Bierdraagers mogen, met geene onvrÿe Luiden, *Basjanders* genaamd, werken, zo lang 'er Noodhulpen te bekomen zyn (p). Het Bierdraagers-Gilde staat onder 't opzigt van vier Overluiden, die, jaarlyks, in de maand September, veranderd worden. Zy hebben hun Comptoir in de Kromelleboogs- of Rooleeuws-steeg aan den Dam, daar zy, dagelyks, van negen tot twaalf uren des morgens, Comptoirdag houden. Zy stellen, jaarlyks, zes Gildebreeders tot Oppassers aan, die 't geld, welk voor de looting verdiend wordt, ontvangen, en, alle maanden, aan de Overluiden verantwoordten moeten; voor welke moeite, hun vyf en twintig guldens 's jaars toegelegd is (q). De Armen-bos, die de Bierdraagers, van ouds, gehad hebben, en in welke, ieder van hun, weekelyks, twee stuivers geeven moet, is in bewaaringe der Overluiden, die, uit dezelve, aan elken ouden of zieken Gildebroeder, drie guldens tien stuivers ter weeke uitdeelen (r).

Wy voegen, by het Bierdraagers-, het

XVI.
BIERBE-
SCHOOI-
JERS-
GILDE.

BIERBESCHOOIERS-GILDE,

schoon veel jonger, en eerst in 't jaar 1621 opgerecht (s). De Bierbeschooijers zyn luiden, die Tappers en anderen voorzien van buiten ge-

(p) Handv. bl. 1197, 1198, 1199, 1204.

(q) Groot-Memor. N. VIII. f. 186.

(r) Handv. bl. 1204.

(s) Handv. bl. 1189.

gebrouwen Bieren. Zy mogen alleen op de GILDEN. Bierkaaijen, en op de Nieuwe-zyds-Kolk woenen. Doch de Bierbeschooijers op de Nieuwe-zyds-Kolk, die, tot onderscheiding, *Biersteekers* genaamd worden, mogen geen Bier verkoopen van hooger prys dan zes guldens de ton, de kosten daaronder begreepen (*f*). By 't inkomen in dit Gilde, moet, behalve 't Gildegeld, welk, in 't jaar 1684, op veertig guldens verhoogd is, nog dertig guldens, ten behoeve van 't Aalmoesseniers-Huis, betaald worden. Tot voorkominge, dat de Bierbeschooijers elkanders neering niet belemmeren, noch naar zig trekken, zyn verscheiden' Keuren gemaakt. Zy mogen geen verding met de Brouwers maaken, dan over den prys van 't Bier, en aan geen' Tapper leveren, die geld aan een' ander Bierbeschooijer schuldig is, ten zyze die schuld overneemen en voldoen. Zy zweeren ook, dat zy der Stede Excyns niet zullen verkorten; en geen Bier afleveren, dan door beëdigde Bierdraagers (*t*). De handel in vreemde Bieren plagt hier veel sterker te zyn, dan hy tegenwoordig is. Burgemeesteren stelden, nog in de voorgaande eeuwe, eenen beëdigden Bewindhebber aan, die de vreemde Bieren, voor de uitheemsche Koopluiden, verkogt (*u*). Het Gilde hadt zyne Gildekamer, en vier Overluiden, die eenen Gildeknegt

(*f*) Handv. bl. 1189, 1190, 1193, 1194.

(*t*) Handv. bl. 1190, 1191, 1192, 1194, 1195. Vervolg bl. 79.

(*u*) Handv. bl. 875 enz.

GILDEN. knegt onder zig hadden (v). Doch de neering is, in deeze eeuw, zo geweldig verlopen, dat 'er naauwlyks drie of vier Bierbeschooijers, en een Biersteeker overgebleeven zyn; zo dat het getal der Overluiden tot op twee verminderd is. De Gildekamer is ook, in 't jaar 1751, verlaaten (w), en de Overluiden komen nu famen, aan 't huis van den voorzittenden Overman. De Dienstmaagd, die de kamer, in de plaats van een' Gildeknecht, waarnam, is toen ook afgedankt. De verandering van Overluiden geschiedt egter nog, in 't begin van December. Het

XVII.
KOOREN-
DRAA-
GERS-
GILDE.

KOORENDRAAGERS-GILDE

is, zo ver my gebleeken is, niet voor de zestiende eeuw, een afzonderlyk Gilde geworden, waartoe, in 't eerst, ook de Koorenmeeters en Koorenzetteren behoord hebben, die, naderhand, een byzonder Gilde geworden zyn. De Koorendraagers zyn 'er, nogtans, al vroeg in de vyftiende eeuw, of eerder, geweest, alzo de Koorendhandel een van de oudsten deezer Stad is (x). Doch zy waren, naar 't schynt, begrepen onder het Draagers-Gilde. In eene Keure van den dertienden Maart des jaars 1551, staan zy, en de Koorenmeeters en Koorenzetteren, die met hen vereenigd waren, bekend onder den naam van *S. Joosten-Gilde*. Het S. Joosten-
Al-

(v) Handv. bl. 1189, 1192, 1194. Vervolg bl. 74.

(w) Vervolg der Handv. bl. 74.

(x) Keurb. A. f. 10 versq. 40.

Altaar, in de Nieuwe Kerke, werdt, door **GILDEN.**
 dit Gilde, onderhouden (y). In 't jaar 1589,
 werden de Koorenmeeters, die, tot dien tyd
 toe, ééne Armen-bos gehad hadden met de
 Koorendraagers, van dezelveu afgescheiden
 (z). De eigenlyke Koorendraagers, ge-
 naamd *van den grooten gang*, maakten, voor
 dien tyd, en nog lang daarna, een onder-
 scheiden Gilde uit van dat der *Ophouders* of
Koorenstorters, genaamd *van den kleinen gang*,
 met welk zy, eerst in 't jaar 1655, tot één
 Gilde vereenigd werden (a). De Kooren-
 draagers arbeiden niet alleen in graanen en
 zout, met uitsluiting van alle andere draa-
 gers; maar mogen ook, in Speceryen, die
 in open zakken gedraagen worden, arbei-
 den (b). Volgens de Keuren, mag niemant
 in 't Koorendraagers-Gilde worden aange-
 nomen, die boven de agt en dertig, of on-
 der de agttien jaaren oud, of *syne leden* niet
machtigh is (c). Het Gilde verhuurt, vol-
 gens een oud voorregt (d), zakken, gangen,
 trappen en leeren, om in 't werk, welk de
 Gildebroeders zelven doen, of elders, ge-
 bruikt te worden, zynde de huur van dit
 alles, by verscheiden' Keuren, geregeld (e).
 Het inkomgeld in 't Koorendraagers-Gilde
 is, van tyd tot tyd, verhoogd, en laafte-
 lyk, in 't jaar 1722, op vyftig guldens ge-
 steld.

(y) Keurb. C. f. 94, 172.

(z) Handv. bl. 1317, 1325.

(a) Handv. bl. 1321.

(b) Handv. bl. 1319, 1324. Vervolg der Handv. bl. 94.

(c) Handv. bl. 1317, 1322.

(d) Keurb. C. f. 94.

(e) Handv. bl. 1111, 1112, 1318, 1320, 1324.

GILDEN.

fteld. De Jaarzangen zyn drie guldens. Aan de zieke en oude Gildebreeders, worden twee guldens twee ftuivers ter weeke uitgedeeld (*f*). De Koorendraagers zyn, dikwils; ook in 't Kooren-Ligtermans-Gilde, en mogen, in zodanig een geval, van beide de Gilden onderftand genieten (*g*): 't welk, anderszins, in 't algemeen, ongeoorlofd gekeurd is (*h*). De erfgenaamen van een' overleeden Gildebreeder, dien zy niet van 't Gilde willen laaten begraaven, moeten, volgens eene Keure van den agt en twintigften January des jaars 1735, twaalf guldens aan 't Gilde geeven (*i*). Het tabakrooken onder 't werk is den Koorendraageren, by verfcheiden' Keuren, fcherpelyk, verboden. Zy verbeuren, voor de eerfte reize, drie; voor de tweede reize, zes guldens, en 't werk, voor den tyd van zes weeken: voor de derde reize, worden zy van hunne bedieninge afgezet (*k*). By eene Keure van den dertigften November des jaars 1668, is reeds belaft, dat het Loon der Koorendraageren, binnen eene maand, betaald moest worden (*l*). De Koopluiden bedienen zig, gemeenlyk, van eenen *Factoor*, die op het bearbeiden hunner graanen opzigt heeft, en 't arbeidsvolk in 't werk ftelt, en betaalt. De Koorendraagers houden zig doorgaands op, aan of omtrent de Koorenmarkt, of in een huisje onder de Oude Brug.

(*f*) Handv. bl. 1323, 1324.(*g*) Handv. bl. 1320.(*h*) Zie hier voor, bl. 69.(*i*) Handv. bl. 1324.(*k*) Handv. bl. 1112.(*l*) Handv. bl. 1112.

Brug. Zy zyn, gelyk de Draagers in 't al-
gemeen, altoos byzonderlyk verpligt ge-
weest, om *te byte en te brande* te komen. In
tyden van oproer, plagten zy ook, op de
Nieuwe-zyds-Kolk, famen te trekken, daar
zy, door Burgemeesteren, van geweer voor-
zien, en tot stilling der beroerte gebruikt
werden (*m*). De Overluiden van het Kooren-
draagers-Gilde zyn vier in getal, van welken,
jaarlyks, in January, twee afgaan. Zy ver-
gaderen, des Donderdags, in een huisje on-
der de Oude Brug. By eene Keure van den
zes en twintigsten February des jaars 1750,
zyn hun zes honderd guldens 's jaars, voor
hunne moeite en kosten, toegelegd. Alleen-
lyk, mogen zy vuur en licht in 't Comptoir
aan 't Gilde berekenen. De Gildeknecht trekt
vyf en twintig guldens, een derde van de
boete der genen, die niet met een' Gilde-
broeder ter begraafenis komen, en tien stui-
vers van ieder inkomend Gildebroeder (*n*).

Wy komen nu, tot het

KOORENMEETERS- en KOORENZETTERS-GILDE,

die, eertyds, twee byzondere Gilden heb-
bende uitgemaakt, in 't jaar 1654, in één
Gilde vereenigd werden (*o*). Uit eene Keure
van den zestienden Maart des jaars 1565,
blykt, dat de Koorenmeeters en Koorenzet-
ters, zo wel als de Draagers (*p*), in plegtige
omgengingen, de Vaanen plagten te draa-
gen

XVIII.
KOOREN-
MEETERS-
en KOO-
RENZET-
TERS-
GILDE.

(*m*) Handv. bl. 1318, 1320.

(*n*) Vervolg der Handv. bl. 94.

(*o*) Handv. bl. 1329.

(*p*) Zie hier voor, bl. 116.

GILDEN. gen (q). De Koorenmeeters, die, te vooren, eene gemeene Bos met de Koorendraagers hadden, hebben, reeds in 't jaar 1589, eene afzonderlyke Bos gekreegen (r). De Meeters en Zetters werken gezamenlyk, moettende den Zetter de maat regt zetten en houden, terwyl 'er de Koorendraagers 't graan in scheppen of storten, waarna het, door den Meeter, afgestreeken en gemeeten wordt. Op het meeten en zetten, en op het Loon voor de Meeters en Zetters, zyn verscheiden Keuren gemaakt (s), en laatstelyk eene uitvoerige van den zeven en twintigsten January des jaars 1762 (t). In alles, zyn 'er dertig Koorenmeeters, en een gelyk getal van Koorenzetters, aan welken beide, in 't geheel, twintig Noodhelpers zyn toegevoegd. Zy worden allen, door Burgemeesteren, aangesteld. De Meeters of Zetters zyn verpligt, aan de Admiraliteit hier ter Stede, aan te geeven, hoe veele graanen van buitens Lands ingekomen, en by hun gemeeten zyn; waarvoor hun, door 't gemeene Land, vyftig stuivers van ieder honderd Lasten toegelegd is. De Cedulaen, by welken blykt, dat 's Lands Impost en Stads Excyns van de inkomende Graanen betaald zyn, moeten aan de Overluiden der Koorenmeeteren zyn getoond, eer dezelve gemeeten mogen worden (t). De Overluiden van

(q) Keurb. C. f. 104.

(r) Handv. bl. 1325.

(s) Handv. bl. 1108, 1109, 1110, 1323.

(t) Keurb. U. f. 10 verso.

(t) Handv. bl. 1327, 1332, 1694.

't Koorenmeeters- en Koorenzeters-Gilde GILDEN. zyn vier in getal, van welken, jaarlyks, in January, twee afgaan. Zy houden hun Comptoir op de Kolk, in 't Koorenmeeters-Huis, alwaar zy, dagelyks, byeen zyn. By eene Keure van den zeventienden September des jaars 1750, is hun twee honderd vyfentwintig guldens 's jaars, voor hunne moeite en verschoot, toegelegd. Doch zy mogen daarenboven, tot zes honderd manden turf in 't jaar, ten laste van 't Gilde brengen. De Gildeknecht trekt vyftig guldens 's jaars, behalve dertien guldens voor de ronde maat, drie guldens voor een Nieuwjaar, en vergoeding van tydverzuim, wanneer hy voor 't Gilde te begraven moet gaan (u). Burgemeesteren hebben ook eenen *Boekhouder* of *Vader* over de Meeters en Zeters aangesteld, die aantekening houdt van 't gene, uit ieder Schip of Ligter, gemeeten wordt, en te wege brengt, dat het zelve aan het Comptoir der Convoojen en aan 't Stads Excynshuis worde opgegeven. Hy draagt ook zorg, dat de Koopluiden van Meeters en Zeters, of van Noodhelpers, in derzelve plaats, voorzien worden, en geniet hiervoor een halven stuiver van ieder Last graanen en zaad, en vier stuivers van ieder honderd zout (v). Hy zit ook, in 't Koorenmeeters-Huis, op de Kolk. Op het looten om 't werk, is, by eene Keure van den zestienden Maart des jaars 1764, orde gesteld (w). De Gilde-

(u) Vervolg der Handv. bl. 95.

(v) Handv. bl. 1109, 1110.

(w) Keurb. U. f. 47.

GILDEN. debroeders van het laatstgemelde Gilde worden, zo wel als de Bierdraagers, Waagdraagers en Turfdraagers, aangesteld, door Burgemeesteren. Doch zo is 't niet gelegen, met de Koorendraagers, noch met de Gildebroeders van het

XIX.
KOOREN-
LIGTER-
MANS-
GILDE.

KOOREN-LIGTERMANS-GILDE,

welke laatsten alleenlyk toestemming van Burgemeesteren verzoeken moeten, om in 't Gilde te mogen komen; welke hun, genoegzaam altoos, verleend wordt. Volgens de oude Keuren, moeten alle Schepen, die door de sluizen kunnen, lossen, daar 't den Koopman behaagt; doch de meeste Koorenschepen zyn zo groot, dat de Laading in *Kooren-Ligters*, gelyk menze noemt, dat zyn vaartuigen, zonder masten, met hooge ronde luiken, of in kleiner schuiten met byna platte luiken, die onder 't Klein-Schuitenvoerders-Gilde behooren, moet worden overgeschooten, en aan de markt gevoerd en verkogt, of voor de pakhuizen gebragt, en gezolderd. De Kooren-Ligters mogen niet grooter zyn dan zes en vyftig voet lang over steven, vyftien en een halve voet wyd, buiten op de barkhouten te meeten, en zes en een halve voet hol, te meeten van 't vlak op de uitwatinge (x). De Luikschuiten mogen niet grooter zyn dan tien lasten, immers niet meer dan tien lasten ligten, om in de Stad te voeren (y). Op den een en twintigsten

No-

(x) Handv. bl. 1358.

(y) Handv. bl. 1361.

November des jaars 1624, is reeds vastge- GILDEN.
 steld, het getal der Ligters te laten afneemen tot tweehonderd vyf en twintig toe, mids den Maatschepen ook vryheid gegeven wierdt, om te ligten. Doch in 't jaar 1641, werdt dit getal wederom op twee honderd en vyftig gebragt (z). Geen Ligterman mag meer dan één' Ligter hebben, en zelfs geen aandeel in eenen anderen. Die eenen overleeden Ligterman opvolgt, moet zyn Ligter, volgens de waardeering van Overluiden, overneemen. Die zynen Ligter verkoopt, kan in 't Gilde blyven, mids hy het blyve onderhouden. Van Ligters, die verkogt worden, betaalen koper en verkooper ieder vier penningen van de gulden, ten behoeve van de Gildeboffe (a). De Ligterhuur loopt op en af, naar dat 'er veel of weinig te ligten is. Doch zo zy hooger loopt dan zes guldens 's daags, staat het den Koopman vry, met Kraakschepen, of kleine Binnenlandsvaarders, te doen ligten; 't welk anders niet geoorlofd is (b). De Ligters mogen niet langer dan vier Maandagsche Marktdagen agtereen gelaaden blyven leggen (c). De Ligterluiden plagten, als zy den last inhadden, 's nagts in hunne Ligters te moeten slaapen; doch, sedert het jaar 1661, sluiten zy de luiken der Ligters des avonds, en ontfuitenze des morgens, wederom, waarvoor
 hun

(z) Handv. bl. 1356, 1359.

(a) Handv. bl. 1356, 1357, 1359.

(b) Handv. bl. 1359.

(c) Handv. bl. 1357.

GILDEN. hun twee stuivers toegelegd is (*d*). De Ligterluiden behoorden, voorheen, onder 't Binnenlandsvaarders-Gilde; doch werden, in 't in 't jaar 1649, van het zelve afgescheiden, en tot een Gilde op zig zelf gemaakt, by myne Heeren van den Geregte (*e*). Het Loon voor 't verschieten der Ligters, zo buiten als binnen de sluizen, is, by eene Keure van den agt en twintigsten January des jaars 1760, geregeld (*f*). De Overluiden, die elkanderen, volgens eene Keure van den zeventienden July des jaars 1698, niet nader dan Zusterlingen bestaan mogen (*g*), zyn vier in getal. Jaarlyks, in January, gaan 'er twee af. Zy komen, alle Saturdayen, in een vertrek onder de Oude Brugge, byeen. By eene Keure van den zes en twintigsten February des jaars 1750, is hun twee honderd vyf en zeventig guldens in 't jaar, voor hunne moeite en verteeringe, toegelegd. Zy mogen alleenlyk vuur en licht, welk in 't Comptoir gebruikt wordt, aan 't Gilde in rekening brengen. De Gildeknecht geniet, boven de helft der boeten, dertig guldens 's jaars (*h*). Volgens eene Keure van den eersten Maart des jaars 1741, keeren de Overluiden agt en dertig stuivers ter weeke uit de Gildeboffe aan de oude en zieke Luiden uit (*i*).

Wy

(*d*) Handv. bl. 1358.(*e*) Handv. bl. 1355, 1356, 1357.(*f*) Keurb. T. f. 248 verso.(*g*) Handv. bl. 1360.(*h*) Vervolg der Handv. bl. 98.(*i*) Handv. bl. 1361.

Wy voegen hierby het

GILDEN.

WAAGDRAAGERS-GILDE,

XX
WAAG-
DRAA-
GERS-
GILDE.

welk wel, eerst in 't jaar 1616, opgerigt werdt; doch welker Leden, de arbeiders aan de Waage, reeds lang van te vooren, bestaan hadden (k), en, vermoedelyk, onder den algemeenen naam van *Draagers*, begreepen werden. De eerste Ordonnantie voor *de gemeene geswore arbeyders aan de Waage* is van den zes en twintigsten Maart des gemelden jaars. By dezelve, werdt, voor 't eerst, orde gesteld op de verkiezing van *O-verluiden*, en eene *Bosse* opgerigt (l). Het gantsche Gilde der Waagdraageren bestaat, tegenwoordig, [in April 1766], uit twee honderd drie en tagtig perfoonen, die, door Burgemeesteren, zyn aangesteld. Omtrent honderd en vyftig van deezen hebben zig, van tyd tot tyd, in *Ploegen*, of *Veemen*, gelijke genoemd worden, samengevoegd. Elk *Veem* werkt in ééne beurs. De overige Waagdraagers worden *Vryluiden* genaamd. De *Veemen* zyn meest allen onderscheiden, aan zekere tekens aan den hoed, of aan de kleur der hoeden zelve: en deeze tekens zyn, somtyds, met bewilliging van Burgemeesteren, aangenomen (m). Van ouds, regtten eenige Waagdraagers een *Veem* op, naar hun welgevallen. Doch by eene Keure van den vier en twintigsten December des jaars 1654,

is

(k) Zie III. Deel, I. Boek, bl. 105.

(l) Handv. bl. 1470.

(m) Groot-Memor. N. VIII. f. 218.

GILDEN, is vastgesteld, dat zulks niet dan met byzondere bewilliging van 't Geregt geschieden mag (n). Burgemeesteren hebben, federt, in 't jaar 1668, aan vier Waagdraagers, toegestaan, zig het *Zeeuwfche Veem* te mogen noemen (o). 't Getal der Veemen is, allengskens, aangegroeid. Onder de oudsten, zyn, gewiffelyk, het *Blaauwhoeden- en Klapmutsen-Veem* te tellen. BREDERODE maakt van beide gewag, in zynen *Spaanschen Brabander*, welk spel, in 't jaar 1617, volmaakt werdt; als hy *Ferolimo*, die voor eenen voornaamen Koopman gaan wilde (*Act. IV.*), op deeze wyze, doet beschryven:

Hy is met zyn Makelaars in 't packhuys om zyn balen te wegen:

Hy teykentse elck op haer number, met zyn eyghen merck,

Want by het al de BLAUHOEDEN en de KLAPMUTSEN in 't werck,

Met een deel Vlamingen van Packers en andere wytheemsche opslagers:

Wil jy gaen jy meught, ick ga boven by de Verschieters en Korendragers.

In 't jaar 1623, waren 'er drie Veemen alleen van *Afchwerkers*: waarby toen, door 't Geregt, een vierde gevoegd werdt (p). Doch deeze Afchwerkers behoorden toen niet tot het Waagdraagers-Gilde, waarmede zy, eerst in 't jaar 1690, vereenigd zyn (q). Tegen-

WOOR-

(n) Handv. bl. 1472.

(o) Groot-Memor. N. V. f. 243 verso.

(p) Handv. bl. 1473.

(q) Handv. bl. 1081.

woordig zyn 'er maar twee Afch-Veemen. GILDEN. In 't jaar 1685, waren 'er, in alles, negentien Veemen. Doch toen werden 'er, door Burgemeesteren, nog drie bygevoegd (r). 't Getal der Veemen, is, nog tegenwoordig, twee en twintig, waaronder egter niet begrepen is het zogenaamde *Kaas-Veem*, welk maar uit twee Perfoonen bestaat, die, alleenlyk op de Marktdagen, de Kaas bearbeiten, en, de overige dagen der weeke, als Vryluiden, worden aangemerkt. Ieder Veem bestaat, gemeenlyk, uit vyf, zes of zeven, en enkelen ook uit agt of negen perfoonen. De meesten houden hunne dagelyksche verblyfplaatsen in huizen, of op kamers en in kelders, rondsom den Dam. De twee Afchveemen alleen hebben hunnen intrek aan de Noordzyde der Brouwersgraft, tusschen de korte Prinsengraft en Binnen-Oranjestraat: en het Purper-hoeden- of Hop-Veem, naar 't einde van den Nieuwe-zyds-Voorburgwal, op de zogenaamde Hopmarkt, onder de Armssteegbrugge. Zie hier de naamen van alle de Veemen:

1. SCHOTSCH E VEEM.
2. ZEEUWSCHE VEEM.
3. BLAAUWHOEDEN-VEEM.
4. GROENHOEDEN-VEEM.
5. KLAPMUTSEN-VEEM.
6. LEIDSCH E VEEM.
7. BONTHOEDEN-VEEM.
8. ROODHOEDEN-VEEM.

9. GEEL-

(r) Handv. bl. 1079.

GILDEN.

9. GEELHOEDEN-VEEM.
10. STROOHOEDEN-VEEM.
11. ZWARTHOEDEN-VEEM.
12. WITHOEDEN-VEEM.
13. MEDENBLIKKER VEEM.
14. HAARLEMMER VEEM.
15. FRIESCHE VEEM.
16. ENGELSCH E VEEM.
17. TEXELSCH E VEEM.
18. GRAAUWHOEDEN-VEEM.
19. ZYDEN VEEM.
20. ZWART - ASCH - VEEM.
21. WATER - ASCH - VEEM.
22. PURPER-HOEDEN- of HOP-VEEM.

De voorwaarden, op welken een Vryman tot Veemgast, in een der byzondere Veemen, aangenomen wordt, zyn onderscheiden, naar dat 'er veel of weinig werk is in een Veem, vergeleeken met het getal der manschap, waaruit het bestaat. Wanneer 'er eene plaats in een Veem openvalt, be- noemen de Veemgasten drie Vryluiden, uit welken Burgemeesteren de verkiezing doen. De nieuwe Veemgast betaalt, by zyn inko- men, eene merkelyke somme aan 't Veem, van welke zyne Weduwe of erfgenaamen, na zyn overlyden, een gedeelte te rug kry- gen. De Veemen, hun werk zelf niet af- konnende, zyn, volgens verscheiden' Keu- ren, verplicht, zig, by de pen af, te bedie- nen van zo veele Vryluiden, als zy noodig hebben, mogende zy, niet dan by gebrek van Vryluiden, zig behelpen met onvrye per-

perfoonen, in 't gemeen *Basjanders* genaamd GILDEN.

(s). In de voorgaande eeuwe, hielden de Vryluiden zig, dagelyks, op, in eene kelder aan den Dam; doch in 't jaar 1693, werdt 'er een huisje, tegen de Nieuwe Kerke, aan de zuidzyde, tot hun verblyf, geschikt, daar zy zig, dagelyks, vervoegen, om op werk te wagten (t). Tot het bewaaren der pen, is een *Pennevader* aangesteld, die twintig gulden ter maand van 't Gilde trekt, en verpligt is, de pen geheim te houden, op dat de Veemgasten niet weten zouden, welke Vryluiden aan de beurt leggen, om te werken. Voorts, bekeurt hy de Waagdraagers, die de orde op de pen niet naarkomen, en geniet vier stuivers van elke bekeuringe (u). De Waagdraagers zyn alleen bevoegd, tot het bearbeiten van waagbaare goederen, waardoor niet alleen verstaan worden goederen, die met der daad aan de Waag komen; maar ook zulken, die der Waage onderhevig zyn, al komenze 'er schoon niet. Doch de Potasch, Rozynen en Stokvisch zyn hiervan uitgezonderd. Ook mogen de Koopluiden hunne waaren, binnens huis, doen verwerken, door zulke arbeiders, als zy goedvinden (v). Wyders, zyn de Waagdraagers, van ouds, verpligt geweest, des winters, *te byte of te yse* te komen: ook, in geval van oproer, zig te vervoegen aan de noord-

(s) Handv. bl. 1080, 1081, 1474, 1686. Vervolg der Handv. bl. 113.

(t) Handv. bl. 1472, 1473.

(u) Handv. bl. 1080, 1473, 1474.

(v) Handv. bl. 1470, 1079

GILDEN. noordzyde van de Waage op den Dam, om aldaar de bevelen van Burgemeesteren af te wagten (w). By eene Keure van den agt en twintigsten January des jaars 1758, is bepaald, dat zulken, die, in 't Gilde of in een Veem, komen, dertig guldens, in de plaats van twaalf, ten behoeve der Boffe, betaalen moeten (x). De Waagdraagers, door de Overluiden bekeurd wordende, zyn gehouden de boeten, terstond, te voldoen (y): doch zo deeze bekeuring valt over 't gebruiken van onvrye perfoonen, moet de bekeurde, by eede, verklaaren, dat hem dezelven, door den Koopman, zyn toegevoegd (z). De Overluiden van 't Waagdraagers-Gilde zyn zes in getal. Zy zyn te gelyk Bosmeesters. Jaarlyks, omtrent den aanvang van May, gaan 'er twee van af. De overigen bieden Burgemeesteren eene benoeming van vier Gildebroederen aan, twee uit de Veemen, en twee uit de Vryluiden; uit welken, een Veemgast en een Vryman, tot Overluiden, verkooren worden. De Overluiden houden hun Comptoir naast het Waagdraagers-huisje aan de Nieuwe Kerk, daar zy, des Saturdags, op den middag, vergaderen. By eene Keure van den twaalfden Maart des jaars 1750, is hun drie honderd guldens 's jaars, uit de Gildekasse, voor hunne moeite en verteeringe, toegelegd. De Gildeknegt trekt vyftig guldens 's jaars (a).
Het

(w) Handv. bl. 1470, 1471.

(x) Keurb. T. f. 232 verso.

(y) Keurb. T. f. 225 verso.

(z) Keurb. T. f. 249 verso.

(a) Vervolg der Handv. bl. 113.

Het Gilde onderhoudt tien oude en onvermogende Gildebroeders, vyf Veemgasten en vyf Vryluiden, die ieder evenveel, naamlyk drie guldens ter weeke, genieten. By 't openvallen der plaatse van een Veemgast onder deezen tien, wordt dezelve, met een Veemgast; en eene openvallende Vrymansplaats, met een' Vryman vervuld, hebbende, onder beiderlei soort, zulken de voorkeur, die langst in 't Gilde geweest zyn (b).

Het

TURFDRAAGERS-GILDE XXI.

is, eerst in 't jaar 1619, en dus drie jaaren na het Waagdraagers-Gilde, opgeregt (c), schoon men, al eene of twee eeuwen te voren, Turfdraagers en Turfdraagsters, hier ter Stede, gehad heeft. In eene Keure op het meeten van de Turf van den jaare 1465, vind ik ook reeds van *Turfvulsters* gewaagd. Uit dezelfde Keure, blykt, dat de turf toen met manden gemeeten werdt (d): 't welk geduurd heeft (e), tot in 't jaar 1678, sedert welken tyd, met tonnen, wordt gemeeten (f). De ton wordt in manden uitgestort, om, in dezelve, op de schouders, gedraagen te worden. Deeze manden plagten geene vaste grootte te hebben; doch moeten, sedert het jaar 1694, gemaakt worden, naar zekere yzeren maat, die op de Kamer van het

(b) Vervolg der Handv. bl. 114.

(c) Handv. bl. 1450.

(d) Keurb. A. f. 41.

(e) Handv. bl. 913.

(f) Handv. bl. 917, 1454.

GILDEN. het Turfdraagers-Gilde bewaard wordt (g). De tonnen en manden, midsgaders het touw en blok, waarmede de turf wordt opgehyft, worden, door het Gilde, verhuurd. De Turfschipper betaalt de huur van de tonnen en manden, en de ontvangers van de turf die van het touw en blok (h). De turf plagt hier van ouds door vrouwen gedraagen te worden: ook door mannen en vrouwen, op eenen en den zelfden tyd (i): doch, sedert veele jaaren, wordt zy alleen door mannen gedraagen. De Schipper wordt eerst geoordeeld de Turf geleverd te hebben, als de Turfdraager de mand op de schouder heeft (k), komende alle de arbeidsloonen, die voor dien tyd, aan het lossen van de Turf, verdiend worden, met naame die der Turfraapsters en Turfhevers, voor zyne rekening.

De arbeiders en arbeidsters in de Turf, die thans hier door Burgemeesteren worden aangesteld, en allen tot het Turfdraagers-Gilde behooren, schoon zy afzonderlyke Boffen hebben, zyn Turfdraagers, Turfhevers, Turfvulsters en Turfraapsters. Om met de laatsten te beginnen; die, eerst, in 't jaar 1685, ten getale van vyftig aangesteld, en nu tot vier en vyftig vermeerderd zyn (l); haar werk is, de Turf, in de schepen, te raapen in de kleine manden, waarmede de-
zel-

(g) Handv. bl. 918.

(h) Handv. bl. 915, 1450, 1455, 1458, 1459. Vervolg der Handv. bl. 111.

(i) Handv. bl. 913, 914, 1451.

(k) Handv. bl. 1454.

(l) Groot-Memor. N. VII. f. 125.

zelve, door de Schippers-knegts, in de ton ^{GILDEN.} gedraagen wordt. De Vulsters, die twee honderd en zeven in getal zyn, schudden en vullen de Ton; waarna dezelve, door de Hevers, die, in 't jaar 1688, ten getale van zes en zestig, werden aangesteld (*m*); doch nu, tot drie en zeventig, vermeerderd zyn; uitgestort wordt in twee manden, die, door de Vulsters behoorlyk zynde opgehoogd, door de Hevers, getild worden op de schou- ders der Turfdragereu, dieze draagen, ophys- sen en stapelen. Voor en in 't jaar 1684, zyn 'er twaalf instervende Noodhelpsters van de Turf- vulsters aangesteld, die de helft van 't gene zy winnen, aan de oude en onvermogene Vulsters, voor welken zy arbeiden, moeten uitkeeren (*n*). Het rooken van tabak, in de Turfschepen, en onder 't lossen en op- werken van de Turf, is, by verscheiden' Keuren, scherpelyk, verboden (*o*). De Turfdragereu zyn, tegenwoordig, tot een getal van drie honderd zes en zestig, aan- gegroeid. Zy mogen geene Turf koopen dan voor hun eigen gebruik, ten ware zy daartoe uitdrukkelyken last van iemand had- den (*p*). Zy zyn, van ouds, verpligt geweest, te brande te komen. En dit is de reden waar- om hun, by eene orde van Burgemeesteren van den eersten January des jaars 1633, op verbeurte van het Gilde, gelast is, binnen de
muu.

(*m*) Groot-Memor. N. VII f. 152 verso.

(*n*) Handv. bl. 916, 917, 1455, 1456, 1457.

(*o*) Handv. bl. 916, 918, 1459.

(*p*) Handv. bl. 914.

GILDEN.

muuren der Stad, te woonen (q): worden-
de 'er deeze reden, uitdrukkelyk, van gege-
ven, in eene Keure van den dertigften Oc-
tober des jaars 1648 voor de Waagdraagers,
die onder dezelfde verpligting leggen (r).
Het Loon der Turfdraageren is, eenigszins,
ongelyk, naar de moeilykheid van 't werk.
De Brouwers betaalen, voor het opdoen der
lange Turf, minder loon dan andere burgers,
zynde daaromtrent, by meer dan eene Keu-
re, eenige fchikkingen in hun voordeel ge-
maakt (s).

De Turfdraagers en Turfhevers ftaan on-
der 't opzigt van *Keurmeesters* en *Vinders*
van de Turf, die ook *Vaders van de Turf-
draagers* genoemd worden: en aan beiderlei
foort van arbeiders het werk, by de pen af,
uitgeeven. Zy doen de gefchillen af, die,
over de deugdzaamheid van de Turf, of,
over het Loon der Turfdraageren, vallen kon-
nen (t). De Keurmeesters of Vaders der Turf-
draageren zyn twee in getal. Van gelyken
zyn 'er twee *Moeders over de Turfoufsters*,
die de pen houden voor *Vulfsters* en *Raap-
fsters*, en in welker tegenwoordigheid, de
Turf overgemeeten wordt, in geval 'er ver-
fchil over de maat valt. Zy mogen, in ge-
val van ziekte, of by andere ongelegenheid,
iemant anders, in haare plaats, aan de markt
zen-

(q) Handv. bl. 1452.

(r) Handv. bl. 1472.

(s) Handv. bl. 917, 1458. Vervolg der Handv. bl. 111.

(t) Handv. bl. 914, 915, 1456, 1458. Vervolg der Handv.
bl. 111.

zenden (u). Op het behoorlyk meeten en GILDEN. opdoen van de Turf, zyn, van tyd tot tyd, en nog onlangs (v), zeer goede Keuren gemaakt; doch zy zyn te uitvoerig, om 'er hier zelfs den korten inhoud van op te geven. De Meester Kuiper, die de nieuwe tonnen maakt, en de Kuipers-Knegts, die dezelve verstellen, worden, by eede, verbonden, omze, op de maat, te maaken en te houden (w). Van ieder binnenschip moet tien, en van ieder Overzeesfchip negentien ftuivers, ten behoeve van het Gilde, betaald worden (x). De Overluiden van het Turfdraggers Gilde zyn vier in getal, van welken 'er, jaarlyks, in January, twee afgaan. Zy houden dagelyks hun Comptoir op de Prinsegracht by de Vyzelfstraat, op de nieuwe Turfmarkt.

Wy komen nu tot de Gilden der Schippers, die thans in twee foorten onderscheiden kunnen worden, te weeten het *Groot-Binnen- en Buitenlands-vaarders-Gilde*, en het *Klein-Binnenlands-vaarders-Gilde*. De zogenaamde *Buitenlands-vaarders* behooren tot het eerstgemelde. Wy beginnen met het

GROOT-BINNEN- en BUITENLANDS-VAARDERS-GILDE.

XXII.
GROOT-
BINNEN-
en BUI-
TEN-
LANDS-
VAAR-
DERS-
GILDE.

't Blykt, uit twee Overeenkomsten, de eerste

(u) Resol. van den Oud-Raad van Burgem. 24 July 1699. f. 4.
(v) Keurb. U. f. 30 *verso*, 32.
(w) Befoign. van Burgem. en Schepenen van 24 Maart 1763.
(x) Keurb. U. f. 16.

GILDEN. ste van den tweeden, en de andere van den zesden January des jaars 1473, dat 'er, voor dien tyd, twee Gilden van Buitenlands-vaarders hier ter Stede geweest waren, een aan de Oude, en een aan de Nieuwe zyde. Diergelyke twee Gilden van Binnenlands-vaarders waren 'er, tot dien tyd toe, ook geweest. Doch toen vereenigden de Buitenlands-vaarders van beide de zyden zig tot één Gilde. De Binnenlands-vaarders deden van gelyken. Men besloot, de Kapellen en Altaaren, die de Buiten- en Binnenlands-vaarders, in beide de Kerspelkerken, gestigt hadden, voor gemeene rekening, te onderhouden. De Buitenlands-vaarders aan de Oude Zyde hadden een beeld van den H. *Odulf*, of liever *Olof*, welk, in de plechtige omme-gangen, rond gedraagen werdt. Men kwam nu overeen, om dit beeld te laten in bewaaring der twee afgaande Overluiden; gelyk my, uit de eerste der aangehaalde Overeenkomsten, gebleeken is (y).

Het zelfde Gilde, welk thans het *Groot-Binnen- en Buitenlands-vaarders-Gilde* genoemd wordt, plagt, eertyds, blootelyk, het *Binnenlands-vaarders-Gilde* genoemd te worden (z), schoon het op Brabant en Vlaanderen voer; alzo deeze Provincien, voormaals, onder dezelfde Regeering plagten te staan als Holland; en ook, gemeenlyk, binnen 't Land door, langs de Zeeuwfche stroomen, bevaaren werden. Het tegenwoordig *Klein-Bijn*.

(y) Keurb. A. f. 72 verso.

(z) Handv. bl. 1205.

Binnenlands-vaarders-Gilde droeg, oudtyds, GILDEN. den naam van 't *Groot-Schuitenvoerders-Gilde* (a). Doch nam allengskens den naam van *Klein-Binnenlands-vaarders-Gilde* aan. Het andere werdt toen het *Groot-Binnenlands-vaarders-Gilde* genoemd. Doch het laatstgemelde nam den naam van *Groot-Binnen- en Buitenlands-vaarders-Gilde* aan, na dat, by eene Keure van den een en dertigsten December des jaars 1648, belast was, dat ook de *Buitenlands-vaarende Beurtschepen* op *Hamburg* en andere *Plaatsen* *Gildebroeders* van 't *Groot-Binnenlands-vaarders Gilde* zouden moeten zyn (b). Voorheen, plagten alle *Vaartuigen*, die grooter dan vyftien lasten waren, tot dit *Gilde* te behooren (c). Doch naderhand is, by twee Keuren van den zesden *February* des jaars 1685, en van den negen en twintigsten *January* des jaars 1732, vastgesteld, dat *Schepen* van vier en twintig geykte lasten en daaronder, voortaan, tot het *Klein-Binnenlands-vaarders-Gilde* behooren zouden (d). De *Ligters* plagten, oudtyds, ook tot het *Groot-Binnenlands-vaarders-Gilde* te behooren (e), tot dat 'er, in 't jaar 1649, een afzonderlyk *Kooren-Ligtermans-Gilde* opgerecht werdt. De *Schippers*, die *Koopmans* goederen om vragt voeren willen, moeten hunne *Schepen*, door gezworenen *Amptenaars*, laten peilen, en niet die-

(a) Handv. bl. 1206, 1212.

(b) Handv. bl. 1228.

(c) Handv. bl. 1206.

(d) Handv. bl. 1210, 1212.

(e) Handv. bl. 1206, 1209.

GILDEN. dieper laaden, dan, volgens de peil; die in bewaaring der Overluiden is, en oudtyds op de Oude Brugge plagt te hangen (*f*). In 't algemeen, mogen vreemde Binnenslands-vaarende Schepen, die zonder vragt hier gekomen zyn, geene goederen in of aan deeze Stad inneemen. En zo zy hier al belaa-den zyn aangekomen, mogen zy geene vragt inneemen, dan op de plaatsen, van waar zy gekomen zyn, of daar zy t'huis hooren (*g*). Hiervan beweeren egter de Schippers van sommige Steden, gelyk die van Haarlem en Gouda, uitgezonderd te zyn. Ook zyn 'er, voor weinige jaaren, by Resolutie van myne Heeren van den Geregte, de Schippers, vaarende naar Breukelen, Maarssen, Maarssenveen, en andere Dorpen aan de Vegt, van uitgezonderd (*h*). De Amsterdamsche Schippers zelve, niet in de eene of de andere beurt te laaden leggende, mogen op Plaatsen, waarop geregelde Beurtschepen vaaren, maar voor éenen Koopman laaden (*i*). Geen Schipper, zo hy geen Beurtschipper is, mag hier laaden, voor dat hy zig by 't Gilde aangegeven, en een verlofbriefje bekomen heeft (*k*). De Gildebreeders van het Groot- en Klein- Binnenlands-vaarders-Gilde verbeuren, zo zy zig onwillig toonen, om Krygsvolk, Leevensmiddelen of Oorlogsbehoefsten, ten dienste van den Staat, te vervoeren, voor de

(*f*) Handv. bl. 1206.

(*g*) Handv. bl. 1206, 1207.

(*h*) Befeign. van Burgem. en Schepenen van 7 May 1760.

(*i*) Handv. bl. 1207, 1211.

(*k*) Handv. bl. 1208.

de eerste reize, dertig, en voor de tweede **GILDEN** reize, honderd guldens, en mogen, in 't eerste geval, in zes weeken, niet vaaren. In het tweede geval, worden zy zelfs uit het Gilde gezet. De Beurtluiden worden niet geprest, als zy in laading leggen. Ook geene andere beladen Schippers, welker Legdagen nog niet verstreken zyn (l).

De Overluiden van het Groot-Binnen- en Buitenlands-vaarders-Gilde zyn vyf in getal, van welken 'er, jaarlyks, in January, het eene jaar drie, en het andere jaar twee afgaan; welker plaatsen, uit een benoemd dubbel getal van byzondere soorten van Schippers, door Burgemeesteren, vervuld worden. Zy vergaderen, des Vrydags nademiddags, in een houten huisje, by de plaats der afgebroken Oude Stads-Herberg. Zy genieten, volgens eene Keure van den twaalfden November des jaars 1750, twee honderd en vyftig guldens 's jaars, voor hunne moeite, uit de Gilde-kasse, en mogen, daarenboven, een honderd en vyftig guldens, voor onkosten, in rekening brengen. De Gildeknecht trekt, 't gene hy van ouds gehad heeft (m). Het Gilde plagt, al van ouds, de loopen te verhuuren, die, in 't verarbeiden van 't grof Zout, gebruikt worden (n). Ook is, aan het zelve, by eene Keure van den vyfentwintigsten May des jaars 1753, een vierde stuiver toegelegd van ieder gulden der Kooppenningen van alle Vaartuigen, tot dit
Gil-

(l) Handv. bl. 1688.

(m) Vervolg der Handv. bl. 76.

(n) Handv. bl. 1207.

GILDEN. Gilde behoorende, zo dikwils als dezelve verkogt worden. De koper en verkooper draagen ieder de helft van deezen laft (o). Op verzoek van 't Gilde, zyn 'er, in 't jaar 1752, twee Veerschippers op Leuven in Brabant aangesteld; doch slegts tot wederzeggens toe (p). En in 't begin des jaars 1761, hebben Burgemeesteren toegestaan, dat de Gildebroeders van 't Groot-Binnen- en Buitenlands-vaarders-Gilde, om de openvallende beurten op Antwerpen en Gend, looten mogen: waarna de Schipper, wien de beurt ten deel valt, door Burgemeesteren, wordt aangesteld.

De

BUITENLANDS-VAARDERS,

waardoor men, van ouds, en tegenwoordig, zulke Schippers verstaan heeft, die, in geregelde beurten, vaaren, op Londen, Rouan, S. Valeri, Hamburg, Altona, Breemen, en eenige plaatsen daaromtrent, maakten, in de vyftiende eeuw, nog een afzonderlyk Gilde uit, gelyk men afneemen mag uit de Overeenkomst van den jaare 1473, welke wy, hier voor (q), hebben aangehaald. Doch federt dat zy, in 't jaar 1648, verplicht werden, Gildebroeders van het Groot-Binnenlands-vaarders-Gilde te worden, schynen zy niet meer als een byzonder Gilde te konnen worden aangemerkt. De Buitenlands-vaarders staan egter, niet eigenlyk noch onmiddelyk, onder de Overluiden van het Groot-
Bui-

(o) Vervolg der Handv. bl. 76.

(p) Vervolg der Handv. bl. 76.

(q) Bladz. 139.

Buiten- en Binnenlands-vaarders-Gilde, van GILDEN, welk zy, alleenlyk, verlof om te laaden moeten vraagen, en 't regt, welk hiertoe staat, aan 't Gilde voldoen (r). Doch Burgemeesteren hebben, reeds in of omtrent het jaar 1648, uit de aanzienlykste Koopluiden, vyf Commissariffen over de beurten van Rouan en Londen aangesteld, die, naderhand, ook Commissariffen over de andere Buitenlands-vaarders geworden zyn (s), en die ik, in eene Keure van den negen en twintigsten September des jaars 1669, *Commissariffen van de Buitenlandsche Beurtschepen hier ter Stede* genoemd vinde (t); doch die nu, gemeenlyk, COMMISSARISSEN VAN DE BUITENLANDS-VAARDERS genaamd worden. Zy hebben magt, om Schippers en anderen, die tegen de Keuren, op de Buitenlands-vaarders gemaakt, gehandeld hebben, voor zig te ontbieden, en dezelve, volgens de gemelde Keuren, te oordeelen; blyvende egter hunne vonnissen *appel* aan Schepenen onderworpen, na dat dezelve, by voorraad en onder borgtogt, ter uitvoeringe gelegd zyn (u).

Commissariffen van de Buitenlands-vaarders.

De Keuren, op de Buitenlands-vaarders gemaakt, zyn menigvuldig en verscheiden. Zy betreffen, voornaamlyk, den tyd en plaats van laaden en lossen, welke laatste aan deeze Stad bepaald is, mogende de Buitenlands-vaarende Beurtluiden, buiten deez

(r) Handv. bl. 1232, 1235, 1235.

(s) Handv. bl. 1228, 1236.

(t) Handv. bl. 1234.

(u) Handv. bl. 1234. Vervolg der Handv. bl. 81.

GILDEN. zer Stede vryheid, niet laaden noch lossen, en zelfs geene goederen inneemen, buiten hunne gewoonlyke Legplaatsen. De vragten op Rouan, S. Valeri, Hamburg en Breemen zyn ook geregeld, en de geschillen, die daarover ontstaan, worden, door Commissarissen van de Buitenlands-vaarders, afgedaan. Wyders, is 'er, al in 't jaar 1614, een *Opziender over de Buitenlandsvaarende Beurtschepen* aangesteld, die agt geeft, dat dezelve, ten bestemden tyde, afvaaren, en niets tegen de Keuren laaden. Zelfs is hy bevoegd, om een' Soldaat te leggen op de Schepen, die hy bekeurd heeft (v). Op het huuren, be-laaden en monstere der Schepen, die, op Hamburg, Breemen, Rouan en Londen, vaaren, zyn, in 't begin des jaars 1762, twee Keuren gemaakt (w). Tot het

XXIII.
KLEIN-
BINNEN-
LANDS-
VAAR-
DERS-
GILDE.

KLEIN-BINNENLANDS-VAARDERS-GILDE, welk, eertyds, het *Groot-Schuitenvoerders-Gilde* genaamd werdt, en waartoe de *Schuytevoerders, vaarende van den Utrechtschen Steiger*, onder anderen op Utrecht, van ouds, behoorden (x); behooren, sedert het jaar 1685, alle Binnenlands vaarende Vaartuigen van vier en twintig geykte Lasten en daaronder; 't zy dat zy geregelde Veeren bevaaren, of niet. De oudste Gildekeure voor dit Gilde is van den zes en twintigsten July des jaars 1594; doch toen behoorden 'er geene

(v) Handv. bl. 1227, 1232, 1233. Vervolg der Handv. bl. 80.

(w) Keurb. U. f. 12 verso, 13 verso.

(x) Keurb. C. f. 67.

ne andere Vaartuigen onder, dan die minder **GILDEN.**
 dan vyftien Laften voerden (y). Voorts,
 zyn 'er, van tyd tot tyd, verfcheiden' Keu-
 ren voor dit Gilde gemaakt, die, in aart,
 overeenkomen met de Keuren voor het
 Groot-Binnenlands-vaarders-Gilde. Onder
 anderen, mogen vreemde Schepen, die hier
 ledig of niet half beladen gekomen, en gee-
 ne Haarlemmers noch Goudenaars zyn, in
 of aan de Stad niet wederom laaden, zelfs
 niet op hunne eigene havens, ten ware alle
 de Burgers en Gildebroeders bevragt waren.
 Doch, zo zy hier beladen komen, mogen
 zy, op hunne eigene havens, wederom laa-
 den. Vreemden mogen egter, zelfs in dit
 geval, niet laaden, zonder dat zy een verlof-
 briefje van de Overluiden of den Gildeknecht
 bekomen hebben (z). En zo zy hier ledig
 zyn gekomen, en, by groote drokte, en na
 dat alle de Gildebroeders voorzien zyn, ver-
 lof krygen om te laaden, moeten, van een
 Vragt op Brabant, twee honderd guldens
 beloopende, twaalf guldens; van een Vragt
 van honderd en vyftig guldens, negen gul-
 dens; van een Vragt van honderd guldens,
 zes guldens; van een Vragt op Dordrecht
 en Rotterdam, zes guldens, en van Vragten
 op andere Plaatsen, naar evenredigheid, ten
 behoeve van het Gilde, worden uitgekeerd
 (a). De Kaagluiden op 't Vlie en Texel be-
 hooren ook tot het Klein-Binnenlands-vaar-
 ders

(y) Handv. bl. 1212.

(z) Handv. bl. 1212, 1214.

(a) Keurb. U. f. 28.

GILDEN. ders-Gilde; doch hebben twee afzonderlyke Overluiden (b).

Het Gilde staat, tegenwoordig, onder het opzigt van zeven Overluiden, twee uit de Kraakfchippers, een uit het Utrechtsche Schietschuiten-Veer, een uit het Haagfche, Delftsche en Rotterdamsche Veer, en de drie overigen, beurtelings, uit het Haarlemfche Veer, uit het Goudfche Volkfchuiten-Veer, uit het Leidsche Veer, uit het Utrechtsche Volkfchuiten-Veer, en uit het Goudfche Yker-Veer. Jaarlyks, in January, gaan 'er drie of vier af, welker plaatfen, uit dezelfde foort van Schippers, op de gewoone wyze, vervuld worden. Zy houden hun Comptoir nevens de Paapenbrug, daar zy, dagelyks, verfchynen. Zy trekken drie honderd guldens 's jaars voor verfchot, en nog drie honderd guldens, in de plaats der maaltyden, uit de Gildekaffe. De Gildeknecht geniet eene vaste wedde van vyftig guldens; doch verfcheiden' kleine inkomsten daarenboven, uit welken hy een' Looper betaalen moet (c). By eene Keure van den een en dertigften January des jaars 1749, zyn het Inkomgeld en de Jaarzangen van dit Gilde, merkelyk, verhoogd; doch daartegen vaftefteld, eene uitkeering van drie guldens ter weeke te doen aan de Weduwen van Gildebroeders (d). Voorts, moet ook van een verkogt Vaartuig, tot dit Gilde behoorrende, een vierde ftuiver van de gulden der Koop-

(b) Handv. bl. 1214.

(c) Vervolg der Handv. bl. 77.

(d) Vervolg der Handv. bl. 77. Verg. Keurb. T. f. 215 verfo.

Kooppenningen, door Kooper en Verkoo- GILDEN.
per, betaald worden (e).

Om voort te gaan met het beschryven der XXIV.
Gilden, die blyken de oudsten hier ter Ste- KLEËR-
de geweest te zyn, komen wy nu tot het MAA-
KERS-
GILDE.

KLEËRMAAKERS-GILDE.

Men vindt 'er het oudste gewag van, in ee-
ne Keure van den een en dertigsten May des
jaars 1475, die *Snyders Willekoere* genaamd.
Uit deeze Keure, blykt, dat de Droogscheer-
ders, in dien tyd, ook tot dit Gilde behoor-
den: en dat het zelve eenen dienst bekostig-
de, in beide de Kerfspelkerken. Het droeg
toen den naam van het *S. Nicolaas-Gilde* (f).
Uit eene latere Keure van den agttienden
January des jaars 1539, bespeurt men, dat
de Wollenaaiſters, toen reeds, in het Sny-
ders-Gilde werden aangenomen (g). Ook
waren 'er, van ouds, *Overvrouwen* en *Proef-
vrouwen* aangesteld, voor welken, de Wol-
lenaaiſters eene proef moesten doen (h).
Doch dit is, sedert eenige jaaren, buiten ge-
bruik geweest. En ik vind van deeze Over-
vrouwen geen laater gewag, dan in een Re-
quest, welk zy, omtrent den jaare 1745,
aan myne Heeren van den Geregte, hebben
ingeleverd (i). Die 't Kleërmaaken oefenen,
zonder hunne proef, voor de Overluiden van
't Gilde, gedaan te hebben, vervallen in
eene

(e) Handv. bl. 1213.

(f) Keurb. A. f. 76 versb.

(g) Keurb. C. f. 75.

(h) Handv. bl. 1307.

(i) Besoign. van Burgem. en Schepenen van 26 Jan. 1745.

GILDEN. eene boete van twaalf guldens, van welke zy de helft, en de ingezetenen, die hen te werk stellen, de wederhelft betaalen moeten (k). Zulke onvrye Kleërmaakers werden, van ouds, *Beunaazen* genaamd, om dat zy, op de *Beun* of zolder (l), plagten te *aazen*, of hun onderhoud te zoeken. 't Woord *Beunaazen*, waarvoor men kwalyk *Beunbaazen* zegt, is van de Kleërmaakers overgebracht op alle zulken, die, schoon buiten de Gilden zynde, 't werk van Gildebroederen oefenen; zelfs op de onvrye Makelaars. Doch dit in 't voorbygaan. De verkoopers van oude en nieuwe gemaakte Kleederen, met naame de Kleërkoopers van de Hoogduitsche Joodsche Natie, zyn, volgens verscheiden' Keuren, gehouden, het Kleërmaakers-Gilde te voldoen (m). Eene Weduwe van eenen Gildebroeder, het handwerk met een' knegt wylende aanhouden, is verpligt, den zelyen eene proef te laten doen, zelfs zo dikwils als zy van knegt verandert, en vyf guldens aan 't Gilde te betaalen. En zo zy met hem trouwt, moeten 'er nog drie en veertig guldens worden opgebracht, die, met de voorgemelde vyf, het volle Inkomgeld van agt en veertig guldens uitmaaken (n). Het Kleërmaakers-Gilde staat, van ouds en nog tegenwoordig, onder 't opzigt van een' Deken en vier Overluiden. Jaarlyks, in 't begin van October,

(k) Handv. bl. 1308.

(l) KILIAAN Diction. druk van 1599. op 't woord *Boone*, *Buene*.

(m) Handv. bl. 1308, 1309, 1310, 1310.

(n) Handv. bl. 1309. Verv. bl. 91.

ber, worden 'er een Deken en twee Over-^{GILDEN.}luiden, in de plaats der afgaanden, door Burgemeesteren, gekooren, zynde den Deken gemeenlyk den oudsten der twee aanblyvende Overluiden. Zy houden hunne Gildekamer in de korte of kromme Spinhuissteeg, daar zy, eens ter weeke, des Donderdags avonds, byeen komen, van Paaschen tot Kermis, van vyf tot zeven uren, en van Kermis tot Paaschen, van drie tot zeven uren. De Overluiden genieten, boven het Proefgeld, voor hunne moeite en kosten, vierhonderd guldens 's jaars, uit de Gildekasse. De Gildeknecht heeft vrye wooning in 't Gildehuis, en trekt, daarenboven, driehonderd en vyftig guldens in 't jaar, behalven eenige voordeelen van het begraaven: alles volgens eene Keure van den vyfden December des jaars 1749 (o). De Overluiden doen de geschillen af, die, over 't krenken der Keuren, voor 't Gilde gegeven, voorvallen; doch van hunne uitspraaken valt beroep aan Burgemeesteren. Zy moeten, jaarlyks, in tegenwoordigheid der nieuwe Overluiden, en ten overstaan van vier der voornaamste Gildebroederen, en van eenen Gemagtigde van Burgemeesteren, rekening doen (p).

Wy voegen, by het Kleërmaakers-, het ^{XXV.} HUIDENKOOPERS-, LOOIJERS- en SCHOEN-^{HUIDEN-}MAAKERS-GILDE, ^{KOOPERS-} welk weinig jonger is dan het voorgaande, ^{LOOI-} zynde de oudste Keure, welke men voor ^{JERS- en} het ^{SCHOEN-} ^{MAAKERS-} ^{GILDE.}

(o) Vervolg der Handv. bl. 90.

(p) Handv. bl. 1304.

GILDEN. het zelve vindt, den tienden Juny des jaars 1475, gedagtekend (q). Het plagt, van ouds, alleenlyk, het *Schoenmaakers - Gilde* genoemd te worden, alzo de Schoenmaakers hier ter Stede ook *Huidenkoopers* en *Looijers* plagten te zyn, en nog somtyds zyn. In de oudste Keuren op pergament, waarschynlyk in de veertiende eeuw gemaakt, vindt men 'er reeds op het koopen van *groene* of *versche* en *natte* huiden (r); waaruit de oudheid deezer neeringe hier ter Stede af te neemen is. Ook onderhieldt het Schoenmaakers-Gilde, in de vyftiende eeuw, reeds eenen dienst in beide de Kerspelkerken (s). De Looijers-kuipen stonden, in de zestiende eeuw, aan den buitensingel, omtrent de plaats, waar nu de *Huiden-* en *Runstraaten* loopen, die daarvan, naar alle waarschynlykheid, den naam bekomen hebben. Men kan dit afneemen, uit eene *Resolutie* der Vroedschap van den jaare 1586, waarby beslooten werdt, de *Graft buiten 't Fort*, sedert de *Heerengraft* genaamd, niet verder zuidwaards te graaven, dan tot omtrent het Land, *daer de Schoenmaakers heur cuypen hebben gestelt* (t). In laater' tyd, werden de Looijeryen, verder westwaards, daar nu de oude Looijersstraat is, verplaatst, en nog laater, ook omtrent den Heiligen- of Overtoomschen weg en Buitenveldersche wetering. Doch deezen laatsten werdt, in den jaare 1663, plaats in de

(q) Keurb. A. f. 77.

(r) Keurb. A. f. 12.

(s) Keurb. A. f. 77.

(t) Resol. Vroedsch. N. 5. 20 Sept. 1586.

de nieuwe Vergrooting aangewezen (u), GILDEN, daar zy nog zyn; draagende de straat, daar zy meest gevonden worden, den naam van *Nieuwe Looijersstraat*. Tegenwoordig zyn de *Huiden- en Leërkoopers*, dikwils, van de *Looijers*, en meest altoos van de *Schoenmaakers* onderscheiden; schoon zy allen, ook nog, gelyk van ouds, onder één Gilde behooren.

Niemant mogt, oudtyds, *Huiden uit het slyk* koopen, dan die tot het Gilde behoorde (v). De *Leërkoopers*, zelfs zulken, die *Jugten*, *Spaansch-*, *Turksch-* of *Kamoos-* *Leër* verkoopen, mogen deeze neering ook niet oefenen, dan na dat zy 't Gilde voldaan hebben (w). *Vreemden* mogen hier ter *Stede* geen *Leër* verkoopen, dan by openbaare *veiling*, ten overstaan van eenen *Afflaager*; of ten minste onder *betaaling* van 't *regt* van *Secretarissen* en *Afflaagers* (x). De *Looijers* moeten, insgelyks, *Gildebroeders* zyn. De *Run*, die *ongemeeten* of *ongewoogen* van *buiten* *inkomt*, moest, voormaals, aan den *Gildeknegt* aangegeven, en door hem, met de maat van 't *Gilde*, *gemeeten*, of *gewoogen* worden, eer zy verkogt werdt. De *Gildebroeders* moesten, by tyds, aan de *Overluiden* bekend maaken, of zy *Run* van 't *Gilde* begeerden op te doen, en hoe veel. De *Overluiden* plagten zig, vervolgens, te voorzien van
schors,

(u) Resol. Vroedsch. Lr. C. 12 Dec. 1662. f. 221 verso.
Lr. D. 2 May 1663. f. 2.

(v) Handv. bl. 1276.

(w) Handv. bl. 1280, 1282.

(x) Handv. bl. 1281, 1287. Vervolg der Handv. bl. 89, 89.

GILDEN. schors, die op de Runmolen van 't Gilde, aan de ooftzyde van den Amstel by den Omval, tot Run gemaalen werdt (y). Doch deeze molen is, al voor veele jaaren, verkogt. De Looijers koopen nu de Run, 't welk hun, voorheen, ook vrystondt, buiten 't Gilde, en daar zy goedvinden. Die Traan by de kan of mingelen verkoopen wil, moet, volgens de Keure van den negentienden Juny des jaars 1603, den Traantap van 't Gilde huuren (z). Doch deeze Keur is, al sedert lang, in ongebruik geraakt. De Schoenmaakers mogen geene schoenen lappen, voor dat zy 't Schoenlappers-Gilde voldaan hebben. Ook mag niemaant nieuwe schoenen, voor ouden, ter markt brengen, ten zy 'er eene oude zool en agterlap aan gezet zy (a). Volgens eene Keure van den een en dertigsten January des jaars 1729, mogen vreemden hier, zelfs op de gewoonlyke Jaarmarkten, met geene nieuwe schoenen voorstaan (b). Wyders, is, op den agt en twintigsten January des jaars 1752, gekeurd, dat Schoenmaakers, die tot armoede vervallen, in het Schoenlappers- of Oude-Schoenmakers-Gilde, moeten worden aangenomen (c).

De Overluiden van 't Huidenkoopers-, Looijers- en Schoenmaakers-Gilde zyn zes in getal, drie Leërkoopers of Looijers, en drie Schoenmaakers. Onder de drie eersten,
is

(y) Handv. bl. 1276, 1279, 1280.

(z) Handv. bl. 1275.

(a) Handv. bl. 1278.

(b) Handv. bl. 1283.

(c) Vervolg der Handv. bl. 88.

is een Deken, die twee jaaren dient. Jaarlyks, op den vierentwintigsten Juny, gaan 'er drie af, een Leërkooper en twee Schoenmakers, in welker plaats, Burgemeesteren drie anderen kiezen. De Overluiden zyn nu ook Bosmeesters, waartoe, voorheen, twee Perfoonen, door 't Geregt, schynen gekooren geweest te zyn (d). Zy doen, in die hoedanigheid, uitdeeling aan zeven en twintig behoeftige Gildebroeders. De zieken genieten twee guldens ter weeke. De Overluiden trekken twee honderd guldens 's jaars uit de Gildekasse, voor hunne moeite en verteering, behalve zes guldens proefgeld. Zy mogen vuur en licht aan 't Gilde in rekening brengen. De Gildeknecht geniet, boven vrye woning in 't Gildehuis op 't Rusland, waar eens ter weeke, des Donderdags, Comptoirdag gehouden wordt, een honderd guldens in 't jaar, twee guldens tien stuivers voor 't bezorgen der begraafnisse van zulken, die van 't Gilde begraven worden, een derde van de boete op 't begraven, en een gulden van elk, die 't Gilde wint (e).

GILDEN.

Men plagt hier, nog in de voorgaande eeuwe, een Gilde van Leërbereiders en Leërtouwers te hebben, die Spaansch Leër en Vet Leër bereidden. Ook nog een ander van Zeemleërbereiders (f). De eersten hadden zig, nevens de Huidenvetters, in de Barnde-steeg en Bloedstraat, waar men nog
de

(d) Handv. bl. 1277, 1278.

(e) Vervolg der Handv. bl. 88.

(f) Handv. bl. 1352.

GILDEN. de *Huidenvetters-floot* heeft, nedergezet: doch op den elfden December des jaars 1631, werdt gekeurd, dat zy daar niet meer zyn mogten (*g*). Beide deeze Gilden zyn, reeds voor lang, te niet geloopen. De overgebleeven Gildebreeders van het Zeembereiders-Gilde zyn, in 't jaar 1711, naar Zutfen vertrokken, en het Gilde daarop te niet gedaan (*b*).

XXVI. Wy hebben, reeds in 't voorbygaan, gewag gemaakt van het

**OUDE-SCHOEN-
MAAKERS-
of
SCHOEN-
LAPPERS-
GILDE.** **OUDE-SCHOENMAAKERS- of SCHOENLAPPERS-
GILDE,**

't welk, reeds in de zestiende eeuw, in stand geweest is. De eerste uitvoerige Keur voor het zelve, my bekend, is van den vyftienden May des jaars 1590 (*i*). De meeste anderen, die sedert gemaakt zyn, betreffen de Gildeboffe, en derzelve inkomsten en uitgaven. De Oude-Schoenmakers hier ter Stede plagten veel sterker te markten, dan zy, sedert eenige jaaren, doen. Zy waren gewoon, alle Maandagen, volgens eene Keure van den tienden January des jaars 1609, op de Nieuwe-zyds-Kolk, voor te staan: 't welk ten minste vyftig jaaren geduurd heeft (*k*); doch nu al lang opgehouden is. Het Gilde blyft egter in wezen, en heeft nog, gelyk van ouds, vier Overluiden, die, eens ter weeke, des Donderdags na den middag, ten vier

(*g*) Keurb. K. f. 181. Handv. bl. 999.

(*b*) Groot-Memor. N. X. f. 132.

(*i*) Handv. bl. 1415.

(*k*) Handv. bl. 806.

vier uren, Comptoidag houden, in de GILDEN.
 Gildekamer, aan de S. Antonis-Waag. Jaarlyks, in December, en niet meer, op den zesden January, gelyk van ouds, gaan 'er twee van de Overluiden af, welker getal, door Burgemeesteren, op de gewoone wyze, vervuld wordt. De Overluiden genieten, voor hunne moeite, verteering, en vuur en licht op de Gildekamer, drie honderd en vyftig guldens 's jaars. De Gildeknecht trekt een honderd guldens, en een gedeelte van de begraaffenis-boeten (1).

De meeste Gilden, welken wy, tot hiertoe, beschreeven hebben, zyn, in de vyftiende eeuw, of eerder, opgerecht geweest. Wy hebben 'er de beschryving van eenige jongeren tusschen gevoegd, alleenlyk om dat zy eenige merkelyke overeenkomst met de vroegeren hadden. Uit eene Keure van den twintigsten Maart des jaars 1486 (m), blykt, dat 'er, toen nog, eenige Gilden in wezen waren, van welken wy nog niet gewaagd hebben. Sommigen van deezen zyn verdweenen, of, naderhand, onder andere naamen, bekend geweest. De anderen zyn het Bergenvaarders-Gilde, het Timmermans-Gilde, het Metselaars-Gilde en het Chirur-gyns-Gilde. Van deezen vier, als zekerlyk in de vyftiende eeuw in stand geweest, moeten wy nog handelen, eer wy tot de Gilden der volgende eeuw overgaan. Het

BER.

(1) Vervolg der Handv. bl. 108.

(m) Keurb. A f. 158.

GILDEN.

BERGENVAARDERS-GILDE

XXVII.

BERGEN-
VAAR-
DERS-
GILDE.

is, waarfchynlyk, opgereg, kort na dat de Vaart op Bergen in Noorwegen, hier ter Stede, begon te bloeijen, lang voor het einde der vyftiende eeuw (n). Het Gildehuis van dit Gilde vind ik, op het jaar 1503, reeds vermeld (o). Wy hebben, op eene andere plaats (p), reeds eenig berigt gegeven van den inhoud der eerfte uitvoerige Keure voor dit Gilde van den tienden February des jaars 1539. Uit dezelve, blykt, dat het een Altaar onderhieldt, welk aan S. Anna toegewyd was, en in de Nieuwe Kerke (r) ftondt (q). Het Gilde gaf ook eene jaarlyksche maaltyd, die, door de Gildebroeders en derzelve huisvrouwen, werdt bygewoond, en waartoe elk zyn aandeel betaalen moest, 't zy hy op dezelve verscheene of niet, zonder dat men iemand de spyze mogt t'huiszenden (r). Op den drie en twintigften January des jaars 1576, werdt gekeurd, dat elk, die zig, hier ter Stede, geneerde met het verkoopen van Berger- of Yslandschen visch, Jaarzangen aan het Bergenvaarders-Gilde betaalen zou. De Factoors werden nogtans van 't betaalen van Jaarzangen vry verklaard, ten ware zy den visch, by vyf- of zeshonderd ponden en daar

(n) Zie II. Deel, IV. Boek, bl. 400.

(o) Lucien-Boek, beruffende in 't Burgerweeshuis, f. 308.

(p) II. Deel, VI. Boek, bl. 60.

(q) Zie Handv. bl. 1188.

(r) Handv. bl. 1187.

(r) Lees, op de aangehaalde plaats (II. Deel, VI. Boek, bl. 60.) *nieuwe*, in de plaats van *oude Kerke*.

daar onder, verkogten (s). Sedert dien tyd, GILDEN. fchynt het Bergenvaarders-Gilde ook den naam van het *Stokvifchkoopers-Gilde* te hebben aangenomen, dien het, nog tegenwoordig, draagt. Het Kuipers Gilde, in 't jaar 1625, oordeelende, dat de Bergenvaarders hunnen eigen vifch niet mogten *kippen*, of met hoepen beflaan, verftondt het Geregt, op den veertienden November, dat zy zulks, met hunne eigen broodeeters, vryelyk, doen mogten, zonder dat zy, deswege, door het Kuipers-Gilde, eenigszins, mogten worden gemoeid (t).

De Overluiden van 't Bergenvaarders-Gilde zyn vier in getal, twee *blyvende* en twee *vaarende*. De laatften plagten, van ouds, verpligt te zyn om, ten dienfte van het Gilde, naar Bergen te vaaren. Doch dit is, federt lang, buiten gebruik; fchoon de naam nog in wezen blyft. Van elke foort, gaat 'er, jaarlyks, in January, een af, in welker plaats, Burgemeesteren, uit een benoemd dubbel getal, twee anderen kiezen. Zy plagten hunne Byeenkomsten te houden, in een huis aan de weftzyde des Amftels, even buiten de Vryheid der Stad, federt veele jaaren, eene herberg, die nog den naam van *Bergenvaarders-Kamer* draagt. Wy hebben, by eene andere gelegenheid, aangetekend, dat dit huis, vermoedelyk, in het kort beleg der Stad van den jaare 1572, immers voor het jaar 1576, verbrand werdt (u). En indien ik my
niet

(s) Handv. bl. 1188.

(t) Handv. bl. 1189.

(u) Zie II. Deel, VIII. Boek, bl. 327.

GILDEN. niet bedriege, werdt het, na deezen ramp, wederom opgebouwd, en tot eene herberg verhuurd. Veelligt, heeft 'er ROEMER VISSCHER het oog op, in de *Rommelfoo* (N. 57. bl. 116.) als hy, afscheid neemende van de Amsterdamsche herbergen, onder anderen, zingt:

*Adieu Anneken huys en Reguliers Hof,
Adieu Jan, ghy sneet die kaes te grof
Met u ysbolten (2) en suykerpeeren.*

Anneken-huys, of *S. Annen-huis* is, gis ik, de naam geweest, dien Bergenvaarders-Kamer, toen reeds eene herberg, gedraagen heeft, om dat het Gilde zig aan S. Anna hadt toegewyd. Doch dit Gildehuis is, al voor veele jaaren, verkogt. Tegenwoordig, vergaderen de Overluiden op geene vaste plaats, en komen, doorgaands, maar eens's jaars, byeen.

XXVIII.
S. JOZEFS-
GILDE.

Het

S. JOZEFS-GILDE,

ook het *Timmermans-Gilde* genaamd, welk ik, in eenen Schepenen-brief van den twintigsten Augustus des jaars 1468, genoemd vind, en welk, waarschynlyk al veel vroeger, in stand was, vervatte, van ouds, niet alleen de Huis-, maar ook de Scheepstimmerluiden (v), welke laatsten 'er, in 't jaar 1517, van afgescheiden, en met het Buitenlandsvaarders-Gilde vereenigd werden (w). Het was,

in

(v) Keurb. C. f. 47 verso.

(w) Keurb. C. f. 60 verso.

(2) *Ysbolten* was de naam van eene soort van Herfstpeeren. Zie KILIAAN op 't woord *YSBOUT*.

in de vyftiende eeuw, vereenigd met het GILDEN: S. Eloijen- of Smids-Gilde, waarvan het, in 't gemelde jaar 1468, gefcheiden werdt. Tegenwoordig, behooren 'er toe de *Kaffenmaakers* of *Schrynwerkers*, de *Stoelenmaakers*, de *Spaansche Stoelenmaakers*, de *Blokenmaakers*, de *Wieldraaijers*, de *Lystenmaakers*, de *Wagenmaakers*, de *Laadenmaakers*, en de *Witwerkers*. De *Boom- en Riemenmaakers*, de *Vyzelaars*, de *Spiegelkasmaakers*, de *Koffermakers*, de *Schaavenmaakers*, de *Gootenmaakers*, de *Stoovenmaakers* en de *Schuijerboutenmaakers* zyn wel geene Gildebroeders van 't S. Jozefs-Gilde; doch egter verplicht, het Gilde te voldoen: waarom zy *Gildekoopers* genaamd worden. Voormaals, behoorden, tot dit Gilde, nog andere handwerken, die nu verdweenen zyn, of ten minste niet op zig zelve geoeffend worden. Zodanigen waren de *Weefgetouwmaakers*, de *Spinnewielmaakers*, de *Spietsenmaakers* en anderen.

Uit eene Ordonnantie voor het Timmermans-Gilde van den dertienden Maart des jaars 1500, blykt, dat het zelve een Altaar onderhieldt in de Nieuwe Kerke (x), welk aan *S. Jozef*, die, gemeenlyk, geloofd wordt, een Timmerman geweest te zyn, toegewyd was (y). Ook ziet men, uit dezelfde Ordonnantie, en uit eene andere Keure (z), dat het Gilde eene foort van *Blaasbal-*

(x) Keurb. C. f. 47 verso.

(y) Handv. bl. 1283, 1290.

(z) Handv. bl. 1407.

GILDEN. *balgen* verhuurde, die, van ouds, en, zo my berigt wordt, nog by sommige Scheepstimmerluiden, gebruikt worden, om schepen uit het water te blaazen. Het Gilde heeft nog regt, om zekere kleine Kraanen te mogen verhuuren (*a*). Ook mag het het gereedschap, en het gemaakt of begonnen werk van overleeden Gildebroederen, volgens eene Keure van den twintigsten January desjaars 1662, in 't openbaar, aan de meestbiedenden doen verkoopen, zonder Secretaris of Afslaager, en zonder te misdoen tegen de Keuren, op de openbaare verkoopingingen gemaakt (*b*). De Gildebroeders, die een jaar lang buiten de Stad wonen, verbeuren 't Gilde (*c*). De Huistimmerluiden mogen geen Metselaars-werk aanneemen; gelyk de Metselaars ook geen huis mogen aanneemen te timmeren en te metselen. Ook mogen de Huistimmerluiden geen Schrynwerkers-, noch de Schrynwerkers geen Huistimmermans-werk doen, en in 't algemeen, mogen de byzondere Gildebroeders van 't S. Jozefs-Gilde niet in elkanders handwerk treden (*d*). Doch het beschieten van Kajuiten, en het maaken van banken en kasjes, van binnen in de schepen, wordt gerekend, tot Huistimmermans-werk te behooren (*e*). De Meester-Timmerluiden mogen, van ieder knegt, dien zy, in iemants dienst, te werk stel-

(*a*) Handv. bl. 1290, 1291.

(*b*) Handv. bl. 1295.

(*c*) Handv. bl. 1284.

(*d*) Handv. bl. 1283, 1284, 1288, 1295. Vervolg der Handv. bl. 89.

(*e*) Handv. bl. 1298.

stellen, niet meer dan drie stuivers 's daags GILDEN. voordeel genieten. Den Meester-Schrynerkeren is, by de Keuren, vyf stuivers toegelegd (*f*). De Meesters-Gildebroeders van 't S. Jozefs-Gilde moeten, voor ieder knecht, dien zy aanneemen, tien stuivers, zo hy een Poorter, en vyftien stuivers, zo hy een vreemde is, ten behoeve van het Gilde, betaalen (*g*). Voor vreemde knechts worden niet gehouden, die, twee jaaren, hier ter Stede, gewoond hebben. Zulke knechts, die hunnen Poortereed hebben afgelegd, mogen, werk noodig hebbende, alle vreemde knechts, *boffen*, of uit den dienst doen gaan, ten welken einde, zy zig, van een' Stads bode verzeld, aan 't huis van den Meester-Timmerman, die vreemde knechts in dienst heeft, vervoegen moeten, en verzoeken, in derzelve plaats, te mogen worden aangenomen. De geschillen, die hierover mogten ontstaan, moeten voor Commissarissen van Huwelykszaaken gebragt worden (*h*). De Fransche Vlugtelingen, die, eertyds, in 't Gilde werden aangenomen, zonder dat zy verpligt waren, eene proef te doen, zyn, sedert het jaar 1720, zo wel als de andere Gildebroeders, tot het doen der gewoonlyke proeve verpligt (*i*). De Schrynerkeren mogen geen gemaakt werk, door Uitdraagsters, laten verkoopen (*k*). Zy moeten, volgens eene

Keure

(*f*) Handv. bl. 1289, 1290.

(*g*) Vervolg der Handv. bl. 96.

(*h*) Handv. bl. 1693.

(*i*) Handv. bl. 1302.

(*k*) Handv. bl. 1287, 1296.

GILDEN. Keure van den dertigsten January des jaars 1750, binnen de poorten, woonen (l). De Witwerkers mogen geen hard hout verwerken: en de Zeilenmaakers of anderen mogen geene andere bloks dan ouden verkoopen, blyvende het verkoopen van nieuwe bloks alleen aan de Blokenmaakers geoorlofd (m). Niemand mag stoelen draaijen of matten, dan die in 't Gilde is; en onvryen mogen zelfs, door de burgers, niet gebruikt worden (n). Op het begraven der Gildebreederen, en op de inkomsten van het Gilde, is, onlangs, by twee Keuren, orde gesteld (o). Over het S. Jozefs-Gilde, zyn dertien Overluiden, onder welken, een Deken is. Van dezelve gaan 'er, jaarlyks, tien of elf af, welker plaatsen, uit de elf handwerken, waaruit het Gilde bestaat, den negentienden Maart, op de gewoonlyke wyze, vervuld worden. De Overluiden uit de byzondere handwerken staan allen elkanderen gelyk (p). Het Gilde plagt, van ouds, gelyk de meeste anderen, eene algemeene maaltyd te houden (q). Doch dezelve is, na de verandering der Regeeringe, afgeschafft. De Overluiden, die ook Proefmeesters zyn, trekken van elken Proeveling vier en veertig guldens en veertien stuivers; en daarenboven, uit de Gildekasse, drie honderd guldens in 't jaar. De Gildeknecht heeft vrye woning

in

(l) Vervolg der Handv. bl. 90.

(m) Handv. bl. 1288.

(n) Handv. bl. 1290, 1301.

(o) Keurb. U. f. 14 verso, 44 verso.

(p) Handv. bl. 1302.

(q) Handv. bl. 1284.

in 't Gildehuis, in de Reguliers-dwarsstraat GILDEN, aan de zuidzyde, welk, in of omtrent het jaar 1664, door 't Gilde, getimmerd werdt (r), en waar, eens ter weeke, des Donderdags, Comptoirdag gehouden wordt. Hy trekt, daarenboven, drie honderd en vyftig gulden uit de Gildekasse; heeft zyn aandeel van de Begraafenis-boeten, en ook eenig profyt van de openbaare verkooping van houtwerk en gereedschap (s). De Overluiden hebben 't bewind ook over de Boffe der behoeftige Gildebroederen, waaruit egter niemand ondersteund wordt, dan die zestig jaaren oud is, en zes jaaren tot de Boffe betaald heeft (t). Eer het tegenwoordige Gildehuis getimmerd werdt, plagt de Gildekamer op 't Begynhof te zyn (u).

Wy voegen, by het S. Jozefs-, het
SCHEEPSTIMMERMANS- en MASTENMAAKERS-
GILDE.

XXIX.
SCHEEPS-
Timmer-
MANS- en
MASTEN-
MAAKERS-
GILDE.

De Scheepstimmerluiden, die, gelyk wy reeds hebben aangemerkt, met de Huistimmerluiden, tot één Gilde plagten te behooren, en, in 't jaar 1517, van dezelve gescheiden, en tot het Buitenlandsvaarders-Gilde overgebracht werden, bleeven niet langer met het zelve vereenigd, dan tot in 't jaar 1589, wanneer zy, op den vyfden October, tot een byzonder Gilde, werden verklaard (v). De Schuitenmakers werden,
van

(r) Handv. bl. 1295.

(s) Vervolg der Handv. bl. 90.

(t) Vervolg der Handv. bl. 90.

(u) Aantek. van Schepen SCHAEF MSS. N. 2.

(v) Handv. bl. 1406.

GILDEN. van toen af, onder dit Gilde begreepen. Wat de Mastenmaakers betreft; zy schynen, in 't eerst, onder geen byzonder Gilde behoord te hebben, schoon 'er, reeds voor het einde der zestiende eeuw, Keuren op het Mastenmaaken gemaakt, en Keurmeesters over de Masten aangesteld waren (w). Doch in 't jaar 1656, of weinig eerder, werden de Mastenmaakers onder 't Scheepstimmermans-Gilde begreepen, en in 't jaar 1684, by Burgemeesteren, goedgevonden, dat een der Overluiden van dit Gilde, voortaan, uit de Mastenmaakers, gekooren zou worden (x). De Gildebroeders van 't Groot- en Klein-Binnenlands-vaarders-Gilde, de Brouwers, en alle anderen, die Waterschepen gebruiken, zyn gehouden, hunne schepen en schuiten, hier ter Stede, te laten timmeren en herstellen. Ook moeten alle schepen, die hunnen last breeken voor de paalen deezer Stad, en vertimmering noodig hebben, door Gildebroeders van het Scheepstimmermans-Gilde, hersteld worden (y). De Meesters-Scheepstimmerluiden zyn verplicht, ingezetenen voor vreemden tot knechts te gebruiken, en de laatsten, voor de eersten, af te danken. Doch aan klein werk, Ree-zeils uitgenomen, mogen zy zulk volk zetten, als zy goedvinden (z). De Scheepstimmerluiden, die, door de Admiraliteits-, Stads-, of Oost-Indische-Compagnies-Werven, worden af-

(w) Handv. bl. 1378.

(x) Handv. bl. 1379, 1380.

(y) Handv. bl. 1410, 1411, 1413. Vervolg der Handv. bl. 105, 106.

(z) Handv. bl. 1411, 1412, 1413.

afgedankt, mogen, door de Meesters van by-GILDEN. zondere Werven, niet worden aangenomen, zo lang 'er nog *Klouwens*, of Scheepstimmerluiden, die alleen op byzondere Werven gewoon zyn te werken, te vinden zyn. Doch deezen ontbreekende, mogen de Scheepstimmerluiden der drie Hoofdwerven, by byzondere Meesters, arbeiden, tot dat menze, op de gemelde Hoofdwerven, wederom noodig heeft. Ook moeten zy, door de byzondere Meesters, in geval van afdanking, voor de Klouwens, worden afgedankt (a). Scheepstimmerluiden, die werk zoeken, moeten zig, 's morgens, een half uur voor 't luiden van den bengel der Admiraliteits-Werf, vervoegen op den Kadyk by de Kattenburger brug, of vooraan in de Bickersstraat, en 's middags, van twaalf tot een uur, op de Nieuwe Brug; zonder dat zy zig, onder weg, of op eenige andere plaats, tot werken, mogen laten aanneemen (b). Allen, die 't handwerk van Scheepstimmeren willen leeren, en op zyn' tyd Gildebroeder worden, moeten zig, op 't Gilde-Comptoir, laten intekenen. Die Gildebroeder worden wil, moet, twee jaaren lang, het volle Loon, zynde, des Zomers, agt en twintig, en des Winters, agttien stuivers 's daags, gewonnen hebben. De Mastenmaakers moeten, ten minsten een' Zomer, het Loon hebben gewonnen. Het Inkomgeld is drie en veertig guldens voor eens Poorters zoon; drie en vyftig

(a) Vervolg der Handv. bl. 106.

(b) Vervolg der Handv. bl. 106.

GILDEN. tig guldens voor een Inboorling, die geen Poorter is; en drie en zestig guldens voor een vreemdeling; doch voor 't opneemen der proef, wordt niets betaald (c). Het tabak-rooken onder 't werk is den Scheepstimmerluiden, by verscheiden' Keuren, scherpelyk, verboden (d). Doch hun is, zo lang zy in 't werk zyn, van ouds, vrydom van Stads Bier-Excyns toegestaan geweest (e). De Mastenmakers mogen geene masten bereiden, dan na dat zy, door den *Keurmeester van de Masten*, gezien en goedgekeurd zyn. De Keurmeester moet 'er zelfs nog eens over gehaald worden, na dat de Masten reeds gemaakt zyn. Ook is 'er een gezwooren *Meeter* aangesteld, om de Masten, die by de palm verkogt worden, te meeten (f). De Overluiden van 't Scheepstimmermans- en Mastenmakers-Gilde zyn thans vyf in getal, waar onder één Mastenmaaker is. De vier Meesters-Scheepstimmerluiden worden, voor de helft, uit die van 't Bickers-Eiland en daaromtrent, en voor de helft, uit die van Kattenburg en daaromtrent, gekooren. Zy worden, jaarlyks, in 't midden van January, op de gewoonlyke wyze, veranderd. Wyders, zyn 'er, sedert het jaar 1750, twee *Geauthoriseerden uit het Gilde*, die bevoegd zyn, om, voor dat de Overluiden afgaan, de Gildeboeken naar te zien. Van deezen twee gaat 'er, jaarlyks, een af, wiens

(c) Handv. bl. 1415. Vervolg der Handv. bl. 105.

(d) Handv. bl. 1413, 1414.

(e) Handv. bl. 189.

(f) Handv. bl. 1378, 1379, 1380.

wiens plaats, uit een drietal, by den aan- **GILDEN.**
 blyvenden en afgaanden Geauthoriseerde
 benoemd, door Burgemeesteren, vervuld
 wordt. De Overluiden trekken een honderd
 en vyftig guldens 's jaars, uit de Gildekasse.
 De Gildeknecht geniet zeven stuivers van
 ieder groot, en drie en een halve stuiver van
 ieder klein Schip, welk, van nieuws, op-
 gezet wordt, en zes honderd guldens 's jaars
 daarenboven. Aan oude Gildebroeders wor-
 den drie, en aan zieke twee en een halve
 guldens ter weeke, tot onderstand, gege-
 ven (g). Het Scheepstimmermans-Gilde is een
 van de talryksten hier ter Stede en bevat wel
 vyftien honderd Gildebroeders, Meesters en
 Knechts. Het Comptoir van dit Gilde wordt,
 des Saturdays, om de veertien dagen, gehou-
 den in een vertrek van het Wagthuis aan den
 Kamper Steiger, of zogenaamde *Zeeregt*.

Het

METSELAARS-GILDE,

van ouds, ook het *Lieve-Vrouwen-Gilde* ge-
 naamd, is, reeds in de vyftiende eeuw,
 in stand geweest, en hadt een Altaar in de
 Nieuwe Kerke; gelyk, onder anderen, blykt,
 uit eene Keure van den twee en twintigsten
 Maart des jaars 1498 (b). Eertyds, behoorden
 de Schilders, de Glazenmakers en de
 Borduurwerkers ook onder het Metselaars-
 Gilde; doch de twee eersten deezer Hand-
 werken zyn, naderhand, tot het S. Lucas-
 Gilde overgebracht. Het derde is genoegzaam

XXX.
 METSE-
 LAARS-
 GILDE.

ver-

(g) Handv. bl. 1380, 1407. Vervolg der Handv bl. 106, 107.
 (b) Keurb. C. f. 44. Zie ook III. Deel, II. Boek, bl. 267.

GILDEN. verdweenen. Tegenwoordig, bestaat dit Gilde, uit *Metselaars, Steenhouwers, Leidekkers, Loodgieters* en *Looden-Pompenmakers*. In dit Gilde, moet ook, gelyk in het Timmermans - Gilde, aan Burgers voor vreemden werk gegeven worden, gelyk, reeds by eene Keure van den veertienden Augustus des jaars 1579, bepaald is (i). Niemand mag tot Gildebroeder worden aangenomen, dan die vier jaaren het handwerk geoeffend, en twee jaaren by een' en den zelfden Meester gewerkt heeft. Het Loon der Metselaars-, Steenhouwers-, Leidekkers- en Pompenmakers-Knegts, midsgaders, dat der Opperluiden van de Metselaars-Knegts, is in Zomer-loon, Herfft- en Voorjaars-loon, en Winter-loon onderscheiden, en by eene Ordonnantie van den tienden November des jaars 1662, naauwkeuriglyk, bepaald (k). Niemand mag, hier ter Stede, Platen, Vloersteen, of eenige andere steenen slypen, dan die in 't Steenhouwers-Gilde is. Alleenlyk, was de Slypmolen buiten de Leidsche Poort hier van uitgezonderd (l). De Overluiden van dit Gilde zyn vyf in getal, onder welken, een Deken is. Zy bestaan, volgens de reeds gemelde Ordonnantie, uit drie Meesters-Metselaars, een van welken Deken is, een Meester-Steenhouwer, en een, die te gelyk Meester-Leidekker en Pompenmaker is. Zy dienen twee jaaren, en worden, op den elfden November, veranderd

(i) Handv. bl. 1381, 1382.

(k) Handv. bl. 1384.

(l) Handv. bl. 1387.

derd (*m*). De Overluiden hebben 't bewind **GILDEN.** over de Armenbasse van 't Gilde, waartoe, van ouds, benevens den Deken, twee Bosmeesters plagten aangesteld te zyn (*n*). By eene Keure van den twaalfden November des jaars 1750, is aan de Overluiden drie honderd en vyftig guldens 's jaars uit de Gildekasse toegelegd. Zy genieten, daarenboven, tien Ducatons van ieder Proevenling. De Gildeknecht trekt twee honderd guldens 's jaars, en vyftien guldens voor 't ophaalen der Jaarzangen. Hy heeft, daarenboven, eenig voordeel van de proevenlingen; van 't begraven, en van 't verbieden van 't werk, aan zulken, die in eens anders werk treden, zonder dat deeze voldaan is (*o*). De Overluiden vergaderen, alle Maandagen, van drie tot vyf uren, na den middag, in een vertrek boven de S. Antonis-Waage.

Onder de Gilden, die, in de vyftiende eeuw, in stand geweest zyn, is ook het

CHIRURGYNS-GILDE,

XXXI.

waartoe, volgens eene Keure van den zeven en twintigsten April des jaars 1497, niet alleen *de gemeene barbiers of bairtscheerders* (*p*); maar ook de *Tripmaakers* of *Houtsblokkenmaakers*, en de *Stillegangmaakers* behoorden, welke twee laatsten 'er, eerst in 't jaar 1551, van afgescheiden werden (*q*). De Barbiers
be-

(*m*) Handv. bl. 1386.

(*n*) Handv. bl. 1382.

(*o*) Vervolg der Handv. bl. 191.

(*p*) Keurb. C. f. 53.

(*q*) Keurb. C. f. 173 verso.

GILDEN. behooren 'er nog toe. Zy moeten zelfs eene andere proef doen dan de Chirurgyens, bestaande dezelve alleenlyk in aderlaaten, daar de Chirurgyens, over verscheiden' gewigtiger deelen der Heelkonst, onderzocht worden (r). Niemant mag zelfs voor Chirurgyn ter Koopvaardye vaaren, dan die, vooraf, door de Overluiden, onderzocht en bekwaam genoeg bevonden is: 't welk, by verscheiden' Keuren, inzonderheid, ten opzigte van zulken, die zig voor Chirurgyens naar Groenland en Straat-Davis verhuuren willen, gevorderd is. De kosten op het Zee-Examen zyn, by eene Keure van den agttienden December des jaars 1749, geregeld (s). De Chirurgyens-knegts, die hier Meester worden willen, worden, tot het doen der Proeve, niet toegelaaten, ten zyze toonen kunnen, dat zy vyf jaaren by de oefening der Chirurgie geweest zyn (t). De onkosten op het doen van zulk eene proeve belooopen, volgens eene Keure van den dertigsten January des jaars 1733, twee honderd en vyftig guldens, van welke somme, nogtans, door eens Burgers zoon, zeven, en door eens Chirurgyens zoon, vyftien guldens mogen gekort worden (u). De Hairshyders, Paruikenmaakers en Paruikenverkoopers mogen hun handwerk of neering niet oefenen, dan na dat zy het Chirurgyens-Gilde voldaan hebben (v). Ten behoeve der twee laatsten,

is

(r) Handv. bl. 957, 958, 960.

(s) Handv. bl. 963, 964. Vervolg der Handv. bl. 81.

(t) Handv. bl. 1240.

(u) Handv. bl. 1242.

(v) Handv. bl. 1241, 1242, 1690.

is het omloopen of voorftaan, buiten de Jaar-
 markten, met vreemde paruiken, verboden GILDEN;
 (w). Niemant mag zig, als Vroedmeester,
 uitgeeven, dan die, door den Profeflor der
 Ontleedkunde, den *Decanus*, en den die-
 nenden Proefmeester van't Chirurgyns-Gilde,
 en twee Doctoren, uit en door de *Inspec-
 tores* van 't *Collegium Medicum* benoemd, on-
 derzocht is (x). Het Steensnyden mag, hier
 ter Stede, niet geoeffend worden, dan na dat
 de Steensnyder, tot elk byzonder geval, van
 Burgemeesteren verlof verzogt, en verkree-
 gen heeft (y). De Chirurgyns zyn, reeds by
 de Keure van den zeven en twintigften April
 des jaars 1497, verplicht geweest, van de ge-
 kwetsten, die men hun vergde te verbinden,
 den Schout kennis te geeven (z). En zulks
 is, sedert nog, by herhaalde Keuren, bevo-
 len (a). Zy mogen geene wonden, in 't
 Gasthuis, onderneemen te geneezen; maar
 moeten zulks alleen voor de Stads Chirur-
 gyns overlaaten (b). De Weduwen van Chi-
 rurgyns, haare Winkels verkogt hebbende,
 mogen geene anderen wederom opzetten (c).
 Het Gilde verleent, volgens eene Keure van
 den agt en twintigften January des jaars 1764,
 geenen onderftand, dan aan zulken, die hun-
 ne Jaarzangen, Maandgelden en boeten, be-
 hoorlyk, betaald hebben (d). By eene Keure

van

- (w) Keurb. T. f. 230.
- (x) Vervolg der Handv. bl. 81.
- (y) Handv. bl. 966.
- (z) Keurb. C. f. 53.
- (a) Handv. bl. 956, 963.
- (b) Handv. bl. 956.
- (c) Handv. bl. 1690.
- (d) Keurb. U. f. 42 verſe.

GILDEN. van den vyf en twintigsten November des jaars 1676, is reeds belast, dat de Chirurgyns-Gildekamer voorzien gehouden moet worden van eene Kas met Instrumenten der Chirurgie; eene andere met Drogeryen en Kruiden, in de Chirurgie te pas komende, en eenige voornaame Schryvers over deeze konst (e): en wy hebben, in de Beschryving deezer Gildekamer, gezien, in hoe verre, men aan het oogmerk deezer Keure voldaan heeft (f).

Het opzigt over 't Chirurgyns-Gilde staat aan een' Deken, twee Proefmeesters, van welken de Deken een is, vier Overluiden, en een Collegiemeester. Het Collegie van Overluiden wordt, jaarlyks, in 't begin van September, veranderd. Doch de Collegiemeester gaat, eerst om de vyf jaaren, af. De Deken en Overluiden genieten, jaarlyks, uit de Gildekasse, zes honderd guldens, behalve het gene hun, voor Tentamen-, Examen- en Proefgeld, en eenige andere *Vacatien*, toegelegd is. De Gildeknecht trekt twee honderd vyf en zeventig guldens in 't jaar, uit de Gildekasse; zes guldens voor ieder voorwerp, dat ontleed werdt; zes guldens voor elke Gilde-begraafenis, en 't gene hem, door de Gildebroeders, voor de Nieuwjaars-Almanakken, wordt gegeven (g). Wy hebben, reeds by eene andere gelegenheid (h), gemeld, dat de Gildekamer boven de S. Antonis-Waage gehouden wordt. De

Over-

(e) Handv. bl. 962.

(f) Zie III. Deel, V. Boek, bl. 697.

(g) Vervolg der Handv. bl. 81, 82.

(h) Zie III. Deel, V. Boek, bl. 695.

Overluiden vergaderen hier, alle weeken, GILDEN. des Maandags. In de Gildekamer, hangen verscheiden' schilderstukken, waarin de Overluiden in der tyd, door verscheiden' Konstschilders, en laatstelyk, door *Arnoldus Boonen*, *Fan Maurits Quinkhard (i)*, en *Tibout Regters*, naar 't leeven, en keurlyk, zyn afgebeeld.

Het

HOUTZAAGMOLENAARS-GILDE XXXII.

is veel jonger dan de meeste Gilden, welke HOUTZAAGMOLENAARS-GILDE wy, tot hiertoe, beschreeven hebben, om dat de Zaagmolens, eerst in de zestiende eeuw, uitgevonden zyn. Doch het Houtzaagen is, reeds in de vyftiende, of eerder, hier ter Stede, in gebruik geweest, schoon het niet, door middel van molens, maar met handzaagen, die, door twee mannen, op- en neder getrokken werden, plagt te geschieden. Tot in de zestiende eeuw toe, was de Houthandel zulk een voornaam gedeelte van den Koophandel deezer Stede, dat de Oude- en Nieuwe-zyds-Houttuinen niet alleen, maar de meeste burgwallen der Stad, met houtwaren, bestapeld lagen, gelyk, uit de Kaart van CORNELIS ANTHONISZON, te bespeuren is. Men was, in dien tyd, gewoon, het hout op de bruggen en sluizen te zaagen, 't welk, by eene Keure van den negenden Maart des jaars 1495, verbooden werdt (k): schoon 't, in den jaare 1589, nog

(i) VAN GOOL Nieuwe Schouw. I. Deel, bl. 301. 11.
Deel, bl. 132.

(k) Keurb. B. f. 13.

GILDEN. op 't Rokin geschiedde (l). De Houtzaagers maakten ook, in de zestiende eeuw, reeds een Gilde uit; gelyk blykt, uit eene Keure van den twintigsten October des jaars 1529 (m). Ruim zestig jaaren laater, werden de Zaagmolens uitgevonden (n), en eerlang, ook hier ter Stede, of even buiten de zelve, in gebruik gebragt (o). In 't jaar 1630, verwierf een Genootschap van Houtzaagers verlof, tot het opregten van Zaagmolens, waartoe hun de grond, door de Stad, werdt afgestaan. De wegen en paden, naar de molens leidende, werden, op Stads kosten, gemaakt, onder beding, dat dezelve, door de eigenaars der Zaagmolens, zouden onderhouden worden (p). Doch 't liep aan tot in 't begin des jaars 1695, eer de Houtzaagmolenaars in een byzonder Gilde werden samengevoegd (q); welk nog in wezen is, zynde, na 't invoeren der Zaagmolens, het houtzaagen met de hand, geheellyk, verdweenen. De Zaagmolens zyn meest gesteld buiten de Utrechtsche, Leidsche, Raam-, Zaagmolens- en Haarlemmer-Poorten, onder de Vryheid der Stad; mogende hier, volgens verscheiden' Keuren, geen hout worden ingevoerd, welk, buiten de Vryheid, ten platten Lande, gezaagd is. Op Zon- en Feest- of Bededagen, mogen de Zaagmolens niet

maa-

(l) Zie Handv. bl. 1526.

(m) Keurb. C. f. 65. Handv. bl. 1270.

(n) SOETBOOM Saanl. Atcadia, bl. 538.

(o) Handv. bl. 1027.

(p) Groot-Memor. N. III. f. 160 verso. en Conventie met de Zaagmolenaars in 't Vertrek der Thesaurie Nieuwe Lande L. Lr. J.

(q) Handv. bl. 1273.

maalen. Ook mag 'er, op de Zaagmolens, GILDEN, en op de werven omtrent dezelve, geen tabak gerookt worden (r). De Overluiden van het Houtzaagmolenaars-Gilde zyn zes in getal, en worden, jaarlyks, op Goeden Vrydag, by Burgemeesteren en Schepenen, in den dienst gehouden, of vol gemaakt, uit een dubbel getal, door de dienenden benoemd, uit de verscheiden' soorten van Gildebroederen, als *Greenenhoutzaagers*, *Eekenhoutzaagers* en *Wageschotzaagers*. Zy zyn, byzonderlyk, gemagtigd, tot het bekeuren van zulken, die hier hout invoeren of verkoopen, welk ten platten Lande, buiten de Vryheid deezer Stad, gezaagd is, mogende zelfs ieder Gildebroeder de schuiten, met zulk hout beladen, met hulp van 's Heeren Dienaars, aan de keten doen sluiten, volgens eene Keure van den dertigsten January des jaars 1739 (s). De Kassenmaakers of Schrynwerkers alleen, niet naar genoegen van gezaagd Hout, by 't Houtzaagmolenaars-Gilde, konnende geryfd worden, mogen 't, van buiten deezer Stede Vryheid, laten inkomen, onder voorwaarden, die, laatstelyk, by eene Keure van den dertigsten January des jaars 1766, bepaald zyn (f). De Overluiden genieten twee honderd en vyftig guldens 's jaars; doch mogen de kosten, die zy maaken, wanneer zy, somtyds, genoodzaakt zyn, buiten de Gildekamer, byeenkomsten te beleggen, aan 't Gilde in rekening brengen. Den Gildeknegt zyn

(r) Handv. bl. 1027, 1028, 1029, 1274, 1275.

(s) Handv. bl. 1029.

(f) Keurb. U. f. 60.

GILDEN. zyn een honderd en vyftig guldens, en zes guldens voor een Nieuwjaar toegelegd (t). De gewoonlyke byeenkomsten der Overluiden worden, tweemaal ter weeke, des Maandags en des Vrydags, gehouden, in een vertrek van het Wagthuis aan den Kampersteiger, gemeenlyk *het Zeeregt* genaamd. Tot onderhoud van het Gilde, moet, behalve het Inkomgeld en de Jaarzangen, een duit van ieder gulden der Kooppenningen van alle Zaagmolens of gedeelten van Zaagmolens, zo dikwils als dezelve verkogt worden, worden betaald (u).

By't Zaagmolenaars Gilde, voegen wy, het

XXXIII. S. VICTORS- of KOORENMOLENAARS - GILDE ;
S. VIC-
TORS-
of Koo-
RENMOO-
LENAARS-
GILDE. welk veel eerder opgeregt is. 't Is zelfs zeker genoeg, dat, in of omtrent Amsterdam, al in de veertiende eeuw of eerder, een of meer Koorenmolens gestaan hebben. De Molen, die by de oudste Haarlemmerpoort stondt, op de Molenwerf, van welke, in eenen brief van den jaare 1336, gewaagd wordt (v); en de windmolen aan den Zeedyk, vermeld in de Handvest van den jaare 1342 (w), zyn, naar alle waarschyntlykheid, Koorenmolens geweest, en geschikt, de eerste ten dienste van de nieuwe, en de andere ten dienste van de oude zyde der Stad. In een stuk van den jaare 1402, leeft men van nog een molen *buiten de Binnenwyker Poorte* (x), die, waarschyntlyk, ook een Koorenmo-

(t) Vervolg der Handv. bl. 87.

(u) Handv. bl. 1274.

(v) Zie I. Deel, I. Boek, bl. 29.

(w) Zie II. Deel, II. Boek, bl. 102.

(x) Zie II. Deel, III. Boek, bl. 196.

molen geweest zal zyn. En in eene Keure GILDEN.
 van vroeger' tyd, krygen de Molenaars, dat
 zyn, Koorenmolenaars, verlof, om hun werk
 buiten de Stede te mogen doen (y); waaruit
 af te neemen is, dat 'er, toen reeds, meer
 Koorenmolenaars dan de drie gemelden ge-
 weest zyn. Tegenwoordig, zyn 'er een en
 dertig Koorenmolens, in de Stad en derzelver
 Vryheid. De meesten zyn, in de Bolwerken
 om de Stad, opgeregt. De overigen staan bui-
 ten de Haarlemmer, Leidfche en Weterings-
 poorten. De tyd, wanneer de Koorenmolenaars
 eerst tot een Gilde gebragt zyn, is my niet
 klaarlyk gebleeken. Doch't moet lang voor de
 verandering der Regeeringe zyn geschied,
 om dat het Gilde naar een Heilig, *S. Victor*,
 genoemd is, en de Overluiden, nog, op *S.*
Victors dag, zynde den tienden October,
 verkooren worden. Ook wordt het, onder
 den naam van *S. Vechters-Gilde*, gemeld, in
 eene Ordonnantie van den een en dertigsten
 July des jaars 1577 (z). Het Koorenmole-
 naars-Gilde heeft eenige Keuren, die met de
 Keuren van het Houtzaagmolenaars-Gilde
 overeenkomen. De Koorenmolens mogen
 ook, op Zondag, niet maalen. Ook mag men,
 aan dezelve, op de Zon- en Feestdagen,
 niet werken. De eigenaars, deelgenooten
 en huurders van Koorenmolens moeten allen
 in 't Gilde zyn. Doch Bakkers mogen geen
 deel hebben in Koorenmolens. De Kooren-
 molenaars zyn, volgens de Keuren, verpligt,

(y) Keurb. A. f. 11.

(z) Groot-Memor. N. II. f. 157.

GILDEN. hun bier en brood te haalen by de Brouwers en Bakkers, voor welken zy maalen. Zy mogen maar eenerlei foort van kooren breeken, en de Rogge niet dan volgens een monfter, welk, om de twee maanden, vernieuwd wordt. Het maalloon is, by de Keuren, bepaald. De Bakkers moeten het Kooren den Molenaaren toeweegen, die volftaan kunnen, als zy een en een half pond op ieder zak, ter oorzaake van 't ftuifmeel, minder leveren. De Molenaars mogen geen vee of gevogelte aan hunne molens houden, hoenders alleenlyk uitgenomen (a). Meel, welk, buiten de Vryheid der Stad, ten platten Lande, gemaalen is, mag hier ter Stede niet worden ingevoerd. Doch de invoer uit de beflooten Steden staat, onder eenige voorbehoedfels, vry (b). Voor deezen, mogten de Koorenmolenaars, niet dan by vriezend weder, met hunne Karren, door de Stad ryden. Doch by eene Keure van den een en dertigften January des jaars 1753, is hun zulks, onder zekere bepaalingen, op alle tyden van 't jaar, toegelaaten. Onder anderen, moet ieder Tarwe- en Rogge-molen, jaarlyks, vyf en twintig, en ieder Mout-molen, jaarlyks, vyftien guldens aan de Stad betaalen, waarvan alleenlyk zulke molens bevryd zyn, aan welken, ter oorzaake van derzelve afgelegenheid van 't water, of uit anderen hoofde, het ryden met de karren of wagens, te voeren, toegestaan geweest is. De Brouwers, die hunne eigene Moutmolens hebben, mo-
gen

(a) Handv. bl. 1388, 1389, 1391, 1395, 1397, 1398, 1399.

(b) Handv. bl. 1391.

gen karren en wagens gebruiken; doch niet GILDEN. dan by beslooten water, en midt daarvoor tien guldens in 't jaar betaalende. Alle deeze penningen worden, door de Overluiden van 't Koorenmolenaars-Gilde, ontvangen, en aan de Rekenkamer verantwoord (c). By eene Keure van den vyf en twintigsten January des jaars 1763, is nader bepaald, dat de Molenaars-wagens en karren, des Zomers, niet zwaarder dan met twaalf, en des Winters, niet zwaarder dan met agttien zakken, beladen mogen zyn, en dat zy, van negen tot half twee uren, niet staan noch ryden mogen, op den Dam, ter wederzyde van de Beurs, op den Heiligen-Weg, in de Kalverstraat, Warmoesstraat, Hoogstraat, Molsteeg, Stilstteeg, Halsteeg, Pylsteeg, noch op den Fluweelen Burgwal, tusschen de twee laatstgemelde steegen (d): op dat de sterke toegang aldaar niet zou belemmerd worden. De Overluiden zyn vier in getal, van welken, jaarlyks, op den tienden October, twee afgaan, in welker plaats, Burgemeesteren, op de gewoonlyke wyze, twee anderen kiezen. Zy plagten hun Comptoir in de Huidenstraat te hebben: doch komen, sedert eenige jaaren, om de veertien dagen, des Donderdags, ten drie uren, byeen, in een huis op de Leidsche graft, by de Prinsengraft, waar de Gildeknegt vrye woning heeft. Hy geniet, daarenboven, een honderd en tien guldens in 't jaar, een gedeelte van de boeten, en twaalf stuivers van ieder

Mo-

(c) Vervolg der Handv. bl. 102.

(d) Keurb. U. f. 28 verso.

GILDEN. Molenaars-knecht, die zig in 't Gilde laat intekenen. Aan de Overluiden is twee honderd guldens in 't jaar, uit de Gildekasse, toegelegd (e). De boeten, die de Gildebroeders betalen moeten, plagten, van ouds, bekeerd te worden, voor de helft, ten behoeve van het Gilde, en voor de wederhelft, ten behoeve der arme Leproozen, de Vaders of Regenten van welken, ook de geschillen, die onder de Gildebroeders ontstonden, afdeeden. Doch in 't jaar 1614, werdt de uitspraak over deeze geschillen gesteld aan Commiffariffen van kleine Zaaiken (f).

By het Koorenmolenaars-, voegen wy het

XXXIV. BROOD-BAKKERS-GILDE,
BROOD-BAKKERS-GILDE. welk zekerlyk niet jonger is, schoon de oudste Ordonnantie voor het zelve, my bekend, eerst den zeventienden Maart des jaars 1530, is gedagtekend (g). 't Blykt klaar, uit de oudste Keuren, dat de Gildebrieven, oudtyds, wel, met de hand van eenen Secretaris geschreeven, aan de Gilden geleverd; doch niet ter Secretarye *geregistreerd* werden (h). Men heeft, hiermede, eerst in de zestiende eeuw, eenen aanvang gemaakt, en daartoe een afzonderlyk boek, zynde het *Keurboek C.* aangelegd; waarin alle de Gildebrieven, die men nog vinden kon, werden te boek gesteld. Doch veelen, en, zo 't schynt, ook die van de Bakkers, waren toen reeds ver-
 loo-

(e) Vervolg der Handv. bl. 101.

(f) Handv. bl. 1389.

(g) Handv. bl. 1181.

(h) Keurb. A. f. 35.

looren. Men bespeurt, uit eene overeen- GILDEN.
 komst van den jaare 1541, dat het Bakkers-
 Gilde een Altaar in de Oude Kerke van het
 S. *Hubrechts-Gilde* overgenomen heeft (i).
 Voorts, zyn 'er, in laater' tyd, menigvuldi-
 ge Keuren voor de Bakkers gemaakt. Zul-
 ken, die alleenlyk brood uitslyten of verkoo-
 pen, zonder dat zy 't zelve bakken, zyn
 ook verplicht, het Broodbakkers-Gilde te
 voldoen. En by eene Keure van den vyfden
 May des jaars 1750, is hunne winst bepaald
 op twee stuivers van de gulden (k). De
 soorten van brood, die, hier ter Stede, mo-
 gen gebakken worden, en de zwaarte, die
 't brood, naar zynen prys, behoort te heb-
 ben, zyn, by de Keuren, bepaald, moeten-
 de de Bakkers hun Roggenbrood in 't by-
 zonder met hun merk merken, op dat de
 soort en zwaarte van het zelve, te beter, zou
 kunnen onderscheiden worden (l). De Bak-
 kers-Knegts en Leerlingen moeten zig, by
 't Gilde, laten inschryven, en ten minste
 twee jaaren by éenen Meester gediend heb-
 ben, eer zy, tot het doen der Proeve, wor-
 den toegelaaten. De Bakkers-Proef geschiedt
 in 't Oude-Mannenhuis, ten behoeve van
 welk, het Proef-brood geschikt is (m). De
 Bakkers plagten, voormaals, *Deuvekaters*,
 eene soort van fyn brood, en naderhand,
Paaschbrooden, op zekere tyden, aan hunne
 kalanten te vereeren. Doch sedert eenige
 jaa-

(i) Groot-Memor. N. I. f. 312.

(k) Vervolg der Handv. bl. 73.

(l) Handv. bl. 882, 883, 885. Keurb. T. f. 221 verso, 225.

(m) Handv. bl. 1183, 1184. en III. Deel, IV. Boek, bl. 428.

GILDEN. jaaren, zyn hun alle vereeringen, by herhaalde Keuren, verboden geweest (*n*). Vier Overluiden zyn 'er van het Bakkers-Gilde, van welken 'er, jaarlyks, tegen 't einde van September, twee afgaan. Zy genieten, behalve het Proefgeld, welk drie guldens van ieder proeveling is, zes honderd guldens in 't jaar (*o*). Hun Gildehuis is agter de Oude Kerke, daar zy, eens ter weeke, des Donderdags, ten drie uren na den middag, byeen komen. Van het Broodbakkers-Gilde zyn twee Gildeknegts, een van welken in het Gildehuis woont. Zy genieten ieder een honderd en vyftig guldens in 't jaar uit de Gildekasse, en hebben, daarenboven, eenig voordeel van 't verhuuren en intekenen van Knegts, en van de Gildebroeders, die verzuimen, ter begraafenisse te komen. Ook is hun ieder vyf guldens in 't jaar tot een Kermis toegelegd. Zy bedienen, week om week, het Gilde-Comptoir (*p*). 't Getal der Gildebroederen in het Bakkers-Gilde beliep, in het begin deezer eeuw, reeds over de vier honderd (*q*).

Collegie
tot het
Weegen
en Zet-
ten van
't Brood.

Tot het bepaalen van 't gewigt en den prys van het Brood, en om toe te zien, dat de Bakkers aan de Zetting voldoen, plagten, van ouds, op *S. Obers- of S. Hubrechts-dag*, dat is, op den derden November, twee Persoonen uit de Bakkerie aangesteld te worden, een van 't Roggenbrood, en een van 't Wittebrood, die den naam van *Broodweegers* droegen, en een

(*n*) Handv. bl. 890, 892, 1183.

(*o*) Vervolg der Handv. bl. 71.

(*p*) Vervolg der Handv. bl. 72.

(*q*) Stads Missiven N. XX. f. 37.

een rond jaar dienden (r). Doch in 't jaar GILDEN 1557, werdt, by de Vroedschap, beslooten, voortaan, *lyden van fatsoen, uyt de XXXVI. Raeden of uyt de treffelykste Gemeente, tot broodweegers te kiezen (s)*. In laater' tyd, zyn 'er altoos agt Persoonen toe aangesteld, vier Koopluiden, handelende in Graanen, en vier Bakkers, die, nog tegenwoordig, het COLLEGIE tot het ZETTEN en WEEGEN VAN HET BROOD uitmaaken. Zy vergaderen, eens ter weeke, des Vrydags, na den middag, op het Stadhuis, in de Kamer van Commiffariffen van kleine Zaaken, daar zy den prys van 't Brood regelen, naar de pryzen der Rogge en Tarwe, die hun, weckelyks, door de Makelaars in de Graanen, moeten worden opgegeven (t). Hiervan worden, terstond, briefjes gedrukt, en door de Waakers of Deurwaarders van de Vierschaar, aan 't Stadhuis, aan de Oude en Nieuwe Kerke, en aan de Koorenmarkt angeplakt, en by de Bakkers en Slyters van Brood rondgebragt (u). De gewoonte van de zetting van 't Brood aan de Kerken aan te plakken is zeer oud, hier ter Stede, lezende men, in eene Keure van den twee en twintigsten November des jaars 1484, van de oude *Ordinancye van den broede te onderhouden, gelyck als dat voer die Kercke gescreuen staet (v)*. Het Brood mag niet alleen niet boven, maar ook niet onder de Zetting verkogt worden

(r) Handv. bl. 1181.

(s) Resol. Vroedsch. N. 1. 17 Aug. 1557.

(t) Handv. bl. 883.

(u) Handv. bl. 882, 889.

(v) Keurb. A. f. 154.

GILDEN. den (w). Doch in daure tyden, is, op bevel van Burgemeesteren, het Brood aan behoefligen, somtyds, onder de Zetting, verkogt, en de schade, van Stads wege, aan de Bakkers goedgegaan (x). De Broodweegers doen, van tyd tot tyd, onderzoek by de Bakkers, of 't brood de vereischte zwaarte hebbe. Men mag hun, in 't waarneemen van hun ampt, niet hinderen. En zulken, die voor de huizen der Broodweegeren waaren, en de Bakkers waarschuwen, wanneer zy uitgaan, om 't brood te weegen, vervallen in eene boete van drie honderd guldens, of worden, zo zy dezelve niet voldoen, voor den tyd van drie maanden, in het Rasp- of Spinhuis gezet (y). De Broodweegers doen zulken, welker brood te ligt bevonden is, door de Deurwaarders van de Vierschaar, dagvaarden; beslaanze in de verbeurde boete, en verbieden hun de neering, zo lang dezelve niet voldaan is (z).

XXXV. Het

**KOEKEN-
BISCUIT-
en PAS-
TEIBAK-
KERS-
GILDE.** KOEKEN-, BISCUIT- en PASTEIBAK-
KERS-GILDE,

welk, van ouds, met het Broodbakkers-Gilde vereenigd was, is, by eene Keure van den vierentwintigsten January des jaars 1693, van het zelve afgescheiden, en tot een afzonderlyk Gilde verklaard. Het Broodbakkers-Gilde moest, aan het zelve, vier honderd zilveren Ducatonnen uitkeeren, en behieldt, daarentegen, het

(w) Handv. bl. 890.

(x) Zie Groot-Memor. N. VIII. f. 180 verso.

(y) Handv. bl. 892.

(z) Handv. bl. 891.

het Gildehuis en alle de goederen van het Gilde. Doch men vindt goed, dat het nieuwe Gilde, door de twee Gildeknechts van het Broodbakkers-Gilde, bediend zou worden (a), gelyk, nog tegenwoordig, geschiedt. Het nieuwe Gilde kreeg zyne eerste Ordonnantie, waarby de Proef, voor de aankomende Koekenbakkers, Biscuitbakkers en Pasteibakkers, werdt vastgesteld, in 't volgende jaar 1694 (b). Voorts, werdt het gewigt der Koek, by verscheiden Keuren, bepaald; het omloopen met Koek afgekeurd, en aan de Gildebroeders van beide de Gilden verboden, elkanders gebak te bakken (c). Ook is, in 't jaar 1745, gekeurd, dat een Koeken-, Biscuit-, of Pasteibakker, maar in één huis, zyne neering doen mag (d). Den Koekenbakkeren in 't byzonder is, by eene Keure van den een en dertigsten January des jaars 1749, gelast, zig, in 't gewigt en den prys van de Koek, stiptelyk, te gedraagen naar de Zetting, die, op de gemeenste foort, ook weekelyks, in 't Collegie tot het zetten en weegen van 't Brood, gemaakt wordt (e). De Overluiden van dit Gilde zyn vier in getal, twee Koekenbakkers, een Biscuitbakker en een Pasteibakker, van welken 'er, jaarlyks, in October, twee afgaan. Zy vergaderen, eens ter weeke, des Donderdags, ten drie uren na den middag, in een ver-

trek

(a) Handv. bl. 1312.

(b) Handv. bl. 1312.

(c) Handv. bl. 883, 903, 1183, 1184, 1314, 1315, 1316.
vervolg der Handv. bl. 93.

(d) Handv. bl. 1694.

(e) Vervolg der Handv. bl. 94.

GILDEN. trek boven de S. Antonis-Waage, op de nieuwe Markt. Voor hunne moeite, is hun, boven het Proefgeld, drie honderd guldens 's jaars uit de Gildekasse toegelegd. Uit de Gildebroeders, zyn twee Perfoonen gemagtigd, tot het naarzien der Gilderekening; die ook, jaarlyks, nevens de Overluiden, de Nominatie van een dubbel getal, tot het verkiezen van twee nieuwe Overluiden, opstellen (*f*).

XXXVI. Om met de beschryvinge der oudste Gil-

**MAKE-
LAARS-
GILDE.**

M A K E L A A R S - G I L D E ,

voor welk, my geene ouder Ordonnantie voorgekomen is, dan van den vyfden May des jaars 1533 (*g*). Ook is 't niet te vermoeden, dat de Makelaars, hier ter Stede, veel vroeger, een beslooten Gilde zullen hebben uitgemaakt, om dat het verkoopen en koopen, door tusschenkomst van Makelaars, schoon, al in de veertiende eeuw, in Holland, in gebruik (*h*), tot op het einde der vyftiende eeuw toe, hier ter Stede, ongeoorlofd plagt te zyn; hebbende 't Gerecht, by eene Keure van den een en dertigsten January des jaars 1495, verklaard, op koop, door Makelaars geslooten, voortaan, geen regt te zullen doen (*i*). Ook werdt, by eene Keure van den zestienden Maart des jaars 1530, alle Makelaardy verbooden, ten wa-

re

(*f*) Vervolg der Handv. bl. 94.

(*g*) Keurb. C. f. 70.

(*h*) Zie MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 526.

(*i*) Keurb. B. f. 11.

re de perſoonen, die zig daarmede geneeren GILDEN. wilden, vooraf, door 't Geregt, daartoe bevoegd verklaard waren (k). In de zestiende eeuw, waren 'er reeds Makelaars, die by Burgemeesteren aangesteld en beëdigd waren. De eerste uitvoerige Ordonnantie voor dezelve is van den zeven en twintigsten January des jaars 1612 (l). Zy hadden, toen reeds, eenen Deken, vyf Overluiden en twee Bosmeesters. De Ordonnantie is, sedert, meermaalen, vermeerderd en vernieuwd. De laatste uitvoerige is van den een en dertigsten January des jaars 1746 (m). Het getal der Makelaaren is, van tyd tot tyd, merkelyk, en laatstelyk, in 't jaar 1758, nog met vyftig vermeerderd (n), zo dat het nu tot vier honderd en vyftig aangegroeid is, behalve de Joodsche Makelaars, die thans vyftig in getal zyn, daar zy, in 't begin des jaars 1612, maar twee in getal waren, en toen tot tien vermeerderd werden (o). De Makelaars mogen, volgens de Ordonnantie, op Zondag, geene partyen sluiten, noch monsters haalen, noch vertoonen. Ook staat hun niet vry, koophandel te doen in waaren, waarin zy, gewoonlyk, makelen. Zy mogen, op hunnen naam, voor hunnen meester, koopen, zo wel in openbaare veiling, als uit de hand; doch zyn gehouden, hunnen Meester op te geeven, binnen driemaal vier en
twin-

(k) Keurb. D. f. 152 verso.

(l) Handv. bl. 1060.

(m) Handv. bl. 1676.

(n) Refol. van den Oud-Raad van Burgem. van 27 Jan. 1758. bl. 124.

(o) Handv. bl. 1063.

GILDEN. twintig uren, indien het gekogte den veertigften, tagtigften, of eenige andere Penningen onderhevig is; en, indien niet, zo dra het begeerd wordt. De Makelaars in Graanen moeten de monsters van 't gene zy gekogt hebben, zorgvuldiglyk, bewaaren, om te kunnen oordeelen, of de partyen met dezelve overeenkomen. Ook zyn zy verpligt, des verzogt zynde, weekelyks, de pryzen der Tarwe en Rogge aan 't Gildehuis op te geeven, waarna dezelve, door de Overluiden, aan 't Collegie tot het zetten en weegen van 't Brood, worden bekend gemaakt. De Makelaars in Kruideniers-waaren mogen geene partyen, by hen gekogt, in minder hoeveelheid dan by de Ordonnantie bepaald is, onder de Winkeliers of anderen, verdeelen. Geen Makelaar, noch iemand anders mag eenige openbaare Verkoopning aanslaan, uitgezonderd van Huizen, Schepen of andere goederen, van welken, by de Opdragt, de veertigste, tagtigste, of andere Penningen moeten betaald worden, dan na dat hy, daartoe, vooraf, van Burgemeesteren, by Request, verlof verzogt, en het Regt van 't Aalmoesseniers-Huis, zynde tien guldens van ieder openbaare Verkoopning (p), voldaan heeft. Behalve de Makelaars, mogen de Eigenaars der goederen ook openbaare Verkoopningen houden; doch noch de eenen noch de anderen ooit buiten de Vendumeesters, en altoos ten overstaan van een' Secretaris of gezwooren Klerk. Voor 't aanslaan

(p) Zie III. Deel, IV. Boek, bl. 400.

flaan eener openbaare Verkoopinge, moet men zig ter Secretarye vervoegen, en aldaar, met de Secretariffen of Vendumeesters, bekwaamen dag en uur tot dezelve be- raamen. De Avondverkoopingen beginnen, van den veertienden Maart tot den een en twintigsten September, des avonds ten zes uuren, en den overigen tyd van 't jaar, ten vyf uuren, of met het ophouden van de Boomklok. Doch de openbaare Verkoopingen van Wynen geschieden, van den eersten Maart tot den laatsten November, ten zes, en van den eersten December tot den laatsten February, ten vyf uuren. De Verkoopingen by dage moeten, op het uur, by 't Biljet uitgedrukt, een half uur onbegrepen, gehouden worden. Zo de Verkoopinge geen voortgang heeft, of 't goed uit de hand verkogt is, moet daarvan, ten spoedigste, ter Secretarye en aan den Vendumeester, kennis gegeven worden. Wanneer verscheiden' partyen, op éenen tyd en plaats, staan verkogt te worden, loot men om den voorrang, of dezelve wordt toegestaan aan den genen, die 't eerst zyn Request aan Burgemeesteren ingeleverd heeft, of de eerste in 't aanslaan van Biljetten geweest is. Meermaalen, is het sluiten van Optie-partyen, waarby zekere premie gegeven wordt, om het in zyne keur te hebben, eenig goed te leveren of te ontvangen, of niet, aan de Makelaars verboden geweest. Doch dit verbod is, zeldzaam, naargekomen. Ook is het, somtyds, uitdrukkelyk, ingetrokken

GILDEN.

ken (q). Voor deezē, plagten eenige Makelaars gemagtigd te zyn, tot het opstellen en drukken van eene weekelyksche Prys-Courant der waaren, goederen en wisselen. Zy leverdenze aan de Koopluiden, dieze begeerden, en gaven 'er een zeker getal van aan den Beursknegt, die 't voordeel, welk 'er van kwam, aan de Nederduitsche Gereformeerde Diaconie moest verantwoorden (r). Doch naderhand is, door Burgemeesteren, een' Prys-Courantier aangesteld, die 't voordeel van het drukken der Prys-Courant geniet, en alleenlyk een klein gedeelte van het zelve aan de Diaconie blyft uitkeeren (s). Het loon der Makelaaren, *Courtage* of Makelaardy genaamd, is, in 't jaar 1747, bepaald by eene uitvoerige Lyst, die, naderhand, in eenige opzigten, veranderd is (t). Van de Wynen, die openlyk geveild, doch niet verkogt worden, genieten de Makelaars, volgens eene Keure van den negen en twintigsten January des jaars 1754, de helft der *Courtage* (u). De Makelaars, door Burgemeesteren aangesteld en beëdigd zynde, betaalen, voor Inkomgeld in 't Gilde, veertig guldens, en drie guldens voor het stokje, zynde een gedraaid houten stafje van een half voet lang, aan 't een einde met zilver beslaagen, waarop hun naam gesneeden is. Volgens de oude Ordonnantie, moesten zy dit

(q) Handv. bl. 1072.

(r) Handv. bl. 291, 1064.

(s) Keurb. Q. f. 42 verso.

(t) Zie Handv. bl. 1681 enz. Vervolg bl. 57 enz.

(u) Vervolg der Handv. bl. 60.

dit stokje toonen, zo dikwils als zy eene GILDEN. party flooten (v). Doch dit 's nu genoegzaam buiten gebruik. Voorts, betaalt ieder Makelaar, by zyn inkomen, en vervolgens, alle jaaren, nog dertien guldens vier stuivers, voor Jaar-, Brand- en Amptgeld, gelyk het genoemd wordt (w). Het Brandgeld wordt opgebracht, om daaruit te vinden eene somme van zes honderd guldens, die het Gilde, jaarlyks, aan de Stad betaalt, om van het brandbluffchen, waartoe de Makelaars, zo wel als andere Gildebroeders, oudtyds, verplicht waren, bevryd te zyn (x). De Joodsche Makelaars betaalen het zelfde; doch trekken, behoefdig zynde, niet uit de Gildeboffe, gelyk de anderen (y). Tegen zulken, die makelen, zonder door Burgemeesteren aangesteld en beëdigd te zyn, in 't gemeen *Byloopers* en *Beunaazen* genaamd, zyn, van tyd tot tyd, verscheiden, ook scherpe Keuren gemaakt. Doch 't getal derzelve is nog zeer groot.

Het Makelaars-Gilde staat onder 't opzigt van een' Deken, vyf Overluiden en twee Bosmeesters, die, jaarlyks, op of omtrent den vyf en twintigsten October, by Burgemeesteren, uit een dubbel getal, door Deken, Overluiden en Bosmeesteren benoemd, veranderd worden. De Deken en een Bosmeester gaan, jaarlyks, af, en het eene jaar drie, het andere jaar twee Overluiden. De

(v) Handv. bl. 1070.

(w) Handv. bl. 1677.

(x) Handv. bl. 1064.

(y) Handv. bl. 1677.

GILDEN. Deken beklagt de Overtreeders der Keuren voor de Overluiden en Bosmeesters, die dezelven in boete beslaan, en zig met dezelven verdraagen; doch verplicht zyn, zaaken, die ter hunner kennisse niet staan, den Heeren Burgemeesteren voor te draagen. De dienende Deken, Overluiden en Bosmeesters mogen elkanderen niet nader dan Zusterlingen bestaan (z). Het Gilde wordt gediend van twee Gildeknechts, een van welken zyne wooning heeft in 't Gildehuis, op den Nieuwe-zyds-Voorburgwal, op den Noorderhoek van de Nieuwstraat, alwaar, eens ter weeke, des Donderdags, Comptoir-dag gehouden wordt.

Weinige jaaren na't instellen van de oudste Ordonnantie voor de Makelaars, werdt ook opgerecht het

**XXXVII. KUIPERS- en WYNVERLAATERS-
KUIPERS- en WYN- VERLAA-
TERS- GILDE,**

welk, oudtyds, met het S. Eloijen of Smids-Gilde vereenigd geweest was. De Ordonnantie, by welke de Kuipers van de Smids gescheiden werden, is den zestienden December des jaars 1542 gedagtekend (a). Uit dezelve blykt, dat de Kuipers toen een Altaar in de Oude Kerke hadden, welk aan den zoeten naam Jezus gewyd was, en welks gedagtenis, nog tegenwoordig, bewaard wordt, in de Zoete-naam-Jezus-steeg, die tuschen de Warmoesstraat en 't Oude Kerks Plein

(z.) Handv. bl. 1676.

(a.) Keurb. C. f. 82 verso.

Plein loopt. Uit de geschiedeniffen deezer GILDEN. Stad van den jaare 1567, is ons reeds gebleeken, dat het Kuipers-Gilde genegen was tot de Hervorminge (*b*). In 't jaar 1601, werdt, voor dit Gilde, eene Bos opgeragt, en het bekwam toen eene uitvoerige Keure (*c*), die, sedert, met verscheiden' anderen, vermeerderd is. Alle Kuiperswerk binnen de Stad moet, door Gildebroeders of derzelve Knechts, gedaan worden, met naame het Haringwerk, het open- en toeslaan van Tabaksvaten, en zelfs het kippen van stokvisch; doch dit laatste mag ook, door de broodeeters der Stokvischkooperen, geschieden (*d*). Die van 't Kuipers- en Wynverlaaters-Gilde moeten ook, by 't lossen van Wynen, Brandewynen, Azynen, uitheemsche Bieren, Olie en andere natte waaren, gebruikt worden (*e*). Ten behoeve van dit Gilde, is het inbrengen van allerlei vaatwerk van buiten, om hier te verkoopen, by herhaalde Keuren, verboden. Het vaatwerk, welk zekere maat moet houden, gelyk zyn de Biervaten, Zeepvaten, Haringtonnen enz. moeten, door een' gezwooren Brander, gezien, goedgekeurd, en gebrand worden. En 't staat deezen niet vry, eenige vaten te branden, die van buiten ingebracht zyn (*f*). De Biermaat is, hier ter Stede, grooter dan in de naaste omgelegen Steden. De Ton

houdt

(*b*) Zie II. Deel, VIII. Boek, bl. 303.

(*c*) Handv. bl. 1337.

(*d*) Zie hier voor, bl. 159.

(*e*) Handv. bl. 1340, 1341, 1343, 1344.

(*f*) Handv. bl. 1337, 1340, 1694.

GILDEN.

houdt hier zes en zeventig Dordrechtſche ſtoopen, uitmakende een honderd en twintig Amſterdamsche Mengelen: het half vat veertig Dordrechtſche ſtoopen of vier en zestiſt Amſterdamsche Mengelen, en het vierdendeel twee en dertig Mengelen (g). Het Gilde ſtaat onder 't opzigt van vier Overluiden, van welken 'er, jaarlyks, in Juny, twee aſgaan. Volgens de Keure van den jaare 1601, moeten de Overluiden, terſtond na dat de twee nieuwen verkooren zyn, twee nieuwe Proefmeesters kiezen, in plaats van twee aſgaanden. Die 't Kuipers- Ambagt wil oefenen, moet, vooraf, zyne Proef voor de Proefmeesters doen, en voor 't hout tot de proef, en het opneemen derzelve, het Gilde voldoen, in gevolge eener Keure van den zeven en twintigſten January des jaars 1757 (h). Het Gildehuis van 't Kuipers- en Wynverlaaters- Gilde, alwaar de Gildeknecht vrye wooning heeft, ſtaat in de Barndeſteeg. Op de Gildekamer, zyn verſcheiden' Schilderſtukken, waarin de Overluiden in der tyd afgebeeld zyn: een van den Konſtſchilder *Arnoldus Boonen*, gedaan in 't jaar 1710; en twee anderen van den beroemden *Jan Maurits Quinkbald* (i). De Overluiden houden hier, eens ter weeke, des Maandags, van vyf tot zeven uren, Comptoidag.

Wy voegen, by het Kuipers- en Wynverlaaters-, het

WYN-

(g) Handv. bl. 1:40.

(h) Keurb. T. f. 226 verſo.

(i) VAN GOOL Nieuwe Schouw. I. Deel, bl. 301. II. Deel, bl. 132.

WYNKOOPERS-GILDE,

GILDEN.

XXXVIII.

WYN-
KOOPERS-
GILDE.

schoon het, eerst by eene Ordonnantie van den zestienden October des jaars 1659, opgeregt is (*k*). Tot dit Gilde, behooren allen, die zig met de Wynkooperye geneeren, uitgezonderd, aan de eene zyde, de Grosfiers, die niet minder dan agt Oxhoofden Franschen, een voedervat Rynschen, en eene pyp Spaanschen Wyn, en Brandewyn en gestookte wateren, by een half stuk, een oxhoofd, of halve pyp, te gelyk, leveren: en aan de andere zyde, de Tappers, die wyn ter sleete, by de kan, fles of mindere maat, verkoopen. Doch, in de openbaare opveilingen, mag de Fransche wyn, by 't vat van vier oxhoofden, verkogt worden, zonder dat de verkoper in 't Wynkoopers-Gilde behoeft te zyn. De Gildebroeders mogen niet minder dan agt mengelen Wyn te gelyk verkoopen (*l*). Ook zyn zy, volgens eene Keure van den zeven en twintigsten January des jaars 1757, verplicht, van elke fust Wyn, Brandewyn of Azyn, die zy, op hunnen naam, ontvangen, inkoopen, opflaan, verzenden, of overzetten, een' zekeren stuiver, ten behoeve van het Gilde, te betaalen (*m*). Niemand wordt in 't Gilde ontvangen, dan die ten minste vier jaaren als Wynkoopers-gezel gediend heeft, en twee jaaren Burger geweest, of eens Burgers Zoon

is

(*k*) Handv. bl. 1480.(*l*) Handv. bl. 1480, 1481, 1483.(*m*) Vervolg der Handv. bl. 115.

GILDEN.

is. De Knechts moeten zig, in den aanvang van hunnen dienst, by de Overluiden van 't Gilde, laten intekenen (n). Voor inkomgeld, wordt twaalf guldens aan 't Gilde betaald, door elk, die Gildebroeder wordt. Hy moet, daarenboven, een half aam Franschen Wyn aan 't Oude-Mannen-huis zenden (o). De Wynkoopers mogen geen ander Kuipers werk doen, dan hunne eigen vaten op- en toeslaan, en hoepen om dezelve leggen. Zy mogen geen nieuw Vaatwerk maaken (p). By eene Keure van den twee en twintigsten April des jaars 1589, is reeds bevolen, dat niemant, binnen de paalen van 't Octroi der Stad, op de Excynzen, mag tappen, dan met byzonder verlof van Burgemeesteren: en werden die paalen, by de gemelde Keure, gesteld, buiten de Haarlemmer-Poort tot aan Slooterdyk; buiten de S. Antonis-Poort tot aan Ypesloot; buiten de Reguliers-Poort, tot aan het lange Loopveld, en buiten de Heilige-wegs-Poort, tot half wege Slooten (q).

De Overluiden van het Wynkoopers-Gilde zyn zes in getal, van welken 'er, jaarlyks, in de maand October, drie afgaan. Zy worden gekooren, zo wel uit zulken, die de Kuipers proef gedaan hebben, als uit zulken, die dezelve niet hebben gedaan. Het Gildehuis is in de Koeistraat, alwaar de Overluiden, op den zelfden tyd als die van het Kuipers-

(n) Vervolg der Handv. bl. 115.

(o) Handv. bl. 1482.

(p) Handv. bl. 1482, 1483.

(q) Handv. bl. 1483.

pers-Gilde, te weeten des Maandags, van GILDEN. vyf tot zeven uren, Comptoirdag houden. De Gildeknecht heeft ook vrye wooning in het Gildehuis. Op de Gildekamer, ziet men, even als op die der Kuipers en Wynverlaaters, de zes Overluiden in der tyd, in een stuk van Boonen, in 't jaar 1712, en in een groot stuk van Quinkhard, konstiglyk, geschilderd (r).

Weinige jaaren na de opregting van het Kuipers Gilde, te weeten in 't jaar 1551, werden de Stillegangmaakers, Klompenmaakers, Leeftenmaakers en Schaatsenmaakers, die, tot dien tyd toe, één Gilde met de Chirurgyns hadden uitgemaakt, van dezelve gescheiden, en tot een byzonder Gilde opgerecht (s), welk, tegenwoordig, het

SCHAATSEN-, LEESTEN- en KLOMPENMAAKERS - GILDE XXXIX. SCHAATSEN-, LEESTEN- en KLOMPENMAAKERS - GILDE.

genaamd wordt. In dit Gilde, worden ook ontvangen zulken, die zig alleenlyk met het verkoopen van Klompen, Leeften of Schaatsen geneeren (t). De Gildebroeders of Gildezusters mogen, met hunne waaren, buiten hunne Woonsteden, niet voorstaan, dan alleenlyk op de gewoonlyke Marktdagen (u). Wanneer 'er meer dan een half duizend hout, welk, tot de handwerken, onder dit Gilde behoorende, gebruikt wordt, aan de markt komt,

(r) VAN GOOL Nieuwe Schouwv. I. Deel, bl. 301. II. Deel, bl. 132.

(s) Handv. bl. 1310.

(t) Vervolg der Handv. bl. 92.

(u) Handv. bl. 1311. Vervolg, bl. 92.

GILDEN. komt, moet van de party omlaage geschieden onder de Gildebroeders, eer zy, door iemand, voor zig zelve, gekogt mag worden (v). De Overluiden van dit Gilde zyn vier in getal, van welken, jaarlyks, in de maand October, twee afgaan. Zy houden hun Comptoir aan de S. Antonis-Waag, op de Nieuwe Markt; alwaar zy, om de veertien dagen, des Donderdags, byeen komen, te weeten, van den eersten May tot den laaften October, des nademiddags, van vier tot vyf, en van den eersten November tot den laaften April, van drie tot vier uren. Aan de Overluiden is, by eene Keure van den vyfden December des jaars 1749, een honderd en tagtig guldens in 't jaar uit de Gildekasse toegelegd. De Gildeknecht geniet vyftig guldens (w). Voorheen, plagt de jongste Gildebroeder, altoos, Gildeknecht te zyn (x). Doch by de laaftgemelde Keure, is aan de Overluiden gelaaten, zulk een' Gildebroeder als zy goedvinden tot Gildeknecht te gebruiken (y).

De Schilders, Glazenmakers, Borduurwerkers, Beeldsnyders, Tapytwerkers en anderen plagten, van ouds, te behooren tot het Lieve-Vrouwen- of Metselaars-Gilde (z); doch, in 't jaar 1579, werden deeze Konstenaars en Handwerksluiden begreepen onder een afzonderlyk Gilde (a), welk het

S. Lu-

(v) Handv. bl. 1311.

(w) Vervolg der Handv. bl. 92, 93.

(x) Handv. bl. 1311.

(y) Vervolg der Handv. bl. 92.

(z) Keurb. C. f. 44.

(a) Handv. bl. 1366.

S. LUCAS-GILDE

GILDEN.
XL.
S. LUCAS-
GILDE.

genaamd werdt, om dat men, in 't gemeen, gelooft, dat de Evangelist Lucas een Konstschilder geweest is, en de Konstschilders de voornaamste Leden van dit Gilde zyn. De Groffschilders, die tot dit Gilde behooren, moeten, zo zy te gelyk Glazenmaakers zyn, het Inkomgeld wegens beide de Handwerken voldoen (*b*). De Beeldhouwers moeten hunne proef doen, ten genoegten der Overluiden van S. Lucas-Gilde, eer zy tot Gildebreders worden aangenomen (*c*). Allen, die eene pers gebruiken, met naame de Speelkaartenmaakers, en de Konst- of Prentwinkeliars zyn verpligt, zig te begeeven of onder het S. Lucas-, of onder het Boekdrukkers-Gilde (*d*), welk laatste, voorheen, ook met het S. Lucas-Gilde vereenigd geweest is. Men mag geene openbaare Verkoopingen alleen van Schilderyen, Beelden en Prentkonst aanleggen, dan ten overstaan van den Knecht van 't S. Lucas-Gilde, die de koopen zelf moet opgeeven, en ten toon houden, of doen houden. Ook moet de Catalogus van zulke verkooping, vooraf, door de Overluiden, worden naargezien; waarvoor aan dezelve vier guldens betaald wordt (*e*). De Overluiden van S. Lucas-Gilde zyn vyf in getal, twee Schilders, twee Glazenmaakers

(*b*) Handv. bl. 1374.(*c*) Handv. bl. 1372, 1374.(*d*) Handv. bl. 1371.(*e*) Handv. bl. 1368, 1369, 1370, 1371, 1373. Ver-
volg, bl. 99.

GILDEN. kers en een Beeldhouwer. Zy worden, jaarlyks, op of omtrent S. Lucas-dag, zynde den agttienden October, veranderd, gaande als dan een Schilder, een Glazenmaaker, en om het tweede jaar, ook de Beeldhouwer af. De Overluiden mogen niet meer ten laste van het Gilde verteeren dan drie honderd guldens in 't jaar (*f*). De Gildekamer is boven de S. Antonis-Waage, daar de Overluiden, alle Saturdagen, van zes tot agt uren des avonds, byeen komen.

By het S. Lucas-Gilde, voegen wy het

XLI. BOEKVERKOOPERS-, BOEKDRUKKERS- en BOEKBINDERS - GILDE,

**BOEK-
VERKOO-
PERS-
BOEK-
DRUK-
KERS- en
BOEKBIN-
DERS-
GILDE.** welk, met het zelve, vereenigd plagt te zyn; doch op den twintigsten January des jaars 1662, van het zelve afgescheiden, en tot een byzonder Gilde verklaard werdt (*g*). Niemand mag, volgens eene Keure van den zesden February des jaars 1685, de neering van Boekverkoopen, Boekdrukken of Boekbinden, hier ter Stede, beginnen, dan die, vier jaaren, by een' en den zelfden meester, gewoond heeft (*h*). De Boek- en Plaatdrukkers mogen geene meer boeken of platen drukken, dan hun worden aanbesteed (*i*). Ook mogen geene boeken, by openbaare opveilinge, verkogt worden, dan by afsterven of *insolventie* van den Eigenaar, of wanneer iemand de Boekneering verlaaten wil.

En

(*f*) Vervolg der Handv. bl. 99.

(*g*) Handv. bl. 1217.

(*h*) Vervolg der Handv. bl. 78.

(*i*) Handv. bl. 1218, 1219.

En die, in 't laatste geval, zyne Boeken of GILDEN.
 Prentkonst verkogt heeft, mag geen open
 winkel doen, dan na drie jaaren verloops.
 By eene Keure van den agt en twintigsten
 January des jaars 1761, is verboden, on-
 gebonden boeken, nevens inboedels, in 't
 openbaar, te verkoopen (*k*). De Catalogus
 van de Boeken, Letters of Plaatén, die men
 in 't openbaar verkoopen wil, moet, ten
 minsten agt dagen voor de verkooping, aan
 de Overluiden geleverd worden, die gehou-
 den zyn, onderzoek te doen op den eige-
 naar, en de gelegenheid der Verkoopinge,
 en daarvoor vyf guldens genieten. De Gil-
 deknecht woont de Verkoopingen by, en
 geeft de koopen op. Het opveilen van on-
 gebonden of gebonden Boeken, in byzondere
 byeenkomsten van Boekverkoopers of ande-
 ren, onder wat voorwendfel het ook zyn
 moge, is, by herhaalde Keuren, verboden.
 Doch deeze Keuren zyn, dikwils, overtreden,
 zo wel als die tegen het omloopen met lied-
 jes, nieuwe tydingen en andere gedrukte
 schriften, dagelyks, overtreden worden (*l*).
 De Overluiden van dit Gilde zyn vyf in ge-
 tal, drie Boekverkoopers, een Boekdrukker
 en een Konst- of Prentverkooper. Zy wor-
 den, jaarlyks, op den twintigsten January,
 veranderd. De Gildekamer, alwaar zy, eens
 ter weeke, des Maandags, ten zes uren des
 avonds, byeen komen, is boven de groote
 Vleeschhal. Doch men kan hen ook buiten-
 ge-

(*k*) Keurb. U. f. 9.

(*l*) Handv. bl. 1218, 1219, 1220, 1368, 1369, 1370, 1371.

GILDEN. gewoon doen vergaderen, mids hun, daarvoor, volgens de Ordonnantie van den negenden November des jaars 1663, drie guldens tien stuivers betaalende (*m*). By eene Keure van den negenden July des jaars 1750, is hun, voor hunne moeite en verteeding, twee honderd en vyftig guldens, uit de Gildekasse, toegelegd (*n*).

Onder de Gilden, die reeds in de zefftiende eeuw in wezen waren, moet ook geteld worden het

XLII.
TINNE-
GIETERS-
GILDE.

TINNEGIETERS-GILDE,

de oude Ordonnantie voor het welke, den dertienden January des jaars 1573, gedagtekend is. De Tinnegieters draagen, in dezelve, ook den naam van *Kannenmaakers* (*o*). De Kannendekkers en Lepelmaakers, en zulken, die Tin verhuuren, behooren ook onder dit Gilde. Ook plagten 'er de Glazen-Kannen- en Aardenwerks-verkoopers toe te behooren. Op het *alloy*, of de gehalte, van het Tin, welk hier ter Stede alleen mag verwerkt worden, zyn, van tyd tot tyd, verscheiden' Keuren gemaakt, waarby, onder anderen, aan de Overluiden magt gegeven wordt, om, in de Tinnegieters-winkels, op de deugd van het Tin, welk aldaar verwerkt wordt, onderzoek te doen (*p*). Men verwerkt hier vierderlei foort van Tin, te weeten, *Bloktin*, *fyn Roostin*, *Keur-Tin*, en *klei-*

ne

(*m*) Handv. bl. 1219, 1220.

(*n*) Vervolg der Handv. bl. 78.

(*o*) Handv. bl. 1441.

(*p*) Vervolg der Handv. bl. 110.

ne Keur-Tin. Het *Bloktin* is het fynste, en geheel zuiver. Het wordt gemerkt met een ^{GILDEN} Engel: waarby, door fommigen, ook Stads wapen gevoegd wordt. Het gewoone fyne Tin, *Roostin* genaamd, om dat het met eene Roos gemerkt is, moet op de honderd pond vier en negentig pond van 't fynste en zuiverste Bloktin en zes pond lood houden: en 't gewerkte of verkogte Tin mag niet meer dan een aas van deeze gehalte verschillen. Doch het *Keur-Tin*, welk met Stads wapen gemerkt is, mag op de honderd pond twee en negentig pond van het gemelde Roostin en agt pond lood houden (*q*). Het geringste soort van Tin, welk met Stads wapen en de letters K K., dat is, *kleine Keur*, getekend is, mag drie aazen minder zyn, dan het voorgemelde Keur-Tin. Doch van dit tweederlei Keur-Tin mag geen ander Tinwerk gemaakt worden, dan Distilleer Slangen en Helmen, Kofferpotten, Bier- en Wynkannen zonder pypen, Klifteen-Kannen en Spuiten, Tregters, Inktkokers, Lepels en Kargazoenwerk (*r*). Elke Tinnegieter mag zyn byzonder merk op zyn Tin zetten, mids het aan de Keurkamer bekend zy. De Overluiden van het Tinnegieters-Gilde zyn drie in getal, onder welken een Keurmeester is. Zy worden, jaarlyks, in de maand November, veranderd. De Gildekamer, alwaar zy, op den eersten Maandag in elke maand, byeenkomen, plagt, in de voorgaande eeuwe, te zyn in een bovenvertrek van den Schreijers-tooren;

(*q*) Handv. bl. 1447.

(*r*) Handv. bl. 1449.

GILDEN. ren; doch is, sedert, in den Haringpakkers-
tooren verplaatst, alwaar zy nog tegenwoor-
dig is.

Het

XLIII. GLAZEN-KANNEN- en AARDENWERKS-
GLAZEN- KANNEN-
KANNEN-
en AAR-
DEN-
WERKS-
VERKOO-
PERS-
GILDE.

GLAZEN-KANNEN- en AARDENWERKS-
VERKOOPEPERS - GILDE,

welk met het Tinnegieters-Gilde plagt ver-
eenigd te zyn, werdt, by eene Keure van
den agttienden February des jaars 1676, van
het zelve afgescheiden, en tot een Gilde op
zig zelve gemaakt (s). Sedert, zyn 'er ver-
scheiden' Keuren afgekondigd, tegen het
verkoopen in 't klein van glazen; kannen
en aardenwerk, door vreemden, en door in-
gezetenen, die geene Gildebroeders zyn (t).
De Overluiden van dit Gilde zyn vier in
getal, en worden, jaarlyks, in 't begin van
December, veranderd. Zy houden, volgens
eene vergunning van Burgemeesteren van
den jaare 1683 (u), hunne Gildekamer bo-
ven de grooté Vleeschhal, alwaar zy, eens
ter weeke, des Saturdags ten zes uren des
avonds, byeen komen. By eene Keure van
den zestienden Maart des jaars 1752, is hun,
voor hunne moeite en verteering, jaarlyks,
drie honderd guldens uit de Gildekasse toe-
gelegd. De Gildeknecht geniet een honderd
guldens; twaalf guldens voor een Nieuwjaar,
en twaalf guldens voor 't ophaalen van 't
Gildegeld in 't jaar, behalve nog eenige
kleine voordeelen (v).

Wei-

(s) Handv. bl. 1446.

(t) Handv. bl. 1450. Vervolg, bl. 109, 110, 111.

(u) Groot-Memor. N. VII. f. 95.

(v) Vervolg der Handv. bl. 110.

Weinige jaaren na de opregting van het GILDEN.
Tinnegieters-Gilde, te weeten in den jaare
1586, is ook opgeregt het

MANDENMAAKERS-GILDE, XLIV.

zynde de oudste Ordonnantie voor het zelve, MANDEN
MAAKERS-
GILDE.
den dertienden December des gemelden jaars,
gedagtekend (w). De Mandenmakers mog-
gen, volgens deeze Ordonnantie, geene teen-
nen koopen, binnen eene myle rondsom de
Vryheid deezer Stede. En zelfs geene teen-
nen, die hier te koop worden gebragt, dan
na dat alle de Gildebroeders, door den Gil-
deknecht, daartoe geroepen zyn geweest (x).
Van de teenen, die zy of verder dan eene
myle buiten de Vryheid, of binnen de Stad
koopen, moeten zy vier penningen van de
gulden, ten behoeve van 't Gilde, betaalen,
welken, door den genen, die, van wege 't
Gilde, tot het doen van den inkoop, uitge-
zonden wordt, moeten worden opgehaald.
Die in gebreke blyft, om zyn aandeel in ge-
kogte teenen te voldoen, krygt geene ken-
nis, dat 'er nieuwe omlaage van teenen zyn
zal. Zyne schuld wordt door 't Gilde vol-
daan, welk hem, deswege, in regte kan
aanspreken. Alle koopers moeten hunne
kooppenningen, binnen veertien dagen na
den koop, den Overluiden in handen stel-
len. Het inbrengen van vreemd Manden-
werk is, by herhaalde Keuren, verboden,
mogende het zelve, ook door de Gildebroe-
ders,

(w) Handv. bl. 1175.

(x) Handv. bl. 1175.

GILDEN. ders, niet worden opgekogt, om het wederom te verkoopen (y). 't Staat niet vry, Mandenwerk by de huizen te koop te draagen. Zelfs mogen de Gildebroeders niet meer dan twee der drie weekelyksche Marktdagen, des Maandags en des Vrydags, met hun Mandenwerk, op de Mandenmarkt voorstaan (z). De Mandenmakers-rys en takkenbossen mogen, niet dan in beslooten plaatfen, worden opgeslaagen (a). De Overluiden van 't Mandenmakers-Gilde waren, eertyds, naar drie (b); doch zyn nu vier in getal. Jaarlyks, in 't begin van November, gaan 'er twee af, in welker plaats, op de gewoone wyze, twee anderen gekooren worden. Zy houden hunne Gildekamer in den Haringpakkers-tooren, daar zy, eens ter weeke, des Maandags, van twee tot drie uren, byeen komen; doch den eersten Maandag in elke maand, tot vyf uren zitten, om de Jaarzangen, en 't gene de Gildebroeders verder schuldig mogten zyn te ontvangen. In de voorgaande eeuwe, plagt de Mandenmakers-Gildekamer te zyn boven het Wagthuis aan den Reguliers-tooren (c), nu de herberg de Munt. By eene Keure van den twaalfden Maart des jaars 1750, is den Overluiden, voor hunne moeite, een honderd guldens 's jaars uit de Gildekasse toegelegd. Zy genieten, daarenboven, tien guldens van elken Proe-

(y) Handv. bl. 1375, 1376, 1377, 1378. Vervolg, bl. 100.

(z) Handv. bl. 1376.

(a) Keurb. T. f. 246.

(b) Handv. bl. 1375.

(c) Aant. van Schepen SCHAEP. MS. N. 2.

Proeveling (d). De jongste Gildebroeder is GILDEN.
altoos Gildeknecht. Hy geniet een gulden
van elke party teenen, tot het koopen van
welke, hy de Gildebroeders famenroept; wel-
ke gulden hem, door den verkooper, be-
taald wordt (e).

De Vlot- Steiger- en Roeischuitenvoer-
ders zyn, ongetwyfeld, reeds in de zestiende
eeuwe, en mogelyk al eerder, onder een
of twee Gilden, begreepen geweest, schoon
'er my geen blyk van voorgekomen is. De
opkomende Koophandel der Stad heeft deeze
foort van arbeiders, al vroeg, noodzaakelyk
gemaakt. Zy dienen, gelyk men weet, om
perfoonen en goederen van allerlei foorten,
van en naar boord, en van de eene naar de
andere plaats in de Stad te vervoeren. Te-
genwoordig, en sedert lang, zyn zy in twee
Gilden onderscheiden: het Roei- en Stei-
gerschuitenvoerders-Gilde en het Vlotfchui-
tenvoerders -Gilde. Het

ROEI- en STEIGER-SCHUITENVOERDERS-GILDE XLV.

is het grootste, en, waarschylyk, ook het ROEI- en
oudste. Tot het zelve, behooren niet alleen STEIGER-
zulke Gildebroeders, die groote of kleine SCHUI-
Roeischuiten hebben, dienende om perfoonen TENVOER-
en goederen te vervoeren; maar ook zulken, DERS-
die *Steigerschuiten* houden, dienende, voor- GILDE.
naamlyk, tot het van of naar boord voeren
van Koopmans-goederen. Zy worden, niet
gelyk de voorgaanden, met riemen, maar
met

(d) Vervolg der Handv. bl. 100.

(e) Handv. bl. 1375, 1378.

GILDEN. met haaken en boomen bestierd, en draagen den naam van *Steigerschuiten*, om dat zy hunne gewoonlyke Legplaats hebben aan *Steigers*, die hier en daar in de Stad, met naame langs den Y-kant, gevonden worden. Voorts, zyn zy wyder en langer dan de Roei-schuiten; doch zo lang niet als de Vlot-schuiten, die ook geen boord hebben, gelyk de *Steigerschuiten*. De oudste Ordonnantie voor het Roei- en *Steigerschuitenvoerders-Gilde*, welke my is voorgekomen, is van den dertienden Juny des jaars 1613 (*f*). Elke Gildebroeder mag maar ééne schuit bevaaren (*g*). Niemand buiten 't Gilde mag, met zyne eigene schuit, goederen naar of van boord voeren. De Schippers alleen mogen zig, om 't gene zy tot hunne uitrusting en garniering behoeven aan boord te brengen, van hunne eigene Sloepen en Booten bedienen. De Teerkoopers, hunne eigene schuiten wylende gebruiken, zyn verpligt, het Gilde te koopen (*b*). Op Zondag, mogen de Schuitenvoerders geene waaren laaden, noch lossen. Doch 't staat den Roeschuitenvoerders vry, des Zondags, met volk, uit speelen te vaaren, of volk aan en van boord te voeren. Maar zy mogen geen volk aanneemen buiten hunne *Steigers*; noch volk aanspreken om te vaaren, welk reeds door een' ander' aangesproken is (*i*). De uitgestrektheid van 't regt van sommige *Steigers* is,

(*f*) Handv. bl. 1420.

(*g*) Handv. bl. 1426.

(*b*) Handv. bl. 1425, 1426, 1695.

(*i*) Handv. bl. 1420, 1422.

is, door Burgemeesteren, bepaald. Dat van GILDEN. den Kamper-steiger strekt zig tot aan de noordzyde, en dat van den Hoofdsteiger tot aan de zuidzyde van den Nieuwendammer steiger (*k*). En volgens eene Keure van den dertigsten January des jaars 1766, moeten de Steiger- of Zolderschuiten, aan de Oost-, en de Roeischuiten, aan de westzyde van den Kamperhoofds- of Kraanssteiger leggen; mogende de laatsten, alleenlyk by gebrek van andere plaats, aan de oostzyde leggen, of blyven leggen (*l*). De Gildebroeders zyn, van ouds, verpligt geweest, te brande en te byte te komen. Hiertegen is hun, van Stads wege, vergund, by beslooten water, ysbruggen te leggen, over welken men van den wal op 't ys komt. Het voordeel, hiervan komende, wordt, tusschen de Gildebroeders aan de verscheiden' steigers, gelykelyk, gedeeld (*m*). Van elke schuit, die door een' Gildebroeder gekogt wordt, moet vier penningen van de gulden in de Gildeboffe betaald worden, de helft door den kooper, en de helft door den verkooper (*n*). Eene Weduwe eens Gildebroeders, haars overleeden mans schuit, door een' knegt, willende laten voeren, is verpligt, hem aan het Gilde aan te geeven (*o*). Doch onvrye perfoonen mogen geene Roei- noch Steigerschuiten voeren (*p*). Van ouds, waren 'er vyf Overluiden van dit

(*k*) Vervolg der Handv. bl. 108.

(*l*) Keurb. U. f. 60 verso.

(*m*) Handv. bl. 1422, 1423, 1424.

(*n*) Handv. bl. 1420.

(*o*) Keurb. T. f. 216.

(*p*) Keurb. U. f. 45 verso.

GILDEN. dit Gilde. Naderhand, zyn 'er, veele jaaren agtereen, tien geweest. Doch in en kort na 't jaar 1666, is het getal wederom op vyf en een' Deken verminderd, tot dat het, in 't jaar 1668, andermaal op tien gebragt werdt (q). Tegenwoordig, zyn 'er maar negen, van welken het eene jaar vyf, en het andere jaar vier afgaan. Zy worden, uit de Gildebreeders der byzondere Steigers, gekooren, op of omtrent den vier en twintigsten Juny. Hunne Gildekamer is onder de Nieuwe Brug, aan de binnenzijde, daar zy, eens ter weeke, des Saturdags ten vier uren, Comptoirdag houden, en vyftig guldens 's jaars ten laste van 't Gilde verteeren mogen (r). Het Gilde heeft twee Gildeknechts.
Het

XLVI. VLOT-SCHUITENVOERDERS-GILDE
VLOT- is, vermoedelyk, jonger dan het Klein of
SCHUI- is, vermoedelyk, jonger dan het Klein of
TENVOER- Roei- en Steigerschuitenvoerders-Gilde,
DERS- schoon de oudste my bekende Ordonnantie
GILDE. voor het zelve, reeds den agttienden January des jaars 1589, gedagtekend is (s). De Vlotfchuiten, die geen boord hebben, worden, voornaamlyk, gebruikt, tot vervoeringe van allerlei Wynen, Houtwaaren, zwaare vaten, marmeren en andere steenen blokken, en diergelyke koopmanschappen. In 't jaar 1688, werdt gekeurd, dat het getal der Vlotfchuiten, op een honderd vyf en

(q) Handv. bl. 1421, 1422, 1422.

(r) Vervolg der Handv. bl. 108.

(s) Handv. bl. 1427.

en zeventig bepaald zou zyn, en dat, by af- **GILDEN.**
 stand of versterf van eenen Vlotschuiten-
 voerder, iemant, die in zyne plaats in 't
 Gilde kwam, gehouden zou zyn, zyne Vlot-
 schuit, naar de schatting der Overluiden,
 over te neemen (t). Een Gildebroeder mag
 niet meer dan ééne Vlotschuit voeren: en by
 aankoop van eene Vlotschuit, moeten de
 koper en verkooper een duit van ieder gul-
 den, ten behoeve van de Gildeboffe, betaa-
 len (u). Doch die zyne Vlotschuit buiten
 de Stad koopt, of laat maaken, betaalt zes
 guldens aan 't Gilde. Die in eenig ander
 Gilde is, wordt in 't Vlotschuitenvoerders-
 Gilde niet aangenomen (v). Geen Vlot-
 schuitenvoerder mag vragt aanneemen, of
 om vragt werpen, zo lang hy nog gelaaden
 legt. Doch indien de Koopman wagten wil
 tot dat hy los zy, mag hy zyne schuit, schoon
 nog gelaaden, verhuuren. Hy moet, ge-
 laaden leggende, by zyne schuit blyven; en,
 alzo hy by den dag betaald wordt, den Koop-
 man, den gantschen dag, ten dienst staan.
 Ook moeten de Vlotschuitenvoerders zo dik-
 wils verschieten als 't hun belast wordt, mids
 daarvoor telkens twaalf stuivers genieten-
 de, die, door den koper, betaald worden
 (w). Volgens eene Keure van den vyf en
 twintigsten January des jaars 1759, wordt
 aan de behoefte Gildebroeders vyftig, in
 de plaats van twee en veertig stuivers, ter
 wee-

(t) Handv. bl. 1432.

(u) Keurb. U. f. 14.

(v) Handv. bl. 1428, 1429.

(w) Handv. bl. 1427, 1429, 1430, 1432, 1434.

GILDEN. weeke uitgekeerd (x). De Overluiden van 't Vlotfchuitenvoerders-Gilde zyn vier in getal, van welken 'er, jaarlyks, in January, twee afgaan. Zy houden hun Comptoir, insgelyks, onder de Nieuwe Brugge aan de binnenzijde, daar zy, eens ter weeke, des Zondags, plagten te vergaderen; doch nu, volgens eene Keure van den derden Februaary des jaars 1699, des Saturdags, van vier tot zes uren na den middag, zitdag houden (y). Zy genieten, jaarlyks, voor hunne moeite en verteering, twee honderd guldens uit de Gildekasse. De Gildeknecht trekt zeven en vyftig guldens 's jaars, en een stuiver van ieder Gildebroeder, die niet met een' Gildebroeder te begraven gaat (z).

XLVII. Ten dienste van den Koophandel en Scheepvaart, is, hier ter Stede, waarfchynlyk reeds in de zestiende eeuw, opgeregt geweest een

LOOTSMANS-GILDE,

voor welk men eene uitvoerige Ordonnantie vindt van den een en dertigsten Maart des jaars 1632 (a). By eene Keure van den vyften February des jaars 1698, is het getal der Lootsluiden, die dit Gilde uitmaaken, op vyftig bepaald, vyf en twintig, om Texel, en vyf en twintig om het Vlie uit en in te lootsen. Doch behalve deezen, zyn, voor ieder' stroom, nog tien Noodhulpen aangesteld,

(x) Keurb. T. f. 242 verso.

(y) Handv. bl. 1427, 1429, 1430, 1433.

(z) Vervolg der Handv. bl. 108.

(a) Handv. bl. 1497.

steld, om, by gebrek van vaste Lootsluiden, GILDEN. dienst te doen (b). Alle Schippers, die hier laaden, zyn gehouden, Poorters en Gildebroeders tot Lootsen aan te neemen, behalve wanneer zy alleen hunne eigene of hunner Reederen goederen inhebben. Ook zyn zy niet verplicht, een' Loots te neemen, wanneer zy alleen met ballast in zee willen. De Lootsluiden moeten, dagelyks, in 't Lootsmans-huisje aan den Haringpakkers-tooren, op hunne beurt passen, en, by de pen af, den Schipperen, die hen, een dag van te voren, moeten komen waarschuwen, ten dienste staan. Het loon der Lootsluiden is, by de Keuren, bepaald, en wordt gerekend naar de diepte, die de schepen gaan, en naar den stroom, welken zy uit- of ingelootst worden (c). Ook is, by eene Keure van den dertigsten January des jaars 1750, vastgesteld, hoe veel Lootsgeld betaald moet worden, wanneer een schip, gedeeltelyk zeewaards gebragt zynde, door ysgang, genoodzaakt wordt, te rug te keeren (d). Een Lootsman, die, door verzuim, slofheid of kwaade giffing, een schip aan den grond zeilt, kan, na voorgaande kennisse, afgezet, en zelfs aan den lyve gestraft worden (e). De Lootsluiden van den Texelstroom, hier ter Stede, hebben, in 't jaar 1742, eene Weduwen-Bos opgerecht, waaruit vyf Weduwen van vaste Lootsluiden op den gemelden stroom een

(b) Handv. bl. 1500.

(c) Handv. bl. 1497, 1499, 1498, 1499, 1500, 1501.

(d) Vervolg der Handv. bl. 121.

(e) Handv. bl. 1497. Zie ook Keurb. T. f. 249 versse.

GILDEN. een gulden en tien stuivers ter weeke trekken kunnen (*f*). De Overluiden van het Lootsmans-Gilde zyn vier in getal, waarvan 'er, jaarlyks, in January, twee afgaan. Zy houden hun Comptoir aan den Haringpakkers-tooren; doch hebben geenen vasten tyd van vergaderen. By eene Keure van den zes en twintigsten January des jaars 1750, is hun twee honderd en vyftig guldens 's jaars, voor hunne moeite en vertee-ring, toegelegd. De Gildeknecht of Boekhouder, voor wien, weinige jaaren gelededen, een huis op de nieuwe Haarlemmerfluis getimmerd is, trekt drie honderd en zestig guldens 's jaars uit de Gildekasse, en geniet, daarenboven, drie stuivers van ieder Loots, die besteld wordt; welke drie stuivers, door de Schippers, betaald worden (*g*).

XLVIII.
SLEE-
PERS-
GILDE.

Gelyk de twee Gilde van Schuitenvoerders, voornaamlyk, dienen, om Koopmanschappen te water te vervoeren; zo is, tot het vervoeren van Koopmanschappen en Persoonen, met paard en sleede, waarschynlyk insgelyks reeds in de zestiende eeuwe, opgerecht het

S L E E P E R S - G I L D E .

De oudste eenigszins uitvoerige Ordonnantie voor het zelve, my bekend, is egter eerst van den elfden January des jaars 1602 (*b*). Tot dit Gilde behooren niet alleen zulken, die goederen en persoonen, om loon, van

(*f*) Handv. bl. 1501.

(*g*) Vervolg der Handv. bl. 122.

(*b*) Handv. bl. 1434.

van de eene plaats naar de andere sleepen; **GILDEN.** maar zy, die paard en fleede houden, tot het sleepen der waaren, welken zy verkopen en bearbeiten, zyn ook verplicht het Sleepers-Gilde te voldoen. Zodanigen zyn Brouwers, Bierbeschooijers, Grutters, Vleeschhouwers, Steenkoopers, Steenhouwers, Kalanders, Kooren-Molenaars en anderen, die egter geene vragten voor burgers mogen aanneemen (*i*). De eigenaars van Koetsfleden, geene Sleeperszynde, mogen dezelve niet uitleenen, om een Paar ter trouwe, of een kind ten doop te ryden, zonder, vooraf, een verlofbriefje van 't Sleepers-Comptoir gehaald, en twee guldens tien stuivers aan 't Gilde betaald te hebben (*k*). De Kruijers, die in geen Gilde zyn, mogen geene goederen naar of van de Waage voeren, en geene Kruijwagens met twee wielen hebben (*l*). De Sleepers mogen hunne fleden niet laten ryden door perfoonen onder de een en twintig jaaren, noch door zulken, die 't ryden niet verstaan. Ook mogen zy, op hunne fleden, niet staan noch zitten, noch by dezelve Tabak rooken (*m*). Enkele reizen nogtans, hebben Burgemeesteren eenen sleeper, ter oorzaake zyner onpaffelykheid, toegestaan, op zyne fleede te mogen zitten (*n*). Omtrent de Waagen, zyn stallingen opgeslaagen, daar de Sleepers hunne paarden, by da-

(*i*) Handv. bl. 1086, 1437, 1439, 1440.

(*k*) Vervolg der Handv. bl. 109.

(*l*) Handv. bl. 1088.

(*m*) Handv. bl. 1085, 1087, 1435. Keurb. U. f. 15.

(*n*) Groot-Memor. N. V. f. 15 verso.

GILDEN. dage, plaatfen kunnen; ook pompen, waaruit zy de paarden kunnen drenken. Doch zy moeten zorg draagen, dat zy, des Zondags, den Dam en andere plaatfen, omtrent de Waage, met hunne fleeden en paarden, niet belemmeren, en ten dien einde, de paarden en fleeden, des Saturdags, naar huis brengen (o). Op het ryden langs enge en dikwils belemmerde wegen, zo met fleeden als met andere Rytuigen, zyn, van tyd tot tyd, verscheiden' Keuren gemaakt. Die van de Verkens-fluis naar den Dam of daaromtrent wil, moet door de Halsteeg; en die van omtrent den Dam naar de Verkens-fluis wil, door de Pylsteeg, ryden. Die op 't Rokin omtrent de Nieuwe - zyds - Kapel wil wezen, moet, van de eene en de andere zyde, heen en weder, door de Kalverstraat, en door eene der Kapelsteegen, naar en van het Rokin ryden. Die van omtrent de Oude Brug naar den Oude-zyds-Voorburgwal wil, moet door den Niezel, en die van den Oude - zyds - Voorburgwal naar de Oude Brug wil, door de steegen bezuiden den Niezel, ryden. De Oudebrugsteeg tusschen 't Water en den Nieuwendyk mag niet bereeden worden, dan door zulken, die van 't Water komen. Die van den Nieuwendyk naar 't Water wil, moet door de Vrouwensteeg ryden. Die uit de Molsteeg de Jan - Rooden - Poorts - Toorens - brugge over wil, moet langs den binnenkant of Zuidwestzyde, en die van de westzyde van den Singel, of uit de oude
Le-

(o) Handv. bl. 1435.

Leliefstraat de Toorensteeg in wil, den buitenkant of Noordooftzyde van den Tooren langs ryden. Binnen de paalen van de Reguliers- of Botermarkt, mag in 't geheel niet gereeden worden, en tusschen twaalf en half twee uren ook niet door de Beurssteeg (p). Het loon voor de Koetsleeden, 't zyze by 't uur, of eenen geheelen dag, of met een of meer personen ryden; is, by verscheiden Keuren, bepaald (q). Volgens eene Keure van den zeven en twintigsten January des jaars 1757, moeten alle de sleeperstuigen, met een zichtbaar koperen nommer, gemerkt zyn (r). De Gildebroeders van het Sleepers-Gilde zyn, van ouds, verplicht geweest, te byte te komen. Eene Sleepers-Weduwe, zo lang zy Weduwe blyft, mag, met een enkel paard en sleede, voor haar, laten sleepen (s). De Overluiden van het Sleepers-Gilde zyn vier in getal. Jaarlyks, in 't laatst van July, gaan 'er twee af. Zy houden hun Comptoir aan de Nieuwe Kerk bezyden 't Stadhuis, daar zy, eens ter weeke, des Woensdags, van twaalf tot twee uren, byeen komen. Het loon van den Gildeknecht is, in 't jaar 1764, met honderd guldens, verhoogd (t).

Wy komen, eindelyk, tot drie der jongste Gilden, die, eerst in de voorgaande eeuw, zyn opgerecht. En hier komt ons eerst voor het

XLIX.
HOEDEN-
MAAKERS-
GILDE.

HOE-

(p) Handv. bl. 733, 1085, 1086, 1087.

(q) Zie Handv. bl. 1437, 1438.

(r) Keurb. T. f. 228.

(s) Handv. bl. 1435, 1437.

(t) Keurb. U. f. 46.

GILDEN.

HOEDENMAAKERS-GILDE,

welk, in 't jaar 1621, is opgereg (u); schoon het handwerk blykt, hier reeds, in 't jaar 1529, geoefend te zyn (v). De oude Ordonnantie voor het Gilde is, by eene Keure van den negen en twintigsten January des jaars 1740, in meer dan één opzigt, veranderd en verbeterd (w). Ten behoeve van dit Gilde, is het voorstaan en omloopen met oude opgemaakte Hoeden verboden, en bepaald, hoe groot de koopen zyn moeten van Hoeden, die, by openbaare opveilinge, worden verkogt (x). Tegen de baldaadigheden en famenrottingen der Hoedenmaakers-knegts, zyn ook verscheiden' Keuren gemaakt, tot welker naarkominge, zy zig, by ondertekeninge op 't Comptoir der Overluiden, verbinden moeten (y). De Overluiden zyn vier in getal, en worden, jaarlyks, op of omtrent den tienden Augustus, veranderd, wanneer 'er drie afgaan, en maar één aanblyft (z). Zy houden, om de vier weeken, des Maandags, Comptoordag, in een vertrek van den Haringpakkers-tooren. By eene Keure van den zestienden Maart des jaars 1752, is hun, voor hunne moeite en verteering, twee honderd en negentig guldens, jaarlyks, uit de Gildekasse, toegelegd. De Gildeknecht geniet het inkomen der
Maand-

(u) Handv. bl. 1262.

(v) Keurb. D. f. 137 verso.

(w) Zie Handv. bl. 1267.

(x) Handv. bl. 1265, 1268.

(y) Handv. bl. 1264, 1266, 1277. Keurb. T. f. 216. U. f. 13.

(z) Handv. bl. 1263.

Maandgelden en Begraafnissen, als van GILDEN.
ouds (a).

Het

LINT- en PASSEMENTWERKERS-GILDE

L.
LINT- en
PASSE-
MENT-
WERKERS-
GILDE.

schynt, in of omtrent het jaar 1641, opge-
regt te zyn. Immers, in eene Keure van
den agt en twintigsten January des gemel-
den jaars, wordt reeds gewaagd van *Gecom-*
mitteerde Opzienders over de Instrumenten van
de Lintmolens (b), dezelfde, zo't schynt, die,
naderhand, *Overluiden van het Passement- en*
en Lintwerkers - Gilde genoemd zyn. By eene
Keure van den dertigsten January des jaars
1709, is aan de Gildebroeders van dit Gilde
verboden, meer dan ééne winkel te mogen
hebben. Vreemden, hier Linten of Passe-
menten willende komen veilen, moeten daar-
toe verlof vraagen van het Gilde, en voor
elken dag, die dit verlof duurt, tien stui-
vers ten behoeve van het Gilde betaalen (c).
Op het begraven der Gildebroederen, is,
in't jaar 1762, eene nadere Keure gemaakt
(d). De Overluiden van het zelve zyn vier
in getal, van welken 'er, jaarlyks, in De-
cember, twee afgaan. Zy plagten hun Comp-
toir te houden in de eerste Blomsdwarsstraat;
doch houden het, sedert eenige jaaren, in de
Tuinstraat, boven de Corps de Garde der
Ratelwagts. Zy komen hier, om de veer-
tien dagen, des Maandags, van vyf tot ze-
ven

(a) Vervolg der Handv. bl. 36.

(b) Handv. bl. 1362.

(c) Handv. bl. 1363, 1365.

(d) Keurb. U. f. 14 verso.

GILDEN. ven uren, byeen. By eene Keure van den negenden July des jaars 1750, is hun een honderd guldens in 't jaar, voor hunne moeite en verteering, uit de Gildekasse toegelegd. De Gildeknecht trekt, jaarlyks, drie en tagtig guldens; en een' stuiver van zulken, die niet met een' Gildebroeder te begraaven gaan (e).

LI. Een der jongste Gilden, welken hier ter Stede zyn opgerecht, is het

**COMPASSENMAAKERS- en ZEILEN-
MAAKERS-GILDE.**

De Compassenmakers hadden hier hun handwerk veele jaaren geoeffend, zonder onder een byzonder Gilde te behooren, schoon menze, onder S. Lucas-Gilde, betrekken wilde (f). Doch by eene Keure van den dertigsten January des jaars 1664, werden zy tot een Gilde gebragt. En naardemaal eenige Zeilenmakers zig ook met het maaken en verkoopen van Compassen geneerden, werden de Zeilenmakers in 't gemeen, by eene Keure van den negen en twintigsten Augustus des volgenden jaars, met de Compassenmakers in één Gilde samengevoegd (g). Voor ieder byzonder handwerk is eene proef gesteld. En zonder dat iemand den tyd van drie jaaren by eenen Meester-Compassenmaaker gediend, en zyne proef gedaan heeft, staat hem niet vry, Com-
pas-

(e) Vervolg der Handv. bl. 98.

(f) Handv. bl. 1368.

(g) Handv. bl. 1243, 1245.

passen, Nagtglazen, Vleugels, Vlaggen en GILDEN.
 't gene meer tot het Compassenmaakers-
 handwerk behoort, te maaken, of te ver-
 koopen (b). Een Burgers kind, moet vier,
 en een Vreemdeling zes jaaren, by een'
 Meester-Zeilenmaaker, gediend hebben, eer
 hy in 't Gilde kan worden aangenomen (i).
 Ten behoeve der Zeilenmaakeren, is, by
 eene Keure van den agttienden September
 des jaars 1669, bevolen, dat alle Schip-
 pers, die hier ter Stede met Gildebeurten
 of beslooten Veeren begunstigd zyn, hun-
 ne Zeilen in de Stad moeten laten maa-
 ken (k). En ten behoeve van de Com-
 passenmaakers en Zeilenmaakers beide, by
 eene Keure van den dertigsten January
 des jaars 1750, dat alle Koopluiden, Boek-
 houders en Schippers, alhier woonagtig,
 hunne Compassen, Vlaggen en Zeilen,
 ook in deeze Stad, moeten laten maaken
 en verstellen (l). Elk mogt hier, voor-
 heen, Zeilenmaakers-winkel doen, mids
 hy daarin een' Meester-knegt hielde, die
 zyne proef gedaan hadt. Doch by de ge-
 melde Keure van den dertigsten January des
 jaars 1750, is bepaald, dat niemant, voor-
 taan, eene Zeilenmaakers-winkel opregten
 mag, dan die zelf zyne proef gedaan heeft
 (m). De Weduwen van Compassenmaakers
 en Zeilenmaakers mogen de neering aanhou-
 den,

(b) Handv. bl. 1246.

(i) Vervolg der Handv. bl. 83.

(k) Handv. bl. 1245. Vervolg bl. 84.

(l) Vervolg der Handv. bl. 84.

(m) Vervolg der Handv. bl. 84.

GILDEN. den, zonder dat haare knechts de anderszins vereifchte Proeve behoeven te doen (*n*). De Overluiden van het Compaffenmaakers- en Zeilenmaakers-Gilde zyn vyf in getal, drie Zeilenmaakers en twee Compaffenmaakers. Jaarlyks, in 't begin van November, gaan 'er drie of twee af, het eene jaar, twee Zeilenmaakers en een Compaffenmaaker, en het andere jaar een Zeilenmaaker en een Compaffenmaaker, welker plaatsfen, op de gewoonlyke wyze, vervuld worden. Zy houden hun Comptoir, des Vrydags om de veertien dagen, van vier tot vyf uren, in een vertrek van het Wagthuis aan den Kampersteiger, of zogenaamde Zeeregt. By eene Keure van den twaalfden November des jaars 1750, is hun twee honderd guldens 's jaars, voor hunne moeite en verteering, toegelegd. De Gildeknecht trekt zestig guldens, en is daarenboven vry van de Jaarzangen (*o*).

(*n*) Handv. bl. 1244, 1245.

(*o*) Vervolg der Handv. bl. 84.

III.

VOORNAAME NEERINGEN, TOT
GEENE GILDEN BEHOORENDE.

De voornaame Neeringen, die tot geene byzondere Gilden behooren, strekken wel, in de eerste plaats, ten nutte der ingezetenen in 't gemeen; doch leveren ook waaren uit, in welken, Binnenlandsche, en zelfs Buitenlandsche handel gedreeven wordt. 't Zelfde kan men ook zeggen van eenige Neeringen en Handwerken, die onder Gilden begreepen zyn. Doch gelyk wy deezen, voornaamlyk, beschouwd hebben, met opzigt op den dienst, dien 'er de ingezetenen van trekken, zullen wy de voornaame Neeringen, in 't gemeen, met een onduitsch woord, *Traficquen* genaamd, den Leezer ook, meest van dien kant, onder 't oog brengen. De Neeringen, op welken wy hier zien, zyn Brouweryen, Mouteryen, Branderyen, Azynmaakeryen, Meëmaakeryen, Haring- en Zoutenvischkooperyen, Zoutkeeten, Suikerrafineerderyen, Tabaksfspinneren, Touwslaageren, Teerkooperyen, Zeepziederyen, Houtkooperyen, Steenkooperyen, Zydereederyen, Zydeweeveren, Gouddraadtrekkeren, Twynderyen, Katoendrukkeren, Parfferyen, Kalanderyen, Yzergieteren, Salpeter- en Zwavelrafineerderyen, Kruidmaakeryen, Loodgieteren, Glasblaazeryen, Smeer-smelteren, Waschsmelteren, Vermillioen- en Vernismaakeryen, Terebinthynmaakeryen,

Beschry-
ving der
Voornaame
NEE-
RINGEN
of *Trafic-*
quen, tot
geene by-
zondere
Gilden
behoor-
ende: als

VOOR-
NAAME
NEERIN-
GEN.

Potten-, Steentjes-, en Platteelbakkeryen, en misschien nog eenige anderen, die onzer opmerkinge ontflipt zyn. Wy zullen, hier, van de opgenoemden eenig kort berigt geeven. De

I.
BROUWE-
RYEN.

BROUWERYEN

zyn, hier ter Stede, waarschylyk, reeds in de dertiende eeuw, geweest, schoon niet blykt, of men 'er, toen reeds, eene neering van gemaakt hadt. Maar voor 't jaar 1304, vorderde de Graaf reeds een *Gruitgeld* te Amsterdam (*a*), welk betaald werdt, door allen, die bier brouwden (*b*), 't zy byzondere personen, ten behoeve van hun eigen huisgezin, of Brouwers van bedryve. Want zo lang het water, in de graften der Stad, nog zuiver en zoet genoeg was, om 'er spyze in te kooken (*c*), schynen 'er de ingezetenen ook hun bier uit gebrouwen te hebben. Men heeft, ten minste, nog eene Keur op de verhooging van den Bier-Excys van den dertigsten January des jaars 1484, uit welke blykt, dat byzondere personen, toen nog, in hunne huizen, hun eigen *drinckel byer* brouwden (*d*): 't welk, naderhand, uitdrukkelyk verbooden werdt: ten ware het *puur scherpbier* ware (*e*). Doch in dien tyd, en, vermoedelyk, lang van te vooren, waren 'er reeds verscheiden' Brouweryen in de Stad,

(*a*) Zie I. Deel, I. Boek, bl. 126.

(*b*) Zie II. Deel, I. Boek, bl. 74.

(*c*) Zie II. Deel, V. Boek, bl. 491, 492.

(*d*) Keurb. A. f. 148.

(*e*) Handv. bl. 176, 178.

Stad, schoon 'er ook, al vroeg, veel vreemd, Voor-
 Stigtsch; Oosterfch en Hamburger Bier ge- NAAME
 dronken werdt (*f*); 't welk, eindelyk, zo al- NEERIN-
 gemeen geworden is, dat, aan de Leden der GEN.
 Regeeringe, van Stads wege, eeregefchen-
 ken van Breemer Bier fchynen t'huisgezonden te zyn; welke gewoonte, fchoon, veel-
 ligt, het Breemer Bier, door den tyd, in eenig ander gefchenk, veranderd geworden is,
 eerft in 't jaar 1678, om den zorgelyken toef-
 tand des tyds, werdt afgefchaft (*g*). In 't
 jaar 1476, was 'er reeds een Excynsgelegd
 van veertien ftuivers op het vreemd, en van
 negen ftuivers op het binnen gebrouwen Bier
 (*h*). Men tapte, in dien tyd, fterk, buiten
 de Vryheid der Stede. Doch 't was den
 Ingezetenen verboden, aldaar, Bier of an-
 deren drank te gaan drinken. En vindt men,
 dat *Pieter Reyerszoon*, Schepen der Stad,
 in 't jaar 1495, om het drinken buiten de
 Vryheid, by 't Geregt, in boete beflaagen
 is (*i*). Het belemmeren van het bier drin-
 ken buiten de Vryheid, en het bezwaaren
 van het buiten gebrouwen Bier deedt de
 Brouweryen in de Stad, allengskens, toe-
 neemen in getal. In 't jaar 1497, werdt,
 by de Vroedschap, geraadpleegd, over het
 vaftstellen eener Ordonnantie op de neering
 der Brouwerye (*k*). En in 't jaar 1505, waren
 'er ten minfte negen Brouweryen in de
 Stad

(*f*) Zie II. Deel, I. Boek, bl. 81.

(*g*) Refol. Vroedsch. Lt. L. 16 Maart 1678. f. 336.

(*h*) Groot-Memor. N. I. f. 79.

(*i*) Regift. der Correct. agter 't Keurb. B. f. 11 verfo.

(*k*) Groot-Memor. N. I. f. 214.

VOOR-
NAAME
NEERIN-
GEN.

Stad (l). Onder welken, 'er eene was van *Brunnick die brouwer*, aan de oostzyde van den Nieuwe-zyds-Voorburgwal, naar 't Noordeinde toe (m), daar nog eene steeg is, de *Brouwers steeg* genaamd. In 't jaar 1620, vind ik, dat vyftien Brouwers den eed gedaan hebben, van der Stede Excynzen niet te zullen verkorten, en onder deezē, *Pieter Everts Hulft*, in 't *Haentgen*, *Gerrit Hasselaer*, in den *Arend*, en *Cornelis Hasselaer*, in den *Burgt*. In 't jaar 1621, werdt diergelyke eed gedaan, door agttien Brouwers, onder welken, ik *Claas Hasselaer*, in den *dubbelē Arend*, genoemd vind. En in 't jaar 1622, geschiedde dezelfde eed, door zeventien Brouwers, en onder deezē, door *Cornelis Mertsen*, in 't *Osje*, even bezuiden de Luthersche nieuwe Kerk, daar nog een Steeg is, de *Osjes-spook*-, of liever *Osjes-poortssteeg* genaamd; en door *Cornelis Claeszoon Hasselaer*, in den *Burgt* (n). De Brouweryen de *Burgt* en de *dubbele Arend*, of ten minsten een van beide hebben, zo ik my niet bedriegen, gestaan, aan de Brouwersgraft, eertyds, de *Brouwers kaai* genaamd, alwaar, omtrent den jaare 1660, nog vier Brouweryen stonden (o). In een der *Keurboeken* (p), vindt men eene *Lyft* van naamen, die, in 't begin der zeventiende eeuwē, aan eenige nieuwe burgwallen en straaten gegeven werden. En in deezē *Lyft*, lees ik dat de *Straat*

VOOR

(l) Groot-Memor. N. I. f. 253 verso.

(m) Keurb. B. f. 51.

(n) Keurb. I. f. 224, 254, 295 verso.

(o) F. VON ZESEN, bl. 222.

(p) H. f. 235 verso.

voor *Hasselaer*, de *Haarlemmer Straat*, en de *Voor-
Straat agter Hasselaer de Brouwers kaai* ge-
naamd werdt. 't Getal der Brouweryen is, NAAME
federt, niet veel meer toegenomen. En de NEERIN-
neering verminderde, in de voorgaande eeu- GEN.
we, reeds zo zeer, dat de Brouwers, in 't
jaar 1699, verzogten, een bepaald getal te
mogen uitmaaken (q): in welk verzoek, eg-
ter niet bewilligd werdt. In deeze eeuw,
zyn zy, ter gelegenheid van het algemeener
en rykelyker gebruik van Koffy, Thee en
Wyn, nog meer afgenomen, in getal. In 't
jaar 1749, waren 'er niet meer dan zeven-
tien in de Stad (r). En tegenwoordig zyn 'er
maar dertien, te weeten:

De ZWAAN, op den Singel, oostzyde, tus-
schen de korte Gasthuis-molen- en Kruis-
steegen.

De HOOIBERG, op den Nieuwe-zyds-
Agterburgwal, oostzyde, tusschen de Mol-
en Huiszitten-steegen.

De HAAN, op den hoek van de Lastaadje
en Boomflood.

De ROSKAM, op den Binnen-Amstel, by de
Amstelstraat.

Het ROOD HART, op de Prinsengraft, o-
ver de Lauriergraft.

Het WIT HART, op Droogbak.

De STAR, op de Prinsengraft, over de
Noorder Kerk.

De DUBBELE SLEUTEL, op de Prinsen-
graft, over de Looijersgraft.

Het

(q) Resol. Vroedsch. Lr. Z. 12 Octob. 1699. f. 351.

(r) Groot-Memor. N. XI. f. 98 verso.

VOOR-
NAAME
NEERIN-
GEN.

Het LAM, op de Roozengraft, aan de Zuid-
zyde.

De EENHOORN, in de Haarlemmer Hout-
tuinen.

De WEERELD, op Uilenburg, op den
zuidoosterhoek van de Bataviers-Agter-
straat.

De GEKROONDE VALK, op de hoogte
van den Kadyk, of nieuwen Zeedyk.

Het ANKER, op de Prinsengraft, West-
zyde, tusschen den Haarlemmerdyk en
Houttuinen.

De Brouwers hebben, schoon zy geen ei-
genlyk Gilde uitmaaken, reeds in de voor-
gaande eeuw, een Collegie van Hoofdlui-
den opgerecht, welk opzigt heeft op 't gene
de welvaart der Brouwneeringe bevorderen
kan. Ik vind 'er het eerste gewag van, in
eene Keure van den veertienden February
des jaars 1675 (s); doch het is, ongetwy-
feld, ouder. Het bestaat, thans, uit een De-
ken en vier Hoofdluiden, twee van welken,
jaarlyks, in January, afgaan, in welker plaats,
twee anderen, uit een benoemd dubbel ge-
tal, door Burgemeesteren, gekooren worden.
Zy zyn, byzonderlyk, bevoegd, om voor de
onderhouding der Keuren, tegen 't verkor-
ten van den Bier-Excyns gemaakt, te waa-
ken, en beslaan de overtreeders derzelve
in boete (t). Zy houden, van tyd tot tyd,
met de Brouwers in 't gemeen, byeenkom-
sten, in de Handboogs-doele, op den Sin-
gel

(s) Handv. bl. 1222.

(t) Handv. bl. 1224.

gel of Garnaalenmarkt. Zy hebben eenen Voor-
Knecht in hunnen dienst. Tot onderhoud van NAAME
het Collegie, betaalt ieder Brouwer zyn NEERING-
aandeel. GEN.

De Keuren, van tyd tot tyd, op de Brouw-
neering gemaakt, betreffen, voornaamlyk,
de behoorlyke voldoening van 's Lands Im-
pofst en Stads Excyns op de Bieren, welken
beide, by 't bestellen van 't Bier, betaald
moeten worden, zonder dat de Brouwers
dezelven verfchieten mogen (u). Voor elke
Brouwery, is een huisje opgerecht, alwaar
's Lands Impofst ontvangen wordt. De Stads
Excyns wordt, by 't bestellen van 't Bier,
door de Brouwers, ingevorderd, en van tyd
tot tyd, aan 't Excyns-Huis verantwoord.
De Brouwers knechts, of andere Bedienden
mogen geen Bier inflaan, om wederom in 't
klein te verkoopen. De Kuit of het Scherp-
bier, welk geen Impofst of Excyns onderhe-
vig is, plagt, eer het afgeleverd werdt, door
een' aangestelden Bierproever, geproefd te
worden: die ook gehaald werdt, wanneer
'er verfchil viel, of het Bier zuur, vatvuil,
of met moer of droef opgevuld ware (v).
Doch 't een en 't ander is nu genoegzaam
buiten gebruik. Wyders, zyn de Brouwers
verplicht, Bierdraagers te gebruiken, tot het
afleveren en uitbrengen van Bier, welk, in
de Stad of derzelver Vryheid, gebruikt wordt
(w). Zy mogen niet meer dan één paard
zetten, voor elke fleede, waarmede het Bier
wordt

(u) Handv. bl. 1224, 1224.

(v) Handv. bl. 879.

(w) Handv. bl. 1223, 1224. Vervolg, bl. 79.

VOOR-
NAAME
NEERIN-
GEN.

wordt uitgebragt (x). En op dat 'er geene verkorting in de Maat van 't Bier plaats hebbe, moeten de Biervaten, door een' gezwooren Brander, gebrand worden, en 't is den Brouweren, uitdrukkelyk, verboden, Bier te leveren, in ongebrande vaten. Ook staat hun niet vry, Biervaten in de Brouwerij te verkaffen of te verduigen, moettende zulks geschieden aan de winkels van de Kuipers. Het verbranden, doorzaagen en gebruiken van Brouwers-vaten is allen ingezetenen, by herhaalde Keuren, zeer scherpelyk, en zelfs onder bedreiging van geesfeling, verboden (y).

Wy hebben, te vooren, reeds te kennen gegeven, dat men, hier ter Stede, in de oudste tyden, uit de graften der Stad, plagt te brouwen; doch, na dat het water in die graften vervuild en bedorven was, zyn de Brouwers genoodzaakt geweest, het water, met schuiten, van elders, te haalen. Omtrent den jaare 1560, schynt men 't, uit de Haarlemmer-Meer, herwaards te hebben gebragt. Immers, ik vind, dat de Stad, in Juny des gemelden jaars, een stuk Lands, omtrent den Overtoom, gekogt heeft, om daardoor eene Vaart te maaken, ten einde de Brouwers 't versch water ligter zouden kunnen bekomen (z). En in 't jaar 1561, verzogten de Brouwers, dat de Stad twee Schepen zou houden, om 't versch water te haalen uit den mond van de Haarlemmer-Meer,

(x) Handv. bl. 984.

(y) Handv. bl. 931, 1221, 1222, 1224.

(z) Groot-Memor. N. II. f. 81 verso.

Meer, by de *Coehell*, en aan den Overtoom te brengen, daar 't, in de Brouwers schuiten, zou worden overgestort (a). Doch 't water der Haarlemmer-Meer werdt ook, eerlang, onbekwaam bevonden, om Bier uit te brouwen. Men moest het, derhalve, van elders, en wel uit de Vegt, herwaards brengen. *Pieter Meybos* en zyne medestanders verwierven, in 't jaar 1624, Octroi om het, van daar, op hunne kosten, in de Stad te leiden, daar zy voorhadden, op den Dam, Beurs en Vischmarkt, Fonteynen te maaken, die 't versch Vegtwater zouden uitwerpen (b). Doch deeze onderneeming hadt het gewenschte gevolg niet. 't Liep aan, tot in 't jaar 1656, eer men op nieuwe middelen bedagt ware, om 't Vegtwater nader by de Stad te brengen. 't Oogmerk was, dit water, door eene gegraven' vaart, waartoe reeds eenig Land, in klein of oud Muiden, gekogt was, te brengen tot in 't Gein, van waar het zou worden afgehaald door de Brouwers, die vyftien honderd guldens 's jaars, voor 't gebruik van 't versch water, betaalen zouden aan de Stad. Doch dit ontwerp is ook blyven steeken (c), zonder dat my gebleeken is, uit welk eene oorzaak. In 't jaar 1685, konden de Brouwers nog versch water vinden, aan de Geinbrugge (d). De Commandeur van Hulst, *Hille* genaamd, heeft

- (a) Resol. Vroedsch. N. I. 24 Jan. 1561.
 (b) Resol. Vroedsch. N. 14. 29 April, 16 May 1624. f. 1732
 180 verso. Groot Memor. N. III. f. 7.
 (c) Zie II. Deel, XVII. Boek, bl. 232.
 (d) Stads Missiven N. X. f. 131 verso.

VOOR-
NAAME
NEERINGEN.

heeft, in 't jaar 1695, ook Oëtroi verworven, om versch water in de Stad te brengen, ten dienste der Brouweryen (e): doch zonder eenige vrugt. In laater' tyd, heeft men nieuwe ontwerpen gesmeed, om de Stad van versch water te voorzien (f); doch zy hebben of geene, of ongelukkige gevolgen gehad.

De Brouwers zyn, derhalve, nog genoodzaakt, het versch water, met lange en zwaare Waterschuiten, van welken elke Brouwery voorzien is, te haalen uit de Vegt, van boven Weesp: 't welk niet alleen altoos kostbaar, maar, by strenge winters, ook bezwaarlyk te doen is, gelyk men, nog onlangs, in den harden winter des jaars 1763, ondervonden heeft. De Brouwers hebben, om het ys te breeken, al voor eene eeuw of langer (g), een zwaar vaartuig van een zonderling maakfel, en plat van vooren, doen timmeren, welk, voor den boeg, met scherpe yzers, als messen, beslaagen is, en door 't ys geselept wordt, om, op deeze wyze, eene vaart te maaken voor de Waterschuiten, die allen den *Ysbreeker*, zo noemt men dit vaartuig, volgen, tot in de Vegt toe. Doch, in den winter, van welken wy spreken, was 'er zo weinig water onder 't ys, dat de *Ysbreeker*, bezwaarlyk, vlooten kon. De Regeering hadt, somtyds, by harde vorst, aan de Godshuizen, Heeren-Logementen

en

(e) Resol. Vroedsch. Lr. X. 19 Octob. 1695. f. 311.

(f) Resol. Vroedsch. Lr. OO. 5 Nov. 1748. f. 286. en III. Deel, V. Boek, bl. 716.

(g) Zie J. SIX VAN CHANDELIER Poëzy, bl. 60.

en Doelen, bevolen, zo veel regenwaters als ^{VOOR-}zy missen konden, tot agt stuivers de ton, ^{NAAME} te leveren aan de Brouwers (b). Doch in ^{NEERIN-}den bovengemelden winter, was 'er een al- ^{GEN.}gemeen gebrek aan regenwater in de Stad. De Brouwers moesten, derhalve, hun water, in vaten, met paard en sleede, over de Zuiderzee en 't Y, herwaards voeren, tot dat het ontaaten van 't weder hun gelegenheid gaf, om zig, op de gewoonlyke wyze, te voorzien; of, gelyk ook, somtyds, des winters, wanneer de binnenwaters bevrooren zyn, geschied was, het Vegtwater, door Muiden en langs de Zuiderzee, te schepe, herwaards te brengen.

Op het vaaren van den Ysbreeker en van de Brouwers- en Verschwaterschuiten, die den zelve volgen, zyn, van tyd tot tyd, verscheiden' Keuren gemaakt. De Ysbreeker mag, na negen uren des morgens, niet van de Stad vaaren, en de schuiten, die den zelve volgen, niet na elf uren. De Brouwersschuiten volgen den Ysbreeker eerst, in dien rang, als dezelve buiten gekomen zyn, en daarna de andere Verschwaterschuiten. Tot onderhoud van den Ysbreeker, wordt van ieder Brouwersschuit met water, zomer en winter, dertien stuivers aan Deken en Hoofdluiden van de Brouwers betaald, of zo veel meer, als dezelve en de *Commissarissen van den Ysbreeker*, die drie in getal zyn, en uit de Brouwers gekooren worden,

(b) Groot-Memor. N. VI. f. 13.

VOOR-
NAAME
NEERIN-
GEN.

den, redelyk oordeelen (i): 't welk, ten deezen tyde, reeds tot drie guldens opgeklommen is. Doch wanneer het ys zo dik is, dat het doorgezaagd en opengebyt moet worden, tot heel boven Weesp toe, worden de kosten, volgens eene Keure van den elfden February des jaars 1755, geslaagen over alle de Waterschuiten, die zig van de vaart door 't ys bedienen (k).

Over de Hoppe, die, door de Brouwers, gebruikt, of ook, van hier, verzonden wordt, zyn twee gezwooren *Keurmeesters* aangesteld, die dezelve moeten zien en goedkeuren, eer zy opgeslaagen, of verzonden worden mag. Zy genieten van ieder zak vyf stuivers voor 't keuren, en vyf stuivers voor 't merken met Stads wapen; en met het jaartal, indien de Hoppe niet overjaarg is. Doch de Hoppe, die de Brouwers van buiten ontbieden, tot hun eigen gebruik, behoeft alleenlyk gezien, niet gemerkt te worden (l). Zo de Keurmeesters oordeelen, dat de Hoppe vermengd, vervalscht, of, met zand, hout, steen of andere vreemde stoffe, verzwaard is, moet de vreemde stoffe, ten overstaan van *COMMISSARISSEN VAN DE HOP*, die drie in getal zyn, een Hop-handelaar en twee Brouwers, daaruit gezift worden. De onkosten, hierop vallende, moeten door den verkooper, naar de schatting van Commissarissen, worden betaald

(i) Handv. bl. 1224, 1689.

(k) Keurb. T. f. 211. Vervolg der Handv. bl. 80.

(l) Keurb. U. f. 62.

taald (*m*). De Commissariffen, van welken VOOR- NAAME NEERINGEN. wy spreken, worden, door Burgemeesteren, voor hun leeven, aangesteld. De Hoppe mag niet opgeslaagen, afgeleverd of verwerkt worden, dan door de beëdigde Waagdraagers van het Purperen-hoeden- of Hopveem (*n*). De Brouwers stookten hunne ketels, hier, gemeenlyk, met lange Friesche, Groninger- of Zwartsluizer-turf; maar, wanneer aan dezelve gebrek was, gelyk, nu en dan, by langduurige vorst, of andere ongelegenheid, gebeurd is, is hun, somtyds, toegelaaten geweest, voor twee maanden, ook eens voor een rond jaar, met Smidskoolen, te stookten; doch dit verlos is, geduuriglyk, wederom ingetrokken (*o*). Volgens eene Keure van den negen en twintigsten January des jaars 1652, mogten 'er, in dien tyd, geene nieuwe Brouweryen, Suikerrafineerderyen, Zeepziederyen, of Glasblaazeryen worden aangelegd, dan westwaards van de Keizersgracht, en oostwaards van den Kloveniers burgwal, de nieuwe Markt en de Lastaadje, tot aan 't Y. Na de jongste Vergrooting der Stad, werdt, op den een en twintigsten May des jaars 1665, bevolen, dat 'er geene Brouweryen, Mouteryen, Suikerbakkeryen, Zeepziederyen, Glasblaazeryen, Parfferyen, Kalanderyen, Verweryen, Branderyen, Wasch- en Smeersmelteryen, Loodgieterien, Steenhouweryen, Steenkooperyen, noch Houtkooperyen mogten zyn, in den omtrek binnen de oost-

(*m*) Handv. bl. 1101, 1102, 1103.

(*n*) Handv. bl. 1102. Vervolg, bl. 65.

(*o*) Handv. bl. 920.

VOOR-
NAAME
NEERING-
GEN.

oostzyde van de Kerkstraat, den Amstel, de westzyde van de Amstelstraat, de Reguliers- of Botermarkt, de Reguliers-dwarsstraat, en Leidsche gracht (*p*). In de erven der nieuwe uitlegginge, tusschen de noordzyde der Heeren- en de zuidzyde der Keizers-gracht, mogen ook, volgens eene vroegere Keure, geene neeringen van Smeden, Steenhouwers, Steenkoopers, Houtkoopers, Kuipers, noch anderen, waarin 't aanbeeld gebruikt wordt, worden gedaan (*q*). In 't jaar 1615, was reeds gekeurd, dat, op de Keizersgracht, zuidwaards van de Brouwersgracht, en in de straten en op de graften, op dezelve uitkomende, het ambagt van kuipen, en zulke Ambagten, waarin het aanbeeld gebruikt wordt, niet zouden mogen worden gedaan (*r*). Op Raapenburg, op den Singel aan beide de zyden, op de Heerengracht, en op den Kloveniers-burgwal, aan de eene en de andere zyde, tot aan de nieuwe Markt toe, mag, volgens oude Keuren, ook geene Smidsneering gedaan worden (*s*). Voorts, is ook gekeurd, dat de Brouwers, Zeepzieders en Verwers, de buizen of gooten, door welken zy 't water in hunne werkplaatsen brengen, niet moeten leggen dan ten overstaan van Rooimeesteren, en niet laager dan tien voet boven 't hoogst van de straat onder dezelve (*f*); ten ware zy die buizen, onder de straat door, leggen wilden.

De

(*p*) Handv. bl. 997.

(*q*) Handv. bl. 985.

(*r*) Handv. bl. 992.

(*s*) Handv. bl. 1001.

(*f*) Handv. bl. 988.

De

M O U T E R Y E N

zyn, hier ter Stede, genoegzaam zo oud als de Brouweryen; doch schynen, in sommige Steden (*t*), en, veelligt, ook te Amsterdam, oudtyds, voor rekening der Graaflykheid, aangehouden te zyn: hoewel de Graaf aan die van Amsterdam, waarfchynlyk reeds in de dertiende eeuw, verlof gegeven heeft, om, tegen betaaling van zeker regt, *Gruitgeld* genaamd, hun eigen Mout te maaken (*u*). In 't jaar 1571, werdt gekeurd, dat 'er geene Mouteryen, buiten de Stad en binnen de Vryheid, zyn mogten (*v*). Ook zyn zy, tegenwoordig, binnen de Stad; doch meest allen, of aan byzondere Brouweryen, of aan afgelegen' oorden, aan de Vesten of op 't Roeters- en Reaalen-Eiland, op Kattenburg en diergelyke Plaatsen. Verscheiden' Brouweryen hebben haare eigene Mouteryen. Doch men heeft 'er ook zeven of agt, daar de Graanen om loon gemout worden. Somsyds, laten de Brouwers hunne Graanen in andere Steden mouten, en, in dit geval, zyn zy niet verpligt, de Mout, die zy te rug krygen, te laten meeten (*w*). 't Getal der Mouteryen hier ter Stede beloopt omtrent twintig.

De

B R A N D E R Y E N

van sterke dranken zyn ook, al vroeg, hier ter

VOOR-
NAAME
NEERIN-
GEN.
II.
MOUTE-
RYEN.

III.
BRANDE-
RYEN.

(*t*) Zie MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 75.

(*u*) Zie II. Deel, I. Boek, bl. 74.

(*v*) Handv. bl. 12.

(*w*) Handv. bl. 206.

VOOR-
NAAME
NEERING-
GEN.

ter Stede geweest, en namen zeer toe in getal, gedurende den oorlog met Frankryk, die, in 't jaar 1672, aanving, wanneer de invoer van Fransche Brandewynen verbooden werdt. De plaats, die, in dien tyd, tot Branderyen werdt geschikt, zynde het blok tusschen de Weesper- en Muider-Poorten, het tweede van de Weesper-Poort, belend met de Lynbaans-graft ten zuiden, en de Agtergraft ten noorden, wordt 'er, nog heden, toe gebruikt, en draagt den naam van het *Roeters-Eiland*. Ook is deeze de eenigste plaats in de Stad, waar Verkens gemest mogen worden (x). Aan de Branders is, by meer dan eene Keure, verbooden, hunne draf en vuiligheid in de graften en burgwallen te laten loopen (y). Zy, en de *Distillateurs* mogen niet digt by Looijers wonen, als aan welker neering zy merkelyk nadeel zouden kunnen toebrengen (z). By Plakaat van 's Lands Staaten van den agtsten February des jaars 1765, tot herstelling van het middel der Brandewynen, was toegestaan, dat de Branders en Rouwstokers, die kelders of pakhuizen met Brandewynen, of gedistilleerde Wateren hadden, tien roeden of minder van hunne Branderyen afgelegen, niet aan de peiling zouden onderhevig zyn. Doch alzo men bevondt, dat veelen toen Branders of Rouwstokers werden, en, digt aan, of in hunne huizen, kelders, of Pakhuizen, Branderytjes opregtten, om van peiling

(x) Handv. bl. 997, 998.

(y) Handv. bl. 726, 737, 738.

(z) Handv. bl. 998.

ling vry te zyn; werdt, op den twintigften Voor-
 December des gemelden jaars, nader ver- NAAME
 klaard, dat niemant, als Brander of Rouw- NEERIN-
 stooker, zou worden aangemerkt, dan die GEN.
 ten minste vyftienduizend pond meel, ter
 maand, gebruikte.

De

A Z Y N M A A K E R Y E N IV.

die, hier ter Stede, drierlei zyn, *Wyn-* AZYN-
Azynmaakeryen, *Rozynen-Azynmaakeryen*, en MAAKE-
Bier-Azynmaakeryen, zyn aan geene byzon- RYEN.
 dere plaats bepaald, en staan, derhalve, hier
 en daar, verspreid, door de oude en door
 de nieuwe Stad. Het getal derzelve neemt
 meer af dan toe, en tegenwoordig (1764)
 zyn 'er niet meer dan zeven. De Azyn moet,
 even als de Wyn en het Bier, door Bierdraa-
 gers, worden ingewerkt. De Wyn-Azyn-
 vaten moeten gebrand, en alle jaaren her-
 brand worden (a). De Amsterdamsche Bier-
 Azyn in 't byzonder wordt voor zeer uitnee-
 mend gehouden.

Men plagt, hier ter Stede, verscheiden'

M E E D E M A A K E R Y E N V.

te hebben. Doch alzo het gebruik der Mee- MEED-
 de, sedert eenige jaaren, sterk afgenomen MAAKE-
 is, is 'er thans maar eene, op de hoogte van KERYEN.
 den Kadyk, aan de Brouwerije van *den ge-*
kroonden Valk. Ik weet niet, dat 'er, we-
 gens de Meede, eenige byzondere Keuren
 gemaakt zyn. Men heeft hier nog eenige

HA-

(a) Handv. bl. 218, 1341.

VOOR-
NAAME
NEERIN-
GEN.

HARING- en ZOUTENVISCH-
KOOPE-
RYEN;

VI.
HARING-
en ZOU-
TENVISCH-
KOOPE-
RYEN.

de meesten van welken, in de Haringpak-
kerye, tusschen de Spaarnedammer brug en
Haringpakkers-tooren, gevonden worden.
Zy waren hier, van ouds, geweest, en wer-
den 'er, in 't jaar 1643, alleenlyk nog, by
voorraad, toegelaaten, toen de Haringnee-
ring gekeurd werdt, van de Haarlemmer-
dyks-kruisstraat, ook de Houtstraat genaamd,
af, tot de brug van 't Middel-Eiland of Prin-
sen-Eiland, toe, midsgaders, op het gemelde
Eiland, uitgenomen op de plaats, daar de
Teerkoopers gekeurd waren; als mede op
het gantsche Agter- of Reaalen-Eiland (b).
Het uitrusten van Buizen ten Haringvangst
is, van ouds, hier ter Stede, in bloei geweest.
Zelfs vind ik, dat, in 't jaar 1618, nog een
erf van drie honderd voeten in 't vierkant,
op het Prinsen-Eiland, tegen over de Zout-
keeten, aan eenige luiden, tot bevorderin-
ge der Buizen- of Haringneeringe, afge-
staan is, voor eene somme van drie duizend
guldens (c). En nog in 't jaar 1698, hadt
zig, hier, een Koopman van Maaslandsfluis
nedergezet, om de Haringvangst, die, zo
spreken de Stads *Registers*, hier voorheen zo
zeer hadt gefloreert, wederom in bloei te
brengen. Hy hadt, in 't gemelde jaar, reeds
twee Haringbuizen uitgeruft, en in 't begin
des volgenden jaars, werdt hem plaats, tot
het

(b) Handv. bl. 901.

(c) Resol. Vroedsch. N. 12 31 May 1618. f. 57 verso.

het droogen der netten, en tot het stellen ^{VOOR-}
 van eenen koperen taanketel, toegestaan (d). ^{NAAME}
 Zyne Stuurliuden moesten den gewoonlyken ^{NEERIN-}
 eed, aan den Penningmeester der groote Vis- ^{GEN.}
 scherye, te Enkhuizen, afleggen (e). Doch
 de onderneeming hadt het gewenschte ge-
 volg niet, voornaamlyk, zo 't schynt, ter
 oorzaake van de zwaare onkosten, welken
 hier vielen op 't voortzetten der Haringvaar-
 te, die zig, sedert, meest te Enkhuizen, en
 in eenige Steden en Plaatsen langs de Maa-
 ze, gevestigd heeft gehouden. De Haring-
 pakkery en Haringkoopery houdt hier eg-
 ter nog stand. En op beide zyn, van tyd
 tot tyd, verscheiden' Keuren gemaakt. De
 oudste en grootste Ordonnantie op den Ha-
 ring, my bekend, is van den elfden Septem-
 ber des jaars 1563 (f). Volgens 's Lands
 Plakaaten op de Haringviischerye, mogen
 de Haringviischers de netten niet uitwerpen
 voor S. Jans-dag, zynde den vier en twin-
 tigsten Juny (g). De Haring, die, na dien
 tyd, tot op S. Jacobs - dag, zynde den vyf en
 twintigsten July, gevangen wordt, wordt,
 gemeenlyk, door de Verschjagers, uit de
 Buizen overgenomen, en verkogt of ver-
 zonden, om terstond gegeten te worden.
 Doch de Haring, die na S. Jacob gevangen
 is, wordt, hier ter Stede, naauwkeuriglyk,
 van veertien, in twaalf tonnen verpakt, en,
 door den Keurmeester, gecirkeld. En deeze

Ha-

(d) Resol. Vroedsch, Lt. Z. 27 Febr. 1699. f. 233.

(e) Groot-Memor. N. VIII. f. 177.

(f) Handv. bl. 893.

(g) Groot-Plakaatb. I. Deel, kel. 727.

VOOR-
NAAME
NEERIN-
GEN.

Haring wordt, met de Buizen, aangebragt, en veel verzonden. De Haring, die na S. Bartholomeus-dag, zynde den vier en twintigsten Augustus, wordt gevangen, wordt, met Stads wapen, gebrand, en veel naar Keulen en Duitschland gevoerd. Men noemt het merk van deezen Haring, hierom, den *kleinen* of *Keulſchen Brand*. En men houdt zig aan dit merk, tot aan S. Lamberts-dag, zynde den zeventienden September, toe. De Haring, die, na *Kruisdag*, zynde den veertienden September, wordt gevangen, wordt gebrand met Stads wapen, en eene kroon daarboven, en veel naar Rouan en andere Steden in Frankryk verzonden; waarom het merk van deezen Haring de *grootte* of *Rouanſche Brand* genoemd wordt (*h*). Het pakken mag niet in ſchuiten geſchieden; maar moet, op den wal, onder den blooten Hemel, worden gedaan. De tonnen moeten de vereiſchte grootte hebben, en als zodanig gekeurd en gebrand zyn: zynde het ongeoorlofd, Aal, Zalm, en vooral Haring te pakken, in ongebrande tonnen. De leggers, of pakkers en kuipers van den Haring, moeten, daartoe, by de Overluiden van 't Kuipers-Gilde, en by de Keurmeesters van den Haring, toegelaaten zyn, en 't gemelde Gilde voldaan hebben. Zy onthouden zig, in een vertrekje onder in den Haringpakkers-tooren, daar zy, door de Meesters-Haringkuipers, ten allen tyde, kunnen gevonden worden. Zy zyn verpligt, den Brandharing uit de zeetonnen

te

(*h*) Handv. bl. 894, 895, 896, 897, 899.

te neemen; in zuiveren pekcl, af te spoe-^{VOOR-}
 len, en, van den eenen bodem tot den an-^{NAAMB}
 deren, in andere tonnen, te verpakken, zo^{NEERIN-}
 vast en hoog, dat de bovenste bodem, met^{GEN.}
 den voet, moet ingetreden worden. Zy
 moeten den onzuiveren Haring uitschieten.
 Elk van hun heeft vryheid, om alle dagen,
 die hy in 't werk is, twee haringen met zig
 naar huis te neemen (i). De *Keurmeesters*
van den Haring, die drie in getal zyn, en
 door Burgemeesteren aangesteld worden,
 moeten allen Haring keuren, eer dezelve,
 hier ter Stede, mag verkogt worden. Ha-
 ring, die te vroeg gevangen is, *Voor-* of
Grasharing genaamd, mag hier in 't geheel
 niet worden verkogt. De Haring, die, door
 de Verschjagers, wordt aangebragt, en de
 eerste Brandharing mag, volgens eene Keure
 van den derden Augustus des jaars 1617, ook
 op Zondag, verpakt, verkogt en gescheept
 worden (k). De verkooper noch koper mo-
 gen, by 't keuren van den Haring, tegen-
 woordig zyn. De Keurmeesters moeten toe-
 zien, niet alleen of de Haring zuiver en wel
 gepekeld, maar ook of dezelve wel gepakt
 zy, eer de tonnen toegeslaagen worden, en
 aantekening houden van 't gene zy keuren.
 Ook doen zy de verschillen af, die, tus-
 schen koper en verkooper, vallen over de
 deugd van den verkogten Haring (l). De
 Zoutenvisch moet ook, door de Keurmees-
 ters

(i) Handv. bl. 894, 895, 899, 900, 1337, 1339, 1340,
 1342, 1343

(k) Handv. bl. 895.

(l) Handv. bl. 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900.

VOOR-
NAAME
NEERINGEN.

ters op den Haring, worden gekeurd, eer dezelve, hier ter Stede, verkogt mag worden. De versche Haring, die hier tot Bokking gerookt wordt, en de Bokking, van gelyken (*m*). Hertog Filips van Bourgondie heeft, reeds by eene Ordonnantie van den twee en twintigsten September des jaars 1440, bevolen, dat de versche Haring, die in de Zuiderzee gevangen werdt, nergens dan in de Steden van Holland en Westfriesland, zou ter markt gebragt worden (*n*). Te Amsterdam, komt ook nog veel van deezen verschen Haring. Hy wordt, ten deele, tot Bokking gerookt. De plaats, hiertoe, in 't jaar 1652, gekeurd, is ten noordoosten van de Zoutkeeten (*o*), en wordt, sedert, de *Bokkinghangen* genaamd.
De

VII.
ZOUT-
KEETEN.

Z O U T K E E T E N ,

van welken wy spreken, maaken ook nog eene voornaame neering uit in deeze Stad. Zy zyn thans twee in getal, en geplaatst langs den Zoutkeets-burgwal, tegen over het Reaalen-Eiland. In dezelve, wordt het grof Zout tot Kooken-zout gestookt, en bekwaam gemaakt: en niet alleen in de Stad gebruikt; maar ook naar buiten verzonden. De Keetmeesters of Panneluiden verbinden zig, by eede, die, van tyd tot tyd, vernieuwd wordt, dat zy geen Zout zullen maaken, dan van goed grof zout, zout

(*m*) Handv. bl. 902.

(*n*) Handv. bl. 893.

(*o*) Handv. bl. 902.

zout van zout, en van geene andere stoffe, voor-
 't welk, zynen behoorlyken tyd, op de Den- NAAME
 ne gelegen heeft. De NEERINGEN.

SUIKERRAFINEERDERYEN, VIII.

of *Suikerbakkeryen*, zyn, in een aanmerkelyk
 getal, door de gantsche Stad, verspreid. Men
 vindtze, zelfs in de oudste gedeelten, waar- RAFI-
 uit de oudheid deezer neeringe af te nee- NEERDE-
 men is. Doch in de jaaren 1663, 1664 en RYEN.
 1665, is gekeurd, dat dezelve niet van
 nieuws zouden mogen worden opgereg, dan
 in een gedeelte van de nieuwe uitlegging (p).
 Ook werdt, in den jaare 1660 en sedert, by
 herhaalinge, verboden, de Suikerbakkery,
de Koning van Poolen, aan de westzyde van
 de Heerengraft, tegen over de Warmoes-
 graft, die by ongeluk verbrand was, weder-
 om op te bouwen (q). Doch in 't jaar 1736,
 is toegestaan, dat, in de Blomstraat, en op
 de Blom- en Roozengraften, Suikerrafineer-
 deryen zyn mogten (r). De Suikerrafineer-
 ders behooren niet eigenlyk onder een Gil-
 de. Doch op deeze neering zyn egter, van
 tyd tot tyd, eenige Keuren gemaakt, voor
 't naarkomen van welken, zorg gedraagen
 wordt, door zes *Geauthoriseerden*, die, by
 Burgemeesteren, uit de Suikerrafineerders,
 gekooren worden, en van welken, jaarlyks,
 in January, twee afgaan. By deeze Keuren,
 is, onder anderen, bevolen, dat de knechts
 niet

(p) Handb. bl. 996, 997. en hier voor, bl. 237.

(q) Groot-Memor. N. V. f. 97, 102

(r) Besoign. van Burgem. en Schepenen van 25 Jan. 1736.

VOGR-
NAAME
NEERIN-
GEN.

niet uit hunnen dienst vertrekken mogen, voor dat zy hunnen tyd hebben uitgediend. De knechts zyn ook, byzonderlyk, gehouden, hunnen meester, by ongeval van brand, by te springen. Ook mag niemant voor knecht werken, dan die drie jaaren voor leerjongen gediend heeft. Het schoonmaaken van Suiker, door middel van Beestenbloed, is, by herhaalde Keuren, verboden, mogende het zelve, niet anders, dan door middel van eijeren, geschieden (s). De Geauthoriseerden mogen, ten allen tyde, op de naarkominge deezer Keuren, onderzoek doen, in de Suikerrafineerderyen; en beslaan de overtreeders derzelven in boete, in welke ook zulken vervallen, die Beestenbloed aan de Suikerrafineerderyen leveren, of brengen. De Suikerrafineerders moeten, voor ieder knecht, dien zy, tot agt in getale toe, in vasten dienst hebben, dertig stuivers 's jaars aan de Geauthoriseerden betaalen; mids dat dezelve, in dat jaar, ten minste viermaalen, in zyn werkhuis, onderzoek gedaan hebben (t). Men behoeft geen burger te zyn, om eene Suikerrafineerdery op te regten. Zelfs is, in 't jaar 1655, aan twee Koopluiden van de Portugeesche Joodsche Natie, *Abraham en Izaak de Pereira*, toegestaan, eene Suikerrafineerdery op te regten, mids zy niet minder dan een vat Siroop en honderd brooden Suiker tevens verkogten (u). Tegen-
woor-

(s) Handv. bl. 1172, 1173, 1174.

(t) Vervolg der Handv. bl. 68.

(u) Resol. Vroedsch. Lf. A. 30 Decemb. 1655. f. 52.
Handv. bl. 138.

woordig, [in Augustus des jaars 1765], zyn VOOR-
'er honderd en zes Suikerrafineerderyen in NAAME
deze Stad. Veele NEERIN-
GEN.

TABAKSSPINNERYEN

IX.
TABAKS-
SPINNE-
RYEN.

zyn 'er, hier ter Stede, schoon deeze neering hier, niet zeer lang, gebloed heeft, om dat het gebruik van de Tabak zelf nog niet oud is. De Tabak wordt, op deeze Spinneryen, geverwd, gefausd en tot rollen gesponnen, die, geraspt zynde, gesnooven, en, gekorven gerookt, of ook gekaauwd wordt. De gemeenste soorten van deeze Tabak worden veel naar 't Noorden en de Ooftzee verzonden. Behalve de Tabakspinneryen, daar gesponnen Tabak, in 't groot, verkogt wordt, zyn 'er ook zeer veele Tabakswinkels hier ter Stede, daar Snuif- en Rooktabak, in 't groot en in 't klein, wordt verkogt. Deeze Winkeliers en de Tabakspinneryen doen hunne inkoop, of in de nabuurige Provincien, Gelderland en Utrecht, van de Planters zelve, of, hier ter Stede, van zulken, die de Tabak, uit andere Provincien, of van buitens Lands ontvangen, enze hier, of uit de hand, of veelyds by openbaare Opveilinge, verkoopen. Om te oordeelen, of de verkogte Tabak eenigszins beschadigd, of ook gedeeltelyk oud, rot en vergaan is, zyn, by Burgemeesteren, twee *Visitateurs*, of *Rafactiemeesters van de Tabak* aangesteld en beëdigd, om te bepaalen, hoe veel de kooper, voor de genoemde ge-

VOOR-
NAAME
NEERIN-
GEN.
X.

TOUW-
SLAAGE-
RYEN.

breken , aan de Tabak, behoore te korten
(v). De

TOUWSLAAGERYEN,

of *Lynbaanen* zyn , onder de voornaame neeringen deezer Stad, eene van de oudsten, en, met het toeneemen der sloopvaart, in de veertiende en vyftiende eeuw, noodzakelyk geworden. Zy werden, altoos, gesteld langs de Stads vesten, en lagen, in de vyftiende en zestiende eeuw, langs de oostzyde van den Singel, omtrent de plaats der *Lynbaans-brug* en *steeg*, die 'er den naam van gekreegen hebben. Ook vind ik, dat, aan het Burger-Weeshuis, in 't jaar 1556, werdt toegestaan, plaats aan de veste tot Lyndraaijen te mogen verhuuren (w). Anderszins, werden de Lynbaanen, in de zestiende eeuw, van Stads wege, verhuurd; gelyk my, uit eene Huurcedule van twee Lynbaanen, *buiten de Jan-Rooden- en Corsgens-Poorten*, van den negen en twintigsten December des jaars 1587, gebleeken is (x). In laater'tyd, werden de Lynbaanen gekeurd langs de buitenzyde van de Lynbaans- of Baangraft, daar zy, nog tegenwoordig, byna van 't een tot aan 't ander einde, gevonden worden. De plaats der tegenwoordige nieuwe Raapburgerstraat is ook, nog in de voorgaande eeuw, met Lynbaanen, bezet geweest. En heb ik eene Huurcedul van twee derzelven gezien, die beschreeven worden, als gelegen,

(v) Handv. bl. 1148. Vervolg der Handv. bl. 66.

(w) Resol. Vroedsch. N. 1. 2 Juny 1556.

(x) Oud Register ter Thesaurie Kas XI. f. 128.

buiten de S. Antonis-poorte, van de Soudate VOOR- NAAME K
 Courtegarde tot na 't ryfenhoof: welke Huur- NEERIN- GEN.
 cedul, den agt en twintigsten April des jaars 1607, gedagtekend was (y). De Hennip moet, eer 'er touw van geslaagen wordt, door gezwooren *Keurmeesters*, die drie in getal zyn, en by Burgemeesteren worden aangesteld, gewraakt en gekeurd worden. Het garen, gesponnen zynde, wordt ook nog gekeurd. Uit een pond Hennip, moeten, volgens de Keure, twee en vyftig vademen Kabelgaren gesponnen worden, en zestig vademen Lykgaren, uit een gelyk pond Hennip. De schyven, op welken het Kabelgaren gewonden wordt, moeten onderscheidenlyk gemerkt zyn, naar de foort van Hennip, van welken het garen gesponnen is. Het Touwwerk moet gemaakt worden van zulke Hennip, als het zelve aanbesteed is, en 't gene, aan geheele stukken, verkogt of verzonden wordt, moet ook, vooraf, door Keurmeesters, gekeurd en gemerkt zyn. Van buiten de Stad, mag hier geen zwaar Touwwerk worden ingevoerd, dan 't gene, in Steden deezer Provincie, geslaagen is. De Keurmeesters, die, ten oosten, tegen de Ybrug, hun Comptoir hebben, moeten zorg draagen, dat de Touwslaagers de Keuren, op het Touwwerk gemaakt, met naame die van de jaaren 1753 en 1758, naarkomen, de overtreeders aanbrengeende aan COMMISSARISSEN VAN HET TOUWWERK, die drie in getal zyn, en magt hebben, om de-
 zel-

(y) Oud Register ter Thesaurie *K^{de}* XI. f. 130.

VOOR-
NAAME
NEERIN-
GEN.

zelve, van veertien dagen tot veertien dagen, voor zig te dagvaarden; tegen zulken, die niet verschynen, te *procedeeren* by *defauten*, en hen, uit kragte van het tweede *defaut*, tot *namptissement* te verwyzen. Zo de boeten, in veertien dagen na 't vonnis, niet betaald worden, mogen Commissariffen de Baanen der breukschuldigen doen sluiten, en geslooten houden, tot dat de boeten voldaan zyn (z). In 't jaar 1716, is aan Commissariffen van het Touwwerk zitting vergund, in de Kamer der Diemer- of Watergraftsmeer, op het Stadhuis (a). Beide de Commissariffen en Keurmeesters worden, jaarlyks, op Goeden Vrydag, door myne Heeren van den Geregte, aangesteld of *gecontinueerd*.

By de Touwslaageryen, voegen wy de

T E E R K O O P E R Y E N ,

XI.
TEER-
KOOPE-
RYEN.

in welken, zo wel Pek als Teer verkogt wordt, en die, in de zestiende eeuw, gekeurd waren, tusschen den Kampersteiger en 't Kamperhoofd, ter plaatse, nog *de oude Teertuinen* genaamd. De Vlotschuiten, met Teer gelaaden, lagen toen aan de oostzyde van het Damrak, tusschen de nieuwe Brugge en Guldenhandssteeg (b). Doch in 't jaar 1643, werdt aan de Pek- en Teer-handelaars bevolen, alleen te wonen, op den Slooterdy-

(z) Handv. bl. 1097-1101. Vervolg, bl. 62. Keurb. T. f. 236 verso.

(a) Groot Memor. N. IX. f. 231.

(b) Handv. bl. 751, 758, 759.

dyker-burgwal, ter wederzyde (c); welke plaats, sedert, met paalen afgetekend, en de *nieuwe Teertuinen* genaamd werdt. Doch hier mag, by geene kleiner partyen dan van vier last tevens, verkogt worden. De Pek en Teer, in kleiner hoeveelheid, is te koop by de uitslyters, die hier en daar door de Stad; doch meest langs den Y-kant woonen. De Vlotfchuiten met Pek en Teer mogen ook, alleen in den omtrek der *nieuwe Teertuinen*, te koop gelegd, of, in kelders en op zolders, opgeslaagen worden (d). Geen Pek of Teer mag, in fchuiten of op zolders, maar alleen op dryvende vloten, gewarmd en gekookt worden (e). Alle deeze Keuren zyn gemaakt, om 't gevaar van brand te voorkomen. De Teerkoopers, die hunne eigen fchuit houden, om Teer of Pek te vervoeren, zyn, volgens eene Keure van den een en dertigften January des jaars 1713, verpligt, het Steigerfchuitenvoerders-Gilde te koopen (f). De Stad is, reeds in de vyftiende eeuw, voorzien geweest van verscheiden'

Z E E P Z I E D E R Y E N,

XII.

zynde men, in 't jaar 1497, in overleg geweest, om eene Ordonnantie op deeze neering te maaken (g). Ook vindt menze, in de oudste gedeelten der Stad. En in de oudste Keuren, op pergament geschreeven, wordt

ZEEPZIEDERYEN.

(c) Resol. Vroedsch. N. 13, 6 Jan. 1643. f. 150. Keurb. L. f. 191.

(d) Handv. bl. 819, 1003, 1004.

(e) Handv. bl. 753, 846, 860, 863, 869.

(f) Handv. bl. 1425.

(g) Groot-Memor. N. 1. f. 214.

VOOR-
NAAME
NEERING-
GEN.

wordt bevolen, dat zy niet *binnen der ouder graften* zyn mogten (*b*). De Zeepziedery *de blinde Ezel* op het Water was, in de zestiende eeuw, in wezen, en vind ik, dat, in dezelve, in 't begin van October des jaars 1569, brand ontstaan is (*i*). Het getal der Zeepziederyen beliep, in 't jaar 1749, dertien (*k*): doch tegenwoordig (1766.) zyn 'er niet meer dan twaalf. Zy mogen, in een gedeelte der nieuwe uitlegginge, niet van nieuws worden opgereggt (*l*). De Zeepzieders mogen, volgens de Keuren, geen Traan, Reuzel, of andere onbekwaame vettigheid storten, om Zeep van te kookken. Tot de Winter-Zeep, die, van S. Maartens-dag, zynde den elfden November, tot aan Vasten-avond, gemaakt wordt, moet twee derde Hennipolie en een derde Raapolie worden gebruikt. De Zomer-Zeep wordt van Vasten-avond tot aan S. Maarten gestookt, en tot dezelve, moet twee derde Raapolie en een derde Hennipolie gebruikt worden (*m*). De Zeep-tonnen moeten allen van nieuw hout gemaakt zyn (*n*). In de grootte derzelve, volgt men den brand of maat van Antwerpen (*o*), waaruit, met reden, af te neemen is, dat deeze neering, veel eerder te Antwerpen, dan hier ter Stede gebloeid heeft. De geheele ton moet vier, de halve ton twee, en de vierden-

(*b*) Keurb. A. f. 23.

(*i*) Groot-Memor. N. II. f. 129.

(*k*) Groot-Memor. N. XI. f. 99 *verse*.

(*l*) Zie hier voor, bl. 237.

(*m*) Handv. bl. 1150.

(*n*) Handv. bl. 1338.

(*o*) Handv. bl. 1150.

dendeel ton eene kan houden, zynde elke kan drie en twintig mingelen en een half pintje, wynmaat, groot (p). De Zeepvaten, deeze maat houdende, moeten, door den gezworenen Brander, met Stads wapen, gebrand worden. De Zeepzieder moet 'er zyn byzonder merk byvoegen. Ledige Zeepvaten, met Stads wapen gemerkt, mogen niet ter Stad uit worden gevoerd. De Zeep, in vaten gestort zynde, mag niet toegeslaagen, veel min weggezonden worden, voor dat zy, door eenen der gezworenen *Keurmeeſteren van de Zeep*, die twee in getal zyn, en by *Burgemeesteren* aangesteld worden, gezien en goedgekeurd is (q). De Zeepzieders mogen de Zeep, met hunne eigene knechts, verarbeiden en wegzenden; doch wanneer zy daartoe meer arbeidsvolk behoeven, zyn zy verpligt Bierdraagers te gebruiken (r). In de voorgaande eeuw, is het invoeren van *Monikendammer-Zeep*, hier ter Stede, by voorraad, toegelaaten geweest, midszy vooraf gekeurd, en met de letters B. S., betekennende *Buiten Seep*, gebrand werdt (s). Doch by eene Keure van den veertienden April des jaars 1751, is de invoer van allerlei vreemde groene Zeep, op verbeurte van dezelve ten behoeve van het *Aalmoeffeniers-Weeshuis*, en van duizend guldens daarenboven, verboden (t). De *Amsterdamsche groene Zeep* is,

VOOR-
NAAME
NEERING.
GEN.

(p) Handv. bl. 927.

(q) Handv. bl. 1150, 1151, 1152.

(r) Handv. bl. 226.

(s) Handv. bl. 1152.

(t) Vervolg der Handv. bl. 68.

VOOR-
NAAME
NEERIN-
GEN.

is, altoos, zelfs buitens Lands, vermaard geweest. Voor eenige jaaren, heeft men hier ook ondernomen, witte en gemarmerde Zeep, gelykende naar Spaansche en Marfeillaansche, te maaken. Doch de uitslag heeft niet beantwoord aan de verwagting der onderneemeren. De

XIII.
HOUT-
KOOPE-
RYEN.

H O U T K O O P E R Y E N

zyn ook eene van de oudste en voornaamste neeringen hier ter Stede, hebbende men niet slegts, van ouds, *Houttuinen* gehad, langs den gantschen Y-kant, van den Schreijers tot aan den H. Kruis- of Haringpakkers-tooren (u); maar ook op de Lastaasje (v), en langs de Voorburgwallen, in 't midden der Stad, gelyk, in de Kaart van CORNELIS ANTHONISZON, te zien is. Doch na dat de naaftlaatste Vergrooting der Stad, in 't begin der zeventiende eeuw, aangevangen was, werdt het leggen van Houtwaaren, op de burgwallen in de oude Stad, verboden (w). In 't jaar 1614, werden den Houtkooperen eenige erven, aan het Taanhuis by de Haarlemmer-poort, tot plaatsing hunner Houtwaaren, aangewezen (x). Sedert, hebben zy zig, niet alleen langs de Bickers-, Prinsen-, en Reaalen-Eilanden; maar ook, meer binnenwaards, langs *Droogbak*, gemeenlyk de *Haarlemmer-Houttuinen* ge-

(u) Keurb. B. f. 93 verso.

(v) Keurb. B. f. 79.

(w) Resol. Vroedsch. N. 9. 10 Nov. 1601. f. 364 verso.
N. 10. 4 Juny 1605. f. 65 verso.

(x) Resol. Vroedsch. N. 11. 21 Febr. 1614. f. 106.

genaamd, en naar 't oosten der Stad, langs de Jooden-Houttuinen, Raapenburg, de drie oostelyke Eilanden, en door de Plantaadje, uitgebreid. Doch volgens de Keure van den jaare 1665, mogen zy, in de nieuwe Stad, binnen den omtrek, te vooren (y) aangewezen, niet worden opgereg. De Houtwallen mogen wel worden afgeslooten; doch alleen met een hek, waardoor men zien kan. Ook mag men 'er bindten op maaken, mids men dezelve, met geene deelen noch planken, dekke (z). Tegen het beschadigen der Houtwaaren, in de Plantaadje, en op andere wallen deezer Stede, is, by eene Keure van den een en dertigsten January des jaars 1746, voorzien (a).

Wy voegen, by de Houtkooperyen, de

STEENKOOPERYEN,

ook eene oude neering hier ter Stede. De Steenkoopers en Steenhouwers, welke lasten tot het Metselaars-Gilde behooren, mogten, volgens eene Keure van den vyf en twintigsten April des jaars 1623, alleenlyk wonen, op de westzyde van den Nieuwe-zyds-Voorburgwal, tusschen de Haarlemmerfluis en Kolksbrug; op de noordzyde van de Brouwersgraft, van de Brouwersstraat tot aan de Haarlemmer-Poort; op de oostzyde van de Prinsengraft, tusschen de Leliesfluis en 't Westerkerkhof, en tusschen de Beeren- en Run-
straa-

XIV.
STEEN-
KOOPE-
RYEN.

(y) *Bladz.* 237.

(z) *Handv. bl.* 999.

(a) *Handv. bl.* 1670.

VOOR-
NAAME
NEERIN-
GEN.

straaten; en, op de ooftzyde van de Heerengraft, tuffchen de Huiden-brug en Looijersgraft, nu de Beuningsflood. In 't jaar 1648, is hun ook veroorlofd, hunne neering te doen, aan de zuidzyde van de Brouwersgraft, tuffchen de Linden- en Lynbaansgraftern (*b*): op alle welke plaatfen, en verfcheiden' anderen, zy nog tegenwoordig gevonden worden. Doch wy hebben, elders (*c*), gemeld, waar zy niet mogen worden opgereg. De gebakken fteen en dakpannen mogen niet verkogt worden, dan na dat zy, door *Keurmeesteren*, gezien en goedgekeurd zyn. Ook moeten de ruwe fteenen en 't Marmer, door een' beëdigden *Steenmeeter*, gemeten worden. Burgemeesteren hebben ook agt *Steenzetteren* aangefield, die den gebakken fteen tellen en opzetten (*d*), en over welchen een Opziender is, die op het behoorlyk loffen en plaatfen van den fteen agt geeft (*e*). De moppen moeten negen duim lang, vier en een halve duim breed, en een en vyf zesde duim dik zyn: en de Leidsche, of Vegtsche fteen, zeven en een vierde duim lang, drie en vyf agtste duim breed, en een en vier zevende duim dik: alles Amsterdamsche Houtmaat (*f*).

De

XV.
ZYDE-
REED-
RYEN.

Z Y D E R E E D E R Y E N

zyn hier, in de voorgaande eeuwe en in 't be-

(*b*) Handv. bl. 1003.

(*c*) Bladz. 237.

(*d*) Handv. bl. 1014 enz.

(*e*) Vervolg der Handv. bl. 53.

(*f*) Handv. bl. 1026.

begin van deeze, veel meer in getal geweest dan tegenwoordig: 't welk, eeniglyk, aan het afneemen der Zydeweeveryen, moet worden toegeschreeven. In 't jaar 1663, toen deeze neering in haaren meesten bloei was, werdt 'er eene uitvoerige Keure op het Zyde-reeden gemaakt, voornaamlyk, tot voorkominge van ontrouw en bedrog der Zyde-windsters en Dobbeleersters. Om voor het onderhouden deezer Keure te zorgen, werden, by Burgemeesteren, zes SUPERINTENDENTEN DER ZYDEREEDERYE aangesteld, van welken, jaarlyks, in 't begin van May, de helft afgang. Zy vergaderen, op 't Begynhof, naast de Engelsche Kerk. Tot onderhoud van dit Collegie, welk een' Knecht in zynen dienst heeft, moeten de Zydereeders, van elke molen, die grooter dan van zestig spillen is, alle drie maanden, zes stuivers betaalen. Doch van de molens van zestig spillen en daar onder, wordt, om de zes maanden, maar zes stuivers betaald (g).

De

Z Y D E W E E V E R Y E N ,

XVI.

die hier, omtrent het midden der voorgaande eeuw, zo zeer bloeiden, dat 'er, zelfs in deezer Stede Keuren, getuigenis aan gegeven wordt (h), zyn, in deeze eeuw, zeer afgenomen. De Zydeweever, of hunne Meesters, de *Fabriqueurs* of Koopluiden in Zyden-stoffen, behooren, eigenlyk, tot geen Gilde. Doch ter gelegenheid, dat 'er, in 't jaar

ZYDE-
WEEVE-
RYEN.

(g) Handv. bl. 1166, 1170.

(h) Handv. bl. 1162.

VOOR-
NAAME
NEERIN-
GEN.

jaar 1663, ook twee uitvoerige Keuren op de Zydeweeveryen gemaakt werden, stelden Burgemeesteren COMMISSARISSSEN DER ZYDEN-MANUFACTUREN aan, die verpligt zyn te waaken voor het naarkomen der Keuren, en uitspraak doen over de geschillen, welken, tusschen den Fabriqueur en den Weever, ontstaan mogten. De leerlingen, die gezind zyn, zig aan 't Zydeweeven te begeeven, moeten zig, by Commissarissen, laten intekenen, en mogen, beneden de agttien jaaren, niet voor knegt worden aangenomen, zo zy geene drie jaaren by 't Ambagt geweest zyn; doch boven de agttien jaaren zynde, behoeven zy maar één jaar by 't Ambagt te zyn geweest. In beiderlei geval, moeten zy een geheel stuk, tot genoeg van den Koopman, of Meester, hebben afgewerkt. Een Koopman of Meester mag zynen werkbaas of knegt, niet langer dan drie of vier dagen, naar scheering of inflag laten wagten, of hy moet hem zynen verzuimden tyd voldoen, naar 't oordeel van Commissarissen (i). Van de Commissarissen, die agt in getal zyn, gaan 'er, jaarlyks, in January, vier af, welk getal, door Burgemeesteren, uit een benoemd dubbel getal, wederom volgemaakt wordt. De Koopluiden of *Fabriqueurs* betaalen, aan Commissarissen, tot onderhoud van hun Collegie, van ieder getouw, welk zy in 't werk hebben, drie stuivers om de drie maanden: of eigenlyk betaalt de werkbaas of knegt een' stuiver van deezen drie, dien hy egter van den

(i) *Handv. bl. 1163, 1164.*

den Koopman wederom vordert (*k*). De ^{VOOR-}Commiffariffen der Zyden-Manufactuuren be- ^{NAAME}noemen, jaarlyks, in de maanden Septem- ^{NEERIN-}ber of October, uit hun lighaam, en uit de ^{GEN.}Geauthorifeerden der Zydereederye binnen deeze Stad, drie Perfoonen, die, vervolgens, door Burgemeesteren, gemagtigd worden, om, nevens drie diergelyke Gemagtigden uit de Stad Haarlem, aan de Gecommitteerde Bewindhebberen der Oostindifche Compagnie tot het opstellen van den eifch der waaren, die uit de Indien ontbooden worden, op te geeven de hoeveelheid en hoedanigheid der ruwe Zyde, Zyden-ftoffen en katoenen-garens, die zy oordeelen, herwaards, te moeten worden gebragt: alles overeenkomstig met de Resolutie der Vergaderinge van Zeventienen van den agt en twintigften November des jaars 1740 (*l*). Tot de *Zyde-fabricq* behoort ook het handwerk van 't Gommen en opmaaken der geweeven Zyden-ftoffen: 't welk egter, in deeze Stad, tegenwoordig, maar door enkelen, geoeffend wordt.

De Zyden-ftoffen veel met goud en zilver doorweeven wordende, heeft zulks, byzonderlyk in de voorgaande eeuwe, gelegenheid gegeven, tot het opregten van verfcheiden

Goud- en ZILVERDRAADTREKKERYEN XVII.
hier ter Stede, die egter den loop der Zyde- ^{GOLD en}weeveryen hebben moeten volgen, en min- ^{ZILVER-}der ^{DRAAD-} ^{TREKKE-} ^{RYEN.}

(*k*) Handv. bl. 1165.

(*l*) Groot-Memor. N. XII. f. 55.

VOOR-
NAAME
NEERIN-
GEN.

der bloeijen dan zy plagten; waartoe ook veel heeft toegebracht het verbod van het draagen van gouden en zilveren stoffen, in sommige Ryken geschied. De eerste uitvoerige Ordonnantie op dit Handwerk, my bekend, is van den een en dertigsten January des jaars 1656, die egter, den twee en twintigsten November des gemelden jaars, wederom veranderd en vernieuwd werdt (*m*); en waarin, sedert, nog verscheiden' veranderingen gemaakt zyn. 't Goud- en Zilverdraad mogt, voormaals, niet getrokken worden, dan van zilveren staaven, die in de Wisselbank gekogt waren. Zy werden *Lingotten* genaamd; waren zes en dertig mark of agttien pond zwaar, en hadden de dikte van een' dunnen bezemstok. Het zilver dezer *Lingotten* was van vierderlei fynte, te weten, van elf penningen drie en twintig grein, elf penningen twee en twintig grein, elf penningen agttien grein, en elf penningen zefstien en een halve grein, ieder soort met een grein remedie, ten voordeele van de Wisselbank. Doch de laatste soort mogt niet dan tot Gouddraad gebruikt worden (*n*). Men weet, naamlyk, dat het Gouddraad slegts van verguld zilver getrokken wordt, wordende, om ieder *Lingot*, van vyf tot drie en een half onsen goud gelegd, en de eerste soort *hoog*, de tweede soort *laag goud* genaamd. Het inbrengen en gebruiken van vreemde *Lingotten* was, scherpelyk, ver-
boo-

(*m*) Handv. bl. 1093.

(*n*) Handv. bl. 1093, 1096.

booden. De Eifaijeur van de Wiffelbank VOOR-
 moest de Lingotten toetsen, en merken. Zy NAAME
 werden, vervolgens, door beëdigde Gros- NEERIN-
seerders, *gegrosseerd*, dat is, op een' molen, GEN.
 die, door middel van een paard omgedree-
 ven wordt, tot eene lengte van twee hon-
 derd en veertig of twee honderd en vyftig
 voeten, uitgerek, en daarna, in zeffien,
 zeventien of agttien ringen verdeeld zynde,
 by de Goud- en Zilverdraadtrekkers, door
 de kleiner en kleiner gaatjes van drie byzon-
 dere ftaalen platen, tot eene verbaazende
 lengte, en tot de dunte van een zeer fyn
 hair uitgerek: voorts, op den *Pletmolen*,
 plat gemaakt, en eindelyk, om eenen zy-
 den draad gesponnen. 't Groffeeren mogt
 ook, nergens dan in de Stad, en door byzon-
 derlyk aangestelde Perfoonen, geschieden.
 De ringen, die van den Groffeermolen kwa-
 men, moesten, ten wedereinde, met Stads
 wapen, gemerkt zyn. De *Leccage*, op 't
 groffeeren en trekken vallende, kon aan de
 Wiffelbank wederom geleverd worden, tot
 drie ftuivers op 't Mark trois minder, dan
 de Lingotten, aldaar, gekoft hadden (o).
 Doch tegenwoordig, [in 1766], en alfedert
 eenen geruimen tyd, zyn 'er geheel geene
 Groffeermolens meer, in deeze Stad. Men
 haalt ook geene Lingotten meer uit de Wis-
 selbank, en men bekomt thans het gegros-
 seerd Zilver van het nabuurig Haarlem, daar
 nog één Groffeermolen is. In Amsterdam,
 zyn egter nog zes of zeven Fabriqueurs van
 Goud-

(o) Handv. bl. 1093, 1094, 1095, 1096.

VOOR-
NAAME
NEERIN-
GEN.

Goud- en Zilverdraad. Volgens eene Keure van den elfden July des jaars 1696, zouden, door Burgemeesteren, zes *Superintendenten van het Gouddraadtrekken* worden aangesteld, die de Leerlingen van het Handwerk zouden inschryven; de geschillen, tusschen de Koopluiden en het Arbeidsvolk vallende, afdoen; voor het onderhoud der Keuren zorgen, en de overtreeders derzelven in boete beslaan. Tot onderhoud van dit Collegie, welk een' knecht in zynen dienst hadt, moest, alle zes maanden, van ieder Pletmolen, twaalf; van ieder Spinnmolen, zes, en van ieder Draadtrekkers-rol, ook zes stuivers betaald worden (*p*). Doch dit Collegie is niet lang in stand gebleeven, en, reeds voor veele jaaren, te niet gelooopen.

De

T W Y N E R Y E N

XVIII.
T W Y N E -
R Y E N .

van Garen en Lint plagten, hier ter Stede, ook in tamelyken bloei te zyn; doch zyn, al in de voorgaande eeuw, in merkelijk verval geraakt, en naar 't platte Land, en naar andere Steden, geweeken. Op 't voorbeeld van Haarlem, is, hier ter Stede, reeds in 't jaar 1633, toegestaan, het Garen te weegen met Brabantsch gewigt (*q*), welk vyf ten honderd ligter is, dan het Amsterdamsch, maakende honderd pond Brabantsch gewigt maar vyf en negentig pond Amsterdamsch gewigt uit. Tot voorstand der kwynende Twynneeringe, is, in 't jaar

1675,

(*p*) Handv. bl. 1095, 1096.

(*q*) Handv. bl. 933.

1675, bevolen, geen Twyn of Lynwaat buiten de Stad te laten verwen. Ook mogen de Twyners, Blaauwverwers of Winkeliers geene Twyners-waaren van vreemde omloopers koopen. 't Schynt, dat 'er, voor deezē, ook Gecommitteerden geweest zyn (r), die, voor den welstand deezer neeringe, en voor het onderhoud der Keuren, op dezelve gemaakt, zorg droegen. Doch thans worden zy niet meer aangesteld.

De

KATOENDRUKKERYEN,

XIX.

KATOEN-
DRUKKE-
RYEN.

die gedeeltelyk in; doch voor 't meerder gedeelte, buiten de Stad, in en even buiten de Vryheid, gevonden worden, bloeijen nog zo zeer als ooit. My zyn, nogtans, geene Keuren voorgekomen, waarby deeze neering geregeld wordt. Alleenlyk, zyn de Katoendrukkers, zo wel als de Verwers en Huisluiden, volgens eene Keure van den zefstien den November des jaars 1708, verpligt, met geene andere wagens in de Stad te komen, dan welker wielen ten minste vier en een halve duim breed, en onbeslaagen zyn (s). Tegen de ongeregeldheden der Katoendrukkers-knegts, die, te onvrede over 't loon, welk hun toegelegd werdt, somtyds, plagten famen te spannen, om alle de winkels, zelfs zulken, daar de knegts wel vergenoegd waren, *vuil te verklaaren*, gelyk men 't noemt, dat is, de knegts te verleiden, om het werken

(r) Handv. bl. 1148, 1149.

(s) Handv. bl. 741.

VOOR-
NAAME
NEERIN-
GEN.

ken te staaken, tot dat hun meerder loon werdt toegelegd, is ook, by eene ernstige Keure van den negentienden Juny des jaars 1744, voorzien (t).

Hier ter Stede, zyn ook eenige

XX.
PARSSE-
RYEN.

P A R S S E R Y E N ,

alwaar de Saaijen en andere Wollen-stoffen, in heete parssen, geparst en effen gemaakt worden. De Parssers mogen geene Wollen-stoffen, die de Keure onderhevig zyn, in huis hebben, ten zy dezelve, eerst, op de Saaijhal, geweest en gelood zyn. En de Staalmeesters mogen hierop, vryelyk, ten allen tyde, onderzoek doen in de Parsseryen, en de Overtreeders der Keure in boete beslaan (u). 't Zelfde mag men ook zeggen van de

XXI.
KALAN-
DERYEN.

K A L A N D E R Y E N

hier ter Stede, alwaar Wollen-stoffen en Katoenen-Lynwaaten geglanst of glad gemaakt worden. Wy hebben, hier voor (v), reeds aangetekend, in welke gedeelten der Stad, de Parsseryen en Kalanderyen niet mogen worden opgereg. Ik weet niet, of 'er, voorheen, hier ter Stede verscheiden'

XXII.
YZERGIE-
TERYEN.

Y Z E R G I E T E R Y E N

geweest zyn, alwaar potten, ketels en ander

(t) Keurb. S. f. 273.

(u) Handv. bl. 1145, 1147.

(v) Bladz. 237.

der zwaar Yzerwerk gegooten wordt. Doch tegenwoordig is 'er maar eene, op het Weesper Veld, op Stads grond. Behalve de Stads-Salpeterrafineerdery, elders (w) beschreeven, heeft men, hier ter Stede, ook enkele

VOOR-
NAAME
NEERIN-
GEN.

SALPETERRAFINEERDERYEN

XXIII.

van byzondere perfoonen, en onder anderen, eene op de Lynbaansgraft, tusschen 't Weesper-Plein en de Roeters-Eilands-floot. De

SALPE-
TERRAFI-
NEERDE-
DERYEN.

ZWAVELRAFINEERDERYEN

XXIV.

hier ter Stede zyn bepaald aan de Schans by 't Blaauwhoofd, en westwaards van de Looijeryen, in de nieuwe Uitlegging, aan de Lynbaansgraft, omtrent de Weterings-fluis; op welke plaatfen, ook alleen het maaken van Vermillioen, Vernis en Terebinthyn, en het branden van hoornen geschieden mag (x). De

ZWAVEL-
RAFI-
NEERDE-
RYEN.

KRUIDMAAKERYEN,

XXV.

alwaar 't Buskruid, van Salpeter, Zwavel en Houtskool, bereid, en bewaard wordt, plagten, van ouds, digt onder, en zelfs in de Stad te zyn; doch zyn, allengskens, verder en verder buiten dezelve, geplaatst. By de Kloveniers-Doele, aan de Stads vesten, stondt, in den aanvang der zestiende eeuw, een gaende Cruytmolen, die, op den elfden Ja-
nuar-

KRUID-
MAAKE-
RYEN.

(w) III. Deel, I. Boek, bl. 151.

(x) Handv. bl. 999, 1003.

VOOR-
NAAME
NEERIN-
GEN.

nuary des jaars 1541, aan de Stad opgedraagen werdt (y). *Cornelis Fanszoon* in 't roode Kruis verzogt, in 't jaar 1571, een Kruidhuis en molen te mogen zetten, honderd en veertig roeden buiten de Jan-Rooden-Poort; doch dit verzoek werdt afgeslaagen by de Vroedschap, die alleenlyk toeliet, dezelve te stellen aan den Heiligen-Weg, daar 'er toen reeds twee stonden; doch niet dan tot wederzeggen van Burgemeesteren in der tyd (z). Van de Kruidmolens, of Kruidhuizen, die, voormaals, aan den Heiligen- of Overtoomschen weg stonden, zyn 'er, in de voorgaande eeuw en in deeze, tot vyf toe, gesprongen, in de jaaren 1622, 1624, 1625, 1657 en 1709 (a). De Kruidmaakery *Sollenburg*, die hier ook stondt, is, op den veertienden Augustus des jaars 1758, ten vyf uren des morgens, in de lugt gevloogen, en 't gene 'er van overgebleeven is, sedert, door de Stad, gekogt van de Eigenaars (b), die verlof gekreegen hebben, om hunne Kruidmaakery te verplaatsen, in een stuk Lands, benoorden het kleine Loopveld, in de Midden-Polder, daar zy, sedert het jaar 1709, een kruidhuis gehad hadden (c). Doch de ingelanden der gemelde Polder hebben, door het opschieten eener merkelyke somme, bewoogen, om dit Kruidhuis, en de gant-

(y) Oud Register ter Thesaurie, Kas XI. f. 19.

(z) Resol. Vroedsch. N. 2. 11 July 1571. f. 175.

(a) Zie WILLINK Amstell. Arkadia, I. Deel, bl. 100.

(b) Resol. Vroedsch. Lf. UU. 16 Jan. 1759. f. 107.

(c) Groot-Memor. N. IX. f. 99, 103, 106, 115 vers.

gantfche Kruidmaakery over te brengen aan de ooftzyde des Amftels, in eenen afgelegen oord van de Ronde-hoeper-Polder. De Kruidmaakery Sollenburg, de laafte, die, aan den Heiligen- of Overtoomfchen weg, overgebleeven was, is, op deeze wyze, van daar verplaatft geworden, na dat men, reeds omtrent zefftig jaaren te vooren, bedagt geweest was, op middelen, om dezelve, benevens de andere Kruidmaakeryen daaromtrent, naar elders te doen overbrengen (*d*). De Kruidmaakeryen, die thans, omtrent deeze Stad; doch buiten de Vryheid gevonden worden, zyn niet meer dan twee in getal, eene, even boven Ouderkerk, aan het groote Loopveld, in de Amfterveenfche of Middel-Polder, en de voorgemelde, in de Ronde-hoeper-Polder, mogende zy, volgens de algemeene Brandkeure van den zesden April des jaars 1685, nergens binnen de Vryheid worden opge- regt, dan met fchriftelyk verlof van myne Heeren van den Geregte (*e*). Voorts, zyn 'er nog drie Kruidmaakeryen in Waterland, eene te Purmerende, eene te Buiksloot, en eene te Nieuwendam: ook is 'er eene by Muiden, en eene by Utrecht, die allen aan ingezetenen van Amsterdam toebehooren. Om 't gevaar, welk, uit het fpringen van Kruidmolens, of andere gebouwen tot de Kruidmaakerye behoorende, zou konnen ont- ftaan, te voorkomen, zyn, van tyd tot tyd,

ver-

(*d*) Refol. Vroedfch. Lr. AA. 4 May, 2 July 1700. f. 47, 57.

(*e*) Handv. bl. 830, 873.

VOOR-
NAAME
NEERIN-
GEN.

verscheiden' Keuren gemaakt. De Kruid-
makers mogen niet meer dan zeventig pon-
den Buskruids tevens op hunne Stoooven droo-
gen, en niet boven de vyftien honderd pond
in hunne molens of omtrent dezelve hou-
den. In de Stad, mag niemant boven de
vyf en twintig ponden in huis hebben. 't
Buskruid, met schuiten door de Stad ge-
voerd wordende, moet, met hairen kleeden
of zeilen, gedekt zyn. De Sluiswagters zyn
gehouden, de Buskruidschuiten, het eerst,
en zelfs alleen, door te schutten. Men mag
geen Buskruid aan boord brengen, dan 's
daags voor dat de schepen vertrekken, of
ten minsten op stroom haalen. Ook moest
het, 't welk inzonderheid te pas kwam, toen
'er nog Kruidmaakeryen aan den Heiligen
weg stonden, gevoerd worden langs de Kost-
verloorens-Wetering, door het kleine Sluis-
je ten einde van de Brouwersgracht, en voorts,
door de Eenhoornsfluis, naar de schepen, in
't Y. Doch als men met Buskruid den Am-
stel afkomt, moet het gevoerd worden,
door de Amstel-schutfluis, langs de Prinse-
gracht en Raapenburger-gracht, door de Raap-
enburger-schutfluis, Y-waards. Met wa-
gens, karren of sleeden, mag geen Buskruid,
naar of door de Stad, gevoerd worden. De
Buskruidvoerders mogen ten hoogste maar
vyftien duizend pond in ieder schuit hebben,
en nergens aanleggen, veel min vernagten.
Ook mogen zy geen tabak rooken, noch
eenig vuur in hunne schuiten hebben. Tot
het keuren van het Buskruid, zyn twee *Keur-
mees-*

meefters aangefield, door Burgemeefteren (f). Voor-
 In 't jaar 1672, toen de Stad gevaar liep van den vyand, floot zy eene Overeenkomst met vier Kruidmaakers, om al 't Buskruid, welk zy, in eenige maanden, maaken konden, alleen aan haar te leveren (g).

Men heeft, hier ter Stede, ook eenige

L O O D G I E T E R Y E N ,

XXVI.
L O O D -
G I E T E -
R Y E N .

alwaar het Lood, in bladen en anderwyze, ten dienfte van het Loodgieters-handwerk, vervaardigd wordt. Wy hebben boven (h) aangetekend, waar deeze Loodgieteriyen niet mogen worden opgereg. Voor eenige jaaren, was 'er, aan den Binnen - Amftel, by de groote Sluis, eene *Loodafchbrandery* opgereg; doch, op de klagten der buuren, over de ongezonde damp, die 'er door veroorzaakt werdt, kwam 'er bevel aan den Eigenaar, van wege myne Heeren van den Geregte, om dezelve van daar te verplaatfen (i). In de zefstiende eeuw of eerder, zyn hier, van tyd tot tyd, ook

G L A S B L A A Z E R Y E N

XXVII.
G L A S -
B L A A Z E -
R Y E N .

van verfcheiden' foorten opgereg, de meesten van welken, ter oorzaake van de duurte der levensmiddelen en huuren, en de daar door veroorzaakte zwaare arbeidsloozen, weder-

(f) Handv. bl. 423, 424, 839, 863, 872, 873, 1660.

(g) Groot-Memor. N. VI. f. 72 *verfo*, 87 *verfo*, 89 *verfo*.

(h) *Bladz.* 237.

(i) *Befoign. van Burgem. en Schepenen van 26 Nov. 1750.*

VOOR-
NAAME
NEERIN-
GEN.

derom verdweenen zyn. In 't jaar 1597, werdt aan *Antonio Obisii* vergund, eene Glasblaazery van kriftallynen glazen, hier ter Stede, op te regten. Men stondt hem, ten dien einde, eene werkplaats toe, op den zuidwesterhoek van 't ronde Begynhof, aan de steenen brugge, die toen aldaar nieuwlings gelegd was; alwaar hy, tien jaaren, om niet zou mogen wonen en werken (*k*). Doch, in minder dan vier jaaren, moest hy 't werk opgeeven, welk egter, in 't jaar 1601, wederom werdt aangevat door *Jan Janszoon Karel*, wien daartoe eene andere en veel ruimer plaats, in de Oude-zyds-Raamen, tegen over de Kloveniers-Doele, werdt afgeftaan (*l*). Ter deezer zelfder plaatse, werdt, eenige jaaren laater, de Glasblaazery geoeffend, door *Jan Henrikszoon Soop* (*m*), terwyl, zo 't schynt, *Jan Janszoon Karel*, de voorige Glasblaazery behieldt, of plaats tot eene nieuwe verkreeg, in de Raamen (*n*). Ik vind ook, dat *Abraham van Tongerlo*, vroeg in de voorgaande eeuw, eene nieuwe Glasblaazery, by de Reguliers-Poort, gehad heeft (*o*). Doch deeze Glasblaazeryen verdweenen door den tyd. Eenige jaaren laater, werdt 'er eene opgereggt, op de welt-

(*k*) Groot-Memor. N. II. f. 186.

(*l*) Resol. Vroedsch. N. $\frac{8}{9}$ 29 Juny, 9 Aug. 1601. f. 354, 355 verso.

(*m*) PONTANUS Amsterd. II. Boek, XXVII. Cap. bl. 273. van de Nederd. Vert.

(*n*) Resol. Vroedsch. N. II. 25 Maart 1613. f. 75 verso.

(*o*) Accoord, berustende in 't Vertrek der Thesaurie. Oude Laade H. Lx n. n. n. Zie ook, hier voor, III. Deel, II. Boek, bl. 596.

westzyde der Keizersgraft, tusschende Ree-^{VOOR-}
 en Beerenstraaten, alwaar flessen en bier-^{NAAME} en
 wynglazen gemaakt werden. Doch omtrent ^{NEERIN-}
 den jaare 1660, werdt deeze Glasblaazery ^{GEN.}
 verplaatst, aan de zuidzyde der Roozen-
 graft (*p*), daar zy, eenige jaaren, gebleeven
 is. Aan de Schans, ten noorden der Leid-
 sche Poorte, is, voor ruim veertig jaaren,
 ook nog eene Glasblaazery geweest (*q*),
 en nog op ééne of twee andere Plaatfen.
 Eene van deezen stondt op het Roeters-
 Eiland. In dezelve, werdt ook Venster-
 glas geblaazen. En op den zes en twintigsten
 April des jaars 1724, werden honderd vier
 en zeventig korven, ieder uit twaalf schyven
 van dit glas bestaande, en allen met Stads
 wapen gebrand, uit deeze Glasblaazerye, by
 openbaare opveilinge, verkogt; geldende van
 twee en dertig tot vier en dertig guldens
 vyf stuivers de korf. Doch deeze Glas-
 blaazeryen zyn, reeds voor eenige jaaren,
 verdweenen. De *Spiegelmaakery* van *Jo-*
seph Hewlate en Zoonen en Compagnie, die,
 omtrent den jaare 1723, opgeregt was,
 en eenigen vrydom van 's Lands Impost
 op de Koolen en het Brandhout verwor-
 ven hadt (*r*), is, insgelyks, na weinige
 jaaren verloops, te niet gegaan. Omtrent
 den jaare 1750, is 'er, op nieuws, eene
 Glasblaazery, daar meest flessen en drink-
 gla-

(*p*) F. VON ZESEN, *bl.* 210, 211.

(*q*) D. WILLINK Amsterd. Buitensingel, *bl.* 89.

(*r*) Groot-Plakaarb. VI. *Deel*, *bl.* 903.

VOOR-
NAAME
NBERIN-
GEN.

glazen gemaakt worden, op Wittenburg, ten einde van de kleine Wittenburgerstraat, opgeregt, die nog in wezen is. Hierby is, in 't jaar 1756, ook eene *Loopenmaakery* gezet, alwaar Loopen tot Snaphaanen gegooten worden. Wy hebben, reeds op eene andere plaats (s), aangetekend, waar de Glasblaazeryen niet mogen worden opgeregt. 't Zelfde hebben wy ook reeds gemeld van de

XXVIII.
SMEER-
SMELTE-
RYEN.

S M E E R S M E L T E R Y E N,
van welken 'er ook nog eenigen, aan afgelegen oorden der Stad, gevonden worden. Volgens de oudite Keuren, mogten 'er, *binnen der ouder grafte*, geene Smeersmelteryen zyn (t). Men smelt, in dezelve, het smeer van beesten, ten dienste der Kaarsenmaakeryen, en tot ander gebruik. Het smelten van wasch, welk ook nog door eenigen gedaan wordt, mag niet dan in overwelfde Kelders geschieden (u).
Men plagt ook eenige

XXIX.
VERMIL-
LIOEN-
VERNIS-
en TERE-
BIN-
THYN-
MAAKE-
RYEN.

V E R M I L L I O E N M A A K E R Y E N,
V E R N I S M A A K E R Y E N,
en
T E R E B I N T H Y N M A A K E R Y E N
in de Stad te hebben, en mogelyk wordt 'er,

(s) *Bladz. 237.*

(t) *Keurb. A. f. 29.*

(u) *Handv. bl. 861.*

'er, hier en daar, nog eene enkele gevon-
den. Doch, volgens de algemeene Brand-
keure, mogen zy 'er in 't geheel niet
zyn (v), ter oorzaake van het gevaar van
brand, waartoe deeze neeringen aanleiding
geeven. Zy mogten, volgens eene Keure
van den vyftienden Maart des jaars 1665,
nevens het rafineeren van Zwavel en het
branden van hoornen, alleen gedaan wor-
den aan de Schans by 't Blaauwhoofd,
en omtrent de fluis naar de Wetering, aan
de Lynbaansgracht (w). Tot het opregten
van

POTTENBAKKERYEN,
STEENTJESBAKKERYEN,

en

PLATTEELBAKKERYEN,

XXX:
POTTEN-
STEEN-
TJES en
PLAT-
TEELBAK-
KERYEN.

van welken 'er ook eenigen, hier en daar,
in de Stad, plagten te zyn, of nog zyn,
moet byzonderlyk verlof verzogt worden aan
myne Heeren van den Geregte (x).

Even buiten de Vryheid der Stad, aan
de oude Wetering, is ook eene *Wafch-
bleekery*, en daar, en langs de nieuwe We-
tering, of *Koftverlooren-vaart*, zyn ook
verscheiden' *Lymmaakeryen*, eene *Sterkwa-
terstookery*, en andere *Trafiquen*, die, om
meer dan ééne reden, niet in Stad kon-
nen, of mogen gedaan worden.

In

(v) Handv. bl. 839.
(w) Handv. bl. 999.
(x) Handv. bl. 839.

VOOR-
NAAME
NEERING-
GEN.

In de voorgaande eeuw, plagt men, hier ter Stede, ook *Civet-katten* te houden, en de Amsterdamsche *Civet* was, zelfs buitens Lands, om haare deugdzaamheid, beroemd (y). De *Civethandelaars* verbonden zig, by eede, voor Burgemeesteren, om de *Civet*, zuiverlyk en onvervalscht, zo als zy van de *Katten* kwam, te leveren. Doch deeze neering is, in deeze eeuw, geheellyk, verdweenen.

(y) *Handv. bl. 109e.*

VIER-

VIERDE DEEL.
 KOOPHANDEL
 VAN
 AMSTERDAM.

TWEDE BOEK.
 BINNENLANDSCHE KOOPHANDEL, VEER-
 OF BEURT- EN MARKT-SCHEPEN
 EN SCHUITEN.

De handel van Amsterdam, voor zo ver dezelve in koopen en verkoopen bestaat, die zig, in 't eerst, naar 't gemeen beloop der dingen, bepaalen moest binnen de Stede zelve, heeft zig, zo dra dezelve een weinig begon toe te neemen, moeten uitbreiden naar de naastgelegene Plaatsen en Gewesten, welken, allengskens, onder het gebied der Huizen van Bourgondie en Oostenryk, vereenigd geworden zyn; tot dat, ten tyde van Filips den II, Koning van Spanje en Heere der Nederlanden, eenige Nederlandsche Provinciën zig van de overigen gescheiden, en een Verbond van Vereeniging geslooten hebben. De vaart en handel op deeze Provinciën, die, voor dat zy, met Amsterdam, onder eene en dezelfde hooge Regeering, stonden; of, voor dat de hooge Regeering van Holland, waartoe Amsterdam behoort, zig met de andere Provin-

Algemeene schets van den Binnenlandschen Koophandel van Amsterdam.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

cien vereenigd hadt, een buitenlandsche Handel genoemd mogt worden, wordt thans, te regt, als een enkele Binnenlandsche Handel aangemerkt, en zal, van ons, als zodanig, in dit Boek, aangemerkt en beschreeven worden.

Deszelfs
oudheid.

Amsterdam moet, toen het nog onder het gebied der Heeren van Amstel stondt, en een Leen van 't Bisdom van Utrecht was, reeds eenigen Binnenlandschen Handel gehad hebben, om dat het zig, gelyk wy, elders (a), hebben aangemerkt, in 't jaar 1275, de tolvryheid door het naburig Holland, liet aanrekenen, als eene vergoeding van geleeden schade. De Amsterdammers verzonden toen hunne eigene goederen, vermoedelyk, in 't eerst, graanen, zuivel en visch, en 't gene hunne eigene Landeryen en Wateren meer uitleverden naar de naaste Plaatsen, en ontvingen, van daar, ook andere waaren te rug. Zy voeren eerst op de Steden en Dorpen van Gooiland en Amstelland, en op Utrecht en Amersfoort, van welke laatste plaats, bier herwaards gezonden werdt: en zal dit het *Stigtsch bier* geweest zyn, waarvan, in eenen brief van den jaare 1323 (b), gewag gemaakt wordt. Zy handelden, omtrent deezen tyd, ook in Waterland (c), en zelfs in Friesland (d), en in Overyssel; de ingezetenen van welk gewest, in de jaaren 1276 en 1278, door Graave Flo-

ris

(a) Zie II. Deel, I. Boek, bl. 21.

(b) MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 321.

(c) Handv. bl. 24.

(d) Handv. bl. 130.

ris den V., met verscheiden' voorregten, BINNEN-
 voor den Koophandel in zyne Landen, be- LAND-
 gunstigd waren (e). In Waterland en West- SCHE
 friesland, fletten de Amsterdammers, zo wel VAART.
 als in Kennemerland en Amstelland, vry wat
 uitheemsch bier (f). In Overyssel, met naa-
 me te Deventer, dreeven zy, vroeg in de
 veertiende eeuw, handel in boter, kaas en
 zout (g), en haalden wederom bier, kooen
 en brandhout uit dit gewest, met naame
 van Deventer en Zwolle, herwaards (h).
 In de veertiende eeuw, voerden de Am-
 sterdammers uitheemsch, en inzonderheid
 Hamburger Bier, Haring en andere goede-
 ren, langs de Schelde en langs de Honte,
 naar Brabant (i). Ongetwyfeld, hebben zy
 toen, en waarschynlyk al eerder, op Zeeland
 gevaaren; schoon my daarvan geene zo ou-
 de bewyzen zyn voorgekomen. Ook heeft
 Amsterdam, vermoedelyk al vroeg in de
 veertiende eeuw, op sommige Steden van
 Gelderland, gehandeld, met naame, op Har-
 derwyk en Elburg, aan welke twee Steden,
 de Graaven van Holland, reeds voor het
 einde der dertiende eeuw, eenige gunst-
 brieven verleend hadden (k). En in 't jaar
 1306, hadt Willem de III., Graaf van Hol-
 land, die van Harderwyk reeds tolvryheid
 verleend in Westfriesland (l). Op Gronin-
 gen,

(e) MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 384, 396.

(f) Privileg. van Haarl. bl. 35.

(g) Zie II. Deel, II. Boek, bl. 134.

(h) Zie II. Deel, III. Boek, bl. 263.

(i) Handv. bl. 68.

(k) SCHRASSERT Harderw. II. Deel, bl. 6, 7.

(l) Id. I. Deel, bl. 176.

BINNEN- gen, heeft Amsterdam, ongetwyfeld, ook
LAND- omtrent dien tyd, of eerder, gehandeld.

SCHE De gemelde Steden en Plaatsen, welker
VAART. meesten, van ouds, ten opzigte van Amster-
dam, buitens lands lagen, doch nu als binnen-
Opreg- landfchen worden aangemerkt, werden, met
ting der grooter of kleiner schepen en schuiten, be-
VEEREN. vaaren, naar het de gelegenheid vorderde.

De ingezetenen dier Plaatsen voeren ook, veelyds, met hunne eigene vaartuigen, op Amsterdam. Men voerde elkanderen, over en weder, toe, 't gene, in elke Plaatsen, viel, of gemaakt werdt. Doch na dat de Scheepvaart buitens lands, hier ter Stede, meer dan elders, toegenomen was, werden, van hier, ook allerlei waaren, die, uit zee of langs de Rivieren, waren aangebragt, naar de Binnenlandsche Steden en Plaatsen, daar men dezelve begeerde, verzonden. In 't eerst, geschiedde dit vaaren, over en weder, op onbepaalde tyden. Doch, door den tyd, werden 'er, op de meeste Binnenlandsche Plaatsen, die aan de Zee, aan de Rivieren, of aan Binnenwaters, gelegen waren, VEEREN-opgereg, welken, op bepaalde tyden, door een' of meer Schippers, over en weder, bevaaren werden. Op, of tegen de Marktdagen dezer Stad, voeren ook menigten van allerlei Binnenlandsche Vaartuigen af en aan. De
Zy zyn *driederlei*, Wethouderschap van Amsterdam heeft, wegens eenigen van deeze Veer- en Marktschippers, overeenkomsten gemaakt met de Geregten van de Plaatsen, die, door dezelve, bevaaren worden. Eenige anderen zyn, alleenlyk, verbonden, aan Keuren, by 't Gereg

regt

regt alhier beraamd. En in ieder deezer twee- BINNEN-
 derlei Veeren, worden, gemeenlyk, een' of LAND-
 meer Schippers, door Burgemeesteren dee- SCH-
 zer Stad, aangesteld; die allen Gildebroeders VAART.
 moeten zyn van 't groot of klein Binnenlands-
 vaarders-Gilde alhier. Zy zyn, daarenboven,
 verplicht, hun Veer, in persoon, te bevaaren,
 op de verbeurte van hun ampt (*m*), ten
 ware hun, op hun verzoek, en om wettige
 reden, verlof verleend ware, om een' *Zet-*
schipper, in hunne plaats, te stellen. Veele
 Veerschippers, die waaren van merkelyke
 waarde voeren, moeten ook, by hunne aan-
 stelling, twee borgen stellen, voor zekere
 bepaalde somme, dat deeze waaren, geheel
 noch ten deele, aan 't Veer noch onder weg,
 vervreemd zullen worden. Ook zyn, tot
 meerder verzekering der verzenderen, op de
 meeste en voornaamste Veeren, *Aanteke-*
naars, of *Commissarissen*, gelyk menze noemt,
 door Burgemeesteren, aangesteld, die van
 alles wat aan 't Veer gebragt wordt, en van
 de naamen der genen, door en aan welken,
 de goederen worden afgezonden, naauwkeu-
 rige aantekening houden; waarvoor hun,
 door den afzender, van elke party een stuiver
 betaald wordt. Doch daar is nog eene derde
 soort van Veeren, welken, alleenlyk, be-
 vaaren worden, door Schippers, die, door
 de Regeering der Plaatsen, vanwaar zy her-
 waards komen, worden aangesteld, of toe-
 gelaaten. Omtrent deezen, heeft het Ge-
 regt

(*m*) Refol. van den Oud-Raad van Burgem. van 29 May
 1754. bl. 5.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

regt of geheel geene byzondere Keuren gemaakt, of zulken, voornaamlyk, waar by den Veer- en Marktschippersen vaste Legplaatfen aangewezen zyn. Doch onder deeze derde foort van Veerfchippers, zyn 'er ook veelen, die zig zelve vaste Legplaatfen hebben verkooren, waar zy, onder 't opzigt der Havenmeesteren, alleenlyk, gedoogd worden; en veele anderen, die alleenlyk op de Markten herwaards komen, en, hierom, in 't byzonder, *Marktschippers* worden genaamd. Eene byzondere optelling en beschryving van deeze *driederlei* foort van Veeren zal best in staat zyn, om den Leezer een volledig begrip te geeven van de uitgebreidheid des Binnenlandschen Koophandels van Amsterdam. Wy zullen, op dat ieder Veer gemakkelyker zou kunnen gevonden worden, ten opzigte der twee eerste foorten, ons houden aan de orde van 't A. B. C.

I.
Veeren,
omtrent
welken,
de Stad
overeen-
komsten
met de
Wethou-
ders van
andere
Plaatsen
gemaakt
heeft,
als van
ALK-
MAAR,

De Veeren, omtrent welken, de Stad, met de byzondere Steden en Plaatsen, overeenkomsten geslooten heeft, zyn die van Alkmaar, Amersfoort, Arnhem, Breda, Delft, Deventer, Doesburg, Dordrecht, Durgerdam, Elburg, Enkhuizen, Gouda, Groningen, Haage, Haarlem, Harderwyk, Harlingen, Hasselt, Heemstede en de andere Kleeren-Veeren, de Glip, Bennenbroek, de Heeren Zandvaart en 't Kraaijennest; 's Hertogenbosch, Heusden, Hoorn, Huizen, Kampen, Leiden, Muiden, Naarden, Nieuwkerk, Utrecht, Weesp, Workum, Zierikzee, Zutfen en Zwolle.

Het Veer van ALKMAAR op deeze Stad,
en

en van hier derwaards te rug, plagt, van BINNEN-
 vroeg in de voorgaande eeuw, of eerder, LAND-
 af, tot in 't jaar 1720, alleenlyk bevaaren te SCHE
 worden, door Schippers, die van de Wet- VAART.
 houderfchap der Stad Alkmaar werden aangesteld, voor welken, reeds op den een en twintigsten December des jaars 1655, eene Ordonnantie, te Alkmaar, beraamd was. Doch in 't jaar 1719, vonden Burgemeesteren der Stad Amsterdam, eindelyk, geraaden, drie Veerschippers, van hier op Alkmaar, aan te stellen. Men maakte, te Alkmaar, in 't eerst, zwaarigheid, om den Amsterdammersen vryheid van laaden op hier toe te staan. De Steden kwamen in onderhandeling. Amsterdam oordeelde, dat men den Veerschipperen, die hier waren aangesteld, eene beurt behoorde toe te staan, tegen twee, die, door die van Alkmaar, zouden bevaaren worden. Doch Alkmaar, 't Veer zo lang alleen hebbende gebruikt, meende, dat de Alkmaarders drie beurten tegen eene hebben moesten (n). In 't jaar 1724, werdt, by den Oud-Raad van Burgemeesteren alhier, geraaden gevonden, de Amsterdamsche Veerschippers te laten uitsterven (o), zo dat 'er, ten laatste, maar één overbleef, dien men, te Alkmaar, niet meer dan ééne beurt van de negen toeleide. Zyn opvolger, met zo klein een aandeel in 't Veer, niet te vrede, vervoegde zig aan Burgemeesteren, die, in April des jaars 1763, te wege brag-

(n) Stads Missiven N. XXVI. f. 116, 118, 121 verso, 126 verso, 133 verso, 136, 140 verso, 142.

(o) Resol. van den Oud-Raad van Burgem. van 14 Nov. 1724. f. 52.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

bragten, dat hem een agtste gedeelte van de beurten werdt toegedeeld (p). En op deezen voet, wordt het Alkmaarder Veer, nog tegenwoordig, door éénen Schipper van deezeyde, bevaaren. Zyn opvolger moet zyne Veerschuit, op waardeering, overneemen, mids dezelve, hier ter Stede, getimmerd zy (q). Tegen het benadeelen van het Alkmaarder Veer, door het overvoeren van Passagiers, is, by eene Keure van den jaare 1741, voorzien. De Jagten, die, met eenige Koopluiden, des Zondags 's avonds, van Alkmaar herwaards komen, mogen geene andere Persoonen medeneemen, zonder, voor ieder derzelven, vier stuivers aan 't Veer uit te keeren (r). 't Geregt heeft, in 't jaar 1729, de Vragt- en Bestelloonen der goederen, die van Alkmaar herwaards gebragt worden, geregeld, en al vroeger, op het aantekenen van 't gene, aan dit en aan de andere Veeren, in het Damrak en aan de Texelsche Kaai, besteld wordt, orde gesteld (s). De Veerschepen op Alkmaar in 't byzonder houden hunne gewoonlyke Legplaats, in het Damrak, tusschen de oude en nieuwe Bruggen, voor de Karnemelkssteeg. Dagelyks, vaart 'er, des morgens ten negen uuren, een Veerschip; doch des Maandags, twee, ten negen en ten twee uuren, op Alkmaar af.

AMERS-
FOORT.

Op en van AMERSFOORT, is, gelyk wy reeds

(p) Stads Missiven N. XXIX. p. 38. N. XXXII. p. 233, 255.

(q) Groot-Memor. N. X. f. 3 verso.

(r) Handv. bl. 1503.

(s) Handv. bl. 1503, 1505.

reeds hebben aangemerkt (t), al in de veertiende eeuw, of eerder, gevaaren; doch het Veer schynt eerst, door de Wethouderfchap dier Stad, opgeregt, en alleen door Amersfoortsche Schippers, bevaaren te zyn, tot dat de twee Steden, in 't jaar 1647, overeenkwamen, dat het, voortaan, voor een derde, door Amsterdamsche, en voor twee derde, door Amersfoortsche Schippers, zou worden bediend (u). De Legplaats deezer Schippers was, van ouds, op het Water, tusschen de Oude en Paapenbrugge, voor de Vrouwensteeg, alwaar hun, in 't jaar 1693, een afzonderlyke Steiger toegewezen werdt (v). Op het aantekenen der goederen, die op Amersfoort besteld worden, is, reeds in 't jaar 1675, orde gesteld (w). De wederzydsche Schippers zyn, in 't jaar 1708, overeengekomen, om in ééne beurs te vaaren: in welke overeenkomst, Burgemeesteren van Amsterdam, by provisie, bewilligd hebben (x). Gemeenlyk, vertrekt 'er, alle dagen, behalve des Zondags, een Veerschip op Amersfoort. Tegenwoordig, zyn 'er, van wege Amsterdam, twee Schippers op die Stad.

Het Veer op ARNHEM is, omtrent den ARNHEM. jaare 1638, opgeregt. De Regeering der gemelde Stad hadt, eerst, twee Schippers aangesteld, die herwaards voeren; waarna myne Heeren van den Geregte alhier beslootten,

(t) Hier voor, bl. 278.

(u) Resol. Vroedsch. N. 19. 8 Oct. 1647. f. 161. Groot-Memor. N. III. f. 261 verso.

(v) Groot-Memor. N. VIII. f. 55 verso. Handv. bl. 1550.

(w) Handv. bl. 1505.

(x) Groot-Memor. N. IX. f. 83.

BINNEN- ten, insgelyks, twee Schippers aan te stel-
 LAND- len, die, beurt om beurt, met de Schippers,
 SCHE welken, door de Stad Arnhem, waren aan-
 VAART. gesteld, vaaren zouden, en voor welken, zo
 wel als voor den Commiffaris of Aanteke-
 naar (y), van tyd tot tyd, eenige Keuren
 gemaakt zyn (z). Laaftelyk is, in Augustus
 des jaars 1762, eene nieuwe Lyst der
 Vragtloozen, van Arnhem herwaards, en
 van hier op Arnhem, met goedvinden van
 beide de Steden, vastgesteld (a), die nog
 stand houdt. De Legplaats der Arnhemfche
 Veer- of Beurtschippers is in het Rokin, voor
 de Gaaperssteeg. In 't jaar 1750, verzogten
 eenige bewooners der huizen hieromtrent,
 dat de Arnhemfche en andere Veersche-
 pen, elders, mogten worden geplaatst. Doch
 eenige Koopluiden kanteden zig hiertegen:
 waarom de Legplaats deezer schepen geblee-
 ven is, daar zy was. Alle weeken, des Woens-
 dags 's avonds, vertrekt 'er, gemeenlyk, een
 Veerschip; doch in de maanden December,
 January en February, volgens eene Keure
 van den zes en twintigsten January des jaars
 1751, alleenlyk om de veertien dagen (b).
 BRED A. Het Veer op BRED A is, reeds in de
 voorgaande eeuw, opgerecht geweest: en
 in 't jaar 1666, waren de twee Steden o-
 vereengekomen, dat vier Veerschippers,
 twee van elke zyde, voortaan, tweemaal
 ter weeke, en in ééne beurs, vaaren zou-
 den

(y) Groot-Memor. N. VII. f. 56.

(z) Handy. bl. 1508, 1509.

(a) Keurb. U. f. 19 enz.

(b) Keurb. T. f. 120.

den (c): aan welke beurs, de Schippers BINNEN-
ook de vragt van de goederen, die zy, LAND-
voor eigen rekening, medeneemen, verant- SCHIE
woorden moeten (d). In of omtrent het jaar VAART.
1714, werdt hier, met toestemming der
Regeeringe van Breda, geraaden gevonden,
de Veerschepen kleiner te maaken, en elk
nog een' Schipper aan te stellen (e). Ook
bloeyde toen het Veer, sedert eenige jaaren,
zo zeer, dat 'er, behalve den gewoonlyken
Beurtschipper, dikwils, een Boeglegger nood-
dig was, om welken aan te leggen, reeds,
in 't jaar 1670, verlof was gegeven (f).
Toen 't Bredasche Bier hier meer gebruikt
werdt, dan tegenwoordig, voeren 'er gere-
gelde Bierschepen af en aan, die egter geene
andere goederen laaden mogten (g). Doch
met het verval van 't Veer, in 't begin dee-
zer eeuwe, magtigde de Wethouderschap
van Breda de gewoonlyke Veerschippers al-
leen tot het voeren van Bieren (h). En in
't jaar 1762, is 'er eene Amsterdamsche
Schippers-plaats vernietigd (i): zo dat 'er
thans wederom maar twee zyn, gelyk van
ouds. De Beurtschepen op Breda vertrek-
ken, tegenwoordig, maar eens ter weeke,
des Zondags 's morgens met het openen der
boom, van hunne Legplaats, aan de westzy-
de

(c) Groot-Memor. N. V. f. 186.

(d) Groot-Memor. N. VIII. f. 210.

(e) Stads Missiven N. XXV. f. 93 verso.

(f) Handv. bl. 1515.

(g) Handv. bl. 1515, 1516.

(h) Groot-Memor. N. IX. f. 227.

(i) Resol. van den Oud-Raad van Burgem. van 20 Jan.
1762. bl. 209.

BINNEN- de van den Singel, benoorden den Jan-Roo-
LAND- den-Poorts-tooren. De Vragt- en Bestelloo-
SCHE nen zyn, by verscheiden Keuren, gere-
VAART. geld (*k*).

DELFT. Het Veer op DELFT is, reeds in de zestiende eeuw, opgerecht geweest; doch de nette tyd der opregtinge heb ik, nergens, aangetekend gevonden. Het werdt, van ouds, met zeilschuiten, bevaaren. Doch in 't jaar 1668, werdt beslooten, geene zeilen meer te gebruiken; maar de schuiten, langs den Goudschen Trekweg en Ryn, met paarden, te laten trekken (*l*). By de oudste my bekende Keure voor dit Veer van den dertienden November des jaars 1589, wordt de Legplaats der Delftsche Veerschuiten reeds bepaald, daar zy nog tegenwoordig is, in 't Rokin, agter de Nieuwe-zyds-Kapelle; alwaar toen ook de Haagsche, Rotterdamsche en groote Leidsche Veerschuiten lagen (*m*). De Amsterdamsche Veerschuiten op Delft hebben, al van ouds, beurt om beurt, gevaaren, tegen de Delvenaars. De vragt- en bestelloonen zyn, reeds in de voorgaande eeuw, met goedkeuringe van beide de Steden (*n*), geregeld geweest. Ook zyn 'er verscheiden' andere schikkingen gemaakt, tot handhaavinge van het Veer (*o*). De Veerschippers deezer Stad op Delft, Rotterdam en 's Graavenhage bevaaren deeze drie Steden,

(*k*) Handv. bl. 1516, 1517, 1518.

(*l*) Groot-Memor. N. V. f. 207 verso.

(*m*) Handv. bl. 1526.

(*n*) Stads Missiven N. III. f. 63, 66, 67.

(*o*) Handv. bl. 1526-1530.

den, by beurten, en maaken ieder een Gil-^{BINNEN-}
de uit. Het Delftsche en 's Graavenhaagfche ^{LAND-}
Veer staat onder twee; het Rotterdammer ^{SCHE}
Veer onder vier Overluiden: van welk ge-^{VAART.}
tal, jaarlyks, de helft afgaat, welker plaat-
fen, door Burgemeesteren, uit een benoemd
dubbel getal, vervuld worden. Tot hand-
haavinge van dit Veer, is, reeds in 't jaar
1688, gekeurd, dat geene goederen, door
Schipperen buiten 't Veer op Delft, Rotterdam
en 's Graavenhaage, naar de genoemde Ste-
den, of van daar herwaards, zouden worden
gevoerd, dan voor één' Koopman (p). Om-
trent de Schippers, die Delftsch Aardenwerk
herwaards brengen, fchynt nogtans eenige
oogluiking te worden gebruikt; mids het Aar-
denwerk los in hunne fchuiten gelaaden wor-
de: in welk geval, hun, veelyds, toegelaa-
ten is, by verfcheiden' Plateelbakkers te
Delft, te laaden, en aan verfcheiden' winkels
in deeze Stad, te ontlaaden (q). Wanneer een
Schipper fterft, moeten de overigen, nevens
zynen opvolger, die zyne fchuit overneemen
moet, een jaar en zes weeken, voor de Wedu-
we vaaren. Ook is, by eene Keure van den
zeventienden Juny des jaars 1633, aan de zie-
ke Schippers, vyf guldens toegelegd van elke
reis, die, op hunne beurt, en met hunne fchuit,
gedaan wordt (r). De Schippers op Delft,
Rotterdam en den Haage, die, van wege
deeze Stad, worden aangesteld, zyn zefstien
in getal. Op

(p) Keurb. Q. f. 157 verso.

(q) Stads Missiven N. XXXII. f. 148, 159.

(r) Keurb. K. f. 61, 61 verso.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

DEVEN-
TER.

Op DEVENTER is, van hier, reeds in de veertiende eeuw, gevaaren (s): doch 't Veer op die Stad is, niet voor 't jaar 1631, opgereg. Ten minste, is toen, met believen van beide de Steden, eene vragtlyst be-raamd. De Beurt- of Veerschippers worden, door beide de Steden, aangesteld, en vaaren, beurt om beurt, van hier naar Deventer, driemaal ter weeke, des Dingsdags, des Don-derdags, en des Saturdags, 's avonds: en van Deventer op hier, op dezelfde dagen, des morgens. 't Geregt van Amsterdam heeft, van tyd tot tyd, verscheiden' Keuren gemaakt, op het Deventer-Veer, die, in de *Handvesten*, te vinden zyn (t). Ook hebben Burgemees-teren, reeds in 't jaar 1676, toegestaan, dat het Veerschip van eenen overleeden Schip- per op Deventer, door zynen opvolger, by schattinge, zou worden overgenomen (u). De Legplaats der Deventer-Beurtschepen is aan de noordoostzyde der Oude Brugge, te- gen over het Bierdraagers-Huisje, in het Damrak. Van deeze zyde, zyn vier Beurt- schippers op Deventer aangesteld.

DOES-
BURG.

De Wethouderschap der Stad DOES- BURG, in het Graaffchap Zutfen, aan den Yffel, heeft, reeds in de voorgaande eeuw, eenen Veerschipper op hier aangesteld (v); waarna men, van deeze zyde, insgelyks, een' Veerschipper, van hier op Doesburg, aan- gesteld heeft. Doch dit Veer schynt, sedert,

te

(s) Zie hier voor, bl. 279.

(t) Handv. bl. 1512, 1530 enz.

(u) Groot-Memor. N. VI. f. 199 *verse*.

(v) Handv. bl. 1534.

te niet geloopt te zyn. Immers, ik vind, dat die van Doesburg, in 't jaar 1717, van nieuws, eenen Veerschipper hebben aangesteld (*w*), op eenen tyd, dat de Schippers-plaats, hier, onbegeven gelaaten was. De zwaare Ryntollen gelegenheid gegeven hebbende, tot het toeneemen der Vaarte langs de Aa, of ouden Yffel, die by Doesburg in den nieuwen Yffel valt; is de Regeering van Doesburg, in 't jaar 1763, te raade geworden, om eenen tweeden Beurtschipper aan te stellen op Amsterdam; 't welk nogtans niet geschied is, zonder voorkennis van Burgemeesteren deezer Stad, die 't zig, met voorbehoudenis van hun regt, om, wanneer zy 't zouden geraaden vinden, insgelyks, een' of meer Veerschippers op Doesburg aan te stellen, hebben laten welgevallen (*x*). De Doesburger-Veerschepen leggen, by de Deventerschen, aan de Oude Brugge. Zy vaaren, gemeenlyk, naar dat 'er veel of weinig goederen zyn, om de agt of veertien dagen.

Het Veer op DORDRECHT is, in gevolge eener Overeenkomste tusschen beide de Steden, opgerecht, in den jaare 1611. Ook is, ten zelfden tyde, eene Ordonnantie en eene Vragtlyst voor dit Veer vastgesteld. Het Veer, tot in deeze eeuw bevaaren zynde, liep, in 't jaar 1740, te niete, en bleef, van deeze zyde, onbegeven. Burgemeesteren van Dordrecht deden, in 't volgende jaar,

(*w*) Missive der Magistraat van Doesburg van 5 Febr. 1717. berustende ter Charterkamer.

(*x*) Stads Missiven N. XXXII. bl. 294.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

jaar, voorflagen tot herftelling van het zelve, die, by Burgemeefteren van Amfterdam, overwoogen werden (y). Doch men kon elkan- deren niet volkomenlyk verftaan, voor 't jaar 1744. Toen werden, van deeze zyde, twee Veerfchippers op Dordrecht aangefield. En men kwam overeen, dat de Dordrechtsche Beurtschepen drie reizen doen zouden, te- gen twee reizen, die, door de Amfterdam- fchen, zouden worden gedaan, tot dat de vyf Dordrechtsche Schippers, tot op drie, zouden uitgefiorven zyn; wanneer zy, te- gen drie Amfterdamschen, vaaren zouden (z). Sedert, is 'er, van deeze zyde, een derde Beurtschipper aangefield (a). In de Vragt- lyft, die, met wederzydsche bewilliging, vaftefteld was, is, by eene Keure van den agt en twintigften January des jaars 1764, op gelyke wyze, deeze verandering gemaakt, dat, voortaan, beide van de groote en klei- ne Spykermenden, twintig ftuivers aan vragt betaald zou moeten worden (b). De Leg- plaats der Dordrechtsche Beurtschepen, die alle Zondagen vertrekken, is in den Singel, tuffchen de Korsjes- en Lynbaans- fteeg. In 't voorbygaan, merken wy aan, dat, Dor- drecht, van ouds, Octroi gehad hebbende, om de goederen, die, uit zee of langs de ri- vieren, de Stad voorby gevoerd werden, al- daar te doen verftapelen of verbodemen, of zekere regten te doen betaalen; de goede- ren,

(y) Stads Miffiven N. XXIX. f. 102, 107, 113 *verfo.*

(z) Handv. bl. 1537.

(a) Stads Miffiven N. XXXII. bl. 247, 253.

(b) Keurb. U. f. 41.

ren, die, uit het Noorden, van Amsterdam BINNEN-
 en daaromtrent, door Gouda, den Yffel af LAND-
 kwamen, Kanthout, Kromhout en Eeken SCHE
 planken uitgenomen, in 't jaar 1540, door VAART.
 Keizer Karel den V., van dit Stapelregt wer-
 den vry verklaard (c). En by eene Over-
 eenkomst met die van Dordrecht van den
 negenden September des jaars 1599, werdt
 deeze vryheid ook overgebracht op de goe-
 deren, die, niet alleen langs de gewoonly-
 ke Vaart, de Spuije, maar ook, door de
 nieuwlings herstelde Kille van Bonaventura,
 voorby Dordrecht, gevoerd zouden worden.
 Te gelyk, werdt verklaard, dat de Ooster-
 sche en Noordsche balken, uit of over de
 Noordzee, in deeze Landen gebracht, van 't
 Stapelregt zouden vry zyn, evenveel, of zy
 gekant waren, of rond (d). 't Is nu en dan
 gebeurd, dat men, naar 't oordeel onzer
 Schipperye, dit Stapelregt, te Dordrecht,
 te verre heeft uitgestrekt (e); doch de nieu-
 wigheden, over welken men klaagde, zyn,
 gemeenlyk, spoedig afgedaan.

Het Veer op DURGERDAM is, al van DURGER-
 ous, door Schippers, van wederzyde aan- DAM.
 gesteld, bevaaren. 't Schynt, nogtans, dat
 de Regeering van Amsterdam, met de Re-
 genten van Durgerdam, geene overeen-
 komst getroffen heeft, dan alleenlyk by pro-
 visie, in den jaare 1664. By dezelve, werdt
 beraamd, dat de Veerschuiten alleenlyk op
 en

(c) Zie II. Deel, VI. Boek, bl. 70.

(d) Zie Handv. bl. 27. Groot-Plakaatb. IV. Deel, bl. 449.

(e) Stads Missiven N. XXIX. f. 147 verso.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

en van Durgerdam vaaren; niet, dan aan den Kraanssteiger alhier, laaden en lossen, en niet, dan op de bestemde uren, vertrekken zouden (*f*): 't welk, gemeenlyk, viermaal 's daags geschiedt. De eerste Ordonnantie voor de Veerschippers van deeze zyde is van den jaare 1681. De vragten van perfoonen en goederen zyn, by verscheiden Keuren, geregeld (*g*). De Melk- en Roeischuiten mogen, vryelyk, over en weder vaaren, zonder daarin, door de Veerschuitenvoerders, belet te mogen worden (*h*). Van wege deeze Stad, is maar één Schipper op Durgerdam aangesteld.

ELBURG.

Tusschen de Steden Amsterdam en Elburg, is, al in de vyftiende eeuw, of eerder, gemeenschap van vaart en handel geweest (*i*); schoon het, tot in de zestiende eeuw, is aangelopen, eer de Regeering van Elburg geraaden vondt, een vast Veer van ELBURG op deeze Stad op te regten, en daartoe eenige Beurtschippers aan te stellen. Burgemeestren van Amsterdam vertoefden, tot in Maart des jaars 1700, en stelden toen, van deeze zyde, ook een Veerschipper op Elburg aan (*k*). Ook werdt den Veerschipperen in 't gemeen, wat later, eene Legplaats toegestaan by de Nieuwe Brug, aan de oostzyde van den Medenblikker steiger (*l*),

Se-

(*f*) Groot-Memor. N. V. f. 144 verso.

(*g*) Handv. bl. 1542, 1543.

(*h*) Groot-Memor. N. VII. f. 48.

(*i*) Zie II. Deel, IV. Boek, bl. 349.

(*k*) Stads Missiven N. XVII. f. 124 verso. Groot-Memor. N. VIII. f. 130 verso.

(*l*) Groot-Memor. N. VIII. f. 195.

Sedert, wordt het Veer op Elburg, van de BINNEN-
 ze zyde, door één' Schipper, bevaaren, die LAND-
 een vierde van de Beurten en voordeelen ge- SCHE
 niet (*m*), volgens eene Overeenkomst, die, VAART.
 reeds in of omtrent het jaar 1702, gemaakt
 is (*n*). Op het aantekenen der goederen,
 die op Elburg gescheept worden, is, by eene
 Keure van den een en dertigsten January des
 jaars 1714, orde gesteld (*o*). De Elburger
 Veerschippers vertrekken, driemaal ter wee-
 ke, des Dingsdags, Donderdags en Satur-
 dags, een uur voor 't luiden der boomklok,
 van 't Veer.

Het Veer op ENKHUIZEN schynt, tot ENKHUI-
 in 't jaar 1662 toe, alleenlyk van Schippers, ZEN.
 door de Wethouderschap dier Stad aange-
 steld, bevaaren te zyn. Doch toen kwamen
 de beide Steden overeen, dat de Schippers,
 die, van wege Amsterdam, waren aangesteld,
 voortaan, een vierde gedeelte van de beur-
 ten bevaaren zouden. Amsterdam verbondt
 zig, ten zelfden tyde, den wederzydschen
 Veerscheperen eene bekwaame Kaai of Leg-
 plaats te zullen aanwyzen (*p*): 't welk nog-
 tans niet zo spoedig geschieden kon, ter oor-
 zaake van het uitzetten der paalen, in 't Y
 voor de Stad, waarmede men, tot diep in
 't volgende jaar, of langer, bezig was (*q*).
 Sedert, werdt de Legplaats der Enkhuizer
 Veer-

(*m*) Stads Missiven N. XXVIII. f. 55 verso.

(*n*) Missive der Magistraat van Elburg van 28 Juny 1702.
 berustende ter Charterkamer.

(*o*) Handv. bl. 1547.

(*p*) Groot-Memor. N. V. f. 75 verso.

(*q*) Stads Missiven N. I. 6 Septemb. 1663.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

Veerschepen geschikt, agter het oude Zee-
regt of Wagthuis, beoosten de Nieuwe Brug-
ge. De Schippers voeren, in 't eerst, elk voor
zyne eigene rekening. Doch, in 't jaar 1679,
kwamen zy, met goedvinden van Burge-
meesteren der beide Steden, overeen, om in
ééne beurs te vaaren, waaruit de Amster-
damsche Schippers, die drie in getal zyn,
een vierde, en de Enkhuizer Schippers drie
vierde trekken zouden (*r*). Dit heeft ge-
duurd, tot in 't jaar 1698. De Amsterdam-
sche Schippers verzogten toen, wederom,
gelyk van ouds, elk voor zyne eigen reke-
ning, te mogen vaaren (*s*). Doch de Stad
Enkhuizen bewilligde 'er niet in, voor 't jaar
1715, wanneer zulks, met toestemming der
beide Steden, werdt vastgesteld (*t*). In 't
jaar 1760, zyn de twee Steden overeenge-
komen, dat de plaats van Bestelder der Brie-
ven en Pakjes, te Enkhuizen openvallende,
door de Stad Amsterdam, en te Amsterdam
openvallende, door de Stad Enkhuizen, zou
begeven worden; mids de bevoordeelde,
geen Burger zynde, gehouden zou zyn, zyn
Burgerregt, in de wederzydsche Steden, te
kopen (*u*). Burgemeesteren van Amster-
dam hebben, voor 't eerst, in 't jaar 1699,
twee Overluiden, uit de Veerschippers op
Enkhuizen en Harlingen, aangesteld, om de
belangen van beide de Veeren waar te nee-
men

(*r*) Groot-Memor. N. VI. f. 234 verso. Stads Missiven
N. VII. f. 57.

(*s*) Stads Missiven N. XVII. f. 75 verso.

(*t*) Stads Missiven N. XX. f. 132.

(*u*) Uit de Oorspronkelyke Conventie van 6 Maart 1760,
berusende ter Charterkamer.

men (v). In den Zomer, plagten, van Amsterdam en Enkhuizen, twee fchepen's BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART. daags te vaaren; doch, federt veele jaaren, vaart 'er, op verzoek der Amsterdamsche Schipperen (w), des Zomers en des Winters, van elke Stad, maar één fchip's daags, des avonds, een uur voor 't luiden der boomklok. De Veerfchepen, die, door overleeden Schippers, worden nagelaaten, moeten, in het Enkhuizer-Veer, gelyk in andere Veeren, door hunne Opvolgers, by fchattinge, worden overgenomen (x). De Enkhuizer-Veerfchepen mogen niet buiten hunne Legplaatsen laaden of loffen, en de goederen, op 't Veer wordende besteld, moeten, naar behooren, worden aangetekend (y).

Op de Stad Gouda, en van daar op hier GOUDA. te rug, is, verscheiden' eeuwen agtereen, gevaaren, zonder dat 'er een geregeld Veer tuffchen de twee Steden werdt opgeregt. De groote Goudsche Vragtschuiten lagen, in de zestiende eeuw, op het Rokin; doch werden, in 't jaar 1605, van daar verplaatst, op den S. Lucien-burgwal, tuffchen de Jonge Roelen-steeg en den Spyker of het pakhuis van *Elbert Corneliszoon* (z), welk toen aldaar stondt. En deeze Legplaats behouden de Goudsche Ykerfchepen, nog tegenwoordig; zynde de Jaag- of Trekschuiten, na 't maaken van 't Zandpad en de Trekvaart, op den

(v) Groot-Memor. VIII. f. 165 verso.

(w) Stads Missiven N XIX. f. 162 verso.

(x) Groot-Memor. N. V. f. 96.

(y) Handv. bl. 1512, 1547.

(z) Handv. bl. 1550.

BINNE N-
LAND-
SCHE
VAART.

den zelfden burgwal, een weinig noordelyker geplaatst. Toen, in 't jaar 1564, de groote Goudsche Sluis, by Alfen, van steen hermaakt was (a), werdt, op het vaaren, buiten om de Stad Gouda, door de Sluis, en op het schutten, binnen door de Stad, midsgaders, op het vaaren, binnen door en buiten om Amsterdam, orde gesteld, door 's Lands Staaten, die verstonden, dat de wederzydsche Schippers vry in elkanders Steden mogten laaden, 't zy zy daar gelaaden of ongelaaden gekomen waren; mids de Goudsche Schippers, van hier komende, door Gouda voeren. Burgemeesteren van Amsterdam bewilligden in deeze schikking, indien de Goudsche Schippers, op hunne eigen haven, voeren, en hunne Tolcedulen, vooraf, aan eenen der Secretarissen alhier, vertoond hadden. Zy verklaarden zelfs, niet te willen onderzoeken, of de Goudsche Schippers ook verder voeren, dan op hunne Stad (b). Doch, over het vaaren om of door Gouda is, meer dan eens, geschil ontstaan, tusschen de twee Steden (c), 't welk, egter, spoedig is bygelegd. En in 't jaar 1742, is men, eindelyk, onderling verdraagen, dat de Goudsche Schippers, 't zy ge-
 „ laaden of ongelaaden hier ter Stede ko-
 „ mende, vragt zouden mogen aanneemen,
 „ op alle Plaatsen, mids vaarende door of
 „ buiten om Gouda. Doch dat de Turf-
 „ schippers, die in de Veenen gelaaden had-
 „ den

(a) WALVIS Gouda, I. Deel, bl 18.

(b) Resol. Holl. 14 Octob. 19 Novemb. 1588. p. 416, 504.

(c) Stads Missiven N. III. f. 25c, N. XXX. f. 101.

„ den, en de vaartuigen zonder luiken van BINNEN-
 „ deze vryheid verfteken zouden zyn. En LAND-
 „ dat de fchepen, van Amsterdam komende, SCHE
 „ en buiten om Gouda vaaren willende, VAART.
 „ daartoe verlof zouden moeten verzoeken
 „ van Burgemeesteren dier Stad; doch daar-
 „ voor niet meer dan andere Schippers be-
 „ taalen (d).” Het Trekveer tuffchen de
 twee Steden werdt opgereg, in 't jaar 1658
 (e), zo dra de Trekvaart en het Zandpad ge-
 maakt waren, en daarin twaalf Schippers
 van elke zyde aangesteld. Doch het Veer
 der groote Vragtschepen, *Ykerschepen* ge-
 naamd, die Koopmans goederen af en aan
 voerden, werdt niet opgereg voor 't jaar
 1685, volgens eene overeenkomst tuffchen
 de twee Steden (f). 't Leedt egter niet
 lang, of de tweederlei Ykerschippers wer-
 den, onderling, oneenig (g). De Steden kwa-
 men overeen, omtrent eene Ordonnantie
 voor de Ykerschippers, die, in October des
 jaars 1689, vastgesteld werdt (h). In 't jaar
 1716, vonden de twee Steden geraaden,
 dat het Ykerveer, welk, tot hiertoe, door
 vyf Amsterdamsche en zeven of zes Goud-
 sche Schippers, bevaaren geweest was (i),
 voortaan, door vyf Schippers van de eene
 en de andere zyde, in ééne beurs, bevaa-
 ren zou worden (k). De Schippers der Jaag-
 fchui-

(d) Handv. bl. 1560.

(e) Groot-Memor. N. IV. f. 129 verso, 156 verso, 160 verso.

(f) Stads Missiven N. VIII. f. 136 verso. Groot-Memor.
N. VII. f. 138 verso.

(g) Stads Missiven N. X. f. 72.

(h) Handv. bl. 1553.

(i) Groot-Memor. N. VII. f. 138 verso.

(k) Groot-Memor. N. IX. f. 226. Handv. bl. 1557.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

schuiten van deeze zyde, thans zes in getal, zyn, volgens eene Keure van den vyftienden February des jaars 1691, verpligt, een jaar en zes weeken na hunne aanstelling, voor eens overleeden Schippers Weduwe, te vaaren. Ook is, aan kranke Schippers op dezelfde schuiten, een gulden ter weeke toegelegd uit de gemeene bosse, zo lang dezelve twee guldens, uit de bosse van het klein Binnenlands-vaarders-Gilde, trekken (1).

Dagelyks, vaaren drie Trekschuiten van hier op Gouda, en van Gouda op hier, 's morgens, 's middags en 's avonds. In 't ruim, moeten niet meer dan agt en twintig, en in de roef, niet meer dan agt personen geplaatst worden. De nagtschuit moet, tot geryf der reizenden, van stroo worden voorzien (m). Op Amsterdamsche en Goudsche Kermis, kunnen geene Trekschuiten worden afgehuurd (n). Ten behoeve van het Trekschuiten-Veer, is, meer dan eens, gekeurd, dat geene Goudsche Ykers of ydele Haringen eenig volk, brieven, geld of pakjes, die gekruid of gedraagen kunnen worden, zullen mogen te rug voeren (o). Het loon van den Besteller van het Trekschuiten-Veer op Gouda is, in 't jaar 1709, geregeld, en tegen de moedwilligheden van Matroozen, Soldaaten en anderen, in de Goudsche Trekschuiten, by eene Keure van den drie

en

(1) Keurb. Q. f. 201. Handv. bl. 1556.

(m) Handv. bl. 1551.

(n) Handv. bl. 1552.

(o) Handv. bl. 1553, 1557.

en twintigsten April des jaars 1717, orde gesteld (p). De Ykerschepen vaaren tegenwoordig, dagelyks, van hier op Gouda, en van Gouda op hier. Zy moeten, ten dienste der Koopluiden, van hunne Legplaats verschieten, om te lossen of te laaden, mids de vragt, te Amsterdam gelaaden zynde, vyf, en te Gouda gelaaden zynde, drie guldens opbrengt: doch 't fluis- en bruggeld moet den Schipper vergoed worden. De Schippers moeten, ieder, voor zes honderd guldens, borg stellen, tot gerustheid der inlaaderen (q). De vragt- en bestelloonen der goederen, die, met de Ykers, van hier verzonden, of herwaards gevoerd worden, met naame, die der Pypen, zyn, by verscheiden Ordonnantien, geregeld (r).

Tusschen de Steden Amsterdam en Graave was, in 't jaar 1651, een Veer opgerecht, om door zes schepen, drie van elke zyde, alle dagen, beurt om beurt, bevaaren te worden. Ook kwamen de twee Steden, in 't volgende jaar, overeen, wegens eene Vragtlyst der goederen, die, met deeze Beurtschepen, verzonden worden (s). En Burgemeesteren van Amsterdam stelden, in 't jaar 1654, een Toeziender of Bestelder van het Veer op Graave aan (t). Doch dit Veer is, al voor veele jaaren, te niet geloopt; wordende

(p) Handv. bl. 1557, 1558.

(q) Handv. bl. 1553

(r) Handv. bl. 1554, 1556, 1558. Vervolg, bl. 126.

(s) Handv. bl. 1560, 1561. Groot-Memor. N. III. f. 303
versg.

(t) Groot-Memor. N. IV. f. 25.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

GRONIN-
GEN.

de goederen, te Graave t'huis hoorende, over Nieuwmegen verzonden.

Het Veer op en van GRONINGEN is, daar ter Stede, omtrent den aanvang der voorgaande eeuwe, opgereg, en, meer dan honderd jaaren lang, alleen door Groninger Schippers, bevaaren, die ruim veertig sterk waren, toen de Stad Amsterdam, in 't jaar 1716, besloot, ook vier Veerschippers op Groningen aan te stellen. Zy kwam, met den Olderman en Heuvelingen van 't Groot-Schippers-Gilde te Groningen, die zig toen hier ter Stede bevonden, overeen, dat de vier Amsterdamsche Schippers een derde van 't Veer bevaaren zouden (u). Sedert, zyn, nu en dan, eenige onlusten ontstaan, tusschen de tweederlei Schippers, ter gelegenheid, dat de Amsterdammers, hunne vrage te Groningen gelost hebbende, terstond, ledig te rug keerden, om hunne beurt, te Amsterdam, niet te verliezen: waaruit, somtyds, volgde, dat de Amsterdamsche beurt, te Groningen, door een' Groninger, tot zyne schade, moest worden vervuld, zo menze, 't gene niet behoorlyk was, niet ledig laten wilde (v). De Amsterdammer Schippers tot op drie zynde verminderd, is 'er, eindelyk, met onderling goedvinden der twee Steden (w), op den twintigsten April des jaars 1753, by 't Geregt alhier, eene nieuwe Ordonnantie

(u) Stads Missiven N. XXVI. f. 5 verso, 102. Handv. bl. 1563.

(v) Stads Missiven N. XXVIII. f. 102. XXIX. f. 165, 173. XXX. f. 1 verso.

(w) Stads Missiven N. XXXI. f. 121, 137.

tie op het Groninger Veer gemaakt, waarby, BINNEN-
 onder anderen, werdt vastgesteld, dat de LAND-
 Beurtschippers, tweemaal ter weeke, vaa- SCHE
 ren, en 's Woensdags en 's Saturdags hunnen VAART.
 laatsten Laaddag hebben zouden; dat, den
 Amsterdammer, die de beurt hadt, niet t'huis
 zynde, een ander Amsterdammer, of by
 gebrek van Amsterdammeren, een Gronin-
 ger Beurtman, in zyne beurt, zou treden,
 en dat de Amsterdammer Beurtman niet le-
 dig van Groningen herwaards zou mogen
 keeren, dan na dat de derde Amsterdamsche
 Beurtman, te Groningen, zou aangekomen
 zyn, om zyne beurt aldaar waar te neemen(x).
 Tegen het benadeelen van het Groninger
 Veer, door vreemde Schippers, was, reeds
 in 't jaar 1750, by eene Keure, voorzien (y).
 Het bestelloon der goederen is, in 't jaar
 1758, geregeld (z). De Groninger Beurt-
 man vertrekt, 's Donderdags en 's Zondags,
 met het opengaan der boom. Zyne Leg-
 plaats is, op 't Water, voor de Valkensteeg.

Van het Veer op den HAAG E, welk, in HAAGE,
 ééne beurs, door de Schippers op Delft,
 Rotterdam en den Haage, bevaaren wordt,
 en, reeds in de zestiende eeuw, in stand
 was, hebben wy, hier voor (a), in de be-
 schryving van het Veer op Delft, reeds ee-
 nig gewag gemaakt. In 't jaar 1645, zyn de
 zestiën Schippers, die toen op Delft en Rot-
 terdam voeren, met de zes Schippers, op
 den

(x) Vervolg der Handv. bl. 127.

(y) Vervolg der Handv. bl. 127.

(z) Keurb. T. f. 239.

(a) Bladz. 288.

BEJNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

den Haage vaarende, overeengekomen, dat de laatsten aan de eersten iet zouden uitkeeren, en dat, by 't overlyden van een' der zes laatsten, een der zeffien eersten, tot Schipper op den Haage, zou worden ingeloot (*b*). Niemand mag, buiten het Veer, eenige Passagiers of Stukgoederen, van hier naar den Haage, of van daar herwaards, voeren (*c*). De vragtlooonen der goederen, die naar en van den Haage vervoerd worden, zyn, in 't jaar 1668, geregeld (*d*).

HAAR-
LEM.

Voor het maaken der Trekvaart op HAARLEM, in den jaare 1632, werdt het Veer op die Stad, alleenlyk door Buitenschuiten, bevaaren. Doch na 't aanleggen der Trekvaart, werden, by de Buitenschuiten, ook Trekschuiten gevoegd, en beraamd, dat de Schippers, eerst op de Buitenschuiten, sedert *Kaarslaaden* genaamd, vaaren zouden, en daarna, by instervinge, op de Trekschuiten. Tot in de zefftiende eeuw toe, schynt 'er, tusschen de twee Steden, geene vaste Overeenkomst gemaakt te zyn, op het bevaaren van het Veer. Elke Stad stelde zo veele Schippers aan, als zy goedvondt, en Haarlem veel meerder dan Amsterdam. Hieruit rees, nogtans, dikwils, geschil, tusschen de wederzydsche Schippers: 't welk, in 't jaar 1597, zo hoog liep, dat men den Haarlemmer-Veerschuiten de gewoonlyke Legplaats in het Damrak, hier ter Stede, niet wilde toestaan; maar hen noodzaaken, eene af-

(*b*) Groot-Memor. N. III. f. 240 *verso*.

(*c*) Handv. bl. 1563.

(*d*) Handv. bl. 1562.

afgelegener plaats, in de vesten, buiten de BINNEN-
 S. Antonis-Poorte, te verkiezen. Die van LAND-
 Haarlem verwierven, hierop, een Mandement van 't Hof, waarby zy, in hunne oude SCHE
 Legplaats, gehandhaafd werden. Doch men VAART.
 kreunde zig, hier ter Stede, niet aan dit Mandement, als zynde verkreegen op een Request, welk niet aan Burgemeesteren, of aan 't Geregt deezer Stede, was medegedeeld, en streedt met eene Keure, kort te vooren, op de Legplaats der Haarlemsche en Amsterdamsche Veerschenen, gemaakt. De Haarlemmers, hunne voorige Legplaats willende inneemen, werden bekommerd, bekeurd, gevonnist en gepand. Zy kwelden, op hunne beurt, de Amsterdammers, die te Haarlem kwamen, en beriepen zig op 't Hof, welk de bekeuring en panding wel afdeedt, zonder dat Amsterdam 'er zig tegen kante; doch te gelyk aan die van Haarlem beval, hun *Appel*, voor 't Hof, te vervolgen (e): 't welk nogtans, niet blykt, geschied te zyn. Immers, de twee Steden slooten, ten overstaan van Commissarissen van den Hove, in 't jaar 1598, een Verdrag, voor den tyd van twee jaaren: 't welk, in den jaare 1600, voor een jaar, en in 't jaar 1601, voor nog zes jaaren, vernieuwd werdt (f). Midlerwyl, was, by 't Geregt deezer Stad, op den veertienden December des jaars 1600, overeenkomstig met dit verdrag, eene Ordonnantie vastgesteld voor de Veerschippers, van

(e) Privileg. van Haarl, bl. 371, 376.
 (f) Groot-Memor. N. II. f. 196 verſe, 197.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

van hier op Haarlem vaarende, die toen zestien fterk waren (*g*); volgens welke, zy, by provisie, ééne beurt zouden hebben, tegen twee van de Haarlemsche Schippers, die, zo wel als zy, in het Damrak leggen zouden (*h*). Doch, in 't jaar 1605, werdt, tusschen de twee Steden, beraamd, dat 'er drie Amsterdamsche, tegen vier Haarlemsche Veerschuiten, vaaren zouden (*i*): 't welk, tot in 't jaar 1612, geduurd heeft, zynde de twee Steden, in October des jaars 1611, overeengekomen, dat het Veer, met den zes en twintigsten September des jaars 1612, en voortaan, beurt om beurt, zou worden bevaaren (*k*). Men kwam, te gelyk, overeen, dat andere schuiten geene verzamelde, maar wel hoopvragten zouden mogen laaden, en naar de wederzydsche Steden vervoeren (*l*): 't welk, sedert nog, by eene Keure van den zes en twintigsten January des jaars 1679, werdt vastgesteld (*m*). En op deezen voet, wordt het Buiten- en Binnen-Veer, nog tegenwoordig, bevaaren.

De Buitenschuiten, *Kaarslaaden* genaamd, moeten, by hunne aankomst, regelregt schieten in het Damrak of Water, by de Paapenbrugge (*n*). Die in de beurt leggen, plaatsen zig, aan de westzyde, tusschen de Paapenbrugge en Baafjes-steeg. Die niet in de

(*g*) Keurb. C. f. 306 verso.

(*h*) Handv. bl. 1550.

(*i*) Groot-Memor. N. II. f. 213.

(*k*) Groot-Memor. N. II. f. 241 verso.

(*l*) Resol. Vroedsch. N. II. 16 Off. 1611. f. 33.

(*m*) Handv. bl. 1567.

(*n*) Groot-Memor. N. VI. f. 173.

de beurt leggen, moeten, daar tegen over, BINNEN-
aan de ooftzyde, haalen (o). Op het laaden, LAND-
aantekenen, lossen en bestellen der goede- SCHE
ren, zyn, van tyd tot tyd, verscheiden VAART.
Keuren gemaakt. Ook zyn de vragtloonen,
by eene Ordonnantie van den jaare 1700,
geregeld. (p). De Besteller is verplicht, op
ieder Addresbrief, aan te tekenen, hoe veel
de ontvangers der goederen, voor vragt en
bestellen, betaalen moeten (q). Alle dagen,
vaaren drie Kaarslaaden af van hier op Haar-
lem, en van Haarlem op deeze Stad. De
Amsterdamsche Schippers van het Buiten-
Veer moeten, jaarlyks, ieder tien guldens,
aan den Havenmeester tusschen de Paapen-
en Nieuwe Bruggen, voor Kaaigeld, betaa-
len. De Haarlemmers betaalen hun Kaaigeld,
te Haarlem (r). De Trekschuiten ver-
trekken ook dagelyks, met het opengaan
der Haarlemmer Poorte, buiten welke, zy
leggen; en voorts, alle uren, tot 's avonds
ten agt uren toe. Doch van Haarlem her-
waards, vaaren de Trekschuiten, 'smorgens,
ten half vier, ten vier, ten half vyf, of ten
vyf uren af, en voorts, alle uren, tot 's
avonds ten half zeven uren toe. De Schip-
pers, die, 's morgens, van de wederzyd-
sche Steden afgevaaren zyn, keeren, 's na-
demiddags, derwaards weder. Zy moe-
ten stiptelyk op, en niet voor het uur af-
vaa-

(o) Handv. bl. 1550.

(p) Handv. bl. 1568, 1570, 1571.

(q) Groot-Memor. N. VIII. f. 89.

(r) Groot-Memor. N. IX. f. 20 verso.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

vaaren (s), dan wanneer 'er een of meer schuiten aan 't Veer blyven. De Schippers op het Buiten- en Binnen-Veer zyn verpligt, zelve mede te vaaren, ten ware zy, door ziekte of gewigtig belet, verhinderd werden (t). De vragt met de Trekschuit is, voor ieder persoon, des Zomers, zes, en des Winters, zeven en een halve stuivers. Kinderen van tien jaaren en daaronder betaalen halve vragt. Doch die beneden de drie jaaren zyn, niets. Onder de geheele vragt, is begreepen twee stuivers voor de Gabelle, en twaalf penningen voor Passagie-geld: het overige genieten de Schippers (u). In de Trekschuiten, zyn, in 't jaar 1752, roeven gemaakt, die, zo wel als de schuiten, den meesten tyd van 't jaar, kunnen worden afgehuurd (v). De kleine Pakjes, die met de Binnenschuit verzonden worden, moeten, niet door de Schippers knechts; maar door den Besteller worden besteld (w). De veertien Haarlemmer-Veeerschippers, wegens deeze Stad aangesteld, hebben eene Bos opgeregt, waar over, de vier Overluiden 't bewind hebben; van welken, jaarlyks, twee afgaan, in welker plaats, twee anderen, door Burgemeesteren, uit een benoemd dubbel getal, gekooren worden. De zieke Schippers trekken zes guldens ter maand, uit deeze Bosse. De afgaande Overluiden moeten, aan eenen
der

(s) Handv. bl. 1564.

(t) Handv. bl. 1572.

(u) Handv. bl. 1564, 1573.

(v) Vervolg der Handv. bl. 128.

(w) Handv. bl. 1573.

der Stads Secretariffen, rekening doen (x). BINNEN-

laaten, hier ter plaatse, kortelyk, te ge- LAND-
SCHE
VAART.

waagen van een oud gefchil, welk Haarlem gehad heeft, met verfcheiden' Steden van Holland en Zeeland, en met Amsterdam in 't byzonder, over 't ftuk der vrye Laadinge. De Stad Haarlem, ouder en aanzienlyker Koopftad geweest zynde, dan de meeste andere Hollandfche en Zeeuwfche Steden, heeft, naar alle waarfchynlykheid, op dezelve gevaaren, eer dezelve nog eenige, of eenige merkelyke Binnenlandfche vaart of handel hadden; en vooral, eer, in dezelve, beflooten Binnenlandsvaarders-Gilden waren opgeregt. Die Stad is dus, naar 't fchynt, vroeg, in 't bezit geraakt, om overal, en naar alle Plaatsen, vry te mogen laaden, 't zy haare Schippers, op de Laadplaatfen, belaaen of onbelaaen, gekomen waren. Doch na dat, in verfcheiden' Steden, en ook te Amsterdam, Binnenlandsvaarders-Gilden waren opgeregt, werdt hier, aan de vreemden in 't gemeen, belet, vragt aan te neemen, zo zy, hier, niet, of minder dan half belaaen, gekomen waren: en al waren zy, half, of heel belaaen, aangekomen, liet men hun niet toe, te vaaren, dan op hunne eigene havens. Zelfs, mogten zy, op deezen, voor niet meer dan ééne koopman, laaden, indien, op dezelve, geregelde Veerfchepen waren aangelegd (y).

Doch

(x) Groot-Memor. N. VII. f. 202 verso. N. VIII. f. 112, 156 verso.

(y) Zie hier voor, IV. Deel, I. Boek, bl. 142, 147.

BINNEN
LAND-
SCHE
VAART.

Doch sommige vreemden, met naame die van Haarlem en Gouda, namen deeze bepaaling hunner voorige vryheid kwalyk. De Haarlemmers vervoegden zig, in 't jaar 1557, aan 't Hof van Holland, verzoekende, te worden gehandhaafd, in 't bezit der vrye Laadinge, te Amsterdam. Zy verwierven eene uitspraak van Commissarissen in hun voordeel. Doch Amsterdam beriep zig, van deeze Uitspraak, op den vollen Raad, daar geoordeeld werdt, dat die van Haarlem niet beweezen hadden, in 't bezit der vrye Laadinge te zyn. Zy bragten de zaak toen voor den grooten Raad van Mechelen, die, in 't jaar 1570, verstondt, dat die van Haarlem zouden blyven in 't bezit, om vryelyk te Amsterdam te mogen laaden, en de laading te voeren, werwaards zy wilden (z). Die van Gouda verwierven diergelyk eene uitspraak in hun voordeel van Commissarissen van den Hove van Holland, in 't jaar 1588 (a): waarop zy zig, sedert, bestendiglyk, beroepen hebben (b). Doch aan die van Alkmaar was, in 't jaar 1579, de vrye Laading ontzeid (c). Ten voordeele van Haarlem, is, laatstelyk, op den tienden December des jaars 1700, uitspraak gedaan, door Commissarissen van den Hoogen-Raade.

Doch

(z) Register van diverse Sententien, berussende ter Secretarrie. f. 90 verso. Privil. van Haarlem, bl. 266, 310.

(a) Regist. van diverse Sentent. f. 92.

(b) Missiven van Gouda van 3 Sept. 1733, 27 Nov. 1741. en 4 Jan. 1749. berussende ter Charterkamer.

(c) Regist. van diverse Sentent. f. 46. en Bylaage L. A. Zie ook de gedrukte Sentent. van den hoogen en Provinc. Raade. bl. 190.

Doch Amsterdam beweerde, ten zelfden ty-
 de, in bezit te zyn, van zulke Veeren te
 mogen opregten, als de Wethouderschap
 geraaden vondt, met uitsluiting van vreem-
 den en anderen van 't bevaaren der zelven
 (d). Commissariffen verstonden toen, dat
 die van Haarlem, voor den Hoogen-Raad-
 de, behoorden te worden gedagvaard, om
 Amsterdam, in 't gemelde bezit, te zien be-
 vestigen (e). Doch ik vind niet, dat de
 Hooge-Raad, in beide deeze gevallen, ee-
 nige nadere uitspraak gedaan heeft. On-
 dertusschen, heeft Haarlem altoos getragt,
 zig, in 't bezit der vrye Laadinge hier ter
 Stede, te handhaaven. Ter gelegenheid van
 een geschil hierover, in 't jaar 1683, ge-
 vallen, floegen Burgemeesteren van Haar-
 lem voor, twee Schippers, die, over en
 weder, in de eene en de andere Stad, gear-
 resteed waren, buiten benadeeling van bei-
 de de Steden, zo * ten opzigte van het regt, * ten
 als † ten opzigte van de bezitting, van we-^{petitoire.}
 derzyde, te ontslaan; waarin Burgemeeste-^{† ten}
 ren van Amsterdam, ten dien tyde, bewillig-^{possejsoi-}
 den (f). Men heeft, ondertusschen, reden
 om te twyfelen, of het regt, of de bezitting
 van Haarlem wel werken kan, ten opzigte
 van de vaart naar Plaatsen, op welken, hier,
 Veeren zyn opgeregt.

Het

(d) Vergelyk Handv. bl. 1577.

(e) Groot Memor. N. VIII. f. 192. Privil. van Haarl.
 bl. 593, 596.

(f) Missive van Haarlem van 20 Sept. 1683. berustende ter
 Charterkamer.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

HARDER-
WYK.

Het Veer op HARDERWYK, aan welke Stad, by een byzonder Voorregt van den Aartshertoge Filips van den vierden January des jaars 1498 [1499], de vrye handel op Amsterdam was toegestaan (g), tot in 't begin der zeventiende eeuw toe, alleenlyk bevaaren geweest zynde, door Schippers, by haare Wethouderschap aangesteld; vondt de Regeering van Amsterdam, eindelyk, in 't jaar 1616, geraaden, ook eenige Schippers, van deeze zyde, aan te stellen, en, met onderlinge bewilliging van beide de Steden, eene Ordonnantie voor 't nieuwe Veer te beraamen. Men tradt, hierover, met Harderwyk, in onderhandeling, en sloeg, van deeze zyde, voor, dat het Veer, by provisie, vier weeken, door die van Harderwyk, en daarna, twee weeken, door de onzen, bevaaren zou worden. Doch Harderwyk wees deezen voorslag van de hand (h). 't Liep aan, tot in February des jaars 1617, eer de twee Steden overeen kwamen, dat de wederzydsche Schippers in ééne beurs vaaren zouden, uit welke, alle veertien dagen, twee derde aan de Harderwykers, en een derde aan de Amsterdammers zou worden uitgedeeld (i). Wat laater, werdt eene Ordonnantie voor het Veer gemaakt, met toestemming van beide de Steden (k). De Stad Harderwyk, in 't jaar 1650, vry wat kos-

(g) Hardv. bl. 134.

(h) Resol. Vroedsch. N. II. 4 Octob. 1616. f. 186.

(i) Groot-Memor. N. II. f. 261.

(k) Groot-Memor. N. II. f. 268 verso.

kosten, tot verbetering haarer haaven, ge-
 daan hebbende, verzogt, dat de Stad Am-
 sterdam haar, in deeze kosten, met eenige
 penningen wilde ondersteunen. Burgemees-
 teren werden toen, door de Vroedschap, ge-
 magtigd, om Harderwyk, ten gemelde ein-
 de, met tien of twaalf duizend guldens, te
 beschenken (l). De Regeering van Harder-
 wyk verhoogde, sedert, om de kosten op 't
 onderhoud van de haven te vinden, de vragt-
 loonen ten laste van de ingezetenen van
 Amsterdam, zonder de Regeering deezer
 Stad te kennen. Hier uit rees eenig geschil
 (m). Men verstondt, hier ter Stede, dat
 de ingezetenen van Harderwyk, zo wel als
 die van deeze Stad, voordeel trokken van 't
 onderhoud der haven, en derhalve, met dee-
 zen gelykelyk, behoorden te draagen, tot de
 kosten. Doch men besloot, nogtans, dat
 het tot eere van de Stad strekte, aan zulke
 oude Bondgenooten, als die van Harderwyk
 waren, eenige weldaad te bewyzen (n). Men
 kwam dan overeen, dat de Amsterdammers
 en alle anderen negen, en de Harderwykers
 zeven en een halve stuivers, voor ieder
 persoon, aan vragt betaalen zouden. De
 vragt van de goederen werdt, te gelyk,
 minder gesteld voor de Harderwykers, en
 men stondt toe, dat de Wethouderschap van
 Harderwyk een zevende gedeelte van de
 vragt inhieldt, en besteedde, tot verdiepin-
 ge

(l) Resol. Vroedsch. N. 20. 10 Sept. 1650. f. 186.

(m) Resol. Vroedsch. N. 21. 6 Jan. 1654. f. 138 verso.

(n) Resol. Vroedsch. N. 21. 26 Maart 1654. f. 165.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

ge haarer haven (o). De Amsterdammer-
Veerschippers, die thans maar twee in ge-
tal zyn, hebben, somtyds, dit zevende
gedeelte gepagt, en somtyds, ook poogin-
gen gedaan, om de inhouding van het zelve
te doen staaken (p): doch, tot nog toe, ver-
geefs. De Regeering van Harderwyk, in 't
jaar 1689, eene nieuwe vragtlyst hebbende
opgesteld, zonder de Regeering van Amster-
dam te kennen; verstondt men hier, dat de
voorige vragtlyst van den jaare 1654 behoor-
de stand te grypen (q). De Harderwyker
Veerscheperen leggen aan den Kampersteiger,
by het Zeeregt. Alle avonden, een uur voor
't luiden der boomklok, vaart 'er een Veer-
schip af, op Harderwyk.

HARLIN-
GEN.

Het Veer op HARLINGEN werdt, oud-
tyds, bevaaren, door Schippers, van de Wet-
houderschap aldaar aangefteld; en 't Geregt
van Amsterdam hadt alleenlyk, by eene Keu-
re van den drie en twintigsten July des jaars
1605, de Legplaats dier Veerscheperen be-
paald, daar zy voormaals geweest was, te-
gen over de Spaarnedammer brugge, ter
plaats van het roode Blokhuis; zonder dat
'er meer dan één te gelyk binnen de nieuwe
brugge komen mogten, voor dat het gewoo-
ne Veerschip buiten geschooten was (r).
Doch in 't jaar 1696, vonden Burgemeeste-
ren geraaden, ook van deeze zyde, eenige
Veerschippers op Harlingen aan te stellen.

Men

(o) Groot-Memor. N. IV. f. 14, 21, 186.

(p) Stads Missiven N. VI. f. 127.

(q) Stads Missiven N. XII. f. 54.

(r) Handv. bl. 155e.

Men zag zulks te Harlingen ongaarne. Doch BINNEN-
 men hieldt zig, hier ter Stede, aan zyn regt LAND-
 (s), en bewoog, met veel moeite, de Wet- SCHIE
 houderschap van Harlingen tot een verdrag VAART.
 om de Amsterdamsche Veerschippers, op ge-
 lyken voet, te behandelen, als de haaren,
 hier ter Stede, werden behandeld, mids de
 onzen maar een vierde van de beurten had-
 den; waarmede men zig, hier, vergenoe-
 gen liet (t). Het Veer is, ingevolge van dit
 verdrag, van 't jaar 1697 af, voor een vier-
 de gedeelte, van deeze zyde bevaaren (u).
 Het Schippers-Gilde te Harlingen heeft zig,
 nu en dan, vry wat voorregts aangema-
 tigd, óver de Amsterdamsche Schippers,
 die thans drie in getal zyn, 't welk gelegen-
 heid tot eenig geschil gegeven heeft (v). In
 't jaar 1736 en federt, hebben de twee Ste-
 den, meermaalen, gehandeld, over het be-
 raamen eener Ordonnantie voor het Veer,
 die, door wederzydsch gezag, zou worden
 vastgesteld (w). Doch ik vind niet, dat zulks,
 tot hiertoe, geschied zy. Men heeft, te
 Harlingen, de Amsterdammer-Veerschippers
 willen verbinden, om altoos op hunne beurt
 te vaaren; doch de onzen hebben de vry-
 heid willen behouden, om byvragten aan te
 neemen, en het bevaaren van het Veer, op
 zulk een' tyd, voor de Harlingers, over te
 laten; alzo zy, uit het Veer alleen, niet
 be-

(s) Stads Missiven N. XV. f. 112, 147 verso, 148, 153
 verso, en vooral f. 167. N. XVI. f. 1, 2, 3.

(t) Stads Missiven N. XVI. f. 17, 33, 95, 111, 118.

(u) Resol. Vroedsch. Lr. Y. 22 Juny 1697. f. 246.

(v) Stads Missiven N. XVIII. f. 103, 116 verso.

(w) Stads Missiven N. XXVIII. f. 175 verso, 178 verso.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

bestaan kunnen (x): en dit schynt de voor-
naame reden, waarom men, met onderlinge
bewilliging, nog geene Ordonnantie heeft
kunnen maaken. 't Geregt alhier heeft, in
't jaar 1725, het bestelloon bepaald, by eene
Keure, die, in 't jaar 1726, eenigszins ver-
anderd is (y). Over de Veerschippers op
Enkhuizen en Harlingen van deeze zyde,
zyn, reeds in 't jaar 1699, by Burgemees-
teren, twee Overluiden aangesteld (z). De
Harlinger Veerscheperen leggen nog, omtrent
dezelfde plaats, daar zy, oudtyds, lagen;
doch wat meer Oostwaards, aan de Texel-
sche kaai. Alle avonden, een uur voor het
luiden der boomklok, vertrekt 'er, gemeen-
lyk, een Veerschip.

HASSELT. Het Veer op HASSELT in Overyffel plagt,
tot in 't midden der voorgaande eeuw, al-
leen van de Hasseltsche zyde, bevaaren te
worden. Doch in 't jaar 1657, vonden Bur-
gemeesteren van Amsterdam geraaden, vier
of meer Veerschippers, van deeze zyde, aan
te stellen, die, volgens eene overeenkomst
met de Regeering van Hasselt, reis om reis,
tegen agt Hasseltschen, welken 'er toen wa-
ren, vaaren zouden. In 't volgende jaar,
kwam men, nogtans, nader overeen, dat het
Veer, door vier Schippers van elke zyde,
zou worden bevaaren (a). En deeze over-
eenkomst hieldt eenige jaaren stand. De
Veerschippers van deeze zyde werden, by
loo-

(x) Stads Missiven N. XXXII. f. 15.

(y) Handv. bl. 1570.

(z) Groot-Memor. N. VIII. f. 165 verso.

(a) Groot-Memor. N. IV. f. 134 verso, 157 verso.

lootinge, uit het Groot-Binnenlandsvaarders-BINNEN-
 Gilde, gesteld. Doch 't Veer werdt, in laa-LAND-
 ter' tyd, zo ongeregeld bediend, dat de SCHE
 Zwolsche Veerschippers de gelegenheid waar-VAART.
 namen, om volk en goederen van hier mede
 te neemen, en binnen de Vryheid van Has-
 felt uit te zetten: 't welk hun, in 't jaar 1728,
 verboden werdt (b). De oneenigheid tus-
 schen de Zwolsche en Hasseltsche Schippers
 duurde nogtans; en 't Hasseltsche Veer ver-
 viel, meer en meer, tot dat Burgemeesteren
 van Amsterdam goedvonden, het, in 't jaar
 1733, met kennisse van die van Hasselt (c),
 te herstellen, op den voet van de jaaren
 1657 en 1658; met dit onderscheid nogtans,
 dat vier Amsterdamschen, tegen zes Hasselt-
 schen, vaaren zouden (d). Op het overvoe-
 ren der Grasmaaijers, in den Hooityd, werdt,
 in 't jaar 1737, eene overeenkomst met Zwol-
 le getroffen (e), die, in laater' tyd, vernieuwd
 werdt. Volgens deeze overeenkomst, mogt
 de Hasseltsche Beurtman, in de maanden Ju-
 ny en July, niet meer dan honderd maaijers,
 ten zynen byzonderen voordeele, overvoe-
 ren: en was hy verpligt, de vrugt der maai-
 jeren, welken hy, boven dit getal, medenam,
 te verrekenen met de boegleggers der Zwol-
 sche en Hasseltsche Veeren. Doch het Has-
 seltsche Veer scheen zig niet te kunnen her-
 stellen. De Oud-Raad van Burgemeesteren
 besloot, derhalve, de Amsterdamsche Schip-
 pers

(b) Groot-Memor. N. X. f. 80 verso.

(c) Stads Missiven N. XXVIII. f. 105 verso, 111 verso.

(d) Groot-Memor. N. X. f. 103. Handv. bl. 1575.

(e) Groot-Memor. N. X. f. 155.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

pers te laten uitsterven (*f*): en na dat de laatste, in 't jaar 1754, overleeden was, werdt het Veer, van deeze zyde, by voorraad, vernietigd: waarvan der Regeeringe van Hasselt kennis gegeven werdt (*g*). Sedert, is, aan de Beurtschippers van de Hasseltsche zyde, die nu, als Marktschippers, worden aangemerkt, toegelaaten geweest, niet slegts, gelyk van ouds, op de drie weekelyksche Marktdagen, Maandag, Woensdag en Vrydag; maar ook op Zondag, van hier te vaaren. Doch in den Hooityd, of eigenlyk in Juny en July, vaaren, op de drie overige dagen der weeke, de Gildebroeders van 't Groot-Binnenlandsvaarders-Gilde, by lootinge, op Hasselt (*h*). De Legplaats der Veerschepen blyft, aan de noordwestzyde van de oude brug, gelyk van ouds. Zy vertrekken, een uur voor het luiden der boomklok, van 't Veer.

HEEM-
STEDE.
ENZ.

Op HEEMSTEDÉ by Haarlem is sterker gevaaren, sedert dat men, aldaar, Lynwaaten Kleeren-bleekeryen, in grooten getale, heeft aangelegd. De Zandvaart, aldaar in de voorgaande eeuw gegraaven, en sedert de *Heeren Zandvaart* genaamd, langs welke, veelen van deeze bleekeryen opgereggt zyn, mag niet gebruikt worden, dan met verlof van den Heere van Heemstede (*i*). In 't jaar 1681,

(*f*) Resol. van den Oud-Raad van Burgem. 5 Juny 1737. f. 92. Groot-Memor. N. X. f. 156. Stads Missiven N. XXVIII. f. 175 verso, 187 verso, 189. N. XXX. f. 53 verso, 59, 65, 159.

(*g*) Stads Missiven N. XXXI. f. 207, 209.

(*h*) Vervolg der Handv. bl. 129.

(*i*) Groot-Memor. N. IV. f. 110 verso.

1681, werdt de eerste Ordonnantie op het BINNEN-
 Veer, tusschen Burgemeesteren deezer Stad LAND-
 en de Vrouwe van Heemstede, vastgesteld: SCHE
 volgens welke, het, door twee Schippers van VAART.
 hier, en door vier van de zyde van Heem-
 stede, in ééne beurs, bevaaren zou worden.
 De Schippers huurden, ten zelfden tyde, de
 Zandvaart van de Vrouwe van Heemstede(k).
 De Legplaats was, reeds te vooren, gekeurd
 aan de westzyde van den Singel, tusschen de
 Warmoesgragt en Gasthuismolensteeg (l).
 Doch zy is, naderhand, regt daar tegen o-
 ver, aan de oostzyde van den Singel, ver-
 plaatst. De Veerman op Heemstede vaart
 alle nademiddagen met kleëren, en 's Dings-
 dags en Vrydags, ook met andere goederen.
 De Commiffaris of Aantekenaar van dit Veer,
 die te gelyk Aantekenaar is van het Veer op
 Bennenbroek en de Glip, schikt zig, naar
 het Reglement, voor den Aantekenaar van
 het Rotterdammer en andere Veeren gemaakt
 (m). Het Kleërenveer op Bennenbroek en de
 Glip of Prinsen-Zandvaart is, op dezelfde
 plaats, als dat op Heemstede, de Heeren
 Zandvaart en het Kraaijennest; en op deeze
 Veeren, byzonderlyk, op de grootte en vragt-
 en bestelloonen der Kleërenmanden, zyn,
 van tyd tot tyd, verscheiden' Keuren ge-
 maakt (n).

Het

(k) Groot-Memor. N. VII. f. 185 verso. Handv. bl. 1577.

(l) Groot-Memor. N. VII. f. 33 verso. Handv. bl. 1577.

(m) Groot-Memor. N. VIII. f. 156.

(n) Handv. bl. 1509, 1510. Keurb. U. f. 4. Zie ook Groot-Plakaarb. VI. Deel, bl. 215.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

's HER-
TOGEN-
BOSCH.

Het Veer op 's HERTOGENBOSCH schynt, in den jaare 1630, eerst van deeze zyde, opgereg, en, door vyf of zes Schippers, bevaaren te zyn (o). Doch naderhand, is het, door zes Schippers, drie van elke zyde, bevaaren: tot dat het verval van 't Veer, in 't jaar 1756, gelegenheid gaf, om het, voortaan, door niet meer dan vier Schippers, twee van elke zyde, te doen bevaaren (p). De Beurtschippers van deeze zyde hebben, in 't jaar 1711, eene Overeenkomst met elkanderen gemaakt, die, met eenige veranderingen, door Burgemeesteren, goedgekeurd is (q). De jongste Ordonnantie op het Veer is, den zes en twintigsten January des jaars 1731, vastgesteld (r). Het Veerschip op 's Hertogenbosch legt op den Singel, ten noorden van den Jan-Rooden Poortstooren, en vertrekt alle weeken.

HEUSDEN.

De Regeeringen der Steden Amsterdam en HEUSDEN, in 't jaar 1650, wegens de opregting van een Marktschuiten-Veer van daar op deeze Stad, zynde overeengekomen, werden 'er, van elke zyde, twee Marktschippers aangesteld: waarby, in 't jaar 1657, met bewilliging van Burgemeesteren van Amsterdam, door de Wethouderschap van Heusden, nog een derde gevoegd werdt, onder beding, van deeze zyde, dat 'er, in het toekomende, maar twee Schippers van elke

(o) Handv. bl. 1578.

(p) Refol. van den Oud-Raad van Burgemeest. van 1756. p. 76.

(q) Handv. bl. 1578.

(r) Handv. bl. 1579.

elke zyde zyn zouden (s). De Legplaats dezer Beurtschepen is, aan de westzyde van den Singel, benoorden den Jan-Rooden-Poorts-Tooren, van waar zy, eens ter weeke, des Donderdags 's morgens, afvaaren.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

Op HOORN is, behalve de Trekvaart, omtrent den jaare 1660, van Buikflood, over Purmerende, en over Monikendam en Edam, aangelegd, in gevolge van verscheiden' Overeenkomsten, tusschen deeze Stad en de Steden Hoorn, Edam, Monikendam en Purmerende getroffen (t); reeds in de voorgaande eeuw, een geregeld Buitenveer geweest, welk alleen bevaaren werdt door Schippers van de Hoornsche zyde aangesteld, die hunne Legplaats aan het Bothhuisje hadden (u); doch, in den jaare 1687, van daar, in het Damrak, voor de Kapelsteeg, verplaatst werden (v); van waar zy, dagelyks, een half uur voor 't luiden der boomklokke, vertrekken. Eenige jaaren te vooren, waren Burgemeesteren van Amsterdam, met Burgemeesteren van Hoorn, in onderhandeling getreden, over het maaken eener nieuwe Ordonnantie op het Veer, volgens welke, het, voortaan, van wederzyde, bevaaren zou worden (w). Doch ik vind niet, dat men toen tot een besluit gekomen is. Sedert, zyn 'er egter ook Veerschippers, van deeze zyde, aangesteld. Doch

HOORN.

III

- (s) Groot-Memor. N. IV. f. 139. Verg. N. VIII. f. 30.
 (t) Groot-Memor. N. V. f. 7 verse, 22, 30, 34, 55, 71.
 (u) Stads Missiven N. I. 7 Sept. 1663.
 (v) Groot-Memor. N. VII. f. 179.
 (w) Stads Missiven N. VII. f. 79, 162 verse.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

in 't jaar 1716, begeerde de Regeering van Hoorn, dat het Veer wederom op den ouden voet gebragt, en alleen door Schippers van daar bevaaren werdt (x). Maar, van deeze zyde; was men niet gezind, de Amsterdamsche Veerschippers, geheellyk, te ontzetten van hun beroep. 't Liep tot in 't jaar 1718 aan, eer men eene Ordonnantie, met wederzydsche bewilliging, op het Veer hadt vastgesteld (y). Het Veer wordt, tegenwoordig, door één' Amsterdamschen Schipper bevaaren. Eenigen tyd hierna, regte men, te Hoorn, een zogenaamd Binnenveer op, waarin vier Damschuiten gesteld werden, die hunne Legplaats namen in het Damrak by den Paapenbrugge; doch, in 't jaar 1725, van daar, op Droogbak, en in laater' tyd, in den Nieuwe-zyds-Voorburgwal, voor de Gravenstraat, verplaatst werden (z). En deeze Damschuiten, die alle dagen vaaren, en van welken de eerste, reeds in 't jaar 1692, gevaaren hadt, voeren stukgoederen af en aan, terwyl de grove waaren aan het Buitenveer bepaald blyven. De Overeenkomst van den jaare 1718, slegts voor twintig jaaren gemaakt zynde, is, zo ver my gebleeken is, niet wederom vernieuwd. Ter gelegenheid van eenig geschil tusschen de wederzydsche Schippers, floegen de onzen, in 't jaar 1753, voor, dat zy, voortaan,

(x) Stads-Missiven N. XXV. f. 208 verso, 211 verso.

(y) Stads-Missiven N. XXVI. f. 52, 75, 84 verso, 127. Handv. bl. 1588.

(z) Stads-Missiven N. XXVII. f. 101 verso, 109 verso. Groot-Memor. N. X. f. 37 verso, Handv. bl. 1592.

aan, in eene gemeene beurs, wilden vaaren, BINNEN-
 en daar uit een vierde, tegen drie vierde van LAND-
 de Hoornsche zyde, genieten (a), op welken SCHE
 voet men, voorheen, overeen gekomen was. VAART.
 De vragt- en bestelloonen voor het Hoorn-
 sche Veer zyn, by verscheiden' Keuren, ge-
 regeld (b). Ook is 'er, reeds in 't jaar 1661,
 eene Ordonnantie vastgesteld op het bevaa-
 ren der Trekvaart tusschen de vyf Steden
 (c), die nog stand houdt. In dit Veer, zyn
 zes Amsterdamsche Schippers.

Op HUIZEN in Gooiland, is, al voor HUIZEN.
 veele jaaren, een Veer opgeregt, welk, door
 twee Schippers, een' van elke zyde, bevaa-
 ren werdt. Burgemeesteren van Amsterdam
 kwamen, in 't jaar 1714, met Buurmeeste-
 ren van Huizen, overeen, wegens het aan-
 stellen van eenen Bylegger, waartoe, altoos,
 een Huizer Schipper zou verkooren worden.
 De twee vaste Schippers, en, des noods,
 ook de Bylegger vertrekken, des Zondags,
 op onderscheiden' uuren, van Huizen her-
 waards, en des Maandags, des Dingsdags,
 en des Woensdags of Donderdags, van hier
 wederom naar Huizen (d). Het Veer is, se-
 dert, zo zeer vervallen, dat Burgemeesteren
 van Amsterdam, in 't jaar 1750, aan 't Ge-
 regt van Huizen hebben voorgeslaagen, den
 Bylegger wederom af te stellen (e). Tot nog
 toe, wordt het Veer, egter, door drie Schip-
 pers,

(a) Stads Missiven N. XXXI. f. 148.

(b) Handv. bl. 1505, 1582, 1584.

(c) Handv. bl. 1545.

(d) Handv. bl. 1592.

(e) Stads Missiven N. XXX. f. 154 verso.

**BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.** pers, bevaaren, een' Amsterdammer en twee
Huizers. De Amsterdammer geniet, volgens
onderlinge overeenkomst, wat meer dan een
derde van 't voordeel der vragten.

KAMPEN. Op de Stad **KAMPEN** is, al zeer vroeg,
gevaaren en gehandeld: doch ik heb niet
konnen ontdekken, wanneer het Veer der-
waards opgeregt is. Het wordt, sedert vee-
le jaaren, bevaaren door Veerschippers, die,
van de ééne en de andere zyde, aangesteld
zyn. De onzen betaalen dertig stuivers van
elke reize, tot onderhoud van het Kamper
diep, over welks droogte, meermaalen, ge-
klaagd is (*f*). De Veerschippers op Kam-
pen vertrekken, in den Zomer, driemaal ter
weeke, des Maandags, Woensdags en Vry-
dags; doch des Winters, alleen des Dings-
dags en Vrydags, van den steiger, ten noord-
oosten der Oude Brugge, agter 't Bierdraa-
gers-huisje (*g*). Zy zyn, zo wel als de Deven-
terfche en Zwolsche Beurtschepen, verplicht,
een uur voor dat de boomklok begint te lui-
den, de touwen los te maaken, en naar bui-
ten te schieten, op de verbeurte van dertig
stuivers, ten behoeve van den Havenmees-
ter (*h*).

LEIDEN. Op de Stad **LEIDEN**, en van daar her-
waards te rug, is, ook al zeer vroeg, door we-
derzydsche Schippers, over de Haarlemmer-
en Leidsche Meer, gevaaren. Zelfs, heb-
ben de Steden, op den vyfden December
des jaars 1581, ten overstaan van Commis-
fa-

(*f*) Stads Missiven N. XXVII. f. 40 verso, 44, 133.

(*g*) Handv. bl. 1550,

(*h*) Handv. bl. 751.

fariffen uit den Hove van Holland, een Verdrag wegens de Schippery geflooten, inhoudende „ dat de wederzydsche Schippers fragt, „ binnen Leiden en Amsterdam, op hunne „ eigene havens, zouden mogen aanneemen, „ 't zyze, op de Laadplaatse, gelaaden gekomen waren, of niet: en zelfs op vreemde „ havens, by gebrek van Schippers, op „ de Laadplaatse woonagtig, mids eerst de „ Overluiden der Binnenlandsvaarderen aldaar aanspreekende (i).” Doch wanneer het Kaagfchippers-Veer opgeregt zy, is my niet klaarlyk gebleeken. 't Schynt alleenlyk, dat die van Leiden, in de zestiende eeuw of eerder, begonnen zyn, met het aanstellen van een merkelyk getal van Veerschippers, waartegen Amsterdam maar weinige Veerschippers aangesteld hadt. Men kwam, in 't jaar 1598, overeen, dat de Kaagfchippers, die toen vier en dertig sterk waren, zeven en twintig Leidschen en zeven Amsterdamschen, tot op dertig, zouden uitserven; en dat, in plaats van de Schippers, die daar na overleeden, anderen, door Amsterdam, zouden gesteld worden, tot dat 'er, van elke Stad, vyftien Schippers in 't Veer waren (k); welk getal, in laater' tyd, nog meer afgenomen is. 't Geregt van Amsterdam beraamde, in 't volgende jaar, eene Keur voor de Veerschippers, met toestemminge van 't Geregt van Leiden. Men kwam ook overeen, om uit elke Stad twee Overluiden

(i) Groot-Memor. N. XII. f. 62 verso.

(k) Groot-Memor. N. II. f. 187.

BINNEN
LAND-
SCHE
VAART.

luiden te stellen over 't Veer (l). De Kaagen plagten, tot in 't jaar 1668, over den Overtoom gehaald te worden: en de twee Steden bepaalden, in 't jaar 1643, de grootte en gedaante, op welke, zy moesten worden gebouwd (m). Doch het opregten van een Veer van vier Buitenschepen op Leiden, twee van elke zyde, die, door Spaarnedam, zouden vaaren, in den jaare 1647 (n): en vooral, het aanstellen van geregelde Trekschuiten, na 't maaken van de Goudsche Trekvaart en 't Zandpad, in den jaare 1657, deedt het Kaagschippers-Veer derwyze vervallen, dat men, in 't jaar 1668, besloot, derzelve getal te laten uitsterven, tot op negen, behalve de twee Buitenschippers. Ten zelfden tyde, werdt ook geraaden gevonden, de Kaagschippers agter den Overtoom te laten leggen (o): waarna zy, zeldzaamer, door reizigers, gebruikt worden. Tegenwoordig, zyn 'er, derhalve, drie geregelde Veeren op Leiden: het Kaagschippers-Veer, het Buiten- of Grootvaarders-Veer, en het Trekschuiten-Veer. De Legplaats der Kaagen is nog aan den Overtoom, en dagelyks, ten tien uren, vaart 'er eene Kaag op Leiden af. De Legplaats der Grootvaarders is op het Water, voor de Baafjessteeg. Zy vertrekken, om den derden dag. De Trekschuiten zyn tweederlei, Marktschuiten en Volksschuiten. Van de eersten, die,

(l) Handv. bl. 1524.

(m) Groot-Memor. N. III. f. 271 verso.

(n) Groot-Memor. N. III. f. 292 verso.

(o) Groot-Memor. N. V. f. 226.

die, op den Singel, by 't Latynsche School, BINNEN-
 leggen, vertrekt 'er een, in den namiddag. LAND-
 Van de anderen, die, by dage, ter zelfder SCHE
 plaatse, leggen; doch, tegen den avond, VAART.
 verhaalen buiten de Utrechtsche Poort voor
 de herberg de Beerenbyt, vertrekt 'er een,
 's avonds, ten agt uren. In dit Trekschui-
 ten-Veer, vaaren negen Amsterdamsche
 Schippers. De vragt en bestelloonen op Lei-
 den zyn, by verscheiden' Keuren, gere-
 geld (p).

Op MUIDEN MUIDEN, plagten, al vroeg in de en NAAR-
 voorgaande eeuw of eerder, dagelyks, ge- DEN.
 regelde Marktschippers af te vaaren, die,
 door de Regeering aldaar, werden aangesteld.
 Op NAARDEN NAARDEN, voeren ook diergelyke
 Marktschippers, die, insgelyks, werden aan-
 gesteld, door de Wethouderschap dier Stad.
 En deeze Marktschippers vaaren, nog te-
 genwoordig. Het Marktschip op Muiden
 vaart, alle namiddagen, ten drie uren, en
 legt aan de nieuwe brug, ten noorden van
 den Medenblikker steiger. Het Marktschip
 op Naarden vertrekt op den middag ten
 twaalf uren, en legt op 't Water, voor de
 Baafjes steeg (q). Somtyds is, over deeze
 Marktschippers, geklaagd, door Burgemees-
 teren deezer Stad (r). Doch na 't opregten
 van het Trekschuiten-Veer, en 't maaken
 van 't Zandpad op Muiden en Naarden, in 't
 jaar 1653, worden de Marktschepen, im-
 mers

(p) Groot-Memor. N. V. f. 226, 230, 233. N. VIII. f. 89. N. X. f. 84. Handv. bl. 1579, 1580, 1581.

(q) Groot-Memor. N. VIII. f. 55 verso.

(r) Stads Missiven N. XVII. f. 36. N. XIX. f. 220 verso.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

mers door reizigers, minder gebruikt. En op dit Veer is, in 't zelfde jaar, by 't Geregt deezer Stad, eene uitvoerige Ordonnantie gemaakt (s). De geschillen, vallende tusschen de Schippers op deeze Trekschuiten en de inlaaders of reizigers, worden, door Commissarissen van het Zandpad, afgedaan (t). De Trekschuiten, van welken wy spreken, hebben, in 't jaar 1698, ook vryheid gekreegen, om op Muiderberg te vaaren (u). Zy leggen, sedert het jaar 1685, op de Prinsengraft, aan de noordzyde, tusschen de Utrechtsche straat en den Amstel; doch schieten, voor hun vertrek, naar buiten, aan de oostzyde des Amstels, voor 't Veerhuis. In 't Veer op Muiden en Naarden, vaart maar één Amsterdamsche Schipper.

NIEUW-
KERK.

Het Veer op NIEUWKERK op de Veluwe plagt, tot op 't einde der voorgaande eeuw, alleen door Nieuwkerker Schippers, bevaaren te worden: doch, in 't jaar 1699, vonden Burgemeesteren van Amsterdam geraaden, zelve ook eenen Schipper op Nieuwkerk aan te stellen, en daarover, met de Amptsjonkers, in onderhandeling te komen (v). Men kwam, in 't jaar 1701, by provisie, overeen, dat het Veer bediend zou worden, door vier Schippers, drie wegens Nieuwkerk, en een' wegens deeze Stad aan te stellen, om in ééne beurs te vaaren, uit welke, de Amsterdamsche Schipper een vierde ge-
niet

(s) Handv. bl. 1605.

(t) Stads Missiven N. XIX. f. 163 verso, 164.

(u) Groot-Memor. N. VII. f. 128.

(v) Stads Missiven N. XVII, f. 178, N. XVIII. f. 27, 51
verso. N. XIX. f. 183.

niet (w). Op het bestellen en aantekenen der BINNEN-
goederen, is, in de jaaren 1713 en 1714, by LAND-
twee byzondere Keuren, orde gesteld (x). SCHE
VAART.
De Veerschepen op Nieuwkerk vertrekken,
driemaal ter weeke, des Dingsdags, des Don-
derdags, en des Saturdags, een half uur voor
het luiden der boomklokke. Zy leggen aan
de Texelsche Kaaij, voor de Ramskooi, aan
den Meppeler steiger.

Op UTRECHT is, al zeer vroeg, groote U-
handel gedreeven uit deeze Stad. Ook voe- TRECHT.
ren 'er, reeds in de zestiende eeuw, gere-
gelde Veerschuiten van de eene op de ande-
re Stad. De Schippers of *Schuitenvoerders*,
gelykze genoemd werden, werden, door de
Wethouders der beide Steden, aangesteld.
Te Amsterdam, waren *Groot-Schuitenvoer-
ders* en *Klein-Schuitenvoerders* op Utrecht,
die hunne Legplaats hadden, aan den Utrecht-
schen steiger, op het Rokin. Zy waren be-
greepen onder Gilden, en, voor dat der
Grootschuitenvoerders, ook *Schieteschuiten*
genaamd, om dat zy, tot geryf van den
koopman, van hunne gewoonlyke Legplaats
schieten, en elders lossen, of laaden mogen,
werdt, in 't jaar 1598, eene nieuwe Ordon-
nantie vastgesteld (y), die, in 't jaar 1601,
vernieuwd en vermeerderd werdt (z). Tot
hiertoe, waren 'er egter geene onderlinge
Overeenkomsten gemaakt, tusschen de twee
Steden, op het bevaaren van het Veer. Al-
leen.

(w) Handv. bl. 1608.

(x) Handv. bl. 1602, 1604.

(y) Keurb. C. f. 298 verso.

(z) Keurb. C. f. 308. Handv. bl. 1630.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

leenlyk, hadden de wederzydsche Schuiten-voerders, zonder dat 'er Burgemeesteren van Amsterdam in gekend waren, reeds in 't jaar 1580, een verdrag gemaakt, volgens welk, vier Utrechtschen, tegen een' Amsterdammer, vaaren zouden (a). Doch in 't jaar 1607, kwamen de twee Steden, voor 't eerst, zo ver my gebleeken is, overeen, omtrent het bevaaren van het Veer op Utrecht, door groote en kleine schuiten (b). Ten dien tyde, voeren de groote schuiten met zeilen, en de kleinen werden geroeid. De Utrechtschen voeren nog, met vier schuiten, tegen ééne. Doch in 't jaar 1623, werdt men, hier ter Stede, te raade, met een gelyk getal van schuiten, te vaaren. Men nam den raad van verscheiden' Regtsgeleerden in, die, eenpaariglyk, verstonden, dat de Stad, hiertoe, volkomenlyk, geregtigd was (c). Te Utrecht, begreep men 't anders: 't welk tot eenige moeijelykheden aanleiding gaf (d). Doch in 't jaar 1625, besloot men tot verdrag (e). Het werdt, in 't volgende jaar, getroffen. Men kwam overeen, om het getal der Roeischuiten, by uitstervinge, te brengen op vyftien van elke zyde, die, beurt om beurt, zouden vaaren. Het Zandpad en de Trekvaart omtrent dien tyd gemaakt zynde (f), werden de Roeischuiten in Trek-
schui-

(a) Compostboek f. 149.

(b) Groot-Memor. N. II. f. 225 verso, 226 verso.

(c) Compostboek f. 149.

(d) Refol. Vroedsch. N. 13. 13 Juny 1623. f. 214 verso. N. 14. 10 July, 27 Nov. 1623. f. 15 verso, 94. N. 15. 9 Dec. 1624. f. 48 verso.

(e) Refol. Vroedsch. N. 15. 2 Septemb. 1625. f. 110.

(f) Groot-Memor. N. III. f. 38-46.

schuiten veranderd, en de Zeilschuiten afgeschaft. De schuiten, die met goederen voeren, en *Schieteschuiten* genaamd werden, kreegen hunne Legplaats aan de oostzyde van den Singel, tusschen de Gasthuismolenen |Kruissteegen, en vaaren eens 's daags. De Volksschuiten, die, in de nieuwe Prinsegracht, tusschen den Amstel en Utrechtsche straat, plagten te leggen, werden, na 't leggen der Amstelsluis, verplaatst, in de Agtergracht, op dezelfde hoogte, schoon zy, voor de Beerenbyt, buiten de Utrechtsche Poort, driemaal 's daags, afvaaren, en aankomen (g). Op het aantekenen der goederen op Utrecht, is, by meer dan ééne Keure, orde gesteld (h). Ook zyn de vragtloonen, met onderling goedvinden der twee Steden, geregeld (i). Het bestelloon van 't Schieteschuiten-Veer is, laatstelyk, in 't jaar 1764, bepaald (k). Van de Amsterdamsche zyde zyn, in 't geheel, veertien Utrechtsche Schippers aangesteld.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART:

Het Trekschuiten-Veer op WEESP is, WEESP.
eerst na 't graaven der Weesper-Trekvaarte en 't leggen van het Zandpad, in den jaare 1637, opgereg, om by voorraad, met zes schuiten, drie van elke zyde, bevaaren te worden. De Ordonnantie voor dit Veer en de lyst der vragtloonen is, by Burgemeesteren van Amsterdam en Weesp, vastgesteld. Elke Stad stelt, jaarlyks, in 't begin van Augustus, een' uit haare Veerschippers, tot
Over-

(g) Handv. bl. 1630.

(h) Handv. bl. 1636, 1637.

(i) Handv. bl. 1638, 1698. Vervolg, bl. 132.

(k) Keurb. V. f. 39 verso.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

Overman (*l*). De Koorenbrandewyn, die te Weesp gestookt wordt, mag alleen herwaards gevoerd worden door de Veerschuiten, die ook alleen de ledige stukken te rug mogen voeren (*m*). De Weesper-schuiten leggen op de Prinsengraft, by de Muider-schuiten (*n*); doch schieten, van daar, even als deezen, naar buiten, aan de oostzyde des Amstels, voor 't Veerhuis, van waar zy afvaaren.

WOR-
KUM.

Op WORKUM in Friesland, is, reeds in den jaare 1650, door de Magistraat aldaar, een Veer opgeregt, welk, volgens eene overeenkomst tusschen de twee Steden van den jaare 1698, door drie Schippers van deezeyde, by provisie, voor een vierde gedeelte, bevaaren werdt: doch, naderhand, is dit getal tot op twee verminderd, die, om den vierden dag, voeren (*o*). En tegenwoordig is 'er maar één Amsterdamsche Schipper. De Legplaats der Workummer Veerscheperen is, op 't Water, voor de Kapelsteeg. Alle avonden, met het luiden der boomklok, vertrekt 'er een schip. Op het aantekenen der goederen is, in 't jaar 1716, orde gesteld (*p*).

ZIERIKS-
EE.

Het Veer op ZIERIKSEE, welk, door vier Schippers, twee van elke zyde, plagt bevaaren te worden, wordt, sedert eenige jaaren, maar door éenen Schipper, bevaaren, die, volgens eene overeenkomst tusschen de twee Steden, beurtelings, dan door de eene,
en

(*l*) Handv. bl. 1642, 1643.

(*m*) Handv. bl. 1644.

(*n*) Groot-Memor. N. VII. f. 128.

(*o*) Stads Missiven N. XXIII. f. 136 verso.

(*p*) Handv. bl. 1505.

en dan door de andere Stad, aangesteld wordt BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART. (q). Hy vertrekt, des Zomers, gemeenlyk, eens ter weeke. Zyne Legplaats is in den Singel, aan de westzyde, over de Lutherfche nieuwe Kerk.

Het Veer op ZUTFEN werdt, volgens ZUTFEN. eene overeenkomst tuffchen de wederzydfche Schippers van den jaare 1626, met toestemminge van Burgemeesteren der beide Steden gemaakt, bevaaren, door twee Schippers van elke zyde (r). Doch die van Zutfen hebben, sedert, vier Schippers meer, en dus, in 't geheel, zes Schippers aangesteld (s), die egter, met elkanderen, niet meer dan de helft der beurten bevaaren. De Legplaats deezer Veerscheperen, die, eens ter weeke, des Saturdags, vaaren, is aan de oostzyde van 't Water, by de oude brug, regt voor 't Stads Excyns-huis. Het schip van eenen overleeden Veerschipper moet, ook in dit Veer, gelyk in de meeste anderen, door zynen opvolger, by schattinge, worden aangenomen (t).

Van deeze Stad op ZWOLLE, is, reeds ZWOLLE. in de veertiende eeuwe, gehandeld en gevaaren: doch wanneer het Veer opgeregt zy, is my, tot hiertoe, niet klaarlyk voorgekomen. 't Schynt nogtans, dat het, tot diep in de zeventiende eeuwe, alleen bevaaren is, door Schippers, die van de Zwolsche zyde

(q) Stads Missiven N. XXVI. f. 91. XXVIII. f. 60 verso, XXX. f. 7.

(r) Groot-Memor. N. III. f. 47 verso.

(s) Missive van Zutphen van 20 May 1750, op de Charterkamer.

(t) Groot-Memor. N. IX. f. 200.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

zyde werden aangesteld. De oorlog des jaars 1672 bragt het Veer te niet. Doch, na dat Zwolle, in 't jaar 1674, van den vyand verlaaten was, zогten de Veerschippers het Veer wederom op te regten, zig, ten dien einde, met een Smeekschrift, vervoegende aan Willem den III., Prinse van Oranje (u). Burgemeesteren van Amsterdam hadden, midlerwyl, ook eenen Veerschipper aangesteld, dien men, te Zwolle, niet wilde toelaaten, waarop den Zwolfchen hier ook het laaden verboden werdt. Doch in 't jaar 1675, kwamen de twee Steden overeen, dat Zwolle, welk toen veertig Schippers in 't Veer hadt, dezelve zou laten uitsterven tot op dertig: en dat Amsterdam, daartegen, met tien Schippers, vaaren, en dus een vierde van de beurten hebben zou. Doch 't getal der Amsterdamsche Schippers is, sedert, tot op vier verminderd. De overeenkomst, die voor vyf en twintig jaaren geflooten was, is, naderhand, nog driemaal, voor gelyke vyf en twintig jaaren, vernieuwd (v). By de vernieuwinge in 't jaar 1725, verbondt de Regeering van Zwolle zig, geen ander Veer, op eenige Plaats in Holland of Westfriesland, op te regten (w). De jongste vernieuwing (x) zal, met het jaar 1775, ten einde loopen. Op het Veer, zyn verscheiden' Ordonnantien gemaakt, by
my-

(u) Stads Missiven N. VI. f. 60.

(v) Groot-Memor. N. VI. f. 163 verso. N. VII. f. 50 verso, 103 verso, 242. N. VIII. f. 152. N. X. f. 38 verso. Stads Missiven. N. XXX. f. 117, 123.

(w) Stads Missiven N. XXVIII. f. 93.

(x) Vervolg der Handv. bl. 132.

myne Heeren van den Geregte; en 't bestel-
 loon is, in 't jaar 1705, geregeld (y). De
 Veerscheperen, die, ten noordoosten van de
 oude brugge, by het Bierdraagers-huisje,
 leggen, vertrekken alle avonden; doch van
 den zevenden December tot den agtsten Fe-
 bruary, maar driemaal ter weeke, Dings-
 dag, Donderdag, en Saturdag, een uur
 voor het luiden der boomklokke.

BINNEN-
 LAND-
 SCHE
 VAART.

Wy komen nu tot de beschryvinge der
 Veeren, omtrent welken, de Stad geene
 byzondere overeenkomsten gemaakt heeft,
 met de Regeeringe der Steden en Plaatsen,
 op of van welken zy aangelegd zyn, en die
 bevaaren worden, door Schippers, van we-
 derzyde, of van ééne zyde, aangesteld: wel-
 ke Schippers, nogtans, verbonden zyn aan
 de Keuren en Ordonnantien, die, hier ter
 Stede, op deeze Veeren gemaakt zyn. En
 deezen zyn de Veeren op Amsterveen, Ber-
 gen op Zoom, Beverwyk en Wyk op Zee,
 Blokzyl, Bodegrave, Bolswaard, Boskoop,
 Breukelen enz., Broek in Waterland, Buik-
 floot, Edam, Goes, 's Graavenland enz.,
 Hattum, Heerenveen, Jouwer, Kuinder,
 Kuilenburg, Leeuwarden, Lemmer, Mak-
 kum, Medenblik, Meppelt, Middelburg,
 Monikendam, Montfoort, Nieuwmegen,
 Oostzaanen, Oudewater, Purmerende, Pur-
 merland, Rotterdam, Schiedam, Slooten in
 Friesland, Slooten in Kennemerland, Sneek
 en der Ielst, Sluis, Staveren, Texel en 't Vlie,
 Velzen, Viane en Vreeswyk of de Vaart, Vo-
 le-

II.
 Veeren,
 omtrent
 welken
 de Stad
 geene by-
 zondere
 overeen-
 komsten
 met an-
 dere
 Plaatsen;
 doch eg-
 ter eeni-
 ge Keu-
 ren of
 Ordon-
 nantien
 gemaakt
 heeft.

(y) Handv. bl. 1618, 1619.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

lewyk, Vollenhove, Watergrafts- of Die-
mermeer, Westzaanen, Wetering, Woer-
den, Zaandam, Zwammerdam en Zwart-
fluis.

AMSTER-
VEEN.

Op AMSTERVEEN is, in 't jaar 1661, door Burgemeesteren van Amsterdam, als Am-
bagtsheeren van Nieuwer-Amstel, een vaste
Veerschipper van hier aangesteld. De vragt-
loonen zyn, ten zelfden tyde, geregeld (z).
De Veerschipper vertrekt, eens ter weeke,
des Maandags, ten twaalf uren, van voor
de Olieslaagers-steeg in 't Rokin, daar zyne
Legplaats is, en een uur later, van buiten
de Leidse Poorte. Men plagt, ten tyde
der opregtinge van dit Veer, of weinige jaa-
ren later, ook een Veer te hebben op de
Bovenkerker-Polder, aan de hand van Lei-
den (a). Doch dit Veer is, al voor lang,
te niet gelooopen.

BERGEN
OP ZOOM.

De Wethouderfchap van BERGEN OP
ZOOM, op welke Stad, myns weetens, nim-
mer een vast Veer geweest was, heeft, in 't
jaar 1763, vier Veerschippers aangesteld.
Burgemeesteren van Amsterdam, hiervan
verwittigd, hebben verklaard, dat de ge-
melde Veerschippers zig zullen moeten voe-
gen naar de Keuren en Ordonnantien, hier
ter Stede, op de Schipperye gemaakt, of
nog te maaken (b), zig, voorts, het regt
voorbehoudende, om zelve ook een' of
meer Veerschippers op Bergen op Zoom aan
te stellen. De Veerschippers, van welken

wy

(z) Groot-Memor. N. V. f. 44 verso.

(a) Groot-Memor. N. VI. f. 150 verso.

(b) Stads Missiven N. XXXII. f. 245.

wy spreken, hebben, tot nog toe, geene BINNEN-
 vaste Legplaats, en vertrekken ook niet, op LAND-
 eenen bepaalden tyd. SCHE
 VAART.

Het Veer op BEVERWYK plagt, in de
 voorgaande eeuwe, bevaaren te worden,
 door Schippers, die, van de eene en de an-
 dere zyde, werden aangesteld. Amsterdam
 hadt egter maar éénen Schipper, in 't Veer.
 Burgemeesteren deezer Stad sloegen, in 't
 jaar 1691, aan die van Beverwyk voor het
 vaststellen eener Ordonnantie voor het Veer,
 met onderlinge bewilliging (c). Doch ik vind
 niet, dat deeze voorslag eenig gevolg ge-
 had heeft. En na 't overlyden van den Am-
 sterdamschen Schipper, in 't jaar 1703, werdt
 het bevaaren van het Veer, by provisie, al-
 leen aan de Beverwyksche Schippers over-
 gelaaten (d). Dagelyks, ten drie uren, ver-
 trekt 'er een Veerschuit op de Beverwyk,
 welke haare Legplaats heeft aan de Texelsche
 Kaai, regt voor de Hasselaars-steeg. Des
 Saturdays 's avonds, plagt 'er ook eene nagt-
 schuit op de Beverwyk te vaaren, van de
 korte Prinsengraff, by de roode brug: na 't
 vertrek van welke, de Schuitenvoerders dee-
 zer Stad, in 't jaar 1724, bevoegd verklaard
 waren, om Passagiers na te voeren (e).
 Doch deeze nagtschuit heeft, sedert eenige
 jaaren, niet meer gevaaren. Op het aantek-
 enen der goederen, die, dagelyks, met de
 gewoonlyke Veerschuiten, op Beverwyk,
 ge-

(c) Stads Missiven N. XIII. f. 70.

(d) Resol. van den Oud-Raad van Burgem. van 31 July
 1703. f. 17 verso.

(e) Handv. bl. 1511.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

gezonden worden, is, reeds in 't jaar 1716, orde gesteld (*f*). De Voerluiden of Wagenaars van Amsterdam en de Beverwyk hebben, sedert het jaar 1651, vryheid, om, in elkanders Steden, vragt aan te neemen, en, nevens de ingezetenen, om vragt te looten (*g*). Van WYK OP ZEE, over de Stede Beverwyk, is ook een Veer op Amsterdam, welk bevaaren wordt, door drie Schippers, die, door de Gecommitteerde Raaden, worden aangesteld, en, jaarlyks, twaalf guldens aan den Ambagtsheer moeten opbrengen. Zy hebben, in 't jaar 1700, eene overeenkomst getroffen met de Beverwyker Veerschippers. Doch ik vind niet, dat Burgemeesteren, of het Geregte van Amsterdam hiervan eenige kennis genomen, of, omtrent het Veer van Wyk op Zee herwaards, eenige byzondere Keuren gemaakt hebben.

BLOK-
ZYL.

Het Veer op BLOKZYL is, reeds in de voorgaande eeuw, opgerecht, en aan verscheiden' Keuren, by 't Geregte alhier be-raamd, verbonden geweest (*b*). Doch my is geene Ordonnantie bekend, die, met onderlinge bewilliging van beiderlei Geregten, vastgesteld is. Van de Amsterdamsche zyde, plagt dit Veer, door twee Schippers, bevaaren te worden (*i*). Doch, tegenwoordig, vaaren alleenlyk Blokzylsche Schippers in 't Veer. De Legplaats der Veerschepen is op 't Water, voor de Baafjes-steeg: en de ge-
WOON-

(*f*) Handv. bl. 1505.

(*g*) Groot-Memor. N. III. f. 294.

(*b*) Handv. bl. 1512.

(*i*) Stads Missiven N. XVIII. f. 116.

woonlyke vertrektyd is, 's Dingsdags en 's Vrydags 's avonds, met het luiden der boomklok.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.
BODE-
GRAVE.

Op BODEGRAVE, vertrekken, 's Maandags en 's Vrydags, op den middag, Veer- of Marktschuiten, welker Legplaats is, op den Singel by den Reguliers-tooren. Zy, en de Schuiten op *Boskoop* en *Zwammerdam* en andere Dorpen mogen geene andere reizigers of goederen medeneemen, dan behorende in de Plaatsen, daar de Schuiten t'huis zyn (k).

Het Veer op BOLSWAARD is, eerst in 't jaar 1734, van de Friesche zyde, in den tegenwoordigen staat gebragt (l); schoon het, al veel vroeger, bevaaren is. Burgemeesteren van Amsterdam hebben, tot hiertoe, nog niet geraaden gevonden, een' of meer Veerschippers op Bolswaard aan te stellen: doch op het aantekenen der goederen, die derwaards gezonden worden, heeft het Gerecht alhier, in de voorgaande eeuwe, reeds meer dan ééne Keure gemaakt (m). De Veerman op Bolswaard, die op 't Water by den Dam legt, vertrekt maar eens ter weeke, des Woensdags 's avonds, met het luiden der boomklokke.

BOLS-
WAARD.

De Marktschuiten op BOSKOOP, die, alle Maandagen, op den middag, van voor de Gaaperssteeg, op 't Rokin, vertrekken, zyn verbonden aan de Keuren, van welken wy,

BOSKOOP.

(k) Handv. bl. 1512, 1513.

(l) Zie G. W. BARON VAN SCHWARZENBERG Regist. van 't Charterb. van Friesl. bl. 313.

(m) Handv. bl. 1513.

BINNEN- wy, boven, onder Bodegrave, gewag ge-
LAND- maakt hebben.

SCHE Het Veer op BREUKELLEN is, al in de
VAART. voorgaande eeuw, opgerecht; doch alleen
BREUKE- door Dorpschuiten bevaaren geweest. Zy
LEN ENZ. vertrekken, volgens eene Keure van den
 jaare 1732, alle dagen, van den vyftienden
 Maart tot den vyftienden September, niet
 voor half twee uren; en van den vyftien-
 den September tot den vyftienden Maart,
 niet voor half een ure, van hunne Leg-
 plaats (n), die, voor 't jaar 1674, plagt te
 zyn op het Rokin; doch toen, in den Sin-
 gel, by den Reguliers-tooren, gekeurd werdt
 (o). Zy, en de Schuiten op JAARVELD, de
 LOOSDRECHTEN, MAARSEN, MAAR-
 SENVEEN, NIEUWERSLUIS, YSSEL-
 STEIN, ZUILEN enz. mogen geene per-
 foonen medeneemen, dan die t'huis hooren
 op de Plaatsen, vanwaar de Schuiten ge-
 komen zyn, of op de Hoffteden, daarom-
 trent gelegen. Ook mogen zy geen steen
 van Utrecht op hier, noch van hier op U-
 trecht voeren (p). Voorts, is, reeds in 't
 jaar 1656, verboden, eenige goederen, van
 hier, of van Utrecht, naar Breukelen te voe-
 ren, om verder, of naar Utrecht, of naar
 deeze Stad, te worden overgescheept (q).
 De Breukelsche Veerschuiten moeten drie
 stuivers 's daags, aan den Aantekenaar van
 't Utrechtsche Veer, betaalen (r). En mo-
 gen

(n) Handv. bl. 1520.

(o) Handv. bl. 1519.

(p) Handv. bl. 1519, 1602.

(q) Groot Memor. N. IV. f. 112.

(r) Groot-Memor. N. VIII. f. 99.

gen zy en de andere Schuiten, vaarende naar Dorpen aan de Vegt, hier, vryelyk, laaden, schoonze, minder dan half beladen, herwaards gekomen zyn (s). Van voor de Beerenbyt in den Buiten-Amstel, vertrekken de Breukelsche en andere gemelde Schuiten niet, dan na dat de Utrechtsche Jaagschuiten vertrokken zyn.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

Het Veer op BROEK in Waterland wordt alleen door Schippers, die van de Regenten dier Plaatsen zyn aangesteld, bevaaren. Doch 't Geregt deezer Stad heeft, in 't jaar 1720, het behooryk aantekenen der goederen, die naar Broek gezonden worden, by eene Keure, bevolen (t). De Veerschuiten op Broek leggen voor de Texelsche Kaai, aan den Beverwyker steiger, en vertrekken 's Maandags, 's Woensdags en 's Vrydags, ten twee uuren na den middag.

BROEK in
WATER-
LAND.

Het Veer op BUIK SLOOT wordt, sedert het graaven der vaarte door de Volewyk, op kosten deezer Stad, alleen bevaaren, door Schippers, die van Burgemeesteren van Amsterdam, welke Stad, reeds in 't jaar 1556, het Veer, of de Overvaart tot in Waterland, van de Graaflykheid gekogt hadt (u); worden aangesteld. De Rekenkamer der Graaflykheids Domeinen verstondt egter, sedert, byzonderlyk geregtigd te zyn, tot het Veer op Buikflood en *Kadoelen*, of, gelyk men, van ouds, schreef, *Quadoelen*: en de Stad pagtte, in 't jaar 1662, onverminderd haar

BUIK-
SLOOT.

regt,

(s) *Befoign. van Burgem. en Schepenen van 7 May 1700.*

(t) *Handv. bl. 1520.*

(u) *Handv. bl. 183.*

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

regt, dit Veer van de Graaflykheid, voor den tyd van tien jaaren, tegen drie honderd guldens 's jaars (v). De Rekenkamer schynt, nogtans, in laater' tyd, van het vorderen deezer pagtpenningen te hebben afgezien, en de Buikflooter Schippers, die, jaarlyks, vyf honderd en vyftig guldens, ter Thefaurie deezer Stad, moeten opbrengen, bewee- ren regt te hebben, om ook op Kadoelen, en op den Ooftzaaner Overtoom onder Landsmeer, zynde de ooftzyde van dien Overtoom, te mogen vaaren (w). De westzyde van den zelfden Overtoom, onder 't Baljuw- fchap van Kennemerland gelegen, wordt, door de Veerschippers op Zaandam, bevaaren. Doch het Veer op den Ooftzaaner Overtoom onder Landsmeer is, federt veele jaaren, door de Buikflooter Schippers, over- gedaan of verhuurd, aan Burgemeesteren van Landsmeer, die het laaten bevaaren, door vier of vyf Schuiten, welker Schuitenvoer- ders, vooraf, door Burgemeesteren van Am- fterdam, moeten worden goedgekeurd (x). De Buikflooter-Veerschuiten, die alle uren vaaren, leggen, aan de Y-brug, by de Nieu- we Stads-Herberg. De Schuiten op den Ooft- zaaner Overtoom en Kadoelen, die, inzon- derheid des Zomers, twee of drie maalen 's daags, vaaren, en meest Melkboeren voe- ren, leggen omtrent de gewezen Oude Stads- Herberg; doch van elkanderen afgefcheiden:

leg-
(v) Groot-Memor. N. V. f. 81. Resol. Vroedfch. Lr. CC.
11 May 1706. bl. 211. Muniment Reg. N. XVI. f. 541.
(w) Groot-Memor. N. X. f. 13 verso.
(x) Groot-Memor. N. X. f. 14.

leggende die van het Veer onder Landsmeer, BINNEN-
aan een' steiger, voor het huis, *Paaschavond* LAND-
genaamd, en de anderen, digter aan de Ou- SCHE
de Stads-Herbergs-brug. De Buikflooter- VAART.
Veerschippers houden ook Koeschuiten, die
van den Moffelsteiger afvaaren, en vee en
rytuigen overvoeren. Volgens eene Or-
donnantie van den jaare 1712, moet, by
beslooten of bekommerd water, dubbele
vragt, in de Koeschuiten, betaald worden
(y). Doch geene Veerschuiten mogen vee
overvoeren, dan op het bepaalde uur, waar-
op zy, gewoonlyk, afvaaren (z). Op het
Buikflooter-Veer is, in 't jaar 1661, eene
uitvoerige Ordonnantie vastgesteld (a), die,
naderhand, in eenige opzigten, veranderd is.
De Schippers, die tien in getal zyn, plag-
ten, voorheen, een jaar voor de weduwe
en erfgenaamen van een' overleeden Schip-
per, te moeten vaaren; doch keeren, sedert
het jaar 1682, zevenhonderd vyf en zeven-
tig guldens aan dezelve uit (b).

Op EDAM is, behalve het Trekschuiten-EDAM,
Veer van Buikflood over Monikendam,
waarop, in 't jaar 1661, eene Ordonnantie
vastgesteld is (c), ook een geregeld Markt-
schuiten-Veer, welk bevaaren wordt, door
Schippers, die van daar worden aangesteld.
Zy vertrekken, dagelyks, 's nademiddags ten
een uure, en houden hunne Legplaats voor
de

(y) Groot-Memor. N. IX. f. 138. Handv. bl. 1525.

(z) Vervolg der Handv. bl. 126. Keurb. T. f. 214.

(a) Handv. bl. 1522.

(b) Handv. bl. 1524.

(c) Handv. bl. 1545.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.
GOES.

de Texelsche Kaai, aan den Beverwyker steiger.

Het Veer op GOES in Zeeland schynt, al vroeg in de zeventiende eeuw, door weekelyksche Veer- en Marktschippers, van de Regeering aldaar aangesteld, bevaaren geweest te zyn. Immers, Burgemeesteren van Amsterdam hebben, reeds in 't jaar 1613, toegestaan, dat de Goesche Veer- en Marktschippers, schoon zy ongeladen gekomen waren, op hunne eigen haven, wederom zouden mogen laaden: welk voorregt, ook voor de Veer- en Marktschippers, die Amsterdam mogt aanstellen, bedongen werdt (d). De Veerschippers op Goes leggen in de Heerengraft, by de Molensteeg, en vaaren eens ter weeke.

GORIN-
CHEM.

Op GORINCHEM vaart, om de agt dagen, een Beurtschip, welk zyne Legplaats heeft in den Singel by de Luthersche Nieuwe Kerk. Het Veer is, reeds in den jaare 1695 (e), door de Wethouderfchap van Gorinchem, opgeregt geweest.

'S GRAA-
VEN-
LAND,
HILVER-
SOM en
KORTE-
HOEF.

Op 's GRAAVENLAND, HILVERSOM en KORTEHOEF, zyn ook, reeds in de voorgaande eeuw, geregelde Jaagschuiten-veeren opgeregt, welken, door Schippers, alleen in deeze Dorpen aangesteld, bevaaren worden. Zy zyn, hier ter Stede, gekeurd aan de oostzyde van den Binnen-Amstel, tusschen de Halvemaans-brug en Groenen-Burgwal. En 't Geregt deezer Stad heeft,

in

(d) Handv. bl. 1550.

(e) Missive van Gorinchem van 17 Dec. 1695. berustende ser Charterkamer, Stads Missiven N. XVII. f. 169.

in den jaare 1722, eene Ordonnantie be-^{BINNEN-} raamd, op het aantekenen en bestellen der ^{LAND-} goederen, waarby ook de vragtloonen, naar ^{SCHE} en van 's Graavenland in 't byzonder, gere- ^{VAART.} geld zyn (*f*). De Schuiten op 's Graavenland vertrekken alle dagen, kort na den middag, behalve des Zondags: doch die op Hilversom, maar driemaal ter weeke, des Maandags, des Woensdags, en des Vrydags, en die op Kortehoef, op zyn meest, maar eens, des Maandags, allen op het zelfde uur, van binnen; doch, omtrent twee uren later, van voor het Olifants-Pad, buiten de Weesper-Poort. De Heeren Gecommitteerde Raaden, als 't bewind hebbende over 's Lands Domeinen, hebben, in 't jaar 1740, eene Ordonnantie voor 't Hilversommer-Veer gemaakt, waarby ook eene vragtlyst der goederen gevoegd is (*g*).

Het Veer op HATTUM, welk, alleen ^{HAT-} van de Hattumsche zyde, bevaaren wordt, ^{TUM.} is geplaatst aan de Geldersche Kaai. Alle weeken, vertrekt, gemeenlyk, een Veerschip derwaards.

Op 't HEEREN-VEEN in Friesland is, ^{HEEREN-} in 't jaar 1729, door de Regeering dier Plaatse, ^{VEEN.} een Veer opgerecht (*b*), welk, gelyk de meeste andere Veeren op de Steden en Dorpen in Friesland, alleen, door Schippers, by de Geregten daar ter Plaatse aangesteld, bevaaren wordt. De Beurtschepen op 't Heeren-

(*f*) Handv. bl. 1580.

(*g*) Groot-Plakaatb. VI. Deel, bl. 817.

(*b*) Register van 't Charterboek van Friesland, bl. 310.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

ren-Veen leggen op 't Water, voor de Valkensteeg, en vertrekken, des Dingsdags 's avonds, met het luiden der boomklok. Aan de Beurtschepen op 't Heeren-Veen, Sneek, Ielst en andere Plaatsen in Friesland, was, in 't jaar 1742, by eene Keure van 't Geregt alhier, verboden, eenige goederen mede te neemen, om elders, dan in hunne byzondere havens, en byzonderlyk te Groningen, te lossen (*i*). Doch alzo men bevondt, dat deeze Keur de Koopluiden, in 't afscheepen hunner goederen te zeer belemmerde, is dezelve, op den agt en twintigsten January des jaars 1756, wederom te niet gedaan (*k*).

JOUWER.

Het Veer op de JOUWER wordt thans, maar door één' Amsterdammer, en voorts door Schippers, in Friesland aangesteld, bevaaren. De Veerman vertrekt, alle Vrydagen, met het luiden der boomklok, van 't Veer, op het Water, dicht by den Dam. Op het aantekenen der goederen, die op de Jouwer gescheept worden, is, by eene Keure van den jaare 1675, orde gesteld. Ook is het bestelloon der goederen, die van daar herwaards worden gevoerd, in 't jaar 1717, geregeld (*l*).

KUINDER.

Met het Veer op de KUINDER, welk zyne Legplaats heeft aan den Dam, daar 't Wind-as plagt te staan, is het, in alle deelen, eveneens gelegen. Doch de Veerman vertrekt, alle Dingsdagen, uitgenomen in de maand January.

Op

(*i*) Handv. bl. 1542.

(*k*) Keurb. T. f. 216.

(*l*) Handv. bl. 1513, 1514.

Op KUILENBURG was, voormaals, een BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.
KUILEN-
BURG. Veer geweest, welk, in de voorgaande eeuwe, t'eenemaal vervallen zynde, in den jaare 1701, van de Kuilenburgsche zyde, wederom was opgeregt, en door éenen Schipper bevaaren werdt. Burgemeesteren van Amsterdam hebben, behoudens hun regt om, ook van hunnen kant, een' of meer Veerschippers aan te stellen, toegelaaten, dat het Veer, by provisie, alleen door Kuilenburgsche Schippers, werdt bediend (n). De Kuilenburger Veerman heeft zyne Legplaats op den Singel, voor de Kruissteeg, en vertrekt, 's Vrydags, nademiddag.

Op LEEUWAARDEN, is, al vroeg in de LEEU-
WAAR-
DEN. voorgaande eeuwe, een Veer opgeregt geweest, welk, alleen van de Friesche zyde, en door Friesche Schippers, bevaaren werdt. In 't jaar 1646, hadden Burgemeesteren van Amsterdam ook een' Veerschipper, van hier op Leeuwaarden, aangesteld; doch men bette hem aldaar het laaden: waarover veel moeijelykheids ontstondt, tusschen de twee Steden (o). Het Schippers-Gilde te Leeuwaarden bleef egter in 't bezit van 't Veer. In 't jaar 1699, deeden Burgemeesteren van Amsterdam eenen voorslag aan de Regeering van Leeuwaarden, om het Veer op eenen geregelden voet te brengen, en, door Schippers, van wederzyde aangesteld, te doen bevaaren (p). Doch deeze voorslag vondt gee-

(n) Stads Missiven N. XXVI. f. 17 verso.

(o) Resol. Vroedsch. N. 19. 15 Sept. 1646. 29 May, 15 July, 14 Nov. 15 Dec. 1648. f. 114 verso, 182, 198, 214, 220.

(p) Stads Missiven N. XVIII. f. 18.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

geenen ingang, en het Veer wordt nog, alleen door Friefche Schippers, waargenomen. 't Geregt deezer Stad heeft egter, op het aantekenen en bestellen der goederen, orde gesteld (q). 't Veerschip op Leeuwaarden vertrekt, des Zondags en des Donderdags, met het opengaan der boom, en legt, op 't Water, voor de Valkensteeg. Burgemeesteren der beide Steden hebben elk ook een' Koopmans-Bode aangesteld, die, met brieven en geld, over en weder reizen.

LEMMER.

Het Veer op de LEMMER is, eerst in deeze eeuw, door den Heere Grietman van Lemsterland, opgereg, en, in 't eerst, door Schippers van daar, bevaaren. Doch in 't jaar 1731, vonden Burgemeesteren van Amsterdam geraaden, ook eenen Beurtschipper op de Lemmer aan te stellen, die de helft der beurten bedong. Men zegt hem, sedert, van de andere zyde, te beweegen, om zig met een derde te vergenoegen. Doch Burgemeesteren handhaafden hem, in de geflooten overeenkomst (r). Over de Legplaats der Lemmerder Veerscheperen is, in laater'tyd, ook, somtyds geschil geweest (s). Zy is, thans, op 't Water, by den Paa-penbrug. Dagelyks, met het luiden der boomklok, vertrekt 'er een Veerschip.

MAK-
KUM.

Het Veer op MAK KUM plagt alleen door een' Schipper, aldaar aangesteld, bevaaren te worden: doch Burgemeesteren van Am-ster-

(q) Handv. bl. 1513, 1514.

(r) Stads Missiven N. XXVIII. f. 64 verso, 108 verso, 109 verso, 111, 112 verso.

(s) Stads Missiven N. XXX. f. 100.

sterdam vonden, in 't jaar 1751, geraaden, BINNEN-
 ook een' Veerschipper van hier aan te stel- LAND-
 len: 't welk egter niet geschiedde, zonder SCHE
 dat men daarvan, vooraf, aan 't Geregte van VAART.
 Makkum, kennis gaf (t). De Legplaats van
 't Makkummer Veerschip is by den Schrei-
 jers-tooren, aan den Nieuwendammer stei-
 ger. Het Veerschip vertrekt, gemeenlyk,
 om de agt of tien dagen.

Op MEDENBLIK is, reeds in de voor-MEDEN-
 gaande eeuw of eerder, een Veer opgerecht, BLIK.
 welk alleen door Schippers, by de Wethou-
 derfchap dier Stad aangesteld, bevaaren
 werdt. In 't jaar 1647, werden zelfs eeni-
 ge Amsterdamsche Schippers, die hier ge-
 laaden hadden, belet, hunne laading te Me-
 denblik te lossen, waarover eenig verschil
 ontstondt, tusschen de twee Steden. Me-
 denblik beweerde, van ouds, het Veer al-
 leen te hebben bevaaren. Amsterdam hieldt,
 daarentegen, staande, dat zulks geen uitflui-
 tend regt gaf aan die Stad, schoon men hier
 niet geraaden vondt, voor eerst, ten sterk-
 ste te staan op de behoudenis van een aan-
 deel in 't Veer (u): 't welk, tot nog toe,
 alleen door Medenblikker Schippers, wordt
 bevaaren (v). 't Geregte alhier heeft, nog-
 tans, op het behoortlyk aantekenen der goe-
 deren, orde gesteld (w). De Legplaats der
 Medenblikker Veerscheperen, van waar zy
 niet verschieten mogen, om elders te laa-
 den

(t) Stads Missiven N. XXXI. f. 34.

(u) Resol. Vroedsch. N. 19. 15, 26 Aug. 1647. f. 156, 158.

(v) Stads Missiven N. XXXI. f. 32.

(w) Handv. bl. 1547.

BINNEN
LAND-
SCHE
VAART.

den (x), is aan de noordoostzyde van de nieuwe brugge. Zy vertrekken, gemeenlyk, 's Woensdags en 's Saturdags 's avonds, in den Zomer, en 's Dingsdags, in den Winter.

MEP-
PELT.

Het Veer op MEPPELT plagt, voormaals, alleen door Schippers aldaar aangesteld, bevaaren te worden. Doch in de voorgaande eeuw, vonden Burgemeesteren van Amsterdam geraaden, van hunne zyde, ook twee Schippers aan te stellen, die, in 't jaar 1682, met de Meppeltsche Schippers, toen dertien in getal, overeenkwamen, dat zy een vierde gedeelte van de beurten hebben zouden. Burgemeesteren verleenden hunne goedkeuring op deeze overeenkomst (y), en handhaafden de Amsterdamsche Schippers, in hun bedongen aandeel (z). Doch thans vaart 'er maar één Schipper, die, van deeze zyde, is aangesteld. 't Geregt alhier heeft, by meer dan ééne Keure, orde gesteld op het aantekenen der goederen, die op Meppelt gescheept worden, en te gelyk, het bestelloon der zelve geregeld (a). De Beurtman op Meppelt legt, aan de Texelsche Kaai voor de Raamskooi, en vertrekt 's Dingsdags en 's Saturdags, een half uur voor het luiden der boomklok: doch in den Winter, des Woensdags.

MIDDEL-
BURG.

Het Veer op MIDDELBURG is een van de

(x) Handv. bl. 1512.

(y) Groot-Memor. N. VII. f. 55.

(z) Groot-Memor. N. IX. f. 116, 127. Stads Missiven N. XXIV. f. 70 verso.

(a) Handv. bl. 1602, 1604.

de oudsten hier ter Stede, en wordt bevaaren, door Schippers, van de eene en de andere zyde, aangesteld, zonder dat 'er, zo ver my bekend is, immer eenige overeenkomsten tusschen de beiderlei Schippers gemaakt zyn. Alleenlyk, hebben myne Heeren van den Geregte alhier, al van vroeg in de voorgaande eeuw af, op de bekwaamheid der Veerschepen; op het bestellen en aantekenen der goederen, en op eenige andere dingen, van tyd tot tyd, de vereischte orde gesteld (*b*). De Veerschepen op Middelburg, die om de week vertrekken, hebben hunne Legplaats in den Singel, voor de Bergstraat.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

Behalve de Trekschuit, die van Buiksloot afvaart (*c*), is 'er ook een Marktschuiten-Veer op MONIKENDAM, welk, door Monikendammer Schippers, bevaaren wordt, hebbende het Geregte van Amsterdam, in den jaare 1716, alleenlyk orde gesteld, op het aantekenen der goederen (*d*). De Marktschuit op Monikendam heeft haare Legplaats aan den Alkmaarder steiger op 't Water, voor de Karnemelkssteeg, en vertrekt alle namiddagen, ten twee uren.

MONI-
KENDAM.

Het Veer op MONTFOORT is, door de Regeering dier Stad, voor, of in 't jaar 1706, opgeregt, en door een' Marktschipper van daar bevaaren (*e*), zonder dat men, van deeze zyde, een' of meer diergelyke Markt- of Veerschippers op Montfoort aangesteld heeft,

MONT-
FOORT.

tot

(*b*) Handv. bl. 1506, 1507, 1508, 1509.

(*c*) Zie hier voor, bl. 343.

(*d*) Handv. bl. 1505.

(*e*) Stads Missiven N. XXIII. f. 1.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

tot in Augustus des jaars 1765, wanneer de eerste Schipper, van hier op Montfoort, is aangesteld (*f*). De Montfoorter Veerschipper legt, op den Binnen-Amstel, omtrent de Bakkersstraat, en vertrekt 's Maandags, ten twaalf uren.

Die van de Nieuwe Zyl in Friesland hadden, in 't jaar 1727, eenen Veerschipper op hier aangesteld, wien Burgemeesteren, tot wederzeggens toe, Legplaats vergund hadden, aan den Blokzylder-steiger, op 't Water, over de Baafjessteeg (*g*). Doch dit Veer is te niet gelopen: en 't weinige dat op de Nieuwe Zyl geloft moet worden, wordt, over der Ielst, derwaards gezonden.

NIEUW-
MEGEN.

Op NIEUWMEGEN is, van hier, al vroeg, gevaaren, en in de voorgaande eeuwe of eerder, een geregeld Veer opgerecht, welk, toen, door twee Schippers, van deeze zyde, en twee of meer Schippers, van de zyde van Nieuwmegen, aangesteld, bevaaren werdt. Doch thans vaaren 'er drie Amsterdamsche Schippers in dit Veer. De Amsterdamsche Veerschippers op Nieuwmegen werden, in 't jaar 1682, ook bevoegd verklaard, om goederen op Bommel en Tiel mede te neemen (*b*). En, in 't jaar 1720, werdt belast, dat 'er, eens ter weeke, een Veerschip op Nieuwmegen afvaaren zou, gelyk van ouds (*i*). De Legplaats der Nieuwmeegsche Veerschepen is in den Singel, aan de Stroomarkt. Zy ver-
trek-

(*f*) Groot-Memor. N. XII. f. 11.

(*g*) Groot-Memor. N. X. f. 60 verso.

(*b*) Groot-Memor. N. VIII. f. 52 verso.

(*i*) Handv. bl. 1609.

trekken, gemeenlyk, des Woensdags, 's avonds.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.
OOST-
ZAANEN.

Op OOSTZAANEN is, reeds in de voorgaande eeuw, gevaaren, door de Veerschuiten op Zaandam, die, van wederzyde, worden aangesteld. Ook verstondt men toen, dat het Veer op den Oostzaaner Overtoom aan de westzyde, tot het Zaandammer en Oostzaaner Veer, behoorde. Beide de Veen werden, nogtans, door byzondere Veerschuiten, bevaaren, welker Legplaats, meer dan eens, veranderd is (*k*). Voorts, voeren, van ouds, ook Binnenschuiten, met gebleekte Lynwaaten, en zelfs met winkelwaaren en volk, van Oostzaanen en hooger op, naar deeze Stad, en van hier te rug; aan welken, in 't jaar 1679, werdt toegestaan, daarin te mogen volharden, zonder dat het hun, door de Overluiden van het Zaandammer- en Oostzaaner-Overtoomer-Veer, belet mogt worden, gelyk, fomtyds, geschied was (*l*). De tyd van 't afvaaren der Schuiten op Oostzaanen is, by provisie, door Burgemeesteren van Amsterdam en van Oostzaanen, meer dan eens, en laatstelyk in May deezes jaars 1766, voor den tyd van eenige weinige jaaren, geregeld (*m*).

Op OUDEWATER, is ook een Veer opgeregt, van de zyde dier Stad. De Veerschuiten vertrekken, des Dingsdags en des Vrydags, ten elf uuren, van agter 't Stad-
huis,

OUDE-
WATER.

(*k*) Groot-Memor. N. IV. f. 114. N. V. 203 *verse*. Handv. bl. 1609, 1610.

(*l*) Groot-Memor. N. VI. f. 235.

(*m*) Handv. bl. 1610. Groot-Memor. N. XII. f. 65, 112 *verse*.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

huis, en een uur laater, van buiten de Utrechtſche Poort, voor de Beerenbyt.

PURMER-
ENDE.

Op PURMERENDE is, behalve het Trekſchuiten-Veer van Buikſloot (*n*), ook een Marktschuiten-Veer opgeregt, welk alleen, door Schippers, aldaar aangeſteld, bevaaren wordt. De Legplaats der Marktschuiten op Purmerende is op 't Water voor de Karnemelksſteeg. Zy vertrekken, alle dagen, 's nademiddags ten twee uren.

PURMER
en PUR-
MER-
LAND.

Op PURMER en PURMERLAND, vaart ook eene Veerſchuit, welke haare Legplaats heeft, aan den Ipendammer ſteiger, in 't Water, by de nieuwe brug. De Veerſchippers zyn, door den Heere van Purmerland en Ipendam, aangeſteld (*o*). Zy vertrekken, gewoonlyk, 's Maandags, 's Woensdags en 's Vrydags.

ROTTER-
DAM.

Van het Jaagſchuiten-Veer op ROTTERDAM, welk, in gemeenſchap met het Veer op Delft en den Haage, bevaaren wordt, hebben wy, hier voor (*p*), reeds gewag gemaakt. Doch behalve dit, is'er ook een Buiten-Veer op Rotterdam, welk, door Schippers, van beide de Steden aangeſteld, wordt bevaaren (*q*). De Legplaats voor het zelve is op 't Water, aan de Zuidzyde van de Paapenbrug. De Beurſchepen op Rotterdam vertrekken, om den derden dag. Op het aantekenen der goederen, die op 't Rotterdammer Buiten-Veer geſcheept worden,

(*n*) Handv. bl. 1545, 1547.

(*o*) Groot-Memor. N. IV. f. 153. N. V. f. 204.

(*p*) Bladz. 288.

(*q*) Handv. bl. 1536.

den, is, reeds in 't jaar 1690, orde gesteld BINNE-
LAND-
SCHE
VAART.
(r). In 't jaar 1697, is belast, de goederen,
niet met paarden en lynen, maar met de wip
uit de schuiten te werken (s).

Het Veer op SCHIE-
DAM. SCHIEDAM wordt bevaaren, door Schippers, van wederzyde aangesteld. Van de zyde van Amsterdam, vaart 'er maar één Schipper in dit Veer. De Legplaats van het zelve is, in 't Rokin, voor de Watersteeg, van waar de Veerschuit, doorgaands, eens of tweemaal ter weeke, des Dingsdags en des Vrydags, ten twaalf uuren, en ten drie uuren van buiten de Utrechtsche Poort, voor de Beerenbyt, afvaart, en, des Zondags en des Donderdags, van Schiedam te rug keert.

Op SLOO-
TEN, in
Fries-
land. SLOOTEN in Friesland, vaart, alle Maandagen, een Veerschip, des avonds met het luiden der boomklok. Het heeft zyne Legplaats op het Water, voor de Valkensteeg. De Veerschippers zyn twee in getal, van welken 'er één aan ieder zyde wordt aangesteld (t). Het Veer is onderworpen aan de schikking op het aantekenen der goederen, die, op de Friesche Veeren in 't gemeen, gemaakt is (u).

Burgemeesteren van Amsterdam, als Am-
bagtsheeren van SLOO-
TEN, in
Kenne-
merland. SLOOTEN in Kennemerland, hebben, in 't jaar 1661, een' vasten Veerschipper op het Dorp aangesteld, die zyne Legplaats heeft op de Bloemmarkt, en,
's

(r) Groot-Memor. N. VII. f. 235 verso.

(s) Groot-Memor. N. VIII. f. 124.

(t) Groot-Memor. N. IX. f. 183 verso.

(u) Handv. bl. 1513.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

's Maandags en 's Vrydags, vaart. By 't opregten van 't Veer, zyn ook de vragtloonen geregeld (v).

SLUIS.

Het Veer op SLUIS in Vlaanderen wordt alleen bevaaren, door Veerschippers aldaar aangesteld. 't Geregt van Amsterdam heeft, nogtans, het behoorlyk aantekenen der goederen, by meer dan ééne Keure, geregeld (w). Het Veerschip op Sluis, welk zyne Legplaats heeft in den Singel, by den Jan-Rooden-Poortstooren, vertrekt, om den anderen dag.

SNEEK.

Het Veer op SNEEK plagt, voormaals, eeniglyk, door Veerschippers, daar ter Steede aangesteld, bevaaren te worden. Doch in 't jaar 1751, hebben Burgemeesteren van Amsterdam geraaden gevonden, een' Veerschipper van deeze zyde op Sneek en der Ielst aan te stellen, die, volgens eene overeenkomst met de Sneeker-Veerschippers, een derde deel van de beurten heeft (x). De Legplaats deezer Veerschepen is ook op 't Water, voor de Valkensteeg. Zy vertrekken, des Zomers, des Maandags, Donderdags en Saturdags, 's avonds, met het luiden der boomklokke; doch des Winters, maar tweemaal ter weeke. Zy mogen geene goederen op Groningen medeneemen, en zyn, voorts, verbonden aan de Keuren op het aantekenen der goederen, voor de de Friesche Veerschepen in 't gemeen, vastgesteld (y). Het

(v) Groot-Memor. N. V. f. 45.

(w) Handv. bl. 1507.

(x) Accoord van den 16 Aug. 1751. in 't Vertrek der The-saurie, Nieuwe Laade V. L^r. A. A. A. 2. Stads Missiven N. XXXI. bl. 32.

(y) Handv. bl. 1513, 1542.

Het Veer op STAVEREN in Friesland BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART. wordt, alleen door Schippers, aldaar aange-
steld, bevaaren. Het aantekenen der goe-
deren is hier, by Keuren, geregeld (z). De
Legplaats deezer Schepen, buiten welke zy, STAVE-
REN. federt het jaar 1669, niet laaden mogen (a),
schoon het hun, in 't jaar 1656, toegestaan
was (b), is op 't Water, voor de Kapelsteeg.
Zy vertrekken, alle avonden, met het luiden
der boomklok.

Op TEXEL en 't V LIE, is, reeds in de TEXEL en
't V LIE. voorgaande eeuw, een geregeld Veer op-
geregte geweest, door 't Gerecht deezer Stad,
zonder dat, deswege, met eenig ander ge-
regte, eenige overeenkomst geslooten is. De
Kaagfchippers op Texel en 't Vlie, die, voor-
maals, meer dan vyftig sterk waren; doch,
federt het jaar 1711, tot op veertig uitge-
storven zyn (c), maaken een afzonderlyk
Gilde uit, waarover vier Overluiden ge-
steld zyn, twee van welken, jaarlyks, af-
gaan, in welker plaats, twee anderen, door
Burgemeesteren, worden aangesteld (d).
Niemant mag, buiten 't Veer, vrage op Texel
aanneemen, voor meer dan twee Koopluiden
ten hoogste (e). De vragtloozen voor dit
Veer zyn, onderscheidenlyk voor 's Zomers
en 's Winters, geregeld (f), beginnende het
Zomerloon, met den eersten April, en het
Win-

(z) Handv. bl. 1505.

(a) Handv. bl. 1512.

(b) Groot-Memor. N. IV. f. 109 verso.

(c) Groot Memor. N. IX. f. 128 verso.

(d) Handv. bl. 1623.

(e) Handv. bl. 1627.

(f) Handv. bl. 1624.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

Winterloon, met den eersten October (g). By eene Keure van den vyf en twintigsten January des jaars 1763, is vastgesteld, dat, by de goederen, die, aan 't Veer op Texel en 't Vlie gebragt worden, om aan Zeeschepen te worden besteld, niet slegts zal moeten overgegeven worden een adres aan de Zeeschepen; maar ook een briefje, inhoudende den naam en woonplaats van den afzender, op dat de goederen, zo de Schepen, midlerwyl, in zee gesteken mogten zyn, aan den regten eigenaar zouden mogen kunnen te rug gebragt worden (h). De Kaagschepen moeten ten minste vyf en twintig lasten groot; van vier en vyftig tot zestig voeten lang, en van vyftien en een halve tot zestien voeten wyd zyn (i). Zy vertrekken, gemeenlyk, alle avonden, met het luiden der boomklokke. Hunne Legplaats is aan de Texelsche Kaai, voor de Ramskooi. Op het aantekenen der goederen, die op Texel en 't Vlie gescheept worden, is, reeds in 't jaar 1662, orde gesteld (k).

VELZEN. Op VELZEN, vaart een Marktschipper, die, tot hiertoe, door den Heere van Velzen, is aangesteld geweest. Hy vertrekt, 's Dingsdags en 's Vrydags, ten een uur nademiddag. Omtrent de vragt der Kleërenmanden, is hy, zo wel als de Schippers, op Aalbrechtsberg of Bloemendaal, en Tette-

10-

(g) Handv. bl. 1625.

(h) Keurb. U. f. 30.

(i) Handv. bl. 1625.

(k) Handv. bl. 1629.

rode of Overveen vaarende, verplicht, zig te ^{BINNEN-}voegen naar de Ordonnantien, die, voor de ^{LAND-}andere Kleêren-Veeën, gemaakt zyn (l). ^{SCHE}
 In 't jaar 1700, werdt den Veerschipper op ^{VAART.}
 Velzen, by byzondere vergunning van Burgemeesteren, toegestaan, zyne Legplaats te houden voor het Huis van Burgemeester *Dirk Munter* (m). Doch tegenwoordig legt hy aan den Mosselsteiger, over den Haringpakkers-tooren.

Op ^{VIANE en} VIANE en de ^{de} VAART of VREES-^{VAART.}WYK vaart, des Donderdags, om de veer-tien dagen, ook eene Veer- of Marktschuit. De Veerschippers zyn, van wederzyde, aangesteld. Doch Amsterdam heeft maar één Schipper in 't Veer. Zy moeten zig, ten opzigte van het laaden en lossen, en van het aantekenen der goederen, schikken naar de Keuren deezer Stad (n). Hunne Legplaats is in 't Rokin, voor de Duifjes-steeg.

De Buikflooter-Veerschippers, die alleen ^{VOLE-}door Burgemeesteren van Amsterdam wor-^{WYK,}den aangesteld, bevaaren ook het Veer op het zuideinde van de ^{VOLE}WYK, by het Tolhuis, alwaar zy perfoonen, goederen en vee inneemen en uitzetten: zynde de vragt van alles, by eene Ordonnantie van den jaare 1661, geregeld (o).

Het Veer op ^{VOLLEN-}VOLLENHOVE wordt, tot ^{HOVE.}hier toe, alleen bevaaren door Schippers, die aldaar zyn aangesteld. Het aantekenen der

(l) Handv. bl. 1571.

(m) Groot-Memor. N. VIII. f. 139 verso.

(n) Handv. bl. 1508, 1509.

(o) Handv. bl. 1522, 1523.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

der goederen, welken derwaards gezonden, en het bestelloon van zulken, die van daar aangebragt worden, is, nogtans, door 't Geregt alhier, geregeld (*p*). Het Veerschip op Vollenhove, welk zyne Legplaats heeft aan den Meppeler-steiger, voor de Ramskooi, vertrekt, gemeenlyk, eens ter weeke, des Dingsdags, met het luiden der boomklok.

WATER-
GRAFTS-
of DIE-
MER-
MEER.

't Geregt van de Diemer- of Watergraftsmeer heeft, reeds in de voorgaande eeuwe, een Veer opgeregt op de WATERGRAFTS- of DIEMERMEER, welk, door een vasten Veerschipper, bevaaren wordt. Hy heeft zyne Legplaats in 't Rokin voor de Duifjessteeg, en vertrekt, 's Maandags, 's Woensdags en 's Vrydags, in den Zomer, en des Winters, 's Maandags en 's Vrydags, op den middag. Behalve dit, is 'er nog een Veer van twintig Roeischuitenvoerders (*q*), die, door Burgemeesteren van Amsterdam, worden aangesteld; hunne Legplaats hebben aan den Amstelsteiger, by de Amstelbrug, en op de Watergrafts-Meer, en de Plaatsen, die tusschen beide gelegen zyn, vaaren. Zy zyn verpligt, zig te voegen, naar eene Ordonnantie, in den jaare 1695, by 't Geregt, vastgesteld (*r*). Voormaals, plagten zy in ééne beurs te vaaren; doch, sedert het jaar 1709, vaart elk voor zyne eigene rekening (*s*).

WEST-
ZAANEN.

Op WESTZAANEN is, door de Regenten der Plaatsen, een Veer opgeregt, welk al-

(*p*) Handv. bl. 1602, 1604.

(*q*) Handv. bl. 1640.

(*r*) Handv. bl. 1640.

(*s*) Handv. bl. 1700.

alleen door Schippers, aldaar aangesteld, be-
 vaaren wordt, hebbende Burgemeesteren der
 Stad Amsterdam, tot hiertoe, nog niet ge-
 raaden gevonden, een' of meer Westzaa-
 ner-Veerschippers aan te stellen (*t*). De
 Legplaats deezer Veerschippers is, by de ge-
 wezen Oude Stads Herberg. Zy vaaren, alle
 dagen, ten tien uren 's morgens.

BINNEN-
 LAND-
 SCHE
 VAART.

Burgemeesteren van Amsterdam hebben
 ook een Roeischuiten-Veer op de WETE-
 RING opgerecht, welk, door zestien Schui-
 tenvoerders en Schuitenvoersters, plagt be-
 vaaren te worden, voor welken, in 't jaar
 1732, eene Ordonnantie is opgesteld (*u*), die,
 naderhand, in meer dan één opzigt, veran-
 derd is (*v*). Doch 't getal derzelven is, fe-
 dert, tot over de helft verminderd. Zy heb-
 ben hunne Legplaats buiten de Weterings-
 poort, en vaaren, geduuriglyk, af en aan.

WETE-
 RING.

Het Veer op WOERDEN is, door de Re-
 geering dier Stad, eerst opgerecht, en lang,
 door twee Schippers, aldaar aangesteld, be-
 vaaren geworden. Burgemeesteren van Am-
 sterdam hadden hun, reeds in 't jaar 1656,
 eene Legplaats aangewezen voor de Spaar-
 potssteeg, in den Singel (*w*). Doch ter ge-
 legenheid van het afsterven van eenen der
 Schipperen, in 't jaar 1739, vindt men,
 hier ter Stede, geraaden, ook eenen Woer-
 der Veer- of Marktschipper aan te stellen,
 die om de andere week vaaren, en de helft
 der

WOER-
 DEN.

(*t*) Stads Missiven N. XXXI. bl. 71.

(*u*) Handv. bl. 1648.

(*v*) Keurb. U. f. 37.

(*w*) Groot-Memor. N. IV. f. 122.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

der beurten genieten zou (x); gelyk, sedert, gefchied is. Op het aantekenen der goederen op Woerden, en op het lossen en laaden derzelven, is, by verscheiden' Keuren, orde gesteld (y). De Woerder-Veerschuit vertrekt, 's Maandags en 's Donderdags, ten twaalf uren, van op 't Rokin, voor de Gaaperssteeg, en ten drie uren van voor de Beerenbyt, buiten de Utrechtsche Poort.

ZAAN-
DAM.

Het Veer op ZAANDAM, beide aan de Oost- en Westzyde, is, al vroeg in de voorgaande eeuw of eerder (z), bevaaren, door Schippers, die, van de eene en de andere zyde, werden aangesteld, zonder dat my eenige Overeenkomst bekend is, die tusschen de Stad Amsterdam en de Regenten van Oost- en West-Zaandam, bepaaldelyk omtrent het Zaandammer-Veer, zou gemaakt zyn. In 't jaar 1666, voeren 'er, van hier, zes en dertig Veerschuiten op Zaandam; doch Burgemeesteren beslooten toen, dezelve te laten uitsterven tot op vier en twintig (a). Naderhand, is dit getal, tot op zestien, verminderd (b). En tegenwoordig vaaren 'er maar twaalf, die, door Burgemeesteren van Amsterdam, worden aangesteld. Het Oostzaaner-Veer was, toen, en reeds te vooren, onder het Zaandammer Veer begreepen. Ook is den Zaandammer Veerschipperen, in 't jaar 1680, toegestaan, eene Veerschuit op ZAAN-

DYK

(x) Stads Missiven N. XXIX. f. 55, 57 verso.

(y) Handv. bl. 1508, 1509.

(z) Resol. Vroedsch. N. 6. 20 Sept. 1588. f. 47 verso.

(a) Groot-Memor. N. V. f. 184 verso.

(b) Groot-Memor. N. VII. f. 74 verso.

DYK te mogen aanleggen, om, met den BINNEN-
 Zaandyker, beurt om beurt, te vaaren (c). LAND-
 Op het Zaandammer Veer, zyn verscheiden SCHE
 Keuren gemaakt. De vragt plagt, voor ied- VAART.
 er perfoon, des Zomers, twee, en des Win-
 ters, drie stuivers te zyn: doch zy is, in 't
 jaar 1738, voor 't gantsche jaar, op drie
 stuivers gesteld (d). De Zaandammer-Veer-
 schippers, die in twee ploegen verdeeld zyn,
 ieder van welken een' Quartiermeester heeft,
 behalve dat, over 't gantsche Lighaam der
 Veerschippers, vier Overluiden gesteld
 zyn; hebben, reeds in 't jaar 1683, eene
 onderlinge Overeenkomst gemaakt, volgens
 welke, aan de Weduwe van een' overleeden
 Schipper, zekere somme uitgekeerd, en de
 schuit, door zynen opvolger, overgenomen
 moet worden (e). Wat laater, in 't zelfde
 jaar, zyn zy, met toestemming van Burge-
 meesteren deezer Stad en van Regenten van
 Zaandam, op het bevaaren van het Veer,
 met de Veerschippers, die te Zaandam wa-
 ren aangesteld, overeengekomen (f). En
 deeze overeenkomst, die slegts voor twaalf
 jaaren gemaakt was, is sedert, dikwils,
 en laatstelyk in 't jaar 1755, voor het
 zelfde getal van jaaren, vernieuwd gewor-
 den (g), en houdt, nog tegenwoordig, stand.
 Volgens dezelve, vaaren de Amsterdammer-
 Schip-

(c) Handv. bl. 1616.

(d) Handv. bl. 1616.

(e) Groot-Memor. N. VII. f. 74 verso.

(f) Groot-Memor. N. VII. f. 88 verso.

(g) Groot-Memor. N. VIII. f. 108 verso. N. IX. f. 71
 verso, 259. N. X. f. 216. N. XI. f. 212 verso.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

Schippers, van hier naar Zaandam, en de Zaandammers, van Zaandam op hier, van 's morgens vroeg, tot twaalf uren toe, en zy keeren beide, 's nademiddags, naar hunne Plaatsen te rug. De Schippers van beide de zyden vaaren in eene gemeene beurs, aan welke, ook de Huur- of Speelvragten, hoewel met eenige uitzondering, verantwoord worden (*b*). Burgemeesteren van Amsterdam hebben, onlangs, den Zaandammer Schipperen, door hen aangesteld, op hun verzoek, toegestaan, dat zy, op de zogenaamde ledige uren, dat is, van February tot October, beide ingeflooten, met het openen van de boom, en de drie overige maanden, 's middags ten twaalf uren, niet zouden behoeven te vaaren, ten ware zy een en twintig stuivers vrugt maaken konden (*i*). De Legplaats der Zaandammer Veerschuiten is, tusschen den Haringpakkers-tooren en nieuwe Haarlemmer-fluis. Zy vaaren, alle uren des dags, van het opgaan der boom af, tot 's avonds ten zes uren, van den eersten April tot den eersten October, en tot 's nademiddags ten vier uren, van den eersten October tot den eersten April.

ZWAM-
MERDAM.

Op ZWAMMERDAM, vaaren Marktschippers, die aldaar aangesteld zyn. Zy leggen in 't Rokin, by de Valbrug, en vertrekken, gemeenlyk, des Maandags en des Vrydags, op den middag. Zy mogen geene personen noch

(*b*) Groot-Memor. N. XI. f. 212 verso.

(*i*) Groot-Memor. N. XII. f. 116 verso.

noch goederen medevoeren, dan die onder hun Dorp t'huis hooren (*k*).

Het Veer op ZWARTSLUIS wordt alleenlyk bevaaren, door Schippers, die, daar ter plaatse, zyn aangesteld. Hunne Legplaats, van welke zy niet verschieten mogen, om elders te laaden (*l*), is voor de Ramskooi, aan den Meppeler steiger. Zy vertrekken, 's Dingsdags en 's Saturdags, met het luiden der boomklok, behalven in de maanden December, January en February, wanneer deeze tyd niet zo vast bepaald is. Op het aantekenen der goederen, die op Zwartsluis gescheept worden, en op het bestellen van zulken, die, van daar, worden aangebragt, is, by 't Geregt deezzer Stad, orde gesteld (*m*).

De derde soort van Veer- of Markt- III. schippers, die, door de Regeering der Plaatsen, van waar zy herwaards komen, zyn aangesteld of toegelaaten, en welken hier, alleenlyk, Legplaatsen aangewezen, of ooglukkende vergund zyn, zyn veelen in getal; doch niet van zo veel aanbelang, dat zy eene uitvoerige beschryving vereischen. Wy zullen ons, derhalve, vergeen, met eene aanwyzing van derzelver Legplaatsen, van waar verre de meesten, op de Marktdagen, met naame des Maandags en des Vrydags, afvaaren. De meesten deezzer Legplaatsen zyn, in den Amstel

(*k*) Handv. bl. 1512, 1513.

(*l*) Handv. bl. 1512.

(*m*) Handv. bl. 1602, 1604.

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

ftel en in 't Y, de oude havens deezer Ste-
de. Dus leggen,

In den BINNEN-AMSTEL,

de Marktschuiten op *Abkoude*, by de Hal-
vemaansbrug, en op *Ankeveen*, den *Berg*,
Kameryk by *Woerden*, *Leiderdorp*, *Loen-*
dersloot, *Nigtevegt*, *Overmeer* en *Vinkeveen*,
omtrent de *Bakkers-* en *Paardenstraaten*.

In 't ROKIN,

die op 't *Gein*, *Kokenge*, *Koudekerk*, *Ku-*
delftaart, *Nes*, *Nieuwkoop*, *Zevenhoven*,
Noorden in de *Veenen*, *Ouderkerk*, *Uithoorn*,
Diemen, *Ankeveen*, *Waveren* en *Willis*, van 't
Valbruggetje voor de *Offen-fluis*, tot voor
en voorby de *Oliëslaagers-steeg*; op *Alfen*,
Harmelen, *Langeraar*, *Nieuwerbrugge*, *Nieuw-*
veen, *Oudshoorn*, *Rynfaterwoude*, *Aarlander-*
veen, *Wyk te Duurstede* en *Leymuiden*, aan
de oostzyde van de *Lange Brugge*, tot voor-
by de *Wyde steeg*: op *Waddingsveen*, *Ree-*
nen en *Vreëland*, aan de westzyde, omtrent
de *Gaaperssteeg*; op den *Overtoom* en op
Meydrecht of *Meyert*, voor de *Watersteeg*.

In het DAMRAK of WATER,

die op *Appingadam*, *Delfzyl* en *Franiker*,
tuffchen den *Dam* en *Paapenbrugge*; en die
op *Opmeer*, *Quadyk*, *Ransdorp*, en *Uitdam*,
by de *nieuwe brugge*.

Langs

Langs de OUDE TEERTUINEN,

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

die op *Hindeloopen*, *Koudum* en *Warns*, in Friesland, in 't midden, en die op *Nieuwendam* en *Schellingwoude*, by den Schreijers-Tooren.

Langs de TEXELSCHE KAAI,

die op *Affendelft*, *Genemuiden*, *Quadyk*, *Spaarnedam*, *Steenwyk* en *Ter Schelling*.

Langs de HARINGPAKKERY,

Die op *Akersloot*, *Ameland*, *Dokkum*, *Graft*, *Huisduinen*, *Koog*, *Krommenye*, *Limmen*, *oude en nieuwe Niedorp*, *Ryp*, *Schagen*, *Schermer*, *Schoorl*, *Uitgeest*, *Wieringen*, *Wormer*, *Wormerveer*, *Zaandyk* en *Zype*.

De Marktschuiten op *Ipendam* leggen voor de *Wieringerstraat*.

Buiten deeze voornaame Havens, of Legplaatfen, leggen, ook elders, door de Stad, eenige Veer- en Marktschepen en Schuiten: als, aan de PYPENMARKT, die van *Aalsmeer*; aan de BLOEMMARKT, die van *Noordwyk*, *Noordwykerhout*, *Rynsburg* en *Warmond*; eenigen van welken ook aan de NIEUWE MARKT en BOTERMARKT leggen: aan de GELDERSCHE KAAI, voor de Waterpoortssteeg, die op *Venlo*: in den SINGEL, over de Munt, die op *Baambrugge*; voor 't Klooster, die op *Loenen*; voor en over de

Lu-

BINNEN-
LAND-
SCHE
VAART.

Luthersche Nieuwe Kerk, die op *Brouwershaven* en *Katwyk aan den Ryn*; en tusschen de Raam en Kruissteegen, die op *Wageningen*: in de HEEREN-GRAFT, die op *Avenborn* en *Schagen*, aan de Schagermarkt; die op *Hillegom*, over de Leidsche graft, en die op *Schoonhoven*, en, met goederen, op *Krommenye*, tusschen de Reguliers-graft en Utrechtsche straat, aan de noordzyde. Eindelyk, vaaren ook, des Zondags, schuitten op *Slooterdyk*, die buiten de Haarlemmer-Poort, in de Trekvaart, leggen.

B Y L A A G E

BYLAAGE
L. A.

op het IV. DEEL, II. BOEK.

Lr. A.

Uitspraak van 't Hof van Holland van den negentienden December des jaars 1579, waarby, aan de Schippers van Alkmaar, de vrye Laading te Amsterdam ontzeid wordt.

Opte differenten gerefen voir den houe van Hollant tusschen die Burgemrs. ende Regierders der Stede van Alckmaer vuyte naem van de Burgers ende namentl. van de Schippers ende Schuytevoerders derseluer Stede, mitsgaders interuenerende voir Adriaen Aelbrechtsz. mede heurl. Poirter Impten van besloten missive ende Requiranten ter eenre, Ende die Burgemeesteren ende Regierders der Stede van Amsterdam bescreuen ende gerequireerden ter andere zyde, in welcke faecke die voirsz. partyen (nae dat die voirs. Gerequireerden ten versoucke van den requiranten by den voirs. houe bescreuen waren) gecompareert waren geweest voir Commissarissen van den selfde houe, ende aldaer nyet connende veraccorderen, hadden die requiranten jegens den gerequireerden gedaen zeeckeren eyfch, deducerende by den selfden eyfch dat zoe in Hollant als in andere omleggende prouincien een generale Usantie ende oudt gebruyck (den nature ende rechten oick conform was) dat alle Schippers frequenterende eenige hauenen ofte vrye Coopsteden in hollant aldaer heurluyder schepen mochten bevrachten ende daermede vaeren ter plaetsen daer 't heml. belieffde, sonder by den Schippers aldaer affgeleyt ofte henluyden de vracht eenich-

IX. STUK.

A a

fms

BYLAAGE
L. A.

fins benomen te werden, ende byfonder die Schippers van de Steden die nyet gewoonlick waren eenich recht van afflegginge te gebruycken. 'T welck mede by verfcheyden fententien zoe van defen Houe als van den grooten Raide tot Mechelen geconfirmeert ende bevesticht was geweest. Item dat tot Alckmaer foe lange memorie van menfchen gedencken conde, noyt eenige vreemde Schippers Schuyt- ofte Scheepsvrachten annemende affgeleyt waren geweest, ofte dat die Schippers wefende Poirters ende Inwoenders derfeluer Stede eenige recht van voorladinge ofte afflegginge gevsurpeert hadden, ofte hadden willen gebruycken; maer dien nyet tegenftaende zoe hadden die voirn. gerequireerden in den Jare xv. en LXVJ hem veruordert eenen Dirck Claesz. Schipper van Alckmaer te willen doen affleggen ende van zyn angenomen vracht by vonnisse doen verfteecken, van welke vonnisse die felue Dirck Claesz. mitsgaders die voirn. requiranten met hem gevoucht geappelleert hadden anden voirsz. houe, ende geobtineert hebbende mandement in 't felue cas mette gewoonlicke claufule van Inhibitie was by den gerequireerden, als hem gevoucht hebbende mette Deken ende Ouerluyden van de Schippers ghilde binnen Amsterdam geappelleerden, ten dage dienende verfocht affdoeninge van defelue claufule van inhibitie, fonder nochtans dat zy daertoe hadden connen geraecken. maer was geappoincteert geweest op alles te fcryuen by memorien ende aduertiffementen van rechten; zoe dat die faecke in ftate van wyfen gebrocht fynde, ende als noch hangende ongedecideert die voirn. Dirck Claesz. ende alle andere Schippers ende Schuytevoerders van Alckmaer zedert altyt vry ende vranck fonder eenich gebruyck van voirladinge ofte afflegginge ter contrarie binnen Amsterdam (zulcx zy oick doen in alle andere Steden) alderhande Vracht ingenomen ende geladen hadden,

den, maer alsoe de voirn. gerequireerden op ten derden July a°. LXXVIJ in prejuditie van dien en bysonder van de voirsz. litispentie ende gedecreteerde Inhibitie bestaen hadde zekere ordonnantie te maecken inhoudende dat gheen Schippers van Alckmaer binnen Amsterdam eenige goeden fouden mogen laeden omme tot eenige andere Steden dan tot Alckmaer gevoert te worden, zoe verre yemant van de binnenlantsche vaerders derzeluer Stede Amsterdam die zelue goeden omme die zelue prys voeren wilden ende dat 't selue notoir attentat was. By alle welcke voirsz. ende meer andere middelen die voirsz. Requiranten eerst ende al voiren versouckende reparatie van attentaten, concludeerden dat den gerequireerden gecompneert fouden werden d'voirsz. ordonnantie in prejuditie van de voirsz. Litispentie gemaect met alle den gevolge ende aenclenen van dien, als attentat costeloos ende schadeloos aff te doen ende te repareren ende dat by prouisie den gerequireerden geinterdiceert soude worden, pendente lite, van gelycke meer te attenteren, al volgende de conclusie in 't Verbael van den voirsz. Commissarissen genomen. Ende off deselue conclusie den requiranten in 't geheel ofte deel nyet en mochten volgen, (des zy verhoppen jae) daerop eerst recht versouckende, dat als dan die gerequireerden gecompneert zouden worden te gehengen ende te gedogen dat die Schippers en de Schuytvoerders van Alckmaer binnen die Stadt van Amsterdam vry ende vranck alderhande goeden, waeren ende coopmanschappen zouden mogen laeden ende voeren tot allen Steden plaetsen ende hauenen, daer t henluyden ofte die Coopman belieuen ende die gelegentheyt van der faecke eyschen soude zonder eenich empefchement, hinder ofte ongebruyck diesaengaende henluyden directelyk ofte indirectelyk an te doen ofte doen, in eenigher manieren,

BYLAAGE
L. A.

ren, maeckende in cas van proces eyfch van costen, schaden ende Interesten, ofte tot anderen alfulcken finen ende conclusien als 't voirsz. hoff bevinden zoude den voorn. requiranten oirbaerlicxt te wesen.

Waer jegens, van wegen den gerequireerden voir antwoorde geallegeert was, dat ouer geheel hollant in allen Steden ende gepreuilgeerde plaetsen daer eenighe merckelicke navigatie ende vaert te water gebruyct wordt, van ouden tyden geintroduceert waeren zekere gilden ende collegien van Schippers ende Schuytevoerders respectiuelick hebbende heur Deken, hoeft off ouerluyden immediaet forterende ende subject zynde den Burgemeesteren ende regierders der zeluer Steden ende gepreuilgeerde plaetsen, oick onderworpen zynde alle politycque keuren, Statuten ende ordonnantien, die de Burgemeesteren, regierders, vroetschap ende magistraet elcx in den heuren respectie naeuolgende heurluyder preuilegien, oude hantueften ende immemoriael gebruyck, vermochten ende gewoenlick waeren te maecken ende vermaecken tot allen tyden ende stonden, ende fulcx als naer exigentie van der Saecke ten meesten oirbaer van der zeluer Steden ende gepreuilgeerde Plaetsen, oick tot vordernisse van de voirsz. ghilden (als wesende Litmaten der zelffder Steden ende plaetsen) beuonden worde nootelick ende oirbaerlick te syn. Onder anderen was eenen yegelicken notoir dat in allen Coopsteden van Hollant ende Zeclant, daer eenige merckelicke nauigatie Schepen- ende Schuytevaart valt, sekere geconstitueerd gebruyck geveert worde opt stuck van de Ladinge van alderhande waren ende Coopmanschappen die binnen 's Lants ende bysonder binnen hollant ende zeelandt van d eene Stede in d andere gevoert worden, als dat die Schippers ende Schuytevoerders van den Steden daer de waeren ende comenschappen gelaeden ende vuyt-

vuytgevoert werden, in diverfche poincten ge-
 refpecteert ende geprefereert worden vreemde
 Schippers ende Schuytevoerders. want nadien
 die inwoenende Schippers ende Schuytevoer-
 ders, als poirters ende int ghilde ofte collegie
 ontfangen ende gematriculeert zynde moften
 helpen dragen alle Laften foe wel personele als
 reele van heur woenftadt ofte gepreuilegeerde
 Woenplaetfe, foe vereyichte die naturele billic-
 heyt ende redelicheyt dat zy luyden oick ee-
 nich voordeel ende prerogativen aldaer genoet-
 ten ende gebruycten voir andere vreemde Schip-
 pers ende Schuytevoerders immers gheenfins en
 betaemde in eenige Republycken, gepreuilegeer-
 de Steden ende plaetfen, dat vreempde Schip-
 peren ende Schuytevoerders den inwoenende
 poirteren Schippers ende Schuytevoerders heur
 neringe te wetene heur broot vuyten mont bene-
 men zouden tot heurluyder preiuditie ende be-
 derfeniffe, werde daeromme deurgaens voir een
 loffelicke Vfantie oick in vermaerde Coopfteden
 geobferveert, dat vreemde binnelantsche Schip-
 pers gheen binnelantsche vracht aldaer aenne-
 men en mochten dan als zy luyden geladen
 fcheeps arriuerden ende ontlaeden, ende we-
 der van defelue ontlaedtftede op heure eygen
 hauen ofte woenftede begeerden te laeden ende
 anders noch vorder nyet, fonder dat die vreem-
 de Schippers ledich fcheeps in eenige Coopfte-
 de arriuerende aldaer eenige ladinge mochten
 doen noch den inwoenende Schippers ende
 Schuytevoerders heur neringe ende broot vuy-
 te mont nemen, ten ware dat die inwoenende
 Schippers ende Schuytevoerders heur deecken,
 hooft ende ouerluyden fulcx toelieten, oft dat
 zy de vracht zoe goeden coop nyet en wilden
 aennemen, als die vreemden, als die requiran-
 ten ende die van heuren Raide kennelick ende
 notoir was. Ende onder anderen was hemluy-
 den kenlick dat die deecken ende hoffluyde van
 Schippers ghilde tot middelburch in gheender-

BYLAAGE
 L. A.

BYLAAGE
L. A.

wys toelieten dat die van der Goude noch eenige andere vreemde Schipperen vuyt andere Steden tot Middelburch laeden, dan als zy gelaeden scheeps aldaer aencomen ende op heuren haue begeren te laeden, ofte by gebreecke van dien worde die voirladinge van den goeden, waeren ende coopmanschappen die binnenslandts gevoert worden, den inwoenende poerters ende Schippers gegunt, van gelycken worde mede gebruyckt tot Brouwershauen ende op andere hauen in Zeelant, worde mede tot meer Steden ende plaetsen in hollant sulcx gebruyct ende geuseert, zoe dat nyet vreempt en was mer in alle redenen ende billicheyt gefundeert dat die Schuytvoerders van Amsterdam gerespecteert worden in allen ladingen dier aldaer geschieden van binnenlantsche vrachten, ofte van goeden, waeren ende coopmanschappen, die binnen slants van daer gevoert worden voir die buytenschuytvoerders van Alcaer, als dat by den Schuytvoerders van Alcaer die vrachten indifferentelick tot preiudicie ende bederffenisse van de gemeene Schuytvoerders ende Gildebroeders tot Amsterdam nyet aengenomen en worden, dan als zyluyden geladen scheeps aldaer aencomen ende op heur eygen hauen als op alcaer begeerden te laden: want binnen der voirsz. Stadt van Amsterdam een ghilde, Collegie ofte Confrerie was van groote menichte van Schuytvoerders hebbende heuren deeken ende querluyden, dragende alle die lasten ende diensten der voirsz. Stadt van Amsterdam, die welcke deurgaens meest all anders geen neringe en doen noch en hebben, dan dat zy tot gerieff van eenen yegelicken mit heurluyder Schuyten alderhande vrachten, van waeren, goeden ende Coopmanschappen binnen slants ofte naestleggende Steden voeren om tamelick Loon, ende daeromme aldaer gebruycken ende ettelicke jaeren voer de Jaeren xv^e LXVJ. gebruyckt hadden gehad het gecostumeerde recht van

van voirlaedinge, als dat zyluyden voir allen vreemden ende van buyten comende Schuyt-
 luyden geprefereert worden, sonderlinge zoe
 wanneer die Schuytvoerders van Amsterdā
 die goeden ende Coopmanschappen tot gelyc-
 ken pryse wilden voeren als andere vreemde
 Schuytluyden wilden doen, ofte t selue aen-
 genomen mochten hebben, ende dat als die
 vreemde ofte van buyten commende schuyt-
 voerders ledichs scheeps tot Amsterdā aen-
 comen, dat oick de zelfde vreemde Schuyt-
 voerders van Alcaer tot Amsterdā geladen
 scheeps ancomen, op andere hauenen of-
 te Steden wilden laeden dan vpte hauen, stede
 ofte plaetse van heur eygen Woenstede als vp
 Alcaer, dat hoewel eenen Dirck Claesz.
 Schuytvoerder tot Alcaer nyet geoirloft en
 was ledich scheeps tot Amsterdā te comen
 ende aldaer vracht te soucken bysonder op
 vreemde Inlantsche hauenen ende Steden in
 preiuditie van de gemeene Schuytvoerders der
 voirsz. Stede van Amsterdā, te min naede-
 mael die voirsz. Dirck Claesz. ende andere
 Schuytvoerders van Alcaer nyet toestaen noch
 gedoogen en willen dat die Schuytvoerders van
 Amsterdā tot Alcaer gelaeden ancomende
 ende aldaer ontladen hebbende, eenige goeden
 jae gheen menschen laeden en mochten, desen
 nyet jegenstaende hadde de voirsz. Dirck Claesz.
 Schuytvoerder van Alckmaar hem veruordert
 tot Amsterdā ledichs scheeps te comen ende
 zeeckere vracht aen te nemen, omme van Am-
 sterdā op Dordrecht met zyn Schuyt te voe-
 ren. Twelck die Ouerluyden van 't voirsz. gilde
 tot Amsterdā deur clachte van de gemeene
 Schuytvoerders met goeder Saecke niet en had-
 den willen toelaeten, hadden daeromme tot con-
 seruatie van haerl. gecoufumeerde gerechtic-
 heyt den voirsz. Dirck Claesz. gedaen arreste-
 ren. Op welke arrest de voirsz. Dirck Claesz.
 ter cenre, ende die Ouerluyden van 't voirsz.

BYLAAGE
L. A.

Schuytvoerders gilde ter andere zyde dingplechtich geworden waeren voir die van den gerechticheit der voirsz. Stede van Amsterdam, alwaer foe verre geprocedeert was geweest, dat de voirsz. DirckClaesz. geobtineert hadde vonnis tot synen agterdeel. Ende al wast zoe dat de voirsz. Dirck Claesz. van 't voirsz. vonnis zonder eenich grieff aen defen houe geappelleert ende prouifie in cas d'appel geobtineert hadde gehad, dat oick partyen ten dage dienende by den voirsz. houe geappointeert waren zoe wel ten principale als vpte prouifie van de afdoeninghe van de claufule van Inhibitie te schryuen by memorien. nochtans hadden die ouerluyden van 't voirsz. Schuytvoerders-gilde binnen Amsterdam evenwel heurl. gecostumeerde gerechticheyt gecontinueert gehad ende continueren als noch, ten ansien ende welweten van eenen yegelicken, Ende omme alle twyffelachticheyt te amoueren ende eenen yegelick t selfde recht van 't voirsz. Schuytvoerders ghilde van Amsterdam bekent te maecken, foe hadden die regierders ende magistraet der voirsz. Stadt van Amsterdam opten derden July a^o xv^e LXXVIJ. wel ende te rechte gekeurt ende geordonneert dat die Schipperen van Alcmaer tot Amsterdam foe vry als andere Schippers poirters der zelfder Stadt Amsterdam wesende souden moegen laeden alderhande waren ende goeden, omme die op haer hauene, te wetene tot Alcmaer gevoert ende aldaer gelost te worden, maer dat die Schipperen van Alcmaer gheen Poirteren van Amsterdam wesende, gheen goeden tot Amsterdam en souden mogen laden omme tot eenige andere plaetsen gevoert te worden foe verre yemant van de binnelantsche vaerders van Amsterdam dezelfde goeden begeerden te voeren, om zulcken Loon als die Schippers van alcmaer bedongen soude hebben, des zoude die coopman moegen nemen sulcken schip van Amsterdam ombevracht wesende als hem goetduncken zoude; En-

Ende alsoe Adriaen Aelbrechtsz. schuytvoerder van Alckmaer hem vernordert hadden binnen Amsterdam op andere hauene vracht aen te nemen dan op te hauene ofte Stede van Alckmaer, soe hadden die Ouerluyden der voorsz. Stadt Amsterdam, vuyt faecke van dien arrest gedaen, waerop d'voorsz. Adriaen Aelbrechtsz. mit zeeckere zyn Conforten den voorsz. Ouerluyden proces gemoueert hadden voir die van den Gerechte voorsz. alwaer zoe verre geprocedeert was geweest dat Scepenen van Amsterdam vonnis gewesen hadden tot achterdeel van den voorsz. Adriaen Aelbrechtsz. T welck gegaen was in crachte van gewysde sonder prouocatie ofte appellatie; dat hoewell in 't gunt voorsz. is by den voorsz. Ouerluyden van 't binnelantsche ghilde tot Amsterdam anders nyet gedaen noch gepleecht en was dan t'gunt hemluyden geoirloft was te doen, ende tegens hemluyden tot Alckmaer gepleecht ende gedaen worde. Ende daeromme die Burgemeesteren ende Regierders van Alckmaer gheen redenen en hadden omme daertegegens te querelleren desen nyet jegenstaende soe s'cheen dat zyluyden vp haer te kennen geuen geobtineert hadden van den voorsz. houe zekere besloten brieuen in cas van attentaten concluderende daeromme die voorsz. Gerequireerden by de voorsz. ende meer andere middelen, dat die requiranten verclaert zouden werden tot heurluyder eyfch versouck ende conclusie alhier niet onfanckelyk, ende die gerequireerden geabfolueert worden van der instantie mitte costen, Ende off heurluyden die Conclusie nyet volgen en mochte begerende eerst ende al vooren daer op recht by ordine dat den requiranten heuren eyfch, versouck ende conclusie, mitsgaders versochte prouisie, sulcx ende in der vougen als zyluyden die gedaen ende genomen hebben, ontseyt zoude zyn, Te vreden zynde dat die Schuytvoeders van Alckmaer tot Amsterdam gelaeden aencomende vry weder aldaer moegen

378 AMST. KOOPHANDEL. IV. DEEL.

BYLAAGE
L. A.

laeden op haer eyghen hauen als vp Alckmaer, onbecroont van den Ouerluyden van 't Binnelantsche Gilde ende Schuytvoorders tot Amsterdam, makende eyfch van costen, ofte tot anderen sulcken fynen ende Conclusien als 't voirsz. hoff bevinden zoude de voirn. gerequireerden oirbaerlicxe te wesen, Ende naer dat van wegen den Requiranten gerepliceert ende van wegen den gherequireerden gedupliceert was geweest, hadden partyen all t selue mitsgaders andere alfulcke stucken, brieuen, certification ende andere munimenten als elcx van hen tot Justificatie van heurluyder Intentie belieft heeft te exhiberen onder den Commissariffen geleuert, ende aen den seluen Hove rapport ende recht gedaen te worden versocht.

T voorschreuen hoff behoort t rapport van den voirsz. Commissariffen, ende met rype deliberatione van Raide deurgesien ende ouergewogen hebbende alle 't gunt in desen te considereren stondt in den naeme ende van wegen des Conincx van Spaignen van beyden Sicillien enz. als graue van hollant, Zeelant ende Vrieslant, Ontseyt die requiranten hun versouck, eyfch ende Conclusie vpten gerequireerden gedaen ende genomen. Ende compenseert die costen tusschen de voirsz. partyen om redenen den voirsz. hove daer toe porrende. Gedaen in den Hage by Meesters Arnoult Nicolay, presiderende, Adriaen van der Houff, Diederick van der nyenburch, Gerardt van Wyngaerden, Leonardt Cafembroot, Pelgrum van Loon, Artus van Brederode, Joost de Menyn, ende Nicolaes Camerlin, raitsluyden van hollant. Ende gepronunchieert den negentienden Decembris xv^e negen ende 't seuentich. T'oirconde t seigel van Justitie hier aen gehangen. In kennisse van my. Op de ploye geteyckent B. Ernst.

V I E R D E D E E L.
 K O O P H A N D E L
 V A N
 A M S T E R D A M.

DERDE BOEK.

BUITENLANDSCHE KOOPHANDEL, WISSELHANDEL, EN BEHULPSELS VANDEN KOOPHANDEL IN 'T GEMEEN.

I.

BUITENLANDSCHE KOOPHANDEL *en* SCHEEPVAART.

Amsterdam, of de plaats, die federt *Amsterdam* genoemd is, schoon, veelligt, reeds in de twaalfde eeuw, in wezen, hadt egter toen nog geenen den minsten buitenlandschen Koophandel, noch Scheepvaart. Oorsprong en eerste beginfels van uitheemschen Koophandel en Scheepvaart, te Amsterdam.
 ALBERT *van STADE*, een Schryver der dertiende eeuw, eene reis van Keulen naar Deenemarke beschryvende, zo als dezelve, in 't jaar 1152, geschiedde, tekent aan „ dat „ men, van Keulen, over Nuis, Zante, Arnhem en Zeist, te lande, naar Utrecht „ trok; dat men, van daar, te water naar „ Muiden afzakte, en van Muiden, over „ de Zuiderzee, naar Staveren voer, van „ waar men, verder, naar Deenemarke zeil- „ de.”

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

„ de.” [*Vadas e Colonia VI. mill. usque ad Nussiam; IX. Xantis; VII. Arnem; VI. Seist; I. Trajectum. Ibi intra navem & descende usque Muthen, & ita per mare Stauriam, & sic in Daniam (a)*]. Uit welke woorden, blykt, dat Schepen, groot genoeg om de reis naar Deenemarke te doen, zelfs te Muiden, niet gevonden werden; dat de naaste plaats, daar menze vinden kon, Stäveren in Friesland was; en gevolgelyk, dat 'er toen, te Amsterdam of daaromtrent, nog geene de minste buitenlandsche Scheepvaart geweest is. Doch tegen 't einde der volgende eeuw, schynen de Amsterdammers begonnen te hebben, buiten 's Lands te vaaren, en koophandel te dryven, eerst, zo 't schynt, naar Hamburg, van waar, al vroeg, timmerhout (*b*) en bier herwaards gevoerd werdt. Te Middelburg in Zeeland, was, in 't jaar 1271, een genootschap van Koopluiden opgereg, waarvoor Graaf Floris de V. zekere Ordonnantie gemaakt heeft, die nog voorhanden is (*c*). Doch te Amsterdam zyn, zo veel my bekend is, zo vroeg, nog geene Keuren omtrent den Koophandel gemaakt. Maar, in 't jaar 1323, werdt het Oostersch, dat is, agt ik, het Hamburger bier, hier te Lande, alleen in Amsterdam en in Medenblik, vertold (*d*); waaruit af te neemen is, dat, in deeze twee Steden, de Stapel van dit bier was.

(*a*) ALBERT. STADENS. ABEAT. Chronic. ad annum 1152.
(*b*) SIBR. LEONIS Vit. Abbat. in Mariengard. in MATH. Anal. Tom. V. p. 255.

(*c*) MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 356.

(*d*) MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 321.

was. Doch eenige jaaren laater, breidden de Amsterdammers hunnen Koophandel en Scheepvaart verder Noordwaards uit. In 't jaar 1368, werdt hun de vrye handel, in Zweeden en in Deenemarke, toegestaan (e). Ten deezen tyde, werdt Amsterdam ook geteld onder de Koopsteden, die, by den naam van *Hanze-Steden*, vermaard geworden waren, en een onderling verbond, tot bevordering van het gemeen belang des Koophandels, geslooten hadden (f). Doch de Stad zal, naar alle waarfchynlykheid, toen nog niet lang in het Hanzeverbond geweest zyn, om dat zy de laatste in rang van de Nederlandsche Steden, die tot dit Verbond behoorden, genoemd wordt. Haare aanneeming van het Hanze-verbond gaf haar, zo 't fchynt, de eerste aanleiding tot de vaart naar de Ooftzee, die, federt, de voornaamfte tak des Amsterdamschen Koophandels geworden is. Sommigen, 't is waar, hebben, uit eenen brief van *Joannes, Aartsbisshop van Riga*, gegeven in 't jaar 1277, en onder de Privilegien van Amsterdam te boek gesteld (g); waarby alle Koopluiden in 't gemeen verlof krygen, om in Lyfland te komen handelen; beslooten, dat de Amsterdammers, al eene eeuw te vooren, op de Ooftzee gevaaren hebben. Doch als men aanmerkt, dat Amsterdam, in deezen brief, niet genoemd wordt, en dat dezelve, eerst in 't jaar 1495, op 't verzoek deezer Stad, door

BUTTEN
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

Mi-

(e) Zie II. Deel, II. Boek, bl. 155.

(f) MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 253.

(g) Handv. bl. 63.

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

Michael, Aartsbiffchop van Riga, bekrachtigd geworden is (*b*); heeft men veel meer reden om te vermoeden, dat de Amsterdammers, op 't einde der vyftiende eeuw, eenen brief, in 't jaar 1277, ten behoeve der Koopluiden in 't gemeen, verleend, op zig in 't byzonder hebben doen toepaffen, dan dat men zou mogen agten, dat zy, reeds omtrent den jaare 1277, toen de Plaats maar even begon op te komen, op Lyfland zouden gevaaren hebben. Doch voor het midden der veertiende eeuw, was 'er reeds zo veel Koophandel te Amsterdam, dat men aldaar renten verkogt, te betaalen *mit alfucken paymenten*, *daer die ene coman den andere mede betalen mach*; gelijk my, uit verfcheiden' Schepenen-brieven, en onder anderen, uit eenen van den jaare 1344, die op 't Begynhof bewaard wordt, gebleeken is.

Aanwas
van de-
zelfen, in
de veer-
tiende en
vyftiende
eeuwe.

De Scheepvaart der Amsterdammers was, zelfs eer de veertiende eeuw ten eindeliep, zo zeer toegenomen, dat de Stad, in 't jaar 1396, Hertoge Albrecht eenige groote, en vyftig kleine Schepen leveren kon, tot den togt naar Friesland (*i*). In 't jaar 1398, rustte zy, tot diergelyken togt, wederom ten minste vier groote Schepen uit, en onder anderen, eene goede Kogge, met zout ge- laaden (*k*): waaruit men, veelligt, mag afneemen, dat de Zouthandel op Frankryk, die, in de volgende eeuw, en inzonderheid, na dat Holland onder 't gebied van 't Huis van

(*b*) Handv. bl. 62.

(*i*) Zie II. Deel, II. Boek, bl. 179.

(*k*) Zie II. Deel, II. Boek, bl. 183, 185.

van Bourgondie geraakt was, zo sterk toenam, toen reeds een begin genomen hadt. In 't jaar 1400, stondt Hertog Albrecht toe, dat elk 't Marsdiep en 't Vlie uit en in, van en naar Amsterdam, zou mogen vaaren, zonder iet meer dan den gewoonlyken Graaflyken tol, elders, 's Graaven *rechten toll van Amstelredamme* genoemd (1), schuldig te zyn (m): 't welk de Amsterdamsche Scheepvaart sterk deedt toeneemen. Hertog Willem, Albrechts zoon, bevestigde dit voorregt, in 't jaar 1405, om dat die *Coopman te bet* zyne goede *Stede verfoeken*, of bezoeken zou (n): 't welk 'er ook het gevolg van was. In 't jaar 1414, verleende Hertog Erik van Saxen den Amsterdammeren, onder anderen, vryen handel in Saxen, Engeren en Westfaale, op gelyke tollen, als zy, te Hamburg, plagten te geeven (o). Op Engeland en Schotland, werdt ook, reeds in de veertiende eeuw, door de Hollanders, gevaaren, en de Engelsche en Schotten bragten hunne waaren herwaards (p). 't Is ten hoogste waarschylyk, dat de Amsterdammers, ten deezen tyde, ook op Schotland en Engeland zullen gehandeld hebben. Immers, zy werden verpligt, in 't jaar 1416, eenige Schepen uit te rusten tegen de Schotsche Kaapers, die hunne Koopvaarders, op zee, beroofd hadden (q). De handel op de Oostzee,

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

(1) Handv. bl. 25. [14].

(m) Zie II. Deel, II. Boek, bl. 185.

(n) Zie II. Deel, III. Boek, bl. 197.

(o) Handv. bl. 61.

(p) MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 257, 435. IV. Deel, bl. 3.

(q) MIERIS IV. Deel, bl. 370.

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

zee, en op Zweeden, Deenemarke en Noorwegen, bleef egter de voornaamste in Amsterdam (r). Sedert het verwyderen der zee-gaten, het Marsdiep, het Heersdiep en het Vlie, omtrent het midden der vyftiende eeuwe, kreeg men haast grooter Schepen voor de Stad. En Amsterdam werdt, in eenen brief van Hertoge Filips van Bourgondie van den jaare 1452, genoemd *de voornaamste Koopstad van Holland* (s). De vreemde Koopluiden, met naame de Oosterlingen, kwamen, in menigte, naar Amsterdam (t), en hielden 'er zig eenen geruimen tyd op, om hunnen Koophandel te dryven. De ongenoemde Beschryver van Amsterdam, die, voor het einde der vyftiende eeuwe, bloeide, tekent aan, dat de Stad, ten zynen tyde, met twee honderd Koopvaardyschepen, handel dreef, wel voornaamlyk in 't Noorden en in de Oostzee; maar ook in Brabant, Vlaanderen, Frankryk, Engeland, Schotland, en Spanje zelve; met één woord, van de Straat van Gibraltar af, tot in de Oostzee toe. Ook was toen de Laftaadje, een stuk buitensdyks Voorland, tusschen den S. Antonis-dyk en 't Y voor de Stad, reeds bezet met Scheepstimmerwerven, waar, dagelyks, allerlei Schepen gebouwd werden (u); zynde het, al van ouds, verboden geweest, eenige Schepen te maaken, of te

(r) Zie II. Deel, III. Boek, bl. 227, 240, 259, 277, 400.

(s) Zie II. Deel, III. Boek, bl. 250,

(t) Zie II. Deel, IV. Boek, bl. 377, 399. en BOOMKAMP Alkmaar, bl. 77.

(u) Anonym. ad Calcem PONTANI p. 3, 5.

teeren, *binnen der ouden grafte, binnen der poirthuyzen, noch binnen der palinghe van der stede* (v).

Midlerwyl, hadt de toeneemende Scheepvaart, in Amsterdam, het opstellen van een gemeen Zeeregt, al vroeg, noodzaakelyk gemaakt. Onder de oudste Keuren der Stad, op pergament geschreeven, en omtrent den jaare 1400, of eerder, opgesteld, worden 'er verscheiden' gevonden, die opzigt hebben op de buitenlandfche Scheepvaart. Een *ygheic Sciphere van der zee komende*, was verpligt *Bakenghelt* te betaalen (w). Men mogt geene *Kogghen, hulcs, crayers, euers, of andere zeescepe, die buyten duynen voeren, an die bruggen of an den palinghen meerren* of vastmaaken (x). In de geschillen over zeezaaken, werdt ook, al vroeg, onverwyld regt gedaan, welk, in de oude Keuren, *vlotvairdich* of *vlotvaerdich recht* genaamd wordt (y). Doch, in 't eerste *Privilegie-boek* deezer Stad (z), staat eene *Ordonnantie* op het Zeeregt *geregistreed*, die, waarschynlyk, vroeg in de vyftiende eeuw, ontworpen is, door de Koopluiden en Schippers deezer Stede; en die, tot diep in de zestiende eeuw, zo te Amsterdam als in de andere Steden van Holland, zig met de Scheepvaart geneerende, het gemeene Zeeregt, tusschen Koopluiden en Schippers, geweest is. Wy hebben dien-

(v) Keurb. A. f. 24.

(w) Keurb. A. f. 10.

(x) Keurb. A. f. 14 *verso*.

(y) Keurb. A. f. 6.

(z) f. 31.

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

dienftig geoordeeld deeze Ordonnantie, die, met andere Zeeregtten gevoegd, meer dan eens, doch zeer gebrekkelyk, gedrukt is, als een der oudfte bewyzen van de Amsterdamsche Scheepvaart, aan 't einde van dit Boek (a), naar een letterlyk Affchrift uit het gemelde *Privilegie-Boek*, op nieuws, in 't licht te geeven.

Uit al 't voorgaande, blykt klaarlyk het toeneemen des Amsterdamschen Koophandels, van het laatst der dertiende, tot het begin der zestiende eeuw toe. De uitbreiding van de Scheepvaart der Amsterdammeren, in de zestiende en zeventiende eeuw, tot diep in Muskovie noordwaards, en zelfs tot in de Oost- en Westindien, is te bekend, dan dat zy, hier, byzonderlyk, zou behoeven te worden opgehaald. Het aangetekende doet ons ook zien, hoe gantsch ten onregte, de Delvenaar PONTUS HEUTERUS geschreeven heeft, dat de Amsterdammers, op het einde der vyftiende eeuw, de Noordsche Landen slegts van hooren zeggen kenden, en nog niet verder dan langs de zee-kusten van Friesland gevaaren hadden (b). Zelfs spreekt WALICH SYVAARTSZOON niet naauwkeurig genoeg, als hy Amsterdam, in 't jaar 1522, *eene nieuwe aencommende Koopstad* noemt (c). Wy hebben getoond, dat zy, zeventig jaaren te vooren, reeds *de voornaamste Koopstad van Holland* ge-

(a) Bylaage Lr. A.

(b) *Apud* BOXHORN. *Apol. pro navigat. Holland. p. 4.*
Vide & BURGUND. Hist. Belg. Libr. III. p. 163.

(c) *Roomfche Myfter. ontdekt Voorr. bl. 36.*

genoemd werdt; schoon haar Koophandel, BUITEN-
na 't overmeesteren van Antwerpen door de LAND-
SCHE
nog merkelyk meer, uitgebreid is. De Vroed- SCHEEP-
schap besloot, in 't jaar 1663, een Collegie VAART.
op te regten, welk opzigt hebben zou op de
welvaart des Koophandels, en bestaan, uit
drie Heeren uit de Vroedschap, twee Be-
windhebbers van de Oostindische Compag-
nie, en twee Bewindhebbers van de West-
indische Compagnie, en voorts, uit een,
twee of drie Handelaars op ieder der voor-
naamste Gewesten, en uit groote *Trafiquan-*
ten (e). Het Collegie werdt, kort hierna,
tot stand gebragt, en de byzondere Leden
verkooren, door Burgemeesteren (f). Het
zat, om de veertien dagen, en, op den agt-
sten December des jaars 1663, voor 't eerst.
Doch de opkomende oorlog met Engeland
deed het, in 't jaar 1665, te niet loopen (g). Byzonde-

De schets van de opkomst en aanwas van re be-
Amsterdams Koophandel en Scheepvaart, schryving
welke wy hier ter neder gesteld hebben, kan van Am-
dienen tot eene inleiding eener byzondere sterdams
beschryvinge van beide, tot welke, wy nu Koop-
overgaan. Wy beginnen met de vaart op handel en
vaart: Scheep-

HAMBURG en BREEMEN,

die, ongetwyfeld, de oudste, of eene der I.
oudste buitenlandse Scheepvaarten der Am- Op HAM-
ster- BURG en
BREE-
MEN.

(d) BURGUND. *Libr.* III. p. 170.

(e) Resol. Vroedsch. *Lt.* D. 5 Dec. 1663. f. 81.

(f) Groot-Memor. N. V. f. 123 *versv.* Handv. bl. 698.

(g) Notulb. van 't Commercie Collegie, in 't Venrek
der Secretarissen.

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

sterdammeren geweest is. De Hamburger Koopluiden hadden, in 't jaar 1277, van Graave Floris den V., verlof verkreegen, om, op gunstige voorwaarden, te Dordrecht, of elders in zyn Land, te komen handelen (b). Weinige jaaren laater, geraakte Amsterdam onder 't gebied der Graaven van Holland. En toen heeft men, naar alle waarschyntlykheid, al terstond, op Hamburg gevaaren. Wy hebben reeds aangetekend (i), dat men, vroeg in de veertiende eeuw, bier en hout van Hamburg herwaards voerde, welk, gedeeltelyk, wederom elders gesleeten werdt. Hamburg en Breemen waren ook voornaame Leden van het Hanze-verbond, waarin Amsterdam, omtrent het midden der veertiende eeuw, zig, insgelyks, begaf. Doch de oorlogen der vyftiende en zestiende eeuwen waren oorzaak, dat de Nederlandsche Hanze-Steden, en dus ook Amsterdam, de algemeene Samenkomsten, die veelyds te Lubek gehouden werden, zeldzaam bywoonden. De meeste Nederlandsche Hanze-Steden, sedert, onder 't gebied van de Staaten der Vereenigde Provinciën, geraakt zynde; werdt 'er, in December des jaars 1615, een Verbond van Vereeniging, voor den tyd van twaalf jaaren, geslooten, tusschen de Oostersche Hanze-Steden en de Staaten der Vereenigde Nederlanden, waarby de vrye vaart en Koophandel, in de Oost- en Noordzee, en in de Stroomen, die zig in deeze Zeeën

(b) MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 394.

(i) Hier voof, bl. 380. Zie ook III. Deel, II. Boek, bl. 316.

Zeeën ontlasten, bedongen werdt, en te ge- BUITEN-
lyk, dat men den onderlingen handel niet LAND-
boven maate bezwaaren zou (k). En dit SCHEEP-
Verbond werdt, niet alleen van wege de VAART.
Steden Hamburg en Breemen; maar ook van
wege de Steden Lubek, Rostok, Straalzond,
Wismar, Maagdenburg, Brunswyk, Lunen-
burg en Grypswalde, met eede, bekragtigd.
Het is, sedert, de grondslag geweest, waar-
op men, van hier, op Hamburg en Breemen,
en de andere gemelde Steden, gehandeld
heeft, schoon het, myns weetens, nimmer
vernieuwd is. Het Hanze-Verbond, door
't verloop der tyden, t'eenemaal vervallen
zynde, hebben de drie oude Hanze-Steden,
Lubek, Breemen en Hamburg, in 't jaar
1641, een Verbond van onderlinge bescher-
ming geslooten, voor den tyd van tien jaa-
ren (l): en, sedert, zyn deeze drie Steden
alleen, onder den naam van *Hanze-Steden*,
bekend gebleeven.

Op Hamburg en Breemen, wordt, tegen-
woordig, van hier, gehandeld in allerlei
waaren, waarvan, of hier, of in de gemel-
de Steden, overvloed of gebrek is. De han-
del in Hamburger bier is te niet geloopen.
Doch van Breemen wordt nog zwaar bier
herwaards gevoerd, schoon zeer veel min-
der dan het plagt. Van Hamburg wordt Hout
van veelerlei foorte, in groote menigte, her-
waards gevoerd: 't welk daar, langs de El-
ve,

(k) Zie AITZEMA I. Deel, bl. 88. Corps Diplom. Tom.
V. P. II. p. 174.

(l) Zie AITZEMA II. Deel, bl. 797. Corps Diplom. Tom.
VI. P. I. p. 228.

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

ve, uit de bosschen van Duitschland en Silezie, wordt afgebragt: voorts, koper, yzerdraad, blik, honig, wasch en andere waaren. Van Breemen, bekomt men Linnen, Pylaken, en eenige diergelyke koopmanschappen, als van Hamburg herwaards gebragt worden. Beide de Steden worden, van hier, voorzien van Speceryen en andere Oostindische Koopmanschappen: voorts, van Haring, Kaas enz.

Op Hamburg, vaart, alle weeken, een Beurtschip, welk ook goederen op Altona inneemt, en des Zomers, dat is, van den eersten Maart tot den eersten October, zes, en des Winters, dat is, van den eersten October tot den eersten Maart, agt dagen in laading leggen mag. Vier Schepen mogen, te gelyk, op Hamburg in laading leggen, te weeten, twee Beurtluiden en twee Boegleggers. Onder deezen, zyn twee Amsterdammers en twee Hamburgers. Men is, reeds in 't jaar 1613, met de Regeering van Hamburg, overeengekomen, „ dat de Amsterdammer en Hamburger Beurtschepen, schip, om schip, op Hamburg zouden vaaren.” De Ordonnantie, die hier, in 't gemelde jaar, op de Hamburger beurt, gemaakt werdt (*m*), werdt naar Hamburg gezonden, met verzoek, dat men daar diergelyke Ordonnantie maaken zou (*n*); gelyk, terstond, geschied is. En deeze wederzydsche Ordonnantien werden, sedert, als eene onderlinge overeenkomst

(*m*) Zie Handv. bl. 1226, 1228.

(*n*) Stads Missiven N. 1. 21 Aug. 4 Nov. 1613. Missive van Hamburg van 30 July 1743.

komt tuffchen de twee Steden , aangemerkt. BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.
De Amfterdammer Beurtschippers moeten
burgers deezer Stad en Gildebroeders van 't
Groot-Binnen- en Buitenlandsvaarders-Gilde
zyn. Op Breemen , vaart ook een Beurtschip;
doch dit mag twaalf werkdagen in laading
leggen. Omtrent eene lyft der vragtloonen,
naar en van Hamburg , naar welke , de vrag-
ten naar en van Breemen ook geregeld wor-
den , zyn de Regeeringen der twee Steden ,
al voor lang , onderling , overeengekomen.
De Beurtschippers op Hamburg moeten ,
hunne beurt op de gemelde Stad gehad heb-
bende , in de beurt op Rouan en Londen vaa-
ren , eer zy wederom in de Hamburger beurte
vaaren mogen. Op Breemen , Hamburg en be-
oosten de Elve , mogen geene andere Beurt-
fchepen vaaren dan Smakfchepen , die gaf-
fels voeren , en uiterlyk zes en een vierde
voet diep gaan , op dat zy zig , in tyd van
nood , op de wadden zouden kunnen bergen.
Voorts , moeten de Beurtschepen , van wel-
ken wy fpreken , over fteven , vyf en zes-
tig voet lang ; binnen den huid , agttien voet
wyd , en op de uitwating , zes en een hal-
ve voet hol zyn (o). Van de aanftelling en
het gezag van Commiffariffen over deeze en
andere buitenlandsvaarende Beurtschepen ,
en van den Opziender op de naarkoming der
Keuren , omtrent dezelve gemaakt , hebben
wy , in de befchryving van het Groot-Bin-
nen- en Buitenlandsvaarders-Gilde (p) , reeds ,
kor-

(o) Handv. bl. 1226 , 1227 , 1229 , 1235.

(p) Hier voor , bl. 145 , 146.

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHIEP-
VAART.

kortelyk, gehandeld. Ondertuffchen, worden Hamburg en Breemen, behalve door de Beurtschepen, ook af en aan bevaaren, door veele byzondere Schippers, meest vreemden, die, onder anderen, den meesten Haring derwaards brengen. Zy mogen egter geene stukgoederen laaden, dan na dat de Beurtschepen vollaaden zyn. Doch by eene Keure van den zeven en twintigften January des jaars 1762, is aan twee Koopluiden vry gelaaten, een Schip op Hamburg of Breemen, naar hun welgevallen, te mogen afhuuren (q).

Na de vaart op Hamburg, heeft men hier, van ouds, ook op

BRABANT en VLAANDEREN

II.
OP BRA-
BANT en
VLAAN-
DEREN.

gevaaren en gehandeld: welke Gewesten, in de vyftiende en zefftiende eeuw, onder dezelfde Regeering ftonden als Holland; waarom de vaart op dezelve, toen, als eene Binnenlandsche vaart, moest worden aangemerkt; doch na dat Brabant en Vlaanderen onder eene vreemde Regeering geraakt zyn, moet de handel op deeze Gewesten, onder den Buitenlandschen, geteld worden. De Vlaamingen hebben, reeds in 't midden der dertiende eeuw, op Holland en Zeeland gehandeld (r). Doch het oudfte blyk van den handel der Amsterdammeren op de Schelde, welk my voorgekomen is, is eene Overeenkomst van den eerften Juny des jaars 1396 met

(q) Keurb. U. f. 12 verfo.

(r) MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 295, 297, 298.

met eenige Heeren en Vrouwen, die langs dien stroom gegoed waren, en den Poorteren van Amsterdam den vryen handel langs de Schelde, en langs de Honte, voor den tyd van veertig jaaren, toestonden, mids zy zeker Geleide- en Bakengeld van schepen en goederen betaalden. Uit deeze overeenkomst, blykt, dat zy toen, onder anderen, Hamburger en ander bier en ook veel Haring derwaards voerden (s). Doch de vaart en handel op Brabant en Vlaanderen is, sedert, zo zeer toegenomen, dat men Beurtschepen aangelegd heeft op de voornaamste Steden, als Antwerpen, Brussel, Mechelen, Leuven, Gend, Duinkerken en anderen, die hunne Legplaatsen hebben in den Singel omtrent den Jan-Rooden-Poorts-tooren, en meest allen, ten minsten eens ter weeke, vaaren. Over deeze Beurtschepen, is een Aantekenaar of Commissaris aangesteld, die de Vragtrekeningen voor de Beurtschippers opmaakt, en aantekening houdt van de ingelaaden goederen, en van en aan wien dezelve gezonden worden; waarvan hy, des noods, verklaring geeven moet, zonder voor iet meerders te mogen worden aangesproken (t). 't Veer op *Brussel* is, hier, eerst in 't jaar 1654, opgeregt, en toen is, te gelyk, eene lyst der vragtloonen, by myne Heeren van den Geregte, vastgesteld (u). De Beurtschepen, voor welke Schippers, in 't jaar 1699, eene Instructie vast-

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEER-
VAART.

(s) Handv. bl. 68.

(t) Handv. bl. 1507.

(u) Handv. bl. 1521.

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

gesteld is, moeten, ten langste, om de veertien dagen, vaaren (v). In 't jaar 1752, zyn ook, tot wederzeggens toe, twee Veerschippers op *Leuven* aangesteld (w). Men voert, van Amsterdam, naar Brabant en Vlaanderen, veelerlei waaren, die hier vallen, of van Oosten en Westen aangebragt, en daar begeerd worden. Van *Gend*, worden veelerlei Graanen en Oliezaaden herwaards gevoerd; doch meest met byzondere Schippers. Naar *Duinkerken*, gaat veel Wasch, welk, hier te Lande, gewonnen, of ten minste gebleekt is. Men haalt 'er ook Graanen en Zaad van daan. Op *Luik*, plagt ook, van hier, gevaaren te worden; doch federt het vermenigvuldigen en verhoogen der tollén op de Maaze, zendt men de goederen, die derwaards geschikt zyn, op Breda of 's Hertogenbosch, van waar zy, te Lande, naar Luik worden gebragt. Men ontvangtze, op gelyke wyze, van daar. Naar Luik, worden veele onbereide huiden gezonden, die aldaar tot zoolleër gelooid worden. En men ontvangt, van daar, spykers en yzerwerk, in groote menigte; ook veele Saaijen en andere Wollen stoffen.

III. De Scheepvaart der Amsterdammeren
OpZWEEDEN, DEENE-MARKE en NOORWEGEN. naar 't Noorden, breidde zig, in de veertiende eeuw, verder dan Hamburg en Bremen, en tot in

(v) Handv. bl. 1544.

(w) Zie IV. Deel, I. Boek, bl. 144.

ZWEE-

ZWEEDEN, DEENEMARKE en
NOORWEGENBUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

uit. Wy hebben, ter zyner plaatse (x), verhaald, dat de Stad, in 't jaar 1368, vryheid gekreegen heeft, om in Deenemarke en in Zweeden te komen handelen. Op Schoonen in Zweeden, hadt zy, omtrent dien tyd, reeds eene foort van Volkplantingen opge-regt. En 't blykt, dat zy 'er, in Wynen, Bieren, Lakenen en Lynwaaten, gehandeld heeft. Ook schreeven Burgemeesteren, in 't jaar 1474, dat de ingezetenen, toen, al lang, op Stokholm gevaaren hadden (y). En in 't jaar 1480, beriepen zy zig op het Privilegie, om vryelyk op Bergen in Noorwegen te mogen handelen (z). In deeze vryheid, is de Stad, in laater' tyd, by herhaalde Privilegien der Noordsche Vorsten, dikwils, en, onder anderen, by eene Acte der Zweedsche Regeeringe van den negenden February des jaars 1579, die nimmer voorheen gedrukt geweest is (a), bevestigd geworden, en laatstelyk, in 't jaar 1658, door Fredrik den III., Koning van Deenemarke (b). Te Wyburg in 't byzonder, mogten de Hollanders, en met naame de Amsterdammers, tolvry, komen handelen, volgens een Octroi der Zweedsche Regeeringe van den jaare 1487 (c). De Staaten der Vereenigde

(x) II. Deel, II. Boek, bl. 155.

(y) Groot Memor. N. I. f. 9.

(z) Groot-Memor. N. I. f. 139.

(a) Zie Bylaagen Lr. B.

(b) Handv. bl. 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60.

(c) Handv. bl. 133.

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

de Nederlanden hebben, daarenboven, met de Koningen van Zweeden en Deenemarke, van tyd tot tyd, verdragen van Koophandel geslooten, waardoor Amsterdam in 't byzonder, in zyne aloude vaart naar 't Noorden en de Ooftzee, bevestigd geworden is (d). In 't jaar 1666, heeft de Staat een Verdrag gemaakt met Fredrik den III., Koning van Deenemarke, waarby niet alleen de vrye vaart op Deenemarke, Noorwegen, Sleeswyk en Holstein bedongen; maar ook de Houthandel in Noorwegen geregeld is, mogende men, sedert, van hier, met gemee-ten en behoorlyk geykte schepen, allerlei Houtwaaren, zelfs eekenhout, doch geene masten grooter dan van twintig palmen, komen laaden; mids een en een agtste Ryksdaalder van ieder last, ter zwaarte van vierduizend pond, aan tol betaalende. En van pek, teer, huiden, talk of andere waaren, die men, nevens de houtwaaren, inneemt, den tol voldoende, naar de Koningklyke Tolrolle (e). Met Karel den XI., Koning van Zweeden, is, laatstelyk, in 't jaar 1679, een Verdrag getroffen, waarby de vrye vaart en Koophandel, wederzyds, bedongen, en te gelyk beloofd wordt, dat men elkanders onderzaaten niet zwaarder belasten zal dan zyne eigenen. Ook is, by het zelfde verdrag, bedongen, dat een vry schip de ingelaaden goederen bevryden zal, mids geene Contrebande, dat is, Krygsgereedschap zyn-
de

(d) *Voiez* Corps Diplom. Tom. VI. P. I. p. 312, 374, 376. P. II. p. 62, 147, 213, 293. Tom. VII. P. I. p. 37, 222, 316.

(e) Corps Diplom. Tom. VI. P. III. p. 59 & suiv.

de (f). Uit deeze Noordſche Geweſten, BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART. voert men, niet alleen pek, teer, hout, en andere reeds genoemde waaren; maar ook yzer en koper, in groote menigte, herwaards. De opregting der Deenſche en Zweedſche Ooſtindiſche Maatſchappyyen heeft den Amſterdammeren ook gelegenheid gegeven, om zig, te Koppenhagen en te Gottenburg, van veelerlei Ooſtindiſche waaren te komen voorzien. Van Bergen in Noorwegen, haalt men geheele laadingen Stokviſch. Daarentegen, worden deeze Landen van hier voorzien van wyn, brandewyn, tabak, zout, kaas, ſpeceryen enz.

Langs de Rivieren den Ryn en de Maaze, en anderen, die met deezen twee gemeenſchap hebben, en over de Steden, in Gelderland, en in Overyſſel, aan de Zuiderzee, gelegen, heeft men, van Amſterdam, ook al vroeg, gehandeld op een groot getal van Steden, in

D U I T S C H L A N D.

Wy hebben reeds aangetekend (g), dat Hertog Erik van Saxen, in 't jaar 1414, onder anderen aan die van Amſterdam, verlof gegeven heeft, om in zyne Landen van Saxen, Engeren en Weſtfaale, vryelyk, te komen handelen, op gelyken tol, als die van Hamburg plagten te geeven. Hy ſtondt ook toe, dat men, op tyd willende verkoopen, zig vooraf vervoegde aan 's Hertogs Amptlieden IV.
Op
DUITSCH-
LAND.

(f) Corps Diplom. Tom. VII. P. I. p. 437 & ſuiv.
(g) Hier voor, bl. 383.

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

den, die, den kooper voor goed verklaard hebbende, verpligt waren, zorg te draagen, dat de betaaling op den bestemden tyd geschiedde (*b*). Langs den Ryn en de Maaze, worden zwaare tollën geheeven, omtrent welken, onder anderen, in 't jaar 1611, door de algemeene Staaten, eene overeenkomst getroffen is, met den Keurvorst van Brandenburg (*i*), waarin egter, in laater' tyd, merke-lyke veranderingen gekomen zyn. Een voor-naam gedeelte van den handel, die, van Am-sterdam, op Duitschland, en zelfs op Zwitser-land, gedreeven wordt, geschiedt over *Keulen* aan den Ryn, met schepen van ongelyke groot-te, die, gedeeltelyk, op 't Rokin en de ou-de Turfmarkt, gedeeltelyk, op de Geldersche Kaai, in laading leggen. Op *Wezel*, vaart, weekelyks, of om de twee weeken, een Beurtschip, welk ook op de Geldersche Kaai legt, en goederen op verscheiden' Steden langs den Ryn inneemt. De Wezelsche Beurt-schippers moeten een jaar Poorters zyn ge-weest, eer zy in deeze beurt vaaren mogen (*k*). De vragtloonen zyn geregeld, by eene lyst van den jaare 1613 (*l*), die egter, thans, niet stiptelyk, gevolgd wordt. Op *Emmerik* vaart, insgelyks, somtyds, een Beurtschip (*m*), welks gewoone Legplaats op het Rok-in is: van gelyken, een op *Dusseldorp*, welk op de Geldersche Kaai in laading legt. Op *Oldenburg*, vaart ook, weekelyks, een Veer-schip,

(*b*) Handv. bl. 61.

(*i*) Corps Diplom. Tom. V. P. II. p. 171.

(*k*) Handv. bl. 1646, 1648.

(*l*) Handv. bl. 1647.

(*m*) Handv. bl. 1509.

schip, welk aan de Y-brug legt. Op *Emdden* BUITEN-
 in Oostfriesland, vertrekken, des Zomers, LAND-
 doorgaands, twee Beurtschepen ter weeke, SCHEEP-
 die, op 't Water, voor de Zoutsteeg, in SCHEEP-
 laadinge leggen. Naar Duitschland, worden VAART.
 ook veele goederen, en de waardigsten in-
 zonderheid te lande verzonden. De wagens
 en karren, die deeze goederen voeren, ont-
 houden zig, zo lang het open water is, te
 Naarden, of te Amersfoort, werwaards den
 Voerluiden de goederen, van hier, worden
 toegezonden. Doch, by beslooten water,
 komen zy in de Stad, of onthouden zig aan de
 Diemerbrug.

Naar Duitschland, worden, van hier,
 veelal dezelfde waaren gezonden, te wee-
 ten, Speceryen, Drogeryen, Verwwaaren,
 Koffy, Thee en andere Oost- en Westindi-
 sche Koopmanschappen, Stokvisch, Haring,
 Kaas enz. En over Frankfort en Keulen, be-
 komt men, hier, een zeer groot gedeelte
 van 't gene de Duitsche Steden uitleveren;
 gelyk Rynsche en Moezelwynen, geschut,
 kogels, leijen, vloersteen, van Keulen;
 lynwaaten, lint, garen, borstels, van Dus-
 feldorp en elders; wynroemers en glazen van
 Hanau, Heilbron en andere Steden; veeler-
 lei kraamery van Neurenberg. Over Ham-
 burg, krygt men veel garen, blik en an-
 dere waaren, van Leipzig; en spiegel- en
 koetsglazen, van Berlyn: zelfs, heel uit
 Weenen, Hongarisch koper en kwikzilver.
 Van Aken, Verviers en andere Plaatsen daar-
 omtrent, werwaards veel Spaansche en an-
 dere Wolle, tot de Lakenweeveryen aldaar,
 uit

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

uit Amsterdam, gezonden worden, bekomen de gemaakte Lakens, en koperen ketels en bekkens, in groote menigte, te rug.

Wy komen nu tot de Scheepvaart op de

O O S T Z E E ,

V.
Op de
OOSTZEE.

zekerlyk, al vroeg, den voornaamsten, schoon niet den oudsten Koophandel van Amsterdam. Men heeft, van hier, waarschylyk al voor 't einde der veertiende eeuw, en kort na dat de Stad in 't Hanze-Verbond getreden was, op de Oostzee gevaaren. Wy hebben, hiervoor (*n*), getoond, dat de Stad, in 't jaar 1495, den vryen handel op Lyfland verwierf. Op Dantzig, zal zy, ook al vroeg, gehandeld hebben, alzo 'er, in 't jaar 1422, reeds een geschil met die Stad vereffend werdt, welk over een ongewoon pondgeld, 't gene men daar vorderde, ontstaan was (*o*). Tot den Oosterfchen oorlog, die, in 't jaar 1437, ontstondt, leverde Amsterdam de meeste Schepen, om dat deeze Stad toen sterkt voer op de Oostzee (*p*). Ook lag zy 'er gelegener toe, dan eenige andere Stad in Holland. In 't jaar 1464, floot zy een Verdrag van Vrede en Koophandel met de Stad Rugenwalde in Pomeran (*q*). In de zestiende eeuw, werdt de vaart op de Oostzee nog sterker voortgezet, schoon 'er, dikwils, verschil met Deenemarke ontstondt, over de verhooging der Zontsche tolln, die aan den mond der Oostzee geheeven werden.

(*n*) *Bladz.* 381.

(*o*) *Zie II. Deel, III. Boek, bl. 127.*

(*p*) *Zie II. Deel, III. Boek, bl. 238, 239.*

(*q*) *Zie II. Deel, III. Boek, bl. 259.*

den. Ook waren de Hollanders, in de vyf-
 tiende en zestiende eeuw, meermaalen in
 oorlog geweest met die van Lubek en an-
 dere Oosterlingen, waardoor de Scheepvaart
 der Amsterdammers zeer belemmerd werd.
 Doch omtrent het midden der zestiende eeu-
 we, bloeide deeze handel sterk. De Ooster-
 lingen kwamen, in persoon, te Amsterdam,
 en vertoefden 'er eenen geruimen tyd, om
 hunnen Koophandel te dryven. De Amster-
 dammers trokken, ten zelfden einde, naar
 de Oostzee (r). In 't jaar 1613, slooten de
 algemeene Staaten een Verbond van vryen
 Koophandel met de Stad Lubek, voor den
 tyd van vyftien jaaren (s): 't welk, in 't
 jaar 1614, door Gustaaf Adolf, Koning van
 Zweeden, bevestigd werdt (t): en het slui-
 ten deezer twee Verdragen bragt niet weinig
 toe, om den handel op de Oostzee te doen
 bloeijen. Met de Stad Dantzig in 't byzon-
 der, sloot de Staat, in 't jaar 1656, een Ver-
 drag, waarby bedongen werdt „ dat de Ne-
 „ derlandsche Koopluiden, die te Dantzig
 „ handelden, nooit zwaarder belast zouden
 „ worden, dan de Dantzigers zelven belast
 „ werden, en nooit zwaarder, dan zy, ten
 „ dien tyde, belast waren (u)“ Doch dit
 Verdrag is, van de zyde der Dantzigers,
 niet naar behooren naargekomen (v). Nog-
 tans,

BUITEN-
 LAND-
 SCHE
 SCHEEP-
 VAART.

(r) Zie II. Deel, VI. Boek, bl. 9, 28. VII. Boek, bl. 201, 204.

(s) Groot-Plakaatb. IV. Deel, bl. 273.

(t) Groot-Plakaatb. IV. Deel, bl. 275.

(u) AITZEMA III. Deel, bl. 1269.

(v) Zie II. Deel, XV. Boek, bl. 23.

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

tans, bloeit de Scheepvaart en Koophandel op Dantzig nog zeer te Amsterdam: en de Staat, en byzondere ingezetenen hebben, by meer dan eene gelegenheid, diensten aan Dantzig gedaan, die deeze Stad aan den Staat in 't gemeen, en aan Amsterdam in 't byzonder, naauw verbonden behoorde te houden.

Van Amsterdam, worden Speceryen en andere Oostindische waaren, gemaakte Suiker, Siroop, Verwhout, Drogerijen, Zout, Haring, en andere Koopmanschappen naar de Oostzee gevoerd. Doch de waarde deezer Koopmanschappen kan niet haalen, by de waarde der Koopmanschappen, die, uit de Oostzee herwaards, worden gebragt, en meest in Graanen, Masten en andere Houtwaaren, Hennip, Vlas, Oliezaaden, Huiden en Wasch bestaan; waarom, tot goedmaking van het evenwigt des Koophandels, veel gemunt goud en zilver, met naame Dukaaten en Ryksdaalders, naar de Oostzee gezonden worden. Al wat de Oostzee in- en uitgevoerd wordt moet, in de Zont, te Elseneur, tol betaalen, ten behoeve des Konings van Deenemarke, volgens eene tollyst, die, van tyd tot tyd toe, vernieuwd geworden is. De laatste is, zo ik my niet bedriege, van 't jaar 1701 (w).

Tot het opzigt over den Oosterschen Handel en Reederye, zyn, in 't jaar 1689, eenige DIRECTEUREN, uit en door de Oostersche Koopluiden, benoemd* geworden, die, in 't eerst, jaarlyks, afgingen: doch, in 't

(w) Groot-Plakaatb. V. Deel, bl. 397.

't jaar 1706, verzogt werden, om voor hun BUITEN-
 leeven aan te blyven, en, by aflyvigheid LAND-
 van eenen hunner, een' ander', in deszelfs SCHEEP-
 plaatse, tot zig te neemen. In 't jaar 1717, VAART.
 werden de vyf Directeuren, die toen in dienst
 waren, op hun verzoek, door Burgemeeste-
 ren, *gecontinueerd*, even als diergelyke Ge-
 committeerden, van wege de Stad Hoorn,
 door Burgemeesteren dier Stad, waren aan-
 gesteld. 't Getal der zelve is, sedert, op
 zes gebragt. Zy doen, jaarlyks, rekening
 van hun bewind aan Burgemeesteren, of aan
 derzelve Gemagtigden; en benoemen, by
 afsterven of gebreke van eenen hunner, een
 dubbel getal, waaruit Burgemeesteren een'
 nieuwen Directeur verkiezen (x). Zy zor-
 gen voor den welstand des Oosterschen Han-
 dels, en worden, daarover, des noods, door
 Burgemeesteren en Raaden, geraadpleegd.

Na den handel op 'de Oostzee, mag men VI.
 den handel en vaart op

FRANKRYK,

Op
 FRANK-
 RYK.

voor een' der oudste en voornaamste takken
 van den Amsterdamschen buitenlandschen
 Koophandel, rekenen. Men heeft, waar-
 schynlyk, reeds in de veertiende eeuw,
 van hier op Frankryk gevaaren, en zout en
 wyn van daar gevoerd naar de Oostzee. In
 de vyftiende eeuw, werdt de Zouthandel,
 in Frankryk, met geheele Vlooten tevens,
 gedreeven (y). Lodewyk de XI., Koning van
 Frank-

(x) Groot-Memor. N. IX. f. 235 verso.

(y) Zie II. Deel, III. Boek, bl. 270, 271, 276.

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

Frankryk, verleende, in 't jaar 1461, vryen handel aan de Nederlanden (z), waarvan Amsterdam zig, meer dan eenige Stad in Holland, bediende. In de twee volgende eeuwen, werdt de Koophandel en Scheepvaart op Frankryk sterk uitgebreid, en, schoon dezelve, door verscheiden' opkomende oorlogen, in de voorgaande eeuwe en in deeze, eenige reizen, gestremd geworden is, heeft dezelve zig, nogtans, geduuriglyk, wederom hersteld. De Staat heeft ook, van tyd tot tyd, verscheiden' verdragen van Koophandel en Scheepvaart geslooten met Frankryk (a). Het jongste, welk, in 't jaar 1713, geslooten was, werdt, in 't jaar 1739, voor den tyd van vyf en twintig jaaren, vernieuwd; doch, ter gelegenheid van den sedert opgekomen oorlog, in 't jaar 1746 wederom ingetrokken (b), zonder dat het, tot nog toe, vernieuwd is; schoon de handel en vaart op Frankryk nog, met eenige weinige veranderingen, op den voet van 't Verdrag van 't jaar 1739, gedreeven wordt. By dit Verdrag, worden de schepen der onderzaaten van den Staat „ vry gesteld van „ de vyftig *sols* van 't vat, die, door andere „ vreemde schepen, betaald worden, en van „ de twintig ten honderd, die van vreemde „ goederen, uit de Levant in Frankryk komende, wordt gevorderd. De vaart en „ han-

(z) Groot-Memor. N. I. f. 269.

(a) *Voyez* Corps Diplom. Tom. VI. P. I. p. 342. P. II. p. 412. Tom. VII. P. I. p. 357. P. II. p. 386. Tom. VIII. P. I. p. 377. Zie ook, hier voor, II. Deel, VI. Boek, bl. 93.

(b) Zie Vaderl. Hist. XX. Deel, bl. 21.

„ handel wordt, in gantsch Frankryk, vry BUITEN-
 „ gesteld: ook mogen de schepen van On- LAND-
 „ derzaaten van den Staat, zelfs aan vyan- SCH-
 „ den van Frankryk, allerlei waaren toevoe- SCH-
 SCHEEP-
 „ ren, uitgenomen Krygsbehoefsten, die al- VAART.
 „ leen voor *Contrebande* verklaard worden,
 „ blyvende het vervoeren van allerlei Lee-
 „ vensmiddelen vry, en behoevende den
 „ eigendom en natuur van de Schepen en
 „ Laading, alleen met de Zeebrieven en Pas-
 „ poorten, beweezen te worden. De regel
 „ van *vry schip vry goed* is, by dit Verdrag,
 „ uitdrukkelyk, vastgesteld. Ook is ver-
 „ klaard, dat men elkanders Onderzaaten
 „ niet zwaarder belasten zal, dan zyne eige-
 „ nen. De Onderzaaten van den Staat mo-
 „ gen van Fransche Onderzaaten, zelfs *ab*
 „ *intestato*, erven, zonder het Regt van *Au-*
 „ *baine*,” volgens welk, geen Vreemdeling
 van eenen Franschen Onderdaan erven mogt,
 en welk, allereerst by de Kameryksche Vre-
 de des jaars 1529 (c), en sedert, by alle de
 volgende Verdragen van Vrede, tusschen
 Frankryk en de Nederlanden, vernietigd ver-
 klaard was, onderworpen te zyn. De Fran-
 sche Vlughtelingen en derzelver nakomelin-
 gen zyn hiervan egter uitgezonderd. Zy kon-
 nen, op geenerlei wyze, erven van hunne na-
 bestaanden in Frankryk. 't Welk dan ook
 de reden geweest is, dat de Staaten deezer
 Landen, in 't jaar 1709, reeds verklaard heb-
 ben, dat de Onderdaanen van Frankryk, uit
 de boedels van Fransche Vlughtelingen hier

te

(c) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 504.

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

te Lande, 't zy by versterf, by erfstelling, of by maaking, niets altoos, genieten mogen (*d*). Wyders, was, in 't jaar 1739, ook een *Tarif* of Lyft der inkomende regten van de wederzydsche goederen vastgesteld, waaraan men beloofde, zig te zullen houden (*e*). Doch in deeze Lyft is, na de intrekking van 't Verdrag, van de Fransche zyde, eenige verandering gemaakt.

De voornaamste Zeefteden in Frankryk worden, geduuriglyk, door Amsterdamsche Koopvaardyschepen, bevaaren, met naame Rouan, Dieppe, Nantes, S. Malo, Bourdeaux, Bajonne, Marseille en anderen. Op *Rouan* en *S. Valeri*, vaaren Beurtschepen, die in den Singel, omtrent de Korsjes-brugge, leggen, en voor welken, eene Ordonnantie en Vragtlyft vastgesteld is. De Beurtluiden moeten Gildebroeders zyn van 't Groot-Buiten- en Binnenlandsvaarders-Gilde (*f*). Men voert, van hier, veelerlei waaren, die hier te Lande vallen, gemaakt of gebragt worden, ook zoutenvisch, haring, traan en balynen van de Visscherye deezer Landen naar Frankryk, en brengt wynen, brandewynen, azynen, gedroogde en ingelegde vrugten, papieren, en geweeven stoffen, in overvloed, herwaards. Ook is 'er groote Scheepvaart, van hier, op verscheiden' Fransche havens, om van daar zout en andere waaren te voeren naar de Oostzee. De Amster-

(*d*) Groot-Plakaatb. V. Deel, bl. 74.

(*e*) Zie Groot Plakaatb. VI. Deel, bl. 324.

(*f*) Handv. bl. 1225, 1235, 1237.

sterdamfche fchepen vaaren ook fterk van de eene Fransche haven op de andere.

By het Verdrag van 't jaar 1739, was bedongen, dat men geene Consuls in elkanders Staaten houden zou. Doch de Koning van Frankryk heeft, sedert dit verdrag, gemeenlyk, eenen Commiffaris hier te Lande gehad, die zyn verblyf in Amsterdam houdt.

Na 't aanvangen van den Koophandel op Frankryk, is 'er ook, al vroeg, van hier, fterk op

ENGELAND, SCHOTLAND *en*
IERLAND,

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

VII.
Op EN-
GELAND,
SCHOT-
LAND *en*
IERLAND.

gevaaren en gehandeld. Men kan bewyzen, dat de Engelschen, lang voor 't einde der dertiende eeuw, handel gedreeven hebben in Holland (*g*). Van Amsterdam in 't byzonder, heeft men, ongetwyfeld, al vroeg in de vyftiende, en, vermoedelyk, reeds in de veertiende eeuw, op Engeland en Schotland gevaaren. De Lakenneering was, in 't jaar 1411, reeds van zo veel belang, hier ter Stede, dat 'er vyf *Waardyns* of Opzienders over dezelve werden aangesteld (*b*). En men weet, dat hier, ten dien tyde, veel Engelsche wolle tot de Lakenweeverye gebruikt werdt (*i*). De Engelschen hielden van dezelve, toen, stapel te Calais, welk in hunne magt was. En de Amsterdammers bragtenze, van daar, herwaards. In eene Keure

op
(*g*) Act. publ. Angl. Tom. I. P. II. p. 152. Voyez aussi
VELLY & VILLARET Hist. de France Tom. XV. p. 201, 278.

(*b*) Zie II. Deel, III. Boek, bl. 206.

(*i*) Zie MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 923.

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

op de Draperye van den jaare 1453, wordt uitdrukkelyk van *Engelfche wolle* gewaagd (*k*). En in eene andere van den negenden Maart des jaars 1460, wordt bevolen „ dat „ geen Poorter, voor zig zelve, meer wol, „ te Calais, op ééne reis, zou mogen koo- „ pen, dan zes zakken (*l*).” Het Groot-Verdrag van Koophandel, welk, in 't jaar 1495 [1496], geflooten werdt, tuffchen Hen-rik den VII., Koning van Engeland, en Fi-lips, Aartshertog van Oostenryk en Heere der Nederlanden, bevestigde den vryen Koophandel in Engeland voor de Nederlan-ders in 't gemeen, en voor de inwooners der Stad Amsterdam, in 't byzonder, welker Bur-gemeesteren dit Verdrag ook bekragtigd had-den. Ook werdt de viſſchery, by dit ver-drag, vry gelaaten. Doch men mogt geen vyanden goed in elkanders Landen voeren (*m*). In laater tyd, is de vrye Koophandel in Engeland merkelyk besnoeid, met naame door de Acte van 't Parlement van 't jaar 1651, waarby bepaald werdt, dat men gee-ne andere waaren in 't Ryk voeren mogt, dan die vielen, ofgemaakt waren, in 't Land, daar de ſchepen t'huis hoorden (*n*). En ſe-dert dien tyd, worden 'er veel meer goede-ren uit Groot-Britanje herwaards gevoerd, dan men, van hier, derwaards brengt: wor-dende het evenwigt des Handels goedge-maakt, uit de Interellen der Hoofdſommen,
die;

(*k*) Keurb. A. f. 24 verso.

(*l*) Keurb. A. f. 36 verso.

(*m*) Vide RYMERI Act. Publ. Angl. Tom. V. P. IV. p. 32.

(*n*) Zie II. Deel, XVII. Boek. bl. 134.

die, uit Holland, aan Groot-Britanje ver-
 strekt zyn. Met deeze bepalingen, heeft
 de Staat, federt, verscheiden' Verdragen
 van Scheepvaart en Koophandel geslooten
 met Groot-Britanje (o). 't Laatste is van
 den elfden December des jaars 1674. In Fe-
 bruary te vooren, was 'er een Verdrag van
 Vrede getroffen met dit Ryk, en, by een
 geheim punt van het zelve, bedongen „ dat
 „ men elkanders vyanden niet alleen geene
 „ Krygsbehoeften; maar ook geene levens-
 „ middelen zou mogen toevoeren (p).”
 Doch by het Verdrag van Koophandel,
 werdt hierin, op den voorslag van Groot-
 Britanje zelf, welk vrede met Frankryk hadt,
 met welk Ryk, de Staat in oorlog bleef, ver-
 andering gemaakt, en uitdrukkelyk vastge-
 steld „ dat men allerlei waaren, die, in tyd
 „ van vrede, plagten gevoerd te worden,
 „ uitgenomen Contrabande, bestaande al-
 „ leenlyk in Wapenen, Soldaaten en Paar-
 „ den, en niet in Levensmiddelen en
 „ Scheepsbouwstoffen (1), zou mogen voe-
 „ ren naar allerlei Plaatsen, zelfs naar vyand-
 „ delyke, mids zy niet belegerd, omringd
 „ of berend waren. Voorts, was ook be-
 „ raamd, dat de Schepen de goederen be-
 „ vryden zouden, en dat de eigendom der
 „ Sche-

BUITEN-
 LAND-
 SCHE
 SCHEEP-
 VAART.

(o) *Voiez Corps Diplom. Tom. VII. P. I. p. 44, 66, 74.*

(p) *Voiez Corps Diplom. Tom. VII. P. I. p. 255.*

(1) Men heeft, hier ter Stede, reeds in 't midden
 der zestiende eeuw, verstaan, dat Pek, Teer, Roet,
 Leêr, Masten, Sprieten en diergelyke waaren, niet
 onder Oorlogsbehoeften, konden begreepen worden.
 Zie hier voor, II. Deel, VI. Boek, bl. 94.

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

„ Schepen en de natuur der Laadinge, al-
„ leenlyk met de Zeebrieven en Paspoorten,
„ zou behoeven beweezen te worden (q).”
En tot nadere opheldering van dit Verdrag,
werdt, in 't volgende jaar, verklaard „ dat
„ men, wederzyds, niet slegts van onzydi-
„ ge op vyandelyke, en van vyandelyke op
„ onzydige; maar zelfs, van de eene vyand-
„ delyke Plaats op de andere, zou mogen
„ vaaren en handelen (r).” Het Hof van
Londen vindt zyn voordeel, by dit Verdrag
en deeze Verklaaring, zo lang de Staat met
Frankryk in oorlog bleef; doch men heeft,
hier, meermaalen, en nog onlangs, ge-
klaagd, dat het 'er zig niet aan gehouden
heeft, wanneer het Ryk in oorlog was met
Mogendheden, waarmede de Staat vrede of
vriendfchap hadt.

De voornaamfte handel is op Londen,
Hull, Topsham, Newcastle en Sunderland,
in Engeland; Edemburg, in Schotland, en
Dublin en Cork, in Ierland. Op Londen,
vaaren Beurtschepen, welker Legplaats in
den Singel is, omtrent de Korsjes-brug. Zy
vertrekken, gemeenlyk, om de agt dagen.
Niemant mag in deeze beurt vaaren, dan die
Gildebroeder in 't Groot-Buiten- en Binnen-
landsvaarders-Gilde, en een jaar Poorter ge-
weeft is. Ook mogen de Londensche Beurt-
luiden in geene Binnenlandsche beurten vaa-
ren (s). Van Amsterdam, worden naar
Groot-Britanje, en vooral naar Londen, ge-
zon-

(q) *Voiez*. Corps Diplom. Tom. VII. P. I. p. 287.

(r) *Id.* p. 319.

(s) *Handv. bl.* 1208, 1226, 1232, 1602.

zonden fyne Lynwaaten, die omtrent Haarlem gebleekt zyn, Zeildoek, Papieren, Speceryen, en eenige weinige andere waaren. En men brengt, van Londen, Tin, Lood, Loodwit, Tabak, Kalfsleder, Wollenstoffen, Zyden- en Wollen-kouffen, Mutfen, Hoeden, Glaswerk, Aardenwerk, Ooftindifche Koopmanschappen, Graanen enz. *Hull* en *Topsham* leveren allerlei Wollen stoffen, tot kleedinge: *Newcastle* en *Sunderland*, Steenkoolen. Van *Edenburg*, *Dublin* en *Cork* komen ook Wollenstoffen. Doch de twee laatstgemelde havens leveren veel Vleesch, Botter en gezouten Huiden en Smeer.

De Scheepvaart en Koophandel op

S P A N J E

VIII.
Op SPANJE.

is, hier ter Stede, laater begonnen dan de reeds gemelden; doch heeft, vermoedelyk, al in de vyftiende eeuw, plaats gehad. De oorlog, die, in de volgende eeuw, ontftondt, ftremde dien handel niet zeer, vooral voor Amsterdam, welk de zyde van Spanje, lang en openlyk, bleef aankleeven. Doch in 't jaar 1598, verboodt Filips de III. den Nederlanderen, die tegen hem in oorlog bleeven, den handel op Spanje: 't welk gelegenheid gaf, tot het onderneemen van afgelegener vaarten. Het twaalfjaarig Bestand, welk in 't jaar 1609 geflooten werdt, herstelde den vryen handel op Spanje wederom. Doch met het uitgaan van het zelve, werdt dezelve, op nieuws, verbooden: 't welk, tot op het fluiten der Munstersche Vrede, in

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

in 't jaar 1648, duurde. Men trof, in 't jaar 1650, een Verdrag van vrye Scheepvaart met dat Ryk, op den gewoonlyken voet van diergelyke Verdragen (t); welk, in 't jaar 1714, vernieuwd werdt (u).

Van Amsterdam wordt, in Spanje, meest gehandeld op Cadix, Seville, Bilbao, S. Sebastiaan, Allikante, Barcelona, Mallaga enz. Ook handelt men, van hier, over Cadix, en onder den naam van Spaansche Koopluiden, veel op de Spaansche Westindien. De Koopmanschappen, die, van hier, naar Spanje gezonden worden, bestaan, voornaamlyk, in Speceryen, Zyden- en Wollen-stoffen, gedrukte katoenen Lynwaaten, Zeildoek, Jugten, Houtwaaren, Wasch en veelerlei andere goederen; die, ten deele, naar de Spaansche Westindien, worden gezonden: van waar, voor dezelve, veeltys, gemunt Zilver, Indigo, Couchenille en veelerlei droogeryen te rug gevoerd worden. Wyders, ontvangt men, van Cadix, Olie, Wolle, Zout, Wynen en verscheiden' gedroogde Vrugten. Bilbao en S. Sebastiaan leveren zeer veel Wolle. Van Mallaga, komt Wolle, Olie, Wyn enz. Van Allikante, Zeep, Rozynen enz. Van Barcelona, veel Brandewynen. De verscheidenheid en overvloed van voortbrengfels en gewassen, die dit warme Land uitlevert, is zeer groot. Gemeenlyk, heeft het Hof van Spanje een' Consul of Com-

(t) Corps Diplom. Tom. VI. P. I. p. 570. Suppl. Tom. II. P. I. p. 398.

(u) Corps Diplom. Tom. VIII. P. I. p. 427.

Commiffaris gehouden hier te Lande, die, te BUITEN-
Amsterdam, zyn verblyf heeft. LAND-

De vaart en handel van hier op SCHEEF-

P O R T U G A L

VAART.

IX.

is niet jonger, en veelligt ouder dan de Op POR-
vaart en handel op Spanje. Uit een Verdrag TUGAL.

van Vrede van den jaare 1411, en uit een
Vrygeleide van Graave Willem den VI. van
den jaare 1412, blykt, dat de Portugeezen,
toen reeds, hier te Lande, handel dreeven
(v). Men heeft, sedert, ook van Amster-
dam, op Portugal gehandeld en gevaaren,
zonder dat 'er, zo ver my gebleeken is, een
byzonder Verdrag van Koophandel met dit
Ryk geflooten is geweest, tot dat, by het
Bestand met Jan den IV., Koning van Por-
tugal, van den jaare 1641, ook de vrye
vaart en handel op dit Ryk bedongen werdt
(w). In 't jaar 1667, werdt de vrye vaart
op Portugal, voor de ingezetenen deezer
Landen, bevestigd, by een Verdrag van
Vrede (x). Sedert, heeft men, van hier,
in Portugal, voornaamlyk, gehandeld, op
Lisbon, Port a Port en S. Ubes. Men zendt,
voornaamlyk naar de twee eerstgemelde Ste-
den, genoegzaam dezelfde waaren, die ook
in Spanje begeerd zyn, eenigen van welken
van daar naar Brazil verzonden worden. Van
Lisbon, wordt Brazilsche Suiker, Tabak,
Verwhout, Zout, Wolle, Olie, Oranje-
Ap-

(v) Zie MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 168, 223.

(w) Corps Diplom. Tom. VI. P. I. p. 215.

(x) Groot-Plakaatb. II. Deel, kol. 2850.

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

Appelen en Limoenen, gedroogde Vrugten, Droogeryen: ook Paarlen en Edelgesteenten herwaards gevoerd. Port a Port levert veel Sumak, en S. Ubes, Zout, in groote menigte. Het Eiland Madera, een der Kanarische Eilanden onder 't gebied van Portugal, wordt ook veel van hier bevaaren, en levert Wyn en Suiker uit.

X.
Op ZWIT-
SERLAND.

Op

Z W I T S E R L A N D ,

wordt, van hier, sedert lang, meest over Keulen, gehandeld, zonder dat my gebleeken is, hoe vroeg, deeze handel begonnen zy. Alleenlyk, vind ik, dat Graaf Willem de VI. die van Geneve, in den jaare 1413, vryheid gegeven heeft, om hier te Lande te komen handelen (y). Veelligt, is de handel op Zwitserland, ook reeds, vroeg in de vyftiende eeuw, begonnen. Men handelt, van hier, meest op Zurich, Bern, Bazel en Schafhuizen, behalven op Geneve, welk met Zwitserland in verbond staat. Men zendt allerlei Oostindische waaren, Verwstoffen, Droogeryen, Jugten enz. derwaards. En men bekomt, uit Zwitserland en van Geneve, zyde, zyden krippen, lamfers enz. Ook worden, van Geneve, veel gedrukte boeken gezonden naar Amsterdam.

XI.
Op ITA-
LIE, de
MIDDEL-
LAND-
SCHE ZEE
en de
LEVANT.

De handel, van hier, op

ITALIE, DE MIDDELLANDSCHE ZEE
en DE LEVANT

schynt niet zo vroeg begonnen te zyn, als
de

(y) MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 241.

de vaarten, van welken wy reeds gewaagd hebben: immers, my is 'er geen duidelyk blyk van voorgekomen. Alleenlyk, vind ik, dat Hertog Albrecht den *Lombarden*, *Luceoeyfen* en *Florentynre*, zo wel als den *Genevoysen*, *Katelongeren*, *Blasentynre*, *Spangarden* en *Poertegaloyfen*, in den jaare 1388, vryheid gegeven heeft, om in Holland en Zeeland te handelen, op gelyken tol, *als die Coepluden van Almange* voeren (z). En mogelyk heeft deeze vryheid aanleiding gegeven, dat 'er, van hier, ook op Italie gevaaren is. Doch deeze handel, zo wel als die op de gantsche Middellandsche Zee en Levant, begon eenigszins te bloeijen, omtrent den aanvang der zeventiende eeuwe, na dat de Jooden, in 't jaar 1549, uit Portugal verdreeven zynde, zig, onder anderen, hier ter Stede, hadden begonnen neder te zetten, en den handel op Italie en de Levant eerst hier vestigden. Eenige Amsterdammers regtten, sedert, ook in Italie, in de Archipel, te Constantinopole, te Smirna, te Scandrona, en elders in de Levant, huizen van Koophandel op. Op de kusten van Barbarye, werdt toen ook, reeds van hier, gehandeld, en ten dien einde, in 't jaar 1610, tusschen den Keizer van Marokko en dezen Staat, een Verdrag van vryen Koophandel geslooten (a), welk, in laater' tyd, verscheiden' maalen, vernieuwd geworden is (b). Midlerwyl, was ook, met de Ottoman-

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

(z) MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 507.

(a) Corps Diplom. Tom. V. P. II. p. 156.

(b) Corps Diplom. Tom. VII. P. II. p. 64, 77, 319.

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

nische Porte, in 't jaar 1612, eene Overeenkomst getroffen, by welke, aan de Onderzaaten van den Vereenigden Staat, niet alleen vrye Koophandel, in het Turksch gebied, toegestaan werdt; maar ook beloofd, dat zy geene slaaven gemaakt, noch hunne goederen verbeurd verklaard zouden worden, al werden zy schoon, op vyandelyke schepen, gevonden. De Ambassadeurs en Consuls van den Staat werden erkend voor Regters over de Nederlanders, die zig in het Ryk onthielden. Ook werdt hun vryheid gegeven, om zig, wegens de Kaape-ryen van die van Algiers en andere Steden in Barbarye, aan 't Hof van den Grooten Heer, te beklagen (*c*). Doch alzo deeze Steden, in eene genoegzaame onafhangkelykheid van de Porte, en op zig zelve, bestaan, heeft men noodig geoordeeld, met dezelve, byzondere verdragen te sluiten, tot beveiliging der Scheepvaart en des Koophandels, in de Middellandsche Zee en in de Levant; gelyk, met Algiers, Tunis en Tripoli, geschied is. Met Tripoli, heeft men zig, laatstelyk, in 't jaar 1703, verdraagen (*d*); met Tunis, in 't jaar 1704 (*e*), en met Algiers, in 't jaar 1726 (*f*), sedert welken tyd, men de vaart en handel op de Middellandsche Zee en de Levant heeft voortgezet, nogtans niet zonder, van tyd tot tyd, over inbreuken op de gemaakte Verdragen, te klaagen. In 't
jaar

(*c*) Corps Diplom. Tom. V. p. II. p. 205.

(*d*) Corps Diplom. Tom. VIII. P. I. p. 136.

(*e*) Corps Diplom. Tom. VIII. P. I. p. 130.

(*f*) Groot-Plakaatb. VI. Deel, bl. 311.

jaar 1753, heeft de Staat het eerste Verdrag van Koophandel gesloten met den Koning der beide Sicilien, waarby den wederzydschen onderzaaten alle vryheid van vaart en handel wordt toegestaan: ook vryheid van Godsdiens. Zelfs, mag men, volgens dit Verdrag, allerlei Waaren, Krygsbehoefden uitgezonderd, voeren naar vyandelyke Plaatsen, die niet belegerd of ingesloten zyn, wordende, volgens het *twee en twintigste* Lid van het gemelde Verdrag, eene Plaats voor belegerd of ingesloten gehouden, voor welke, even buiten 't bereik van 't geschut, ten minste zes oorlogschepen leggen; en tegen welke, te gelyk, te Lande, batteryen en andere werken opgeworpen zyn: 't welk wy hier te liever aantekenen, om dat my geen Verdrag van Koophandel bekend is, waarin zo duidelyk bepaald wordt, welke Plaatsen, voor belegerd of ingesloten, moeten gehouden worden. Naar Italie, de Middellandsche Zee en de Levant, worden, van hier, gevoerd Speceryen en andere Oostindische waaren, Cacao, Lakens, Verwhout, Garen, Haring, Zalm, Staal, Blik, Koper, Yzer, Jugten, Olifantstanden, Baleinen enz. Van *Genua*, brengt men ruwe Zyde, Olie, Zeep, Ryft, Marmeren blokken, Droogeryen enz. *Livorno* levert verscheiden' Koopmanschappen, die uit de Levant derwaards gevoerd zyn. Van *Venetie*, haalt men Spiegel-, Koets- en Drinkglazen, Zwavel, Droogeryen enz. *Smirna* en *Constantinopole* leveren Turksgaren, Katoen, Zyde, Tapyten, Dimitten, Corduaanen enz. *Aleppo* zendt,

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

over Scandrona of Alexandrette, Galnooten, Hoedenmakers-Wolle, Katoen, Wierook, Zyde, Segrynleêr enz. Van *Zante* in de Archipel, komen veel Korenten. Doch de waaren, die van Amsterdam naar de Middellandsche Zee en de Levant gevoerd, en van daar wederom herwaards gebragt worden, zyn zo menigvuldig en verscheiden, dat wy ons hebben moeten vergenoegen, met daarvan, alleenlyk, de voornaamsten op te noemen. Te lande, over Duitschland, worden veele goederen uit Italie ontbooden, en derwaards verzonden, inzonderheid na 't verbeteren der gemeene wegen, en 't verminderen der onkosten op het gebruiken derzelve, in of omtrent den jaare 1668 (g).

Het toeneemen van den handel op de Levant en de Middellandsche Zee heeft, hier ter Stede, al in 't jaar 1625, gelegenheid gegeven, tot de aanstelling van agt *Directeuren* of Bewindhebbers van den *Levantschen Handel en Navigatie van de Middellandsche Zee*, van welken 'er, jaarlyks, vier afgaan, in welker plaats, vier anderen, uit een dubbel getal der voornaamste Levantsche Koopluiden, door de afgaanden en aanblyvenden benoemd, by Burgemeesteren, verkooren worden (h). Aan dit Collegie, welk zyne Byeenkomsten houdt, in een vertrek op het Stadhuis, is een Secretaris toegevoegd, die, door Burgemeesteren, wordt aangesteld. Het Collegie heft, in gevolge van verscheiden

Pla-

(g) Handv. bl. 65.

(h) Groot-Memor. N. III, f. 21.

Plakaaten der algemeene Staaten, een gul-^{BUITEN-}
den van 't last van alle schepen, die naar de ^{LAND-}
Middellandsche Zee willen; ten welken ein-^{SCHE}
de, dezelve, door een' beëdigden *Taxa-*^{SCHEEP-}
teur of Meeter, die, in 't jaar 1628, voor 't ^{VAART.}
eerst, aangesteld is (*i*), moesten gemeeten
worden; doch de Meeter houdt zig, sedert
lang, aan de meetinge, die, van wege de
Admiraliteit, geschiedt. Wyders, wordt
nog een ten honderd van de waarde van de
meeste goederen, die van de Levant komen,
evenveel over welke Plaatsen, of met welke
schepen, dezelve hier worden aangebragt,
aan 't Collegie betaald (*k*). Uit deeze belas-
tingen, worden de wedden der Consuls in
de Levant, een gedeelte van de wedde des
Ambassadeurs van den Staat by de Ottoman-
nische Porte, en eenige andere kosten be-
taald: ook de Interessen der Capitaalen,
door de Kamer, opgenomen, en de Capitaal-
len zelve. De Directeurs zyn verpligt, de
schikkingen, door de algemeene Staaten, op
den Levantschen handel gemaakt, te doen
naarkomen, en voor de welvaart van dien
handel zorg te draagen.

Wy komen nu tot den handel en vaart op XII.

M U S K O V I E,

Op MUS-
KOVIE.

waarop de Amsterdammers zig, eerst na
dat den Vereenigden Nederlanderen, in 't
jaar 1598, de handel op Spanje verboden
was

(*i*) Groot-Memor. N. III. f. 76 verso.

(*k*) Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 1268. IV. Deel, bl.
1351. V. Deel, bl. 1548. Zie ook Handv. bl. 1502.

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

was (1), hebben begonnen toe te leggen. Men ondernam toen Scheepstogten, tot heel naar Archangel, op welke Stad, de Engelschen, reeds te vooren, gevaaren hadden. Burgemeesteren van Amsterdam schreeven, tot bevordering van deezen handel, op den agt en twintigsten Maart des jaars 1616, eenen brief aan den Grootvorst van Muskovie (m). Doch 't liep aan, tot in 't jaar 1631, eer 'er, van wege den Staat, een Verdrag van Koophandel, met de Regeering van Muskovie, getroffen werdt, waarby, nogtans, slegts eene zeer bepaalde vryheid tot het inkoopen van Graanen werdt toegestaan (n). Sedert heeft men, op Muskovie en het gantsche Russische gebied, blyven vaaren en handelen, zonder dat 'er ooit een eigenlyk Verdrag van Scheepvaart, met Rusland, heeft konnen getroffen worden. Czaar Peter de I. heeft 'er, in 't jaar 1715, een doen voorstaan; doch het is nimmer geslooten (o). En sedert is 'er, meer dan eens, over gehandeld, zonder dat men elkanderen heeft konnen verstaan, konnende het Russische Hof niet besluiten, om den onderzaaten van den Staat dezelfde voorregten toe te staan, die het aan andere handeldryvende volken vergund hadt, en blyvende men hier ongezind, om zig, met mindere voorregten, te laten vergenoegen.

De handel op Archangel is merkelyk afge-

(1) Zie Vaderl. Hist. IX. Deel, bl. 56.

(m) Groot-Memor. N. II. f. 256.

(n) Corps Diplom. Tom. VI. P. I. p. 3.

(o) Voyez Corps Diplom. Tom. VIII. P. I. p. 468.

genomen, sedert het ftigten van Petersburg, BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART. waarop nu ſterkt gevaaren wordt, behalve, dat ook zwaare Koophandel wordt gedreeven op de andere Steden onder 't Ruffifch gebied, die langs de Ooftzee gelegen zyn. De waaren, welken men derwaards zendt, zyn genoegzaam dezelfden, als die naar elders in de Ooftzee gezonden worden. Men brengt, van Archangel, Petersburg, Riga en andere Steden onder 't Ruffifch gebied, Masten en andere eeken Houtwaaren, in groote menigte; Jugten, Pelteryen, grove Lynwaaten, Zeildoek, Pek en Teer, Potafch en Weedafch, Talk, Zalm, Rogge, Pakmatten en andere waaren meer.

Om toezigt te hebben op den Ruffifchen of Muskoviſchen handel, zyn, hier ter Ste-de, waarſchynlyk, in het jaar 1698 (p), vier *Directeuren* of *Beftierders* aangelteld, door *Burgemeesteren*. In 't jaar 1717, waren 'er vyf *Directeuren* van den Muskoviſchen handel (q). Doch tegenwoordig, zyn 'er maar drie. By overlyden van een' hunner, wordt 'er een ander, uit een dubbel getal, door de overblyvenden benoemd, by *Burgemeesteren* gekooren. De ſchepen, op Muskovie vaarende, plagten, van ouds, zekere laften te betaalen aan *Directeuren*, die, na 't verleggen van den meeften handel op Petersburg, merkelyk waren verminderd, doordien alle ſchepen, op Petersburg vaarende, hun-

(p) Zie *Reſol. Gener.* 14 July 1698. *Groot-Memor.* N. VIII. f. 147, 148.

(q) *Groot-Memor.* N. IX. f. 234 verſe.

BUINEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART.

hunne lasten betaalden aan Directeuren van den Oosterschen handel, alzo Petersburg aan de Oostzee gelegen is. Doch hierin is, op verzoek van Directeuren van den Muskovischen handel, in 't begin van 't jaar 1753, verandering gemaakt, hebbende Burgemeesteren toen bevolen, dat de lasten der schepen, op Petersburg vaarende, voortaan, aan de Directeuren van den Muskovischen handel zouden betaald worden (r).

Kort be-
rigt we-
gens den
handel op
Oost- en
Westin-
die.

De handel en vaart op Oostindie, eerst omtrent het einde der zestiende eeuw, voornaamlyk door Amsterdammers, aangevangen en voortgezet (s), is, sedert de opregting der algemeene Oostindische Maatschappye, in 't jaar 1602, niet meer aan Amsterdam bepaald geweest; waarom wy 'er, hier, niet byzonderlyk, van gewaagen moeten. Alleenlyk, merken wy aan, dat de Kamer deezer Maatschappye te Amsterdam, voor de helft deel hebbende in den Oostindischen handel, groot vertier aanbrengt in de Stad, zo met het aanbouwen en uitrusten van schepen, als met het inkoopen, verkoopen en afleveren van veelerlei Koopmanschappen, die naar Oostindie gevoerd, of van daar herwaards te rug gebragt worden. Voorts, plagten Burgemeesteren, hier, de Bewindhebbers der Kamer te Amsterdam te verkiezen, uit een driedubbel getal, uit en door de Hoofddeelgenooten benoemd; welk voorregt van te meer aanbelang was, om dat de

Be-

(r) Vervolg der Handv. bl. 65.

(s) Zie II. Deel, XI. Boek, bl. 124.

Bewindhebbers deezer Kamer vyf en twintig BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHEEP-
VAART. in getal zyn. In andere Steden, daar Kamers zyn, verkooren de Burgemeesteren dier Steden, insgelyks, de Bewindhebbers der zelfde Kamers. Doch sedert de verkiezing der Prinsen-Erffstadhouderen, tot Opper-Directeurs der Oostindische Maatschappye, doen deezen, alomme, de verkiezing van Bewindhebberen, uit eene diergelyke benoeming.

De Handel en Scheepvaart op Westindie, die ook, al vroeg, door Amsterdammers, ondernomen werden, zyn, insgelyks, algemeener geworden, na de opregting der Westindische Maatschappye, in 't jaar 1621; 't welk ons ook van de verpligting ontslaat, omze, hier, byzonderlyk, te beschryven. De Kamer te Amsterdam heeft, voor vier negende, aandeel in de algemeene Maatschappye, en bestaat, thans, uit zestien Bewindhebbers. By het *dertiende* Articul van het *eerste* Octroi voor de Westindische Maatschappye, werdt vastgesteld, dat de aanstelling der Bewindhebberen, van wege de Staaten der byzondere Provincien, geschieden zou, of door derzelver Gedeputeerden, of door de Magistraaten der Steden, daar Kamers waren (*t*). In de Kamer te Amsterdam is, sedert, de verkiezing van Bewindhebberen verbleeven aan Burgemeesteren (*u*): hebbende 's Lands Staaten, in September des jaars

(*t*) Groot-Plakaatb. I. Deel, kol. 569.

(*u*) Resol. Vroedsch. N. 14. 4 July 1623. f. 18. N. 15. 9 Febr. 1626. f. 144 verso. N. 16. 10 July, 17 Nov. 1629. f. 98, 115. Groot-Memor. N. VII. f. 199.

BUITEN-
LAND-
SCHE
SCHREEP-
VAART.

jaars 1621, uitdrukkelyk, beslooten „ dat
„ de Hoofddeelgenooten een drie dubbel
„ getal zouden benoemen, waaruit de Ma-
„ giftraat Bewindhebbers kiezen zou (v).”
Doch, na dat de Heeren Prinsen-Erffstad-
houders ook tot Opper-Directeurs der West-
indische Maatschappye zyn verkooren, ver-
kiezen hunne Hoogheden de Bewindhebbers
dier Maatschappye ook, uit eene benoeming
der Hoofddeelgenooten. Sedert het open-
stellen der vaarte op de Westindien binnen
de paalen van het Octroi der Westindische
Maatschappye, wordt 'er veel handel, door
byzondere Amsterdamsche Koopluiden, ge-
dreeven op Curaçao en S. Eustatius in A-
merica, en op Guinea, in Africa. De Stad
Amsterdam bezit ook een derde gedeelte in
de Volkplanting van Suriname; doch de
vaart en handel op dezelve is, insgelyks,
voor alle ingezetenen van den Staat, open-
gesteld. Van de elf Directeurs der Societeit
van Suriname, zyn 'er vier wegens de Stad
Amsterdam, die, door Burgemeesteren, wor-
den aangesteld, en een tiende gedeelte van
de uitdeelingen genieten. Uit de Volkplan-
ting van Suriname, wordt eene groote me-
nigte van Suiker en Koffy herwaards ge-
voerd. Nog eene andere Volkplanting legt
'er, niet verre van Suriname, *Berbice* ge-
naamd, op welke de vaart en handel ook,
voor alle ingezetenen van den Staat, open-
gesteld is. Zy staat onder 't bewind van ne-
gen Directeuren, die te Amsterdam verga-
de-

(v) Resol. Holl. 22, 28, 30 Sept. 1621. bl. 195, 202, 203.

deren, in een huis, welk, door eenen hun- ^{WISSEL-}
 ner Boekhouderen, bewoond wordt. Zy ^{HANDEL.}
 worden uit en door de Hoofddeelgenooten
 verkooren. De Volkplanting Berbice le-
 vert ook, naar haare uitgestrektheid, Sui-
 ker, Koffy en Cacao uit, die, voor het groot-
 ste gedeelte, naar Amsterdam gezonden
 wordt.

II.

WISSELHANDEL.

De buitenlandsche Koophandel werdt, ^{Oudste}
 van ouds, hier te Lande, en te Am- ^{Wissel-}
 sterdam in 't byzonder, op eenen gantsch ^{hande-}
 anderen voet gedreeven, dan in laateren ^{ling,}
 tyd, en tegenwoordig. De Koopluiden reis- ^{voor het}
 den, in persoon, buitens Lands, of kwamen, ^{invoeren}
 van buitens Lands, hier ter Stede, om hun- ^{der Wis-}
 ne waaren te verkoopen; of om inkoop- ^{selbrie-}
 te doen van de waaren, die hier of elders ^{ven.}
 te vinden waren. Hieruit ontstondt, al vroeg,
 de noodzaakelykheid, om, in de Koopsteden
 van Holland, vreemde munt, voor inland-
 sche, of inlandsche, voor vreemde, te ver-
 wisselen. En gelyk het regt der Munte, hier
 te Lande, als een Heeren-regt werdt aange-
 merkt; zo hadden ook de Landsheeren het
 opregten van *Wissels* of *Wisselhuizen*, en het
 aanstellen van *Wisselaars* aan zig alleen be-
 houden. Men bespeurt dit, onder anderen,
 in de Uitspraak over een geschil, tusschen
 den Bisschop van Utrecht en de Stad Amers-
 foort, welk, in 't jaar 1394, door Willem,

WISSEL-
HANDEL.

Hertog van Gulik en Gelder, werdt bygelegd, en waarin deeze woorden gelezen werden: *Item op dat punte dat si die wissel verbueren binnen hoere stat, die myns Heren is, daer op die Raet vorsz antwoord, dat die stat van Amersfoert verhuert heeft horen Borigeren eyn huus, dat eyn Wisselhuus beet, dat onser marct wel gelegen is, dat onse Rayt meynt, dat si mit bescheide doen mogen, seggen wy, dat die stat van Amersfort sich der wissel aldair niet onderwynden en sal, ende sal den Bisscop, van Utrecht der wissel aldair laten gebruiken, sonder hinder van hoer (w).* De Graaven van Holland hadden ook zulke *Wissels* of *Wisselhuizen*, in de Hollandfche Koopsteden. Te Dordrecht, was 'er, reeds een, in 't jaar 1322, die toen, voor eenhonderd en zestig guldens 's jaars, van wege den Graave, verpagt werdt (x). Naderhand, kwam 'er nog een by. Zy werden, in 't begin der volgende eeuw, beide, insgelyks, verpagt (y). Te Leiden, en te Schiedam, werden de *Wissels*, in 't jaar 1351, aan de Steden geschonken (z). Hertog Albrecht van Beijeren, in 't jaar 1388, beslooten hebbende, eenen nieuwen gouden penning, genaamd *Dordrechtfche Schild*, en eene zilveren Hollandfche groot, met derzelve gedeelten, te doen slaan; verboodt, ten zelfden tyde, alle vreemde munt, uitgenomen zekere Keizerly-

(w) *Vide A. MATTHEI Not. ad Rerum Amersfort. Script. p. 225.*

(x) MIERIS Charterb. II. *Deel*, bl. 290.

(y) MIERIS Charterb. IV. *Deel*, bl. 154, 231.

(z) MIERIS Charterb. II. *Deel*, bl. 306, 307.

lyke, Fransche, Engelsche, Brabantsche en WISSEL-
HANDEL. Vlaamsche penningen, en Rynsche, Dordrechtse, Geldersche, Ooische, Luiksche en Utrechtsche guldens. Ook verklaarde hy toen, te Dordrecht, twee, en in elke andere Stad van Holland, eenen Wisselaar te zullen aanstellen, die *haer wissel wel verborgen* zouden, en de genoemde munten *ghengen*, of gang doen hebben, zonder, voor hunne moeite van 't wisselen, meer te mogen genieten, dan twee penningen hollandsch van ieder Schild (a). In 't jaar 1393, kwam hier in eenige verandering, en werdt toen, uitdrukkelyk, vastgesteld, dat niemant, hier te Lande, *Wisselhouden* zou, van 's Graavenwege, *hi en zou eerst verbonden wesen aen 's Graaven hant, tot zynen wille* (b). Het aanstellen der Wisselaaren geschiedde, gelyk de Ordonnantien spreken, *om ghemeen nutscip der Coephude*. Doch van 't voordeel, welk de Graaflykheid van den Wissel trok, werden de ingezetenen van sommige Plaatsen, even als van de Graaflykheids tol, nu en dan, vry verklaard (c). De Wisselaars zyn, ongetwyfeld, voor 't einde der veertiende eeuw, of eerder, ook reeds in Amsterdam geweest; schoon ik 'er geene melding van vinde voor 't jaar 1417; wanneer Vrouw Jacoba haaren *wissel binnen der Stede van Amsterdam* Burgemeester *Ysbrant Heynen*, die dit Ampt, reeds by 't leeven van haaren Vader, Willem den VI., bekleed hadt, op
nieuws,

(a) MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 504.

(b) MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 593.

(c) Zie Handy. van Kennemerl. bl. 56.

WISSEL-
HANDEL.

nieuws , aanbeval (*d*). Hy wordt , in de Lyſten der Regeeringe , op het gemelde jaar , *Tsbrand Heyn Meynertsz. Wiſſelaer* genoemd. En buiten hem , mogt niemant , hier ter Ste- de , 't zy heimelyk of in 't openbaar , eenig geld verwiffelen (*e*).

Invoc-
ring der
Wiſſel-
brieven.

Het Ampt van Wiſſelaar bleef in wezen , en was zelfs in aanzien (*f*) , tot dat de Italiaanen , in de vyftiende en zestiende eeuw , het gebruik der *Wiſſelbrieven* uitvonden , of op nieuws invoerden. Sommigen meenen , naamlyk , dat de aangeſtelde Wiſſelaars zelve , als men 't begeerde , ook briefjes , in de plaats van geld , in betaaling plagten te geeven , op welken men , elders , de waarde ontvangen kon : en dat zy dus reeds eene foort van Wiſſelbrieven hadden ingevoerd , eer de Italiaanen dezelve verder in gebruik bragten (*g*). Doch , wat hier van zy , de Wiſſelbrieven maakten het wiſſelen van geld voor geld , om het ingewiſſelde , of ter plaatſe , daar de inwiſſeling geſchiedde , of elders , te gebruiken , in veele gevallen , noodeloos , of ondienſtig. Men betaalde , of ontving geld , en nam , of gaf daarvoor een' Wiſſelbrief , op welken de waarde , in eene andere plaats , wederom ontvangen en betaald werdt : 't welk zo groot een gemak in den Koophandel gaf , dat het gebruik der Wiſſelbrieven , door den tyd , in de voor-
naam-

(*d*) MIERIS Charterb. IV. Deel , bl. 420.

(*e*) MIERIS Charterb. IV. Deel , bl. 154 , 231.

(*f*) Zie Groot-Plakaatb. I. Deel , kol. 2586 , 2613 , 2616 , 2638 , 2710.

(*g*) VELLY & VILLARET Hiſt. de France Tom. XIV , p. 2120

naamste Koopsteden van Europa, werdt in-
 gevoerd. In Holland, en byzonderlyk te
 Amsterdam, werdt, eindelyk, de Wissel-
 handel van byna gantsch Europa geregeld
 (b): doordien 'er genoegzaam geene, of,
 mogelyk, geene Koopsteden in Europa zyn,
 waar de bezittingen en het geloof of *Credit*
 der Koopluiden, zo vroeg, uitsteekend groot
 zyn geweest, dan Amsterdam.

WISSEL-
 HANDEL.

Ondertusschen, verliepen 'er, in 't eerst,
 veele jaaren, zonder dat, hier ter Stede, ee-
 nige Keuren of Ordonnantien op den handel
 in Wisselbrieven of Wisselhandel gemaakt
 werden. Men hielt zig, doorgaands, aan
 de *Coustimen* of Gewoonten der Stad Ant-
 werpen (i), de eenigsten, die uitgegeven
 werden, in den eersten Druk der *Handvesten*
van Amsterdam van den jaare 1597 (k). Vol-
 gens deeze Coustimen, mogt men geen
 Wisselbrief voor den vervaltijd voldoen, dan
 op zyn eigen gevaar. Ook was de Houder
 van eenen Wisselbrief verpligt, den zelve,
 binnen den derden dag na de vertooning, te
 doen *protesteren*, in geval de betrokkene wei-
 gerde, den zelve te *accepteeren*, dat is, de
 voldoening daarvan ten vervaldage aan te
 neemen. De Coustimen van Antwerpen be-
 helsden nog eenige andere byzonderheden,
 die, ten deele, stand hielden, ten deele,
 door den tyd, in ongebruik geraakt zyn.

Het wisselen van geld voor geld bleef eg-
 ter, in Holland, in gebruik; doch mogt niet
 ge-
 Aanlei-
 ding tot
 het op-

(b) *Voiez* Esprit des Loix Livr. XXII. Ch. X. p. 253.

(i) *Zie* Handv. bl. 544.

(k) *Bladz.* 168.

WISSEL-
HANDEL.
regten
eener
Wissel-
bank.

geschieden, dan door beëdigde Wisselaars, schoon 'er zig, dikwils, ook anderen mede geneerden (*l*). In 't jaar 1590, hadt men, te Amstêrdam, zwaarigheid gemaakt, om dit wisselen te gedoogen, voor dat 'er nader orde op de Munte gesteld ware (*m*): 't welk niet voor 't jaar 1596 geschiedde (*n*). Men hadt, midlerwyl, gearbeid aan eene nieuwe Instructie voor de gezwooren Wisselaars (*o*), waarvan, eerlang, in den Haage, een ontwerp gemaakt was (*p*), welk, hier ter Stede, goedgekeurd werdt (*q*). Ook werden, in 't jaar 1603 en sedert, by 's Lands Staaten, verscheiden' Ordonnantien gemaakt op 't stuk der Munte, waarby de prys der vrygestelde en gedoogde Geldspecien bepaald werdt (*r*). Doch men bevondt, eerlang, met naame hier ter Stede, dat verscheiden' Perfoonen, en de Cassiers inzonderheid, hun werk maakten, om de zwaare penningen uit de ligten te schieten; de eersten, tegen 's Lands Plakaaten aan (*s*), ten Lande uit te zenden, om daarmede hun voordeel te doen, en de laatsten der Gemeente, tot den gewoonen prys, op te dringen. Hiertegen werdt wel, by eene Keure des jaars 1604, voorzien. Doch 't kwaad hielt stand, on-aangezien de Keure, tot zo verre, dat het geld,

(*l*) Zie Groot-Plakaatb. I. Deel, kol. 2710, 3038, 3040.

(*m*) Resol. Vroedsch. N. 6. 7 Febr. 1590.

(*n*) Groot-Plakaatb. I. Deel, kol. 2740.

(*o*) Resol. Vroedsch. N. $\frac{8}{9}$ 10, 18 Febr. 1595. f. 40, 42.

(*p*) Groot-Memor. N. II. f. 208, 218.

(*q*) Resol. Vroedsch. N. $\frac{8}{9}$ 25 Sept. 1603. f. 403 vers^o.

(*r*) Groot-Plakaatb. I. Deel, kol. 2660, 2700, 2908.

(*s*) Zie Groot-Plakaatb. I. Deel, kol. 3041.

geld, in den tyd van vier jaaren, tot negen ^{WISSEL-}
 ten honderd, boven de waarde, die by 's ^{HANDEL.}
 Lands Plakaaten bepaald was, steigerde, en
 uitgegeven werdt. Men was dan genood-
 zaakt, by eene Keure van den twaalfden Ju-
 ly des jaars 1608, te beveelen „ dat men
 „ geene Wisselbrieven, Assignatien of Obli-
 „ gatiën in betaalinge geeven of ontvangen
 „ zou mogen; dat niemant, voor eenige
 „ Koopluiden, Caffe zou mogen houden, of
 „ penningen, voor anderen, op assignatien,
 „ wisselbrieven, overwyzingen by monde, of
 „ anderszins, ontvangen, of betaalen; dat
 „ niemant eenige penningen hooger zou
 „ mogen ontvangen of uitgegeven, dan by
 „ 's Lands Plakaaten was vastgesteld; en
 „ vooral ook de zwaarsten niet uit de ligt-
 „ sten weegen, om daarmede voordeel te
 „ doen (t).” Doch 't leedt naauwlyks veer-
 tien dagen, of men moest deeze Keur, ee-
 nigszins, verzagten. De Koopluiden vonden
 zo veel gemak by 't gebruiken van Cassiers,
 dat men raadzaam oordeelde, toe te staan,
 dat 'er Cassiers buitens huis waren, mids elk
 hunner maar éenen Koopman bediende, en
 zy zig verbonden, om 't geld niet hooger
 uit te geeven, dan volgens de Plakaaten; en
 niet op vreemde Munten te handelen, noch
 penningen te *biqueteeren*, of de zwaarsten uit
 de lichtsten te weegen. Ook werdt veroor-
 lofd, dat een schuldenaar, eene enkele reis,
 met zynen schuldeischer, gaan mogt, om zyn
 geld te ontvangen, daar het zelve gereed
 was,

(t) Keurb. H. f. 253 verso.

WISSEL-
HANDEL.

was, en dat men, in geval van ongerustheid voor zyne betaaling, wel een' Wisselbrief of Assignatie in betaaling zou mogen ontvangen, mids men voortaan alleen zage op hem, ten wiens laste die Wisselbrief of Assignatie hieldt (*u*). Doch de toegeevendheid der Wet-houderschap, die zy egter, na verloop van eenigen tyd, wederom eenigszins bepaalen moest (*v*), werdt misbruikt. De verwarring en steigerung in 't stuk der Munte bleef duuren. Men moest dan op andere middelen bedagt zyn, om dezelve te voorkomen. Te Venetie, te Seville, en in andere Koopsteden van Europa, waren Wisselbanken opgerecht, in welken, men, gemunt of ongemunt goud en zilver ontving, en verwisselde, of be-leende. Zulk eene Wisselbank besloot men, ook hier ter Stede, op te regten, na dat men daartoe van 's Lands hooge Overheid verlof zou bekomen hebben. In de Vroed-schap deezer Stede, was, reeds in 't jaar 1606, geraadpleegd, op dit gewigtig onderwerp (*w*). Doch 't liep aan tot in July des jaars 1608, juist den tyd van het verzagten der Keure van den twaalfden der gemelde maand, eer 'er toe beslooten werdt (*x*). Men ver-wierf 'er volmagt toe van 's Lands Staaten, en de daadelyke opregting geschiedde, in January des volgenden jaars (*y*).

Natuur

De Bank van Wissel werdt de algemeene Cas-

(*u*) Keurb. H. f. 254 verso. Zie ook Handv. druk van 1613. bl. 213, 214.

(*v*) Handv. druk van 1613. bl. 216.

(*w*) Resol. Vroedsch. N. 10. 10 May 1606. f. 96 verso.

(*x*) Resol. Vroedsch. N. 10. 26, 28 July 1608. f. 173.

(*y*) Resol. Vroedsch. N. 10. 29 Jan. 1609. f. 184, 187 verso.

Cassier van elk, die 'er zyne penningen, voor 't WISSEL-
 herleveren van welken, of van de waarde der- HANDEL.
 zelve, de Stad instondt, in vertrouwen wil- der Wis-
 de. Ook stondt het vry, aldaar Specien te felbank
 verwisselen; zullende de Bank daarop zo wei- te Am-
 nig toebaats vorderen, als eenigszins mo- sterdam.
 gelyk zou zyn. Van alle Wisselbrieven, die
 hier geslooten, of op hier getrokken wer-
 den, moest de waarde in de Bank betaald
 worden, mids zy ten minste zes honderd
 guldens groot waren (2). Doch niemant mogt
 meer op de Bank *assigneeren*, dan hy daarin
 hadt, op eene boete van drie ten honderd
 van de somme, die hy te veel geassigneerd
 hadt, ten ware hy, den zelfden dag, genoeg
 op zyne rekening kreege; in welk geval, hy
 maar een half ten honderd van het te veel
 geassigneerde verbeurt. Wyders, werdt be-
 raamd, en, naderhand, by Octroi van 'sLands
 Staaten, verklaard en bevestigd, dat nie-
 mants penningen of *Credit* in de Bank zou
 mogen *gearresteerd*, of in beslag genomen
 worden (2). Tot den ontvangst der Pennin-
 gen in de Wisselbank, werden Ontvangers
 aangesteld, die nochtans geene andere Pen-
 ningen inhaalen of ontvangen mogten, dan
 zulken, en tot zulken prys, als hun, door
 de Commissarissen van de Wisselbank, zou
 bevolen worden (a).

(2) Handv. bl. 674.

(a) Handv. druk van 1613. bl. 217.

(2) Hierin is, naderhand, verandering gekomen.
Resol. Vroedsch. N. 18. 10 Dec. 1643. f. 189. Wy
 zullen 'er, terstond, nader van gewaagen.

WISSEL-
HANDEL.

Oor-
sprong
van de
Agio of
Opgeld
van de
Bank.

De Bank kreeg, kort na haare opregting, zo veel *Credit* en agting, dat het Bankgeld, eerlang, meerder waardig werdt, dan het loopend of Casgeld. Verscheiden' waren hiervan de oorzaaken; doch onder de voornaamsten, mogen de volgenden vier gerekend worden. *Vooreerst*, hieldt men, met reden, de penningen, die in de Bank lagen, voor beter beveiligd, dan de penningen, die men in zyn eigen huis hadt, alzo de Stad, voor de eersten instondt. En deeze meerdere veiligheid moest de waarde van het Bankgeld, naar gelang, doen ryzen. *Ten anderen*, vondt men, terstond, groot gemak, by 't betaalen en ontvangen in de Wisselbank; 't welk, zonder tellen, by enkele *Assignatie* of overwyzing, geschiedde. En dit gemak bragt ook iet toe, om de waarde van het Bankgeld te doen ryzen. *Ten derden*, ontving de Bank geene penningen, dan tot den prys, waarop dezelve, by 's Lands Plakaaten, gesteld, of door Commiffarissen bepaald waren. Maar, in 't gemeen, hielden dezelve penningen gang tot hooger prys, onaangezien het opjaagen of doen steigeren van den prys van 't geld, by herhaalde Plakaaten en Keuren deezer Stede (b), verbooden was. Zo werdt, by voorbeeld, in de jaaren 1638 en 1641, aan elk toegelaaten, den Ducaton tot drie guldens, en den Kruisryksdaalder tot agt en veertig stuivers in de Bank te brengen (c). Maar onder 't gemeen hadt de Ducaton gang tot

(b) Keurb. H. f. 277. Handv. druk van 1613. bl. 218.

(c) Resol. Vroedsch. N. 17. 10 Nov. 1638: f. 211 verso. N. 18. 26 Octob. 1641. f. 89. Handv. bl. 675.

tot drie guldens drie stuivers, en de Kruis-^{WISSEL-}
ryksdaalder tot twee guldens tien stuivers. ^{HANDEL.}

Doch toen, in 't jaar 1654, deeze twee penningen, onder 't gemeen, nog hooger gesteigerd waren, werden zy, in de Bank, ontvangen, de Ducaton tot drie guldens drie stuivers, en de Ryksdaalder tot twee guldens tien stuivers, met twee en vyf agtsten ten honderd opgeld; en wederom uitgeteld tot den zelfden prys; doch met niet meer dan twee en een half ten honderd opgeld (d). Daar nu de Bank de penningen, altoos, tot minder prys, ontving, dan zy onder 't gemeen gang hadden, moest het Bankgeld, in zig zelf, ryzen in waarde. Men voege hier nu nog, voor eene vierde reden, by, dat de Caffiers, die zig, onaangezien de Keuren tegen hen gemaakt, altoos hadden weeten staande te houden, en, in 't jaar 1621, uitdrukkelyk, werden toegelaaten (e), belanghebbende by het ryzen van het Bankgeld, om dat dan het Casgeld, welk zy gewoon waren te ontvangen en uit te geeven, meer moest gebruikt worden; hun werk maakten van het Bankgeld te doen steigeren in waarde, tot zo verre, dat, in 't jaar 1638, by de Vroedschap, vastgesteld werdt, dat men 't Bankgeld niet hooger dan een half ten honderd boven 't Casgeld zou mogen koopen of verkoopen (f). Overeenkomstig met dit besluit der Vroedschap, werdt, op den twee

(d) Resol. Vroedsch. N. 21. 13. Nov. 1654. f. 221.

(e) Keurb. H. f. 250.

(f) Resol. Vroedsch. N. 17. 21. Octob. 1638. f. 219.

WISSEL- en twintigsten October der gemelden jaars,
 HANDEL. eene Keur afgekondigd, naar welke, zo wel
 als naar het jongste Plakaat op de Munte van
 den vierden Juny des gemelden jaars (g),
 de Cassiers in 't byzonder verplicht werden,
 zig te voegen (h). Doch niettegenstaande
 deeze Keure, steigerde het Bankgeld, in 't
 jaar 1654, zo zeer, dat men, om die steige-
 ring te beletten, niet alleen, gelyk wy zo e-
 ven zagen, den Ducaton en Ryksdaalder tot
 hooger prys in de Bank ontving dan ooit te
 vooren; maar ook, by eene Keure van den
 vyf en twintigsten November, voorzag te-
 gen den buitenspoorigen prys van 't Bank-
 geld (i). Doch deeze Keur werdt, op den
 zesden October des jaars 1656, wederom te
 niet gedaan (k). En sedert, is, myns wee-
 tens, de prys van 't Bankgeld niet door 't Ge-
 regt bepaald geweest. De *Agio* of het Op-
 geld van 't Bankgeld is, somtyds, tot op,
 of byna op den prys van 't Casgeld gedaald,
 en somtyds tot zes en zeven ten honderd bo-
 ven het zelve gereezen. De sterke vraag
 naar Bankgeld doet de *Agio* van het zelve
 ryzen, en de benooidigheid om Casgeld
 doet dezelve daalen. En deeze beiderlei
 benooidigheid hangt van zeer veele beken-
 de en onbekende oorzaaken af.

Keuren
 op de
 Wissel-
 bank.

Op den handel in de Wisselbank, zyn, van
 tyd tot tyd, eenige Keuren gemaakt, by my-
 ne Heeren van den Geregte; ook eenige
 schik-

(g) Zie Groot Plakaatb. I. Deel, kol. 2880.

(h) Keurb. L. f. 74 verso.

(i) Keurb. M. f. 212 verso.

(k) Keurb. N. f. 23 verso.

schikkingen van Commissarissen: doch, in WISSEL-
 de eenen en de anderen, is, nu en dan, ver- HANDEL.
 andering gekomen. Niemand mag vreemd
 goud of zilver opkopen, of verkoopen en
 verhandelen, anders dan aan Commissaris-
 sen van de Wisselbank. Alleenlyk, mogen
 de Koopluiden het goud en zilver, welk zy
 van over Zee bekomen, verkoopen, of in
 de Munt brengen, naar hun welgevallen.
 Ook staat het den Goud- en Zilverfmeden
 vry, zo veel gemunt goud en zilver in te
 koopen, als zy tot hunne neering noodig
 hebben. Doch zy kunnen ook, uit de Wis-
 selbank, met staven zilver van elf pennin-
 gen agt greinen, geryfd worden, ter waar-
 de van drie honderd guldens ten minste (l):
 gelyk de Goud- en Zilverdraadtrekkers ook,
 zo als wy reeds elders (m) hebben aangete-
 kend, voormaals, verplicht waren, de Lin-
 gotten, die zy tot hun handwerk noodig
 hebben, uit de Bank te haalen. Sedert het
 jaar 1645, heeft men, byzonderlyk, zyn
 werk gemaakt, om het wisselen van geld
 voor geld alleen door de Wisselbank te doen
 geschieden, en de byzondere gezworeen
 Wisselaars te doen afschaffen (n). Ook vindt
 men deeze laatsten, hier ter Stede, niet meer;
 en by eene Keure van den zesden April des
 jaars 1684, is beraamd, dat de Koopluiden,
 vreemde penningen noodig hebbende, om
 zig buitens Lands van dezelve te bedie-
 nen,

(l) Handv. bl. 678, 1691.

(m) IV. Deel, I. Boek, bl. 262.

(n) Resol. Vroedsch. N. 19. 30 Juny, 5 Aug. 1645. f.
 54, 55, 56 verso.

WISSEL-
HANDEL.

nen, daarmede in de Wisselbank zouden kon-
nen worden geryfd, met zo weinig opgeld,
als, naar de natuur der gevorderde Geldspe-
cien, zou vereischt worden. Te gelyk, werde
den Jooden het opkopen en wisselen van
Geldspecien, aan de Beurs en elders, ver-
booden (o): 't welk egter niet geheellyk
heeft kunnen belet worden. De Bank ont-
vangt verscheidenerlei gemunt en ongemunt
goud en zilver; levert 'er *Recipissen* of Ont-
vangbriefjes van, en schryft 'er de waarde
voor af aan den Inbrenger; die zig van de
bekomen penningen bedienen kan tegen ee-
ne halve gulden van de honderd Intrest, van
't ongemunt, en een vierde gulden van 't ge-
munt goud en zilver, in den tyd van zes
maanden, en zyn ingebragte goud of zilver
te rug bekomen, na dat hy de ontvangen
penningen wederom aan de Bank heeft af-
geschreeven. Zelfs staat hem vry, de af-
geschreeven penningen, nog zes maanden,
of langer, te gebruiken, mids hy maar zorg
draage, dat hy telkens *Prolongatie* verzoeke,
en een half, of een vierde ten honderd
aan de Bank betaale. In de *Recipissen*, van
welken wy spreken, geschiedt ook vry wat
handel, wanneer de houder derzelven niet
voorziet, zyne ingebragte specie te zullen
noodig hebben. De Baaren goud en zilver
mogen, hier ter Stede, niet *geëssayeerd* wor-
den, dan door de beëdigde *Essayeurs* (p),
een van welken zig, hiermede, in een der
vertrekken van de Wisselbank, bezig houdt.

De

(o) Handv. bl. 678.

(p) Handv. bl. 678; 679.

De *Essayeurs*, die thans agt in getal zyn, worden, op voorschryving van Burgemeesteren, door de Generaale Muntmeesters, aangesteld.

De tyd van affchryvinge in de Wisselbank is, in 't jaar 1683, gesteld op 's morgens tot elf uren, zonder buitengewoone kosten; en van elf tot drie uren, met zes stuivers, by ieder party, voor de Boekhouders. De Bankbriefjes, of *Assignatien* op de Heeren Commissarissen van de Wisselbank moeten, door hem, dieze tekent, in persoon, of door iemand, die behoorlyke *Procuratie* van hem heeft, worden ingebracht, en altoos in 't Nederduitsch geschreeven zyn. Men mag thans beneden de drie honderd guldens in de Bank affchryven, mids ook zes stuivers, by ieder party, betaalende (q), behalve by partyen aan de Oostindische Maatschappye, by welken, hoe klein ook, geene zes stuivers behoeft gevoegd te worden. Men mag niet affchryven, op 't gene men, den zelfden dag, op zyne rekening gekreegen heeft, uitgenomen wanneer zulks geschiedt, tegen ingebracht gemunt of ongemunt goud of zilver (r), als mede op den tweeden dag na 't openen der Bank, wanneer zy, tweemaal 's jaars, tot sluitinge der oude en aanlegginge van nieuwe boeken, en op Pinksteren, geslooten geweest is. Voorts, wordt zy ook omtrent de andere voornaame Feesttyden, Paaschen, Kermis en Kersttyd, eenige dagen, geslooten (s). 's Morgens na dat 'er eene party aan iemand afgeschree-

WISSEL-
HANDEL.
Tyd en
wyze van
affchry-
vinge in
de Wis-
selbank.

(q) Handv. bl. 676, 676, 677, 677.

(r) Handv. bl. 675, 676, 677.

(s) Handv. bl. 545, 545.

WISSEL-
HANDEL.

schreeven is, kan hy, daarnaar, by de Boekhouders, verneemen, of doen verneemen. De voornaamste Koopluiden nogtans laten 'er zig, door de bedienden der Wisselbank, met briefjes, kennis van geeven. Tweemaal 's jaars, na dat de nieuwe boeken aangelegd zyn, moet elk, binnen zes weeken, zyne rest aan Commissarissen van de Wisselbank komen vraagen, op eene boete van vyf en twintig guldens. Voor elke nieuwe rekening in de Bank, worden tien guldens betaald, ten behoeve van de Armen, die, van de eerste party, welke op de nieuwe rekening komt, worden afgeschreeven. Wyders, was aan de Bank, by eene Keure van den twaalfden July des jaars 1683, van ieder party, die iemant affschreef, een stuiver toegelegd. Doch deeze stuiver werdt, eerlang, met nog een' stuiver, verhoogd, wordende 'er, al federt veele jaaren (t), twee stuivers van elke party betaald. En dit partygeld wordt, tweemaal 's jaars, by 't aanleggen van nieuwe boeken, van elke Rekening afgeschreeven. Men hadt, by 't opregten der Wisselbank, bevolen, dat alle Wisselbrieven van zes honderd guldens en daarboven in de Bank zouden moeten betaald worden. En in 't jaar 1643, werdt het zelfde omtrent Wisselbrieven van drie honderd guldens en daarboven gekeurd (u). Doch deeze Keur heeft niet kunnen worden naargekomen. Het steigen der Agio van 't Bankgeld is oorzaak geweest, dat

(t) Resol. van den Oud-Raad van Burgem. van 31 Jan. 1715. f. 38.

(u) Zie Handv. bl. 674, 675, 676.

dat veele Wisselbrieven getrokken zyn in Casgeld te betaalen; gelyk, nog dagelyks, geschiedt. De meeste Wisselbrieven worden, nochtans, in Bankgeld betaald, met naame zulken, die, uit Frankryk, Engeland, Spanje, Portugal en Italie, getrokken worden: ook veele uit Hamburg en andere Steden in Duitschland, in 't Noorden, en aan de Ooftzee.

Wy hebben reeds aangemerkt, dat de handel in Wisselbrieven, hier ter Stede, al eenige jaaren, sterker in zwang hadt gegaan, eer 'er eenige Keuren op dien handel gemaakt werden. Men hielt zig aan de Gewoonten en Ordonnantien van andere Koopsteden, naar welke, ook hier ter Stede, regt gedaan werdt. Van zulke Gewoonten deedt men den Regter blyken, by eene verklaring van de voornaamste Koopluiden, van welke verklaringen verscheiden' voorbeelden, in de gedrukte *Handvesten* (v), te vinden zyn. Het oudste is van den jaare 1601, waarin alleenlyk verklaard wordt, gebruikelyk te zyn „ dat niemant voor eens anders rekening trekt, zonder uitdrukkelyken last „ daartoe te hebben, en zonder hem, van „ wien hy last heeft, daar van, zonder uitsfel, kennis te geeven. Dat ook iemant, „ die aangeboden heeft, eenigen Wisselbrief, voor eens anders rekening, op hem „ getrokken, te zullen *accepteeren*, daartoe „ niet gehouden is, zo hy, midlerwyl, reden gekreegen heeft, om van gedagten

Keuren
en Ge-
woonten,
den Wis-
selhandel
aangaan-
de.

(v) Handv. bl. 542, 544, 544, 547.

WISSEL- „ te veranderen, moetende zyne aanbieding
 WANDEL. „ alleenlyk begreepen worden geschied te
 „ zyn, op de onderstelling, dat de zaaken
 „ blyven zouden in den staat, waarin zy wa-
 „ ren, toen hy de aanbieding deedt (w).”
 Op den eigenlyken Wisselhandel, is my gee-
 ne ouder Keure voorgekomen dan van den
 jaare 1651 (x). 't Getal der Keuren op dee-
 zen Handel is in 't geheel niet groot; waar-
 om wy 'er hier, bekwaamlyk, den korten
 inhoud van kunnen mededeelen.

Wanneer de waarde van eene Wisselpar-
 ty, hier ter Beurze geslooten, en waarvan de
 brieven overgeleverd of afgezonden zyn, niet
 terstond voldaan wordt, mag de voldoening
 by gyzelinge worden gevorderd, mids men
 daartoe, vooraf, verlof van Schout of Sche-
 penen hebbe. De Wisselbrieven, hier ge-
 slooten, moeten, zo zy niet betaald wor-
 den, worden *geprotesteerd*, naar de gewoon-
 ten der Plaatsen, op welken dezelveu getrok-
 ken zyn (y). De *Acceptatien* van Wissel-
 brieven moeten hier geschieden, met on-
 dertekening van den naam des Acceptants,
 en byvoeging van den tyd der Acceptatie (z);
 welk laatste, nochtans, niet in gebruik is,
 dan wanneer de Wisselbrieven, op eenigen
 tyd na zigt, getrokken zyn. In 't jaar 1662,
 hebben eenige Koopluiden verklaard, hier
 ter Stede, gebruikelijk te zyn „ dat de
 „ Acceptant tot betaalinge verbonden is,
 „ al

(w) Handv. bl. 542.

(x) Handv. bl. 542.

(y) Handv. bl. 543, 543.

(z) Handv. bl. 543.

„ al werdt de Trekker schoon onvermogen-^{WISSEL-}
 „ de, zonder dat hy zyn verhaal by de En-^{HANDEL.}
 „ doffanten zoeken kan; en dat dit zelfde
 „ ook plaats heeft omtrent hem, die een'
 „ Wisselbrief, onder Protest, ter eere van
 „ den Trekker, geaccepteerd heeft (a).”
 Wyders, is by de Keuren vastgesteld, dat
 geaccepteerde Wisselbrieven op verbodem-
 de goederen, voor Bodemerybrieven, be-
 taald moeten worden (b): ook, dat iemand,
 elders woonagtig, eenen Wisselbrief, die
 hier betaald moet worden, accepteerende,
 by zyne acceptatie, aanwyzing moet doen,
 waar de houder de betaaling, ten vervalda-
 ge, hier ter Stede, zal kunnen bekomen.
 En wanneer zulke Wisselbrieven, of eenige
 andere partyen, voor iemand anders, in de
 Bank worden afgeschreeven, moet op de As-
 signatie duidelyk gemeld zyn, voor wien de
 affchryving geschiedt (c). De tyd, op wel-
 ken, een Wisselbrief vervallen zal, begint
 te loopen van 's daags na den dag der trek-
 kinge of acceptatie; zo dat een Wisselbrief,
 houdende op drie dagen na dato of zigt van
 den eersten May, den vierden May vervalt,
 en by mangel van betaalinge, binnen zes
 dagen daarna, geprotesteerd moet worden,
 zo men zyn regt op den Trekker en op de
 Endoffanten niet wil verliezen; welke zes da-
 gen, in het gemelde geval, beginnen te loo-
 pen, met den vyfden, en eindigen met den
 tienden May. Doch wanneer deeze zes da-
 gen

(a) Handv. bl. 544.

(b) Handv. bl. 538.

(c) Handv. bl. 546.

WISSEL-
HANDEL.

gen verlopen, terwyl de Bank geslooten is, kan men, na 't opengaan van de Bank, zonder zyn regt te verliezen, nog drie open Bankdagen wagten, voor dat men behoeft te protesteeren (*d*). In 't jaar 1663, verklaarden eenige Koopluiden, dat een Houder op, of uiterlyk ten derde dage na den vervaldag, moest doen protesteeren, zo de Acceptant berugt was van insolventie: en in 't jaar 1716, hebben eenige Regtsgeleerden en Koopluiden verklaard, hier gebruikelijk te zyn, dat men, zelfs voor den vervaldag, van nonbetaaling mogt laaten protesteeren, zo de Acceptant zig van de Beurs hieldt, en openlyk voor onvermogend berugt was (*e*). Schoon men, gewoonlyk, by 't vorderen van betaalinge, den Wisselbrief aan den Acceptant in handen stelt, is men daartoe, volgens de Keuren, niet gehouden. Men kan hem in de Bank brengen, daar hy, door de Boekhouders, bewaard, en eerst na de voldoening aan den Acceptant uitgeleverd wordt (*f*). De Acceptant, noch iemand anders mag eenig Protest, of geprotesteerden Wisselbrief, onder eenen Notaris, arresteeren, zynde al zulke Arresten, zoze geschieden mogten, van geener waarde verklaard, ten ware men toonen kon, dat de geprotesteerde Wisselbrief door den Acceptant betaald ware (*g*). By eene Keure van den tweeden December des jaars

1664,

(*d*) Handv. bl. 543, 544, 545, 546.(*e*) Handv. bl. 544, 547.(*f*) Handv. bl. 542, 546.(*g*) Handv. bl. 542, 543.

1664, is vastgesteld, dat de Wisselbrieven, WISSEL-
HANDEL van nonbetaalinge geprotesteerd, met de Protesten, naar de Trekkers te rug gezonden zullen worden, en dat, zo deezen dezelven onbetaald laten keeren, de houders tegens de Acceptanten zodanig regt zullen hebben, als tegen de Trekkers, naamlyk, van gyzeling op derzelver persoon en arrest op derzelver goederen (b). Doch in 't jaar 1679, is verklaard, dat het te rug zenden van geprotesteerde Wisselbrieven niet behoeft te geschieden, zo de Trekkers blykbaar gefailleerd zyn (i). Ondertuffchen, is, nu en dan, by eenigen, getwyfeld, of men, tegen een' Endossant, die de waarde van een' Wisselbrief genooten heeft, wel het zelfde regt van gyzeling en arrest zou hebben, als tegen eenen Trekker, eer nog de Wisselbrief met het protest aan den Trekker te rug gezonden ware. Sommigen hebben geoordeeld van neen, om dat de Keur geene Endossanten noemt, en om dat de Endossanten niet sterker dan de Acceptanten schynen te kunnen verbonden zyn. Doch de meesten hebben verstaan, dat zulke Endossanten, die de waarde der Wisselbrieven genooten hebben, met de Trekkers, gelyk staan; in derzelver plaats komen; en in de Keuren, onder het woord *Trekkers*, begrepen zyn. Ook worden Trekkers en Endossanten, in eene merkwaardige Keure van den tweeden December des jaars 1644, aan-
ge-

(b) Handv. bl. 545.

(i) Handv. bl. 545.

WISSEL-
HANDEL.

gemerkt als onder eene en dezelfde verbind-
tenis leggende (k). En zulks is ook, uitdruk-
kelyk, verklaard, in eene Keure van den agt
en twintigsten January des jaars 1764, waar-
by aan den houder het zelfde regt tegen den
Endoffant gegeven wordt, als hy heeft te-
gen den Trekker, zonder dat hy eerst tegen
den Trekker behoeft te doen protesteeren
(l): welke verklaring, eindelyk, alle twy-
feling omtrent dit stuk weggenomen heeft.
Doch Wisselbrieven, binnen de Provincie van
Holland en Westfriesland gemaakt, gegeven,
in geen geval, regt van gyzeling en arrest,
en worden niet hooger dan als bloote Affig-
natie aangemerkt (m). Geschillen over zaa-
ken van Wissel dienen, ter Vierschaare, by
Apostille of inklampinge, op de *geprivilegeer-
de Rolle* (n). Voor 't overige, wyzen wy
den Leezer, die uitvoeriger berigt begeert
wegens den Wisselhandel te Amsterdam, tot
den meermaalen herdrukten *Wisselzyl* van
J. PHOONSEN.

(k) Handv. bl. 557.

(l) Keurb. U. f. 34.

(m) Handv. bl. 546.

(n) Handv. bl. 620.

III.

BEHULPSELS EN BEDIENDEN VAN DEN
 BINNEN- EN BUITENLANDSCHEN
 KOOPHANDEL, POSTERYEN,
 BODEN, WAGENAARS, JA-
 GERS, PAKKERS, BAL-
 LASTERS, ENZ.

In het beschryven der Gilden, hebben wy reeds van verscheiden' Perfoonen gehandeld, die zig, ten dienste van de Koopluiden en den Koophandel, gebruiken laten; hoedanigen zyn de Makelaars, Waagdraagers, Koorendraagers, Koorenmeeters en Koorenzeters, Ligtermans, Schuitenvoerders, Sleepers, Binnen- en Buitenlands- Vaarders, Scheepstimmerluiden en Mastenmaakers, Lootsluiden en anderen. Doch naardien 'er nog meer behulpfels en bedienden van den Buiten- en Binnenlandschen Koophandel zyn, van welken wy, nog niet, byzonderlyk, hebben kunnen gewaagen, hebben wy, tot de verhandeling daarvan, het tegenwoordige Hoofdstuk geschikt.

Beschry-
 ving van
 eenige
 Behulp-
 fels en
 Bedien-
 den van
 den
 Koop-
 handel en
 Scheep-
 vaart, in't
 gemeen:

Wy beginnen met de

POSTERYEN,

POSTE-
 RYEN.

dienende, voornaamlyk, om Koopmans brieven, en pakjes van waarde, van hier, te paarde, zo ver 't mogelyk zy, of anders te water, naar elders, zo buitens- als binnenslands, te vervoeren. Men wil, dat de geregelde

Pos-

POSTE-
RYEN.

Posten, omtrent het midden der dertiende eeuw, reeds in Egipte in gebruik, en, door den Soudaan *Bondocdar*, ingevoerd waren (o). Doch wat hier van zyn moge; 't is zeker genoeg, dat zy niet, dan ruim twee eeuwen laater, in Frankryk in gebruik kwamen, ten tyde van Lodewyk den XI (p). Men zal zig dan niet verwonderen, dat, hier ter Stede, geene geregelde Posteryen bekend zyn geweest, voor diep in de zestiende eeuw. Voor dien tyd, werden de Koopmans-brieven; die zekerlyk minder in getal waren, om dat de Koopluiden in persoon reisden, om hunnen handel te dryven; of, by gelegenheid, aan vertrouwde reizigers medegegeven; of, door de Schippers, af- en aangebragt, moettende de aangebragte brieven van Oosten en Westen, zelfs nog tot in 't einde der zestiende eeuw, afgegeven worden aan 't Paalhuisje op de nieuwe brugge, van waar zy, door den Paalknegt, besteld werden (q); of, eindelyk, medegenomen door een' Stads Bode. Immers, ik vind, in een *Register der Correctien* deezer Stede (r), op het jaar 1544, gewaagd van eenen *Jan de Vries*, reisende, met der Stede busse, als *Koopmans bode*. Doch ik heb niet kunnen gewaar worden, dat 'er eigenlyke Posten, of, gelykze, van ouds, hier ter Stede genoemd zyn, *loopende en Koopmans-Boden* zyn aangesteld, voor 't

(o) Voiez. VELLY Hist. de France Tom. VI. p. 30.

(p) Voiez. DU CLOS Hist. de Louis XI. Tom. II. p. 319. Tom. III. p. 214.

(q) Keurb. H. f. 125 verso.

(r) Agter 'a Keurb. E. f. 241 verso.

't jaar 1568. Myne Heeren van den Gereg-^{POSTE-}
te stelden toen zes Perfoonen aan, tot Boden ^{RYEN.}
op Antwerpen, op eene Instructie, die nog
voor handen is (r). Doch alzo de Vroedschap,
reeds te vooren, verstaan hadt, dat deeze
aanstellingen, door Burgemeesteren, behoorden
gedaan te worden (t), is zulks, zo ver
my bekend is, in 't vervolg, ook bestendig-
lyk geschied, tot op de groote verandering
in 't bewind der Posteryen, waarvan terstond
nader. In 't jaar 1572, werden de eerste Bo-
den op Zeeland aangesteld; in 't jaar 1597,
op Rouan; in 't jaar 1604, op Deventer; in
't jaar 1605, op Keulen; in 't jaar 1606, op
Embden; in 't zelfde jaar, op Hamburg; in
't jaar 1609, op Gend, op Ryffel, op Gro-
ningen en op Munster; in 't jaar 1610,
op Nieuwmegen; in 't jaar 1611, op Door-
nik en Valenchyn; in 't zelfde jaar, op
Wezel; in 't jaar 1614, op Arnhem en Em-
merik; in 't jaar 1617, op Breda; in 't jaar
1619, op Leeuwaarden; in 't jaar 1620, op
Dordrecht en op Harlingen, en, in 't jaar
1621, op Delft (u). De tyd van 't vertrek
der Boden, die voor 't jaar 1612 waren aan-
gesteld, was, in 't gemelde jaar, reeds be-
paald (v). Alle deeze Boden reisden, in 't
eerst, in persoon, met de Koopmans-brie-
ven, en 't gene hun meer vertrouwd werdt.
Zy moesten, vooraf, voor zekere somme,
borg

(r) Groot-Memor. N. II. f. 124.

(t) Resol. Vroedsch. N. 2. 27 Sept. 1568 f. 104 verso.

(u) Groot-Memor. N. II. f. 130 verso, 212, 218, 222
verso, 231 verso, 232, 233, 237, 240 verso, 250, 257, 285
verso, 287, 293 verso, 304.

(v) Handv. bl. 1675.

POSTE-
RYEN.

borg stellen, uit welke, gevonden werdt 't gene, by ongeluk of kwaade trouwe, t'eenigen tyde, vermist mogt worden (*w*): gelyk men zo vindt, dat de Bode op Antwerpen, al in 't jaar 1572, door de *Geusen*, gelyk de *Stads Registers* van dien tyd spreken, is opgeligt geworden (*x*). Eerlang, werden eenige *Overluiden over de Boden* aangesteld, die, wanneer de Boden, by ziekte of andere ongelegenheid, niet reizen konden, zorg droegen, dat een ander, in derzelver plaatse, de reis deedt (*y*). Voorts, mogt het Bodenloon of de Briefport niet verhoogd worden, dan met bewilling van Burgemeesteren, die, in 't jaar 1634, toetonden, dat het Bodenloon op Hamburg, werwaards de brieven, voormaals, te schepe, over Friesland, plagten gezonden te worden (*z*), op vyf stuivers van ieder' Brief gesteld werdt (*a*). Ook werdt het Bodenloon op Zeeland, en op Deventer en Zutphen, in 't jaar 1648, by myne Heeren van den Geregte, verhoogd (*b*). Doch in 't jaar 1668, bepaalden Burgemeesteren wederom het loon van brieven en pakjes, die aan 't Keulfsche Post-Comptoir besteld werden (*c*).

Het aanwassen des Koophandels, in de zeventiende eeuw, deedt het voordeel van sommige Bode-ampten zo zeer toeneemen, dat

(*w*) Groot-Memor. N. III. f. 221. N. IV. f. 147 verso.

(*x*) Keutb. G. f. 92.

(*y*) Groot-Memor. N. II. f. 304 verso.

(*z*) Groot-Memor. N. IV. f. 96.

(*a*) Groot-Memor. N. III. f. 143, 149 verso.

(*b*) Handv. bl. 1075.

(*c*) Handv. bl. 1076.

dat zy, door den tyd, te aanzienlyk werden, POSTE-
RYEN. dan dat de Boden langer in perfoon zouden hebben willen reizen. Byzonderlyk, hadt zulks plaats, in opzigt van de Boden op Antwerpen, op Keulen, en op Hamburg. Het Bode-ampt op Keulen was, reeds in 't jaar 1623, zo voordeelig, dat het, door een Vroedschap der Stad, gevraagd werdt, die 't Ampt egter nog van zo weinig aanzien oordeelde, dat hy vrywilliglyk aanbodt, zyne Vroedschaps-plaats, als onbestaanbaar met zo gering een ampt, te zullen nederleggen. En werdt deeze aanbieding aangenomen, en hy tot een der Boden op Keulen aangesteld (d). De Bode-ampten op Antwerpen, Keulen en Hamburg, allengskens voordeeliger wordende, doordien men, met de post op Antwerpen, ook de brieven op Frankryk, Spanje en Groot-Britanje; met de post op Keulen, de brieven op Italie, de Levant en een groot gedeelte van Duitschland; en met de post op Hamburg, de brieven op het overig gedeelte van Duitschland, en op de Noordsche Ryken plagt te verzenden; zo werden deeze Ampten ook, door den tyd, van meerder aanzien. *Henrik Jacobszoon van der Heyde*, te Zevenbergen woonagtig, trof, in 't jaar 1659, een Verdrag met Burgemeesteren, wegens 't bestelloon der brieven op Engeland. En hy is de eerste geweest, dien ik, niet meer *Bode*, maar *Postmeester* op Engeland ge-

(d) Resol. Vroedsch. N. 13. 16 Febr. 1623. f. 161. N. 14
28 Jan. 1624. f. 113.

POSTE-
RYEN.

genoemd vind (*e*). De brieven op Engeland werden toen over Antwerpen gezonden: doch in 't jaar 1661, kwam men overeen, omze regelregt te water over te voeren (*f*), gelyk, sedert, van Hellevoetfluis, geschied is (*g*). Van der Heyde werdt, na weinige jaaren verloops, uitgekogt. Burgemeesteren verdroegen zig met den Postmeester-Generaal van Engeland; en 't Postmeesterschap, welk van der Héyde bekleed hadt, werdt gevoegd met het Ampt van *Commissarissen der Boden op Antwerpen* (*h*), die, sedert, ook den naam van *Postmeesters* voerden. Dezelfde van der Heyde was, in 't jaar 1663, ook Postmeester op Frankryk geworden. Doch hy bleef het, insgelyks, maar weinige jaaren. Burgemeesteren slooten, in 't jaar 1669, reeds eene Overeenkomst met den Marquis de Louvois, wegens de Fransche Posterye (*i*), die, sedert, ook aan het Antwerpsche Postmeesterschap gevoegd werdt. Omtrent het jaar 1650, werden de brieven uit Spanje en uit Portugal nog over zee herwaards gebragt (*k*). En in 't jaar 1656, werdt een Galjoot aangelegd, om de brieven, van drie tot drie weeken, naar Portugal over te brengen

(*e*) Groot-Memor. N. IV. f. 208 verso 210.

(*f*) Resol. Vroedsch. Lr. C. 9 May 1661. f. 137. DE WITT Brieven III. Deel, bl. 8:8 enz.

(*g*) Groot-Memor. N. V. f. 97 verso.

(*h*) Resol. Vroedsch. Lr. B. 14 Juny, 3 July 1659. f. 106, 119 verso. Lr. D. 9 Nov. 1664. f. 174. Lr. E. 7 Oct. 1665. 9 Aug. 1667. f. 39 verso, 223. Lr. E. 12 Maart, 3 May, 10 Dec. 1668. f. 41, 51 verso, 123 verso. Groot-Memor. N. V. f. 212 verso, 213 verso, 214, 215 verso.

(*i*) Groot-Memor. N. V. f. 104. N. VI. f. 3 verso.

(*k*) Keurb. M. f. 119, 119 verso. Zie Handv. bl. 1075, 1076.

gen (l). Doch in laater' tyd, zyn deeze bei-^{POSTE-}
 derlei brieven ook te lande verzonden, en de ^{RYEN.}
 Posteryen op Spanje en op Portugal, insge-
 lyks, gevoegd aan het Postmeesterschap op
 Antwerpen. Van der Heyde is, eenen tyd
 lang, ook Postmeester op Italie geweest (m);
 doch deeze Postery is, sedert, met het Post-
 meesterschap op Keulen, samengevoegd. In
 't jaar 1668, verleenden Burgemeesteren aan
Roelof de Bulter Octroi, voor den tyd van
 een jaar, tot opregting eener Posterye op
 Texel en 't Vlie; welk Octroi, in 't begin
 van 't jaar 1670, vernieuwd werdt, zonder
 bepaling van tyd (n). Te gelyk was 'er,
 om de kosten deezer Posterye te vinden,
 eene belasting van een stuiver van 't Last
 gelegd op alle inkomende Schepen, uitge-
 nomen Noordsvaarders, die maar een' hal-
 ven stuiver, en ledigen, die maar een vier-
 de van een stuiver zouden behoeven te be-
 taalen (o). In 't jaar 1713, bekwam *Pieter*
Roos het Postmeesterschap op Texel, de Hel-
 der en 't Vlie (p); welk, sedert, zo wel als de
 groote Postmeesterschappen van Antwerpen,
 Keulen en Hamburg, aan luiden van meer-
 der aanzien begeben werdt. Aan de Schip-
 pers van de Rotterdammer, Haagsche en
 Delftsche Veeren, was ook eene Postery toe-
 gestaan, door middel van welke, zy, dage-
 lyks,

(l) Groot-Memor. N. IV. f. 118.

(m) Resol. Vroedsch. Lr. C. 28 Sept. 27 Oct. 1661. 31
 Aug. 7 Oct. 1662. f. 162, 165 verso, 204 verso, 211.

(n) Groot-Memor. N. V. f. 235. N. VI. f. 11 verso.

(o) Handv. bl. 1076.

(p) Resol. Vroedsch. Lr. F. 19 Nov. 1668. f. 113 verso.
 Groot-Memor. N. IX. f. 150.

POSTE-
RYEN.

lyks, brieven op Delft, Rotterdam, den Haage en eenige omgelegen Plaatsen, te paarde, deden bestellen (q). Voor 't overige, bleeven verscheiden' Boden op eenige Steden van Holland; van de Vereenigde Provinciën en Generaliteits-Landen, en van Oostfriesland en Kleefslan in wezen.

Op deezen voet, is de Binnen- en Buitenlandsche Postery hier ter Stede waargenomen, tot in 't jaar 1747; wanneer aan de Regeering geveigd werdt, het gantsche bewind over dezelve, en al 't voordeel, welk 'er van kwam, ten behoeve van 't gemeene Land, af te staan. 's Graavenhaage, daar het Postmeesterschap ook onder de voordeeligste Ampten gerekend werdt, en eenige andere Steden waren voorgegaan, met haare Posteryen op te draagen aan den Prins Stadhouder, dieze aan 't gemeene Land hadt afgestaan. Doch te Amsterdam, daar de Postmeesterschappen zeer goede inkomsten gaven, en daar de voornaamsten, door Burgemeesteren zelve, of door derzelve Zoonen of Neeven, bekleed werden, kon men tot deezen afstand niet gemakkelijk besluiten. Ook scheen hard, dat men nu afstaan zou moeten van ampten, die, volgens een regt, by aloude Privilegiën verkreegen, om alle officien en diensten, ten nutte der Stede vereischt, te mogen vervullen, begeven geweest waren; ampten, die, oudtyds, van geringen aanzien waren geweest, en die, door het aanwassen van den Koophandel der Stad,

al-

(q) Groot-Memor. N. V. f. 23 verso.

alleenlyk ongemeen voordeelig waren ge-
 worden. Men hadt, 't is waar, het voor-
 deel der Posteryen bespeurende, reeds in 't
 jaar 1673, in overweeing genomen, om de
 tegenwoordige Boden of Postmeesters te laa-
 ten uitsterven, en de Posteryen te laten
 waarneemen, ten behoeve van de Stad (r).
 Doch nooit hadt men gedagt, te zullen kon-
 nen verplicht worden, om zulk een voornaam
 inkomen af te staan aan 't gemeene Land. In
 den Haage, werdt 'er, ondertusschen, zo
 sterk op gedrongen, dat Burgemeesteren,
 den Raad, op dit gewigtig stuk, by een ge-
 roepen hebbende, verklaarden „ dat zy,
 „ voor zig zelve en voor de hunnen, af-
 „ zagen van alle voordeelen, die, voortaan,
 „ door 't openvallen der Posteryen, te wag-
 „ ten waren; doch begreepen, dat zyze niet,
 „ buiten bewilliging des Raads, aan 't ge-
 „ meene Land mogten schenken.” Ook
 verklaarde de Raad, den afstand van Burge-
 meesteren aanvaardende „ dat de inkom-
 „ sten der Postmeesterschappen, die voort-
 „ aan stonden open te vallen, bekeerd zou-
 „ den worden ten voordeele van de bezwaar-
 „ de geldmiddelen der Stad (s).” En niet-
 tegenstaande zyne Hoogheid, de Prins-Stad-
 houder, in Juny des jaars 1748, ter Verga-
 deringe van Holland, ernstelyk, aandrong,
 om de raadpleegingen op het brengen der
 Posteryen aan 't gemeene Land, ten spoed-
 digste, te hervatten, besloot de Vroedschap,
 eer-

(r) Resol. Vroedsch. Lr. I. 3 Jan. 1673 f. 95.

(s) Resol. Vroedsch. Lr. OO. 29 Juny 1747. f. 35.

POSTE-
RYEN.

eerlang, omze, *ten eeuwigen dage*, te houden aan de Stad (*t*). Doch 't leedt nog geene twee maanden na 't neemen van dit besluit, of Burgemeesteren en Raaden werden, door verscheiden' oproerige bewegingen onder 't volk, gedrongen, af te gaan van dit besluit, en de Posteryen aan 't gemeene Land, onder zekere voorwaarden, over te geeven (*u*). Sedert, zyn de Posteryen gebragt onder 't bewind van Commissarissen der Staa- ten van Holland, die overeengekomen zyn met de daadelyke bezitters derzelven, wegens eene jaarlyksche uitkeering aan hun, zo lang zy leeven. Ook hebben zy een ruim gebouw gekogt van de Stad, en het zelve tot een Generaal-Post-Comptoir bekwaam gemaakt: gelyk wy, reeds elders (*v*), hebben aangetekend. De Koopluiden hebben dit geryf by deeze verandering bekomen, dat zy alle hunne brieven, buitenlandschen en binnenlandschen, aan ééne plaats, kunnen laten bestellen. Ondertuffchen, heeft men, by overeenkomst of oogluiking, aan sommige Veerschippers vryheid gelaaten, om aan de Beurs en elders door de Stad kassen te hangen, waar binnenlandsche brieven op verscheiden' Steden kunnen besteld worden, die door hen worden medegenomen.

Tot geryf van reizigers en Koopluiden, zyn, hier ter Stede, al vroeg, een goed getal van

W A-

(*t*) Resol. Vroedsch. L^r. OO. 23 *Juny*, 3 *July* 1748. f. 203, 204.

(*u*) Resol. Vroedsch. L^r. OO. 19, 31 *Aug.* 1748. f. 232, 255.

(*v*) III. Deel, I. Boek, bl. 258.

WAGENAARS,

WAGENAARS.

of *Voerluiden*, toegelaaten, die, vooraf, verlof verzoeken moeten van Burgemeesteren; welk aan niemant, die binnen de Vryheid deezer Stede woont; een en twintig jaaren oud is, en bekwaame wagens en paarden heeft, geweigerd wordt (w). Men plagt, nog in de voorgaande eeuw, geregelde Vragtwagens te hebben, die, op gezette tyden, dagelyks, op de naaste Steden afreeden. Doch tegenwoordig, en sedert het invoeren der Jagschuiten, is 'er, op verre de meesten, geen geregeld Wagenveer, dan by beslooten water. De Pleinen voor de Haarlemmer-, Leidische-, Utrechtsche-, Weesper- en Muiderpoorten zyn geschikt voor de Wagenaars, die van deeze Poorten afryden. Over ieder deezer vier Wagenveeren, is een Commiffaris aangesteld, onder welken, de Wagenaars of Voerluiden behooren, ieder naar het gedeelte der Stad, waar hy zyne woonplaats heeft. Tot het Haarlemmer-Poorts-Veer, behooren de Voerluiden, woonende langs de westzyde van den Singel, van den Mosselsteiger af, tot aan den Blaauwburgwal toe: voorts, langs de noordzyde van den Blaauwburgwal; van de Heerenstraat; van de Prinsstraat, en van de Anjeliersstraat, tot aan de Stads vesten. En eindelyk, ook van den Mosselsteiger af, over Droogbak, door de Houttuinen, insgelyks tot aan de Stads vesten, de Eilanden daar

(w) Handv. bl. 1650, 1654.

WAGE-
NAARS.

daar onder begreepen. Onder het Leidsche-Poorts-Veer, behooren de Voerluiden, woonende langs de zuidwestzyde van den Singel, van de Vyzelstraat af, tot aan de zuidzyde van den Blaauwburgwal toe; en langs de zuidzyde van den Blaauwburgwal; van de Heerenstraat; van de Prinsfenstraat, en van de Anjeliërs-straat, tot aan de Stads vesten: en langs de noordwestzyde van de Vyzelstraaten, van den Singel af, insgelyks tot aan de Stads vesten, met al wat daarin begreepen is. Onder het Utrechtsche-Poorts-Veer, zyn begreepen de Voerluiden, woonende aan de nieuwe zyde der Stad, van de Stads vesten of Amstelbrug af, langs de zuidwestzyde des Amstels; de westzyde van 't Rokin; van de Beurs; van het Damrak, tot aan de nieuwe brug en 't Y toe: wyders, langs den Y-kant, tot aan den Haringpakkers-tooren: dan de oostzyde van den Singel, tot aan den Reguliers-tooren, en de zuidoostzyde van de Vyzelstraat, tot aan de Stads vesten, met al wat daarin vervat is. Eindelyk, is onder het Weesperen Muider-Poorts-Veer, begreepen de gantsche oude zyde van de Stad, dat is, al wat van de Amstelbrug af, tot aan de nieuwe brug en het Y toe, ten oosten van den Amstel, het Rokin en het Damrak, gelegen is (x). Naar de Diemermeer en Maliebaan, ryden, dagelyks, doch byzonderlyk des Zondags, twaalf Voerluiden, zes van welken burgers en inwooners van Amsterdam, en zes anderen inwooners van de Diemermeer

moe-

(x) Handv. bl. 1656.

moeten zyn. De eerften zes moeten verlof WAGH-
NAARS. hebben van Burgemeesteren van Amsterdam, de anderen zes van Dykgraave en Heemraaden van de Diemermeer. Zy staan, met hunne wagens, voor de Muider- en Weesper-Poorten, en aan de Maliebaan. De zes Amsterdammers staan onder den Commiffaris van 't Wagenveer der Weesper- en Muider-Poorten, en de zes Diemermeeders onder den Onderfchout van de Diemermeer, als Commiffaris (y).

Doch behalve de wagens, die, doorgaands, geen' geregelden tyd van ryden hebben, zyn 'er, in de voorgaande eeuwe, met Oétroi van Burgemeesteren, twee geregelde Postwagens aangelegd, een op 's Graavenhaage, die, gemeenlyk, tweemaal 's daags rydt, en een op Arnhem, die eens 's daags, des morgens, vertrekt. De Baljuw van 's Graavenhaage, *Quintin de Veer*, verwierf, in 't jaar 1660, Oétroi van de Wethouderfchap dier Stede, voor den tyd van dertig jaaren, tot het aanleggen van een' Postwagen op Amsterdam. Hier, werdt, in 't jaar 1662, Henrik Jacobszoon van der Heyde, die ons reeds als Postmeester op Engeland, Frankryk en Spanje voorgekomen is (z), aangesteld om, nevens de Veer, 't bewind en 't voordeel van den Haagschen Postwagen te hebben. Doch op 't einde van 't jaar 1664, werdt *Jacob de Frans*, Vader van den beroemden Professor *Petrus Fran-*

(y) Handv. bl. 1656, 1657.

(z) Hier voor, bl. 451, 452.

WAGE-
NAARS.

Francius, in zyne plaats, gesteld (a). De Professor verkogt zyn regt tot den Postwagen aan *Jacob de Gryp*, die 't, federt, aan *Nicolaas van Duyft*, overgedraagen heeft. Van den Zoon van deezen, *Gommarus van Duyft*, is 't, eindelyk, by erfenis en maaking, gekomen op de tegenwoordige bezitters (b). Burgemeesteren der beide Steden hebben, in 't jaar 1754, eene uitvoerige Ordonnantie op het ryden der Postwagens van Amsterdam op 's Graavenhaage en te rug vastgesteld, waarby, onder anderen, ook de Vragtloonen geregeld zyn (c). Ten zelfden tyde, is het Octroi, voor nog twintig jaaren, die met het jaar 1774 ten einde loopen, verlengd (d).

De Arnhemfche Postwagen is, eerst in 't jaar 1687, aangelegd, hebbende den Notaris *Nicolaas Hoogkamer* en zyne Medestanders, daartoe, het eerste Octroi verworven (e); welk, federt, ten behoeve hunner opvolgeren, meer dan eens, vernieuwd geworden is (f).

Men heeft, hier ter Stede, veele *Zeil- en Trek-Speeljagten* en *Schuiten*, die tot allerlei togtjes, meest binnenslands, verhuurd worden. De Schippers of Verhuurders moeten, volgens het eerste Artikel der Ordonnantie van den Impost op het Karossen-geld enz. van den tweeden December des jaars 1749,

(a) Groot-Memor. N. V. f. 76.

(b) *Vir* een Request, van wege de Kinderen van M. M. Parmenter, aan Burgemeesteren gepresenteerd.

(c) Vervolg der Handv. bl. 133.

(d) Groot-Memor. N. XI. f. 201 verso.

(e) Groot-Memor. N. VII. f. 169.

(f) Groot-Memor. N. X. f. 4. N. XI. f. 93.

1749, vooraf, daartoe verlof verzoeken van JAGERS. Burgemeesteren.

Tot het voortjaagen der Trekschuiten JAGERS. zyn, al in de zestiende eeuw, of eerder,

J A G E R S

toegelaaten geweest, die, in de Stad, of in derzelver Vryheid, woonagtig waren. De Veerschippers der Veeren, die, met Trekschuiten, zo langs den Amstel, als langs de Haarlemmer vaart, bevaaren worden, hebben zulke Jagers in hunnen dienst, en onderhouden de paarden, met welken, zy de Trekschuiten voortjaagen. Doch behalve deeze Jagers, zyn'er ook nog anderen, van welken allerlei andere Schippers zig bedienen, om hunne vaartuigen, by gebrek van bekwaamen wind, of om te meer spoed te maaken, den Amstel, of andere buitenwaters langs te doen trekken. Deeze foort van Jagers of *Jagers Baazen*, gelykze, in 't gemeen, genoemd worden, houden, ten dien einde, eenige paarden in gereedheid, die, door hunne knechts, bereeden worden. Buiten de Utrechtsche Poort, aan den Amsteldyk, is, reeds, in de voorgaande eeuw, door de Regenten van het Gasthuis deezer Stad, eene bekwaame Jagers Stalling opge-regt. En volgens eene Keure van den eersten October des jaars 1679, moet van ieder Jagers paard, zo dikwils als het in de stal gebragt wordt, een stuiver, ten behoeve van het Gasthuis, betaald worden (g).

(g) Handv. bl. 1659.

Op

PAKKERS. Op het voortjaagen der Vaartuigen langs den Amstel, is, reeds in 't jaar 1599, by eene uitvoerige Keure, voorzien (*b*). De Jagers moeten zig nugteren houden, en afryden, zo dra zy vragt aangenomen hebben. Vreemde Jagers, zo van den Uithoorn als van elders, mogen, met hunne losse paarden, en dus zonder vragt, hier ter Stede, geene gewoone Trek-, Veer- of Marktschuiten voeren, ten ware zy diegelyke schuiten herwaards gebragt hadden. Doch alle andere schuiten mogen zy afhaalen, zo lang, aan de Amsterdamsche Jagers, gelyke vryheid, op hunne Plaatsen, gegeven wordt. 't Een en 't ander is bepaald, by eene Keure van den dertigsten January des jaars 1742 (*i*).

PAKKERS. Ten dienste der Koopluiden, vindt men, hier ter Stede, ook eenige Genootschappen van

P A K K E R S ,

die zig, meest allen, omtrent den Dam, in byzondere Kelders, onthouden. Zy voorzien vaten, kisten, kassen en pakken, van buiten, met stroo, en Muskovische matten of grof lynwaat, op dat de fust, die de koopmanschappen vervat, te minder nood hebben zou van, onder 't vervoeren, beschadigd te worden. De Pakkers, zyn tot nog toe, aan geene byzondere Keuren verbonden geweest. Zy neemen niemant, in hunne byzondere Genootschappen, aan, dan die, vooraf, eene

(*b*) Handv. bl. 1658.

(*i*) Handv. bl. 1659.

ne zekere fomme, ten behoeve van 't Genootschap, inbrenge, van welke fomme, aan zyne Weduwe of erfgenaamen, na zyn overlyden, nogtans, een gedeelte uitgekeerd wordt. PAKKERS.

Wy ſpreken niet byzonderlyk van de CARGADOORS, of Makelaars in bevragingen, die de uitgaande Buitenlandsvaarders van vrage voorzien, en voor de inkomenden de vragten ophaalen: ook niet van de EXPEDITEURS of Verzenders, die den Koopman ten dienſte ſtaan, in het afzenden zynere Koopmanſchappen te lande; noch van de CONVOOILoopERS, die inkomende en uitgaande Schippers, op 't Comptoir der Convooyen alhier, klaar maaken, en Los- en Laadcedulen van de Koopmanſchappen bezorgen: noch minder van de luiden, die 't bootſvolk, voor de Koopvaardyſchepen, oploopen en huuren, en in 't gemeen *Volkhouurders*, of ook wel *Kat- en- Honden* genaamd worden; om dat, omtrent geenen van deeze bedienden des Koophandels en der Scheepvaart, eenige byzondere Keuren of Ordonnantien gemaakt zyn. Omtrent de *Volkhouders* alleen, die 't Vaarendſvolk van huisveſting, ſpys en drank voorzien, en het, vervolgens, aanhelpen en uitrusten, is, by eene Keure van den agt en twintigſten January des jaars 1752, bevolen, dat zy het zelve niet tegen de Scheepsoverſten mogen ophitſen (k). Voorts, mogen zy, noch iemand anders, zonder uitdrukelyk verlof van Burgemeesteren, hier, eenig

(k) Vervolg der Handv. bl. 117.

BALLAS-
TERS.

nig volk ten oorloge werven, of aanneemen (l).

BALLAS-
TERS.

Ten besluite van dit Hoofdstuk, moeten wy nog, kortelyk, gewaagen van de

B A L L A S T E R S ,

zynde eene soort van Schippers, die vaartui-
gen met zand herwaards brengen, om het
aan uitgaande Koopvaardy-schepen, tot Bal-
last, te verkoopen. Wy hebben, by eene
andere gelegenheid (m), aangewezen, waar
de Ballastponten en Vaartuigen, volgens de
Keuren, leggen moeten. Hier voegenwe'er
by, dat de Ballasters zig, zo dra zy hier ter
Stede aankomen, moeten aangeeven aan 't
Comptoir van den *Commissaris over de Bal-
lasters*, aan den Zandhoek, op 't Reaalen-
Eiland. En by eene Keure van den vyf en
twintigsten January des jaars 1752, is hun
verboden, van de aangewezen Legplaats
te verhaalen, voor dat hun, van wege den
Commissaris, aangezeid is, waar zy lossen
moeten (n). De Commissaris geniet drie
duiten van 't Last (o). Hy heeft drie beë-
digde bedienden onder zig, en draagt zorg,
dat de Ballastponten, behoorlyk, gemeeten,
en op de maat gelaaden worden. De te-
kens deezer maat zyn twee roozen, aan den
voor- en agtersteven, die midden in 't wa-
ter moeten leggen, wanneer het vaartuig,
naar

(l) Vervolg der Handv. bl. 26.

(m) Hier voor, IV. Deel, I. Boek, bl. 58.

(n) Vervolg der Handv. bl. 121.

(o) Groot-Memor. N. IX. f. 147, 225 verso, 226 verso.
N. X. f. 100 verso.

naar behooren, gelaaden is. De maat van BALLAST-
't vaartuig staat boven de roozen. Op 't ^{TTERS.}
valsch laaden, het verplaatsen der roozen,
en andere misbruiken der Ballasters, zyn,
by verscheiden' Keuren, boeten gesteld.
Wanneer zy last breeken, moeten zy vier
en twintig afgestreeken geykte manden voor
een last leveren (p). Volgens eene Keure
van den een en dertigsten January des jaars
1719, mag de Ballast, nergens dan aan 't
Comptoir, op 't Reaalen-Eiland, verkogt
worden (q). De prys der Ballast is, meer
dan eens, by 't Geregt, bepaald, en laat-
stelyk, by eene Keure van den dertigsten
Maart des jaars 1686, gesteld, van den laat-
sten April tot den laatsten October, op der-
tien, en van den laatsten October tot den
laatstten April, op vyftien stuivers het last.
Die de ballast komt bestellen, geniet van
den gemelden prys een halven stuiver voor-
zyne moeite. De Ballasters lossen, in den
rang, waarin zy aangekomen zyn, ten wa-
re iemand meer ballast begeerde dan de Bal-
laster, die aan de beurt legt, inheeft, in
welk geval hy zyne beurt moet laten voor-
bygaan, tot dat 'er een kooper kome, dien
hy geryven kan. De Ballasters, die, voor
't opengaan van den boom, aangekomen
zyn, moeten looten, wie hunner 't eerst bin-
nen schieten zal (r). Alle welke Keuren, ten
voornaamen deele, nog tegenwoordig, on-
derhouden worden.

(p) Handv. bl. 240-242.

(q) Handv. bl. 1496. Vervolg der Handv. bl. 121.

(r) Vervolg der Handv. bl. 120 Keurb. Q f. 113 versf.

BYLAA-
GEN
L. A.

B Y L A A G E N

op het IV. DEEL, III. BOEK.

L. A.

Dit is die Ordinancie die de Scipbeers ende die Coeplude met malkander begberen van Sciprecht.

In den eersten waert dat een scip brake, jof dat ment doir feylde wair dattet wair dochtet den Coepluden, den ftuerman ende den meerren hoep van den ghefelſcap goet dat ment maken mocht, ſoe foudet die Scipheer maken, ende bringen den coepluden hoir goet, daer hyt hen geloeft hadde des hem god ſpaerde voir ongheual, ende waert dat ment ſcip niet wel weder maken en mochte die Scipheer ſoude dan ſyn volle vracht hebben van alſo veel goets als die ſciphere den coepman levert, van des coepmans goede bove maelvloede, ende den coepman in ſyn profyt coemt ende waert dat die coepman gheen ghelt by hem en hadde, ende en woudet hem die Scipheer niet belouen ſo foudet die Scipheer van den goede nemen datter ghebercht wair alſoe vele als ſyn vracht beliep voir alſo veel ghelts als die coepman t ſine gave an die marcte.

Item 't gevalt dat een ſcip dat ander aenzeylt mit ongheual alſo dat dat een ſcip met ſinen goede blivet verloren ſo ſelmen werderen die goeden in beyde ſcepen te ghelde eer enich ſcip verloren was dan ſo ſel die prys van beyden goede te ſamen gheſommet betalen dat verloren goed pond ponds gelyc marck marcke gelyc. Voirt gheliker wys ſo ſelmen priſen die waerde van beyden ſcepen al eer die ſcade gheſciede ſo ſel die prys van beyden ſcepen te gader gheſom-

III. BOEK. KOOPHANDEL. 467

fommet betalen dat verloren ſcip pond ponde
gelyc marck marcke gelyc.

BYLAA-

GEN

L^r. A.

Item het ſy dat fake dat een Scipheer leyt geladen op ghene ſyde 't zees en hy heeft noet te vercopen van des coepmans goede tot des ſceeps profyt ende dat ſcip blivet verloren mit ongheual ſo ſel die Scipheer betalen den coepman van al ſo veel goets als hy vercoft heeft, alſtan die marct coſtede dair die Scipheer loet en dair en ſal hy ghene vrachte of hebben.

Voirt vercoeft die Scipheer enigh goet van des coepmans guede an deſe zyde des zees, dat ſel hy den coepman ghelden als die wedergade ander market geldet twiſſchen den minneſten ende den meeſten. en dair ſel die Scipheer ſine volle vrachte of hebben.

Item wairt dat een ſcip noet hadde, en die Scipheer begheerde dat ment goet werpen ſoude, ſo en ſoude men niet werpen mer men ſoude den vrachtman eerſt vrighen oft ſyn wille wair, ende waer 't ſyn wille niet ende duchtet die Scipheere goet, ende hem twien of drien van den ſcipmans beter ghedaen dan ghelaten, ſo ſoude men moghen werpen, ende woude die coepman als men te lande quamen ſo ſouden ſy twee of drie die in den ſchepe waren zweeren, dattet noetsake dede, en wair dair ghien coepman in den ſcepe ende men noet hadde te werpen, ſo wes dan die Scipheere goet dachte mitten meerren deel van ſynen gheſelſcap dat ſoudemen dair toe doen, ende wes goet datmen werpt dat ſel men rekenen alſt aen die market gelt, penninc pennines broeder van alſo veele als dair of blivet, als die vrachte dair of betaelt is, ende die Scipheer ſel gelden van ſinen ſcepe jof van ſynre vrachte wes die coeplude dair of kieſen; ende hoe die Scipheer ſyn ſcip ſettet dair moghent die coepluden voir nemen op ein ghetide, ende wairt datter yemant wair in eenen ſcepe dair men worpe, ende hadde hy gelt of ander goet in ſynre Kiſte dat ſoude hy

BYLAA-
GEN
L. A.

openbaren eer datmen worpe, ende als hyt openbairt hadde so soude hy gelden te werpen- gelde van sinen gelde te rekenen twee penninge voir een ende des gelycx wartet gheworpen so soudement rekenen twee penningen voir een, mar wair dair ander goet in die Kiste dat soudemen rekenen gheliken ander goet, alst wairdich wair ende waer datter ghelt yemant vter Kiste namē om syn fyde so en soude men niet dair of ghel- den, ende wair datter ymant gelt of ander goet hadde inder Kiste en hy des niet openbairde als men worpe, ende worde die Kiste dair dat in wair geworpen jof behouden, so en soudemen die Kiste niet hogher ghelden dan drie scilde also verre als die Kiste beslegen ware ende waert dat sy onbeslegen wair, so soudemen gelden als sy wairdigh ware, ende wair datter geworpen worde een matte mit ienen bedden, dat soude men rekenen voir drie scilde ende wair dats te doen ware datmen loten soude, so soudemen des raet vraeghen den coepman, die inden scepe wair, ende dachtet den coepman niet goet, wes dan die Sciphere goet dochte mitten meer- ren deel van den gheselschap dat soude voirt gaen, ende wair dair gheen coepman in den scepe wes dan die Sciphere ende den meerren deel van de gheselschap in de scepe goet dochte dat soude men dair toe doen te loten, ende van loten ghel- de te nemen, soe veele men dair op set ende redelix is of als dair woelic is, ende dat lo- tegelt te rekenen ende te betalen gheliken dat werpegelt.

Een scip vaert van enigen coepstede het ghe- valt dat hi kerft mast of kabel of anker by on- weder binnen of buten om scip ende ghoede te bergen die sciphere is sculdich, den coepman te vraghen ende hem te claghen sinen [noot] ende dat is te behoudene Lyf ende ghoet ende 't scip, dat sellen sy rekene ouer 't goet, also van werpen, ende waert dat die coepman siede, Ic en gheue dair ghien jawoert toe dairom en
sou-

foude die sciphere dat niet laten mer die scip-^{BYLAA-}here foude dat zweren als hy te Lande quame^{GEN} mit hem derden, als dattet hem noetsaken dede. **L. A.**

Een scip vaert van eeniger coepstede een scipheere is tasteren ende vercoept guet op den bodem, so is die sciphere sculdich also veer als die bodem also vele te lande bringhet, dat te betalen an der eerster market dair hy coemt, binnen viertien dagen dairna ende dat sel hy betalen twiffchen den minnesten ende den meesten ende waert dat die scipheere die coepman niet vol en dede ende den cogge vercoft ofte een ander sciphere dair in settede so moght die coepman dat scip aenpreken binnen jare ende binnen dage ende syn gelt dair of hebben ghelikerwys of hy dair ieghenwoirdigh ware, ende dat sel hy betugen mitten scipheers zegel, ende so en mag hy dair niet tegens segghen.

Een scipheer vervraght syn scip ende laet syn reyse te doen, ende hier en binnen bliuet scip te legghen, also langhe dat hem ghelt ghebreect, die scipheere magh wel finden in sinen lande om gelt mair hy en moet genen goeden wynt verlegghen dede hy 't hy wair sculdich, die coepuden horen scade te verbeteren, mer hy mach wel vander coeplude goet nemen sinen noeturfte ende als dat scip coemt dair hyt lossenen sel, so sel die sciphere dat goet betalen als dat ander ghelt vten seluen scepe twiffchen den minnesten ende den meesten, ende die sciphere sel sine volle vrachte dair of hebben.

Een scip zeghelt van enigher market ende huet gheladen sinen vollen last so en is die sciphere niet sculdigh eenich ander goet in te nemen, het en sy by oirlof vanden coepman, ende dede hy anders die sciphere foude verboeren also langhe als dat ghoet wairde dat hy inname, wair dat hy worpte het ten waire dat die scipheer te voren seyde, ghy heeren ik zal dair also veel goets in nemen.

t Gheualt dat hem die sciplude verhueren ter

BYLAA-
GEN
Lr. A.

tyt mit haren sciphere ende enich van hemluden gaen vten scepe buten oirlof ende drincken droncken ende maken kyf, het gheualt datter enigh ghewont wert, die sciphere en is hem niet sculdigh ghenesen te doen op de scepscofte, mer hy machse vten scepe doen, ende hueren inder stede van hun Luden, ende costense meer sy sellent betalen moeten, ende den sciphere wederkeren dat sy van hem ontfangen hebben, mer sendetse die sciphere in enighen dienste van den scepe, dair sy hem quetsen of wonden sy syn sculdigh te warden gheheelt op des scepscofte.

t Gheualt dat een sciphere een scipman huert ende so comen in enen twiste, dat die sciphere een scipman oirlof geeft, hy en mach hem openbair scout gheuen, die scipman heeft verdient half syn loen, ende ghenoecht die scipman te sceyden van den sciphere desgelycx is hy hem weder sculdigh, mar wairt dat hy vander marct zeylde buten in t Vlye of in t mairsdiep ende weder opzeylde ende op leyde, so hadde die scipman syn vollen loen verdient, ende woude die scipman sceyden van den scipheer, so soude die scipman weder gheuen al wat hy op geboert hadde ende also vele dair toe.

Een scipman wair dat hy vairt met enighen man so is hy sculdich der coepluden ghoet te hauenen als den sciphere en den stuerman goet dunct mit ten Vrachtman ende voirt van elken last rogge te cuelen enen groten also dicke, als fyse cuelen, ende wairt dat sy den rogge oft tarwe niet en hauenen noch cuelen en woude, dat soude sy verbeteren tots scipheers ende stuermans seggen ende van wt te scieten enen groten, ende voir tweehondert wagenfcots enen groten, ende een hondert knaerhouts enen groten, ende van een vat affches enen penninge, ende van een last harinx enen groten, ende van een last pekes ende teeres als die sciphere voert enen groten, ende dit voirsz guet dat hier

voirsz

voirsz staet dat mach die scipman also lange BYLAA-
GEN houden an dat boert, want die coepman des L. A. scipmans ghemoede heeft, ende voirt welk guet dair men ene paleye ombringhet opten mast van enen vat vlasses twee grote van een half vat vlas eene groten van een pak wandes twee grote ende van eenen terline enen groten van een stuc-ke wyns twee grote van een pyp wyns een groten ende voirt wairt dat sy t versuymden der coeplude ghoet, alle die an den winnegelde deelde, die soude die scade ghelden ende wairt dat die scipmans vrageden, den sciphere jof den stuerman, jof dat touwe dair sy mede trilen soude starek ghenoech wair ende sy dan Ja seiden, brake dat touwe, dan so soude die sciphere den schade staen, die dair of vallen mochte, mer en vragent die scipmans niet, so soude wesen als voirsz. is.

Een scip vaert van enigher coepstede dat den anderen aenzeghelt syns ondanckes dat soude die scade half ghelden, mer dade hy willens so soude hy die dat ander scip aenzeghelde de scade alleen ghelden.

Een scip dat laghe in enigher hauene ende worde driuende op een ander scip, ende hem scade dede dat souden sy half ende half ghelden.

Een scip dat comt in eenre hauene, dat sel een dobber op syn ancker hebben, ende wairt dat hys niet en dede ende dair scade by sciede die schade soude hi half beteren.

Een scip dat coemt om den Schaghen of wt noirweghen dat selmen lossenen binnen viertien daghen, ende sine vrachte gheuen ende desgelycx alle scepen vander zee van hamborch of van anderen landen, dat selmen lossenen binnen achte daghen ende hem sine vrachte te gheuene.

Een scip dat ladet tot Schonen of andere wair hy sy verbonden in Vlaenderen of in anderen marcten ende het coempt tot aemsterdam van

BYLAA-
GEN
L. A.

noetsaken ende dat zweren wil mit finen stuer-
man, ende mit tweem scipmannen dattet hem
noetsaken doet, ende wairt dat die sciphere dat
scip niet rede en mochte maken buten omme te
zeghelen, soo soude hy dat goet binnen senden
op des scipheers vrachte en op des coepmans
tollen.

Een scipman coemt aen der marcte mit finen
sciphere, die is sculdigh in dat scip te bliuen
also langhe hent dat scip losse is ende weder
gheballast is, dattet legghen mach.

Een scip dat mit guede zegelde an den gron-
de ende scip ende guet in vresen wair te ver-
liesen, ende mochtmen dan crighen lichtsce-
pen, t guet mede wt te lichten, wat die coste,
dat soudet scip ende guet betalen, gheliken
werpghelde en wair dair ghien coepman in als
men an den gronde zeghelde, dat soude die scip-
here ende twee scipmans zweren, wilment hem
niet verdragen, dattet scip ende goet in vre-
sen was anden gronde.

Een scip dat quame in mairdiep of in Vlve
dat also diep ghinge dattet hier niet op comen
mochte, ende wonnen men dan Lichtscepen,
wat die costen, dair of soude t scip betalen die
tweedeel ende t goet dat derdendeel, mer wairt
dattet scip hier niet op en quame, so soude t
scip allenig die lichtscepen alleene betalen ende
loenen.

Een sciphere als hy t guet uit finen scepe
ghesceept heuet so mach hy t guet by synre
boert houden, voir sine vracht ende voir on-
ghelt dat men dair of sculdich mochte wesen,
wil hys hem niet ghelouen.

Wairt dat hier lichtscepen quamen die guet
opghelicht hadden uit scepen die vander zee
quamen die soudemen lossenen binnen V.wer-
kedagen na den dagen dat sy hier quamen.

Een scip dat quame voir een voirlant mit no-
den van weder beneden een meente hauenen
ende te rede quame aen syn ancker ende onbe-
kent

kent ware ende wonne men een Leytsage, dat scip ende guet te hauenen, wes die Leytsage dair van hebbe woude dat soude betalen dat scip ende guet gheliken werpguede.

BYLAA-
GEN
L. A.

Wat scepe comen in t Vlye of in t mairdiep van ommelant ende hier op wesen willen ende ist dat men dair een Leytsage wint, t scip ende guet hier op te bringhen, des sel die sciphere die Leytsage die cost gheuen, ende die coepluden fullen die leytsage loenen van horen guede.

Een scipman die syn sciphere ontliet mit sinen ghelde dat hy hem ghegeuen hadde des en die sciphere mochte betugen mit twee scipmans so hadde die scipman die galghe verdient.

Een sciphere benoet enen scipman mit quaden feyte ende hy en dair af mochte betughen mit twee scipmans, dien soude hy oirlof moghen gheuen ant eerste lant dair die sciphere quame sonder yet dair an te verboeren teghens den scipman nogte gien loen hem te gheuen.

Wair dat een stuerman ofte een scipman hem bestadede mit enen sciphere ende die stuerman ofte die scipman een scip coste dat hy selue voeren woude soe soude hy quyt moghen wesen van den sciphere mer hadde hy loen van den sciphere opgeboert dat soude hy hem weder gheuen.

Ende waert dat een stuerman of een scipman hem bestadede mit enen sciphere ende die stuerman oft die scipman een wyf name ende op ten lande bliuen woude die soude quyt wesen van den sciphere maer hadde hy ghelt of loen vanden sciphere ontfaen dat soude hy hem weder gheuen.

L. B.

BYLAA-
GEN
L^r. B.

L^r. B.

Acte der Zweedsche Regeeringe van den negenden February des jaars 1579, waarby de Stad Amsterdam, in de vrye vaart en handel op Zweeden, bevestigd wordt.

Wy Jacob van Godes gnaden arsbiscop to Upsfall Gans to Stiengeneff Ludeke to Westeaars van der fulven gnade bisscoppe Sten stur Swedenriches vorstender negels stur godsleff kargon Estif yfacson gregorius matthiessen ako Jonson, negels Vaderfon zitter vnde arnik tieele wepner rikes redere in Zweden don kunt vnde openbar nae dane dat wy nw in vriendscop vnd leue affespraken hebben to eyne vulenkomen ende de tweydrecht vnwille vnde veigde de dar nw lange tit vtgestan heft tuschen deme achtboren vnde gestrengen zitter her yffelen axelfon vnfen medebroeder vnde de ersamen stede lande vnde manscop in hollant. So mogen se al to hant hir namals vnde scolen dergliken oik ervarende kopman van hollant seker vri velich ende vmbeschadiget an personen, schepen vnde gudere zegelen wanken varen vnde keren to sewart vnde lantwart hir in Zweden-rike vnde buten vppe fulke olde vruntscap alze tuschen deme rike van zweden vnde hollant alle tit touorend gewesen is vor vns h^r. yffelen axelfon sine broederen her Erik unde her Lauerens axelfones vnde mer anderen ere vrunden in Zweden de dar omme vnse vnde Swedenrikes wille don laten scolen vnde willen by vnserne alderbesten gelouen vnd warheyde by zodanighen beschede vnde wilkore dat de Stad Amsterdam van allen den gennen wegen in hollant enne wille vnde scolen weder vmme geuen vnde enne antwarde tuschen dut vnde funte michels negest tokomende ere vul-

III. BOEK. KOOPHANDEL. 475

vulmeihnge openbare beſegelde breue vnde
quittancien ſo dat allent dat dat dar geſchen
is tuſchen de vorgename hollanders ende h^r.
yffelen tot duſſenre dage zal al to male in vrunt-
ſcop ſunder jenige namaninge vnde vorder to-
ſeggent afgeſpraken weſen ſo ock dat he ſine
brodere vrunde vnde denre mogen vnde ſcolen
vor de Stat to Amſterdam vnde al holland vri
velik vnbeſchadiget vnde vnbehindert keren va-
ren vnde wanken wor ſi to donde unde to be-
ſchikkende hebben to water vnde to lande. Des
to vordermere ſekerheyt ende vaſteren gelouen
laten wy vorgemelden mit willen vnde witſcop
vnſe ſecrete vnde Ingezengel laten hangen be-
neddene an duſſen briſ, de dar gegeuen is to
Upſall ann negende daghe ſfebruary anno Do-
mini MDLXXIX.

BYLAA-
GEN
L^r. B.

*'s Oorſprongkelyke, beruſtende ter Theſaurie
der Stad Amſterdam, was bezegeld met
elf aſhangende zegels, gedrukt, ten
deele, in rooden, ten deele, in groenen
waſſche.*